

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXIII.

REDAKTOR:

FR. H. ŽUNDÁLEK

V PRAZE 1932

Vychází nákladem Družstva Vlast. — Tiskne knihtiskárna Družstva Vlast
v Praze II, Žitná 26

OBSAH ROČNÍKU XXXIII.

Články:

- Bartůněk Václav: Zďárští ze Zďáru co patronátní páni Kladna — 7, 61, 124, 192.
- Chudoba Bohdan: Roudnická politica — 49, 113, 177.
- Janda Ant.: Škola a pře obce s děkany o pole Školka v Budyni n. O. — 1, 55, 119, 185.
- Macourek, Dr. Vlad. A.: Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského — 19, 83, 133, 199.
- Neumann, Dr. Aug.: K referátům Dra Odložilika a ČMM. — 92, 148.
- Neumann, P. A. a Tenora Jan: Z francouzských relací o českém povstání (1618—1622). Doklady — 36, 98, 156, 203.
- Novák Ant. prof.: Víra Táborů — 73, 129, 195.
- Peřinka Frant. Václav: Osm let jezuitské koleje v Kroměříži — 28, 87, 138,
- Pokorný Václav J.: Z archivu kláštera benediktinů v Rajhradě — 14, 78.
- Sládeček Ant.: Ze staré školy kladenské — 66.
- Teplý Fr.: Táborské listiny — 41, 103, 164.

Zprávy:

- František Štědrý † — 46, 108.
- Selské bouře v Čechách (Fr. Teplý) — 46, 173.
- Čsl. akademie zemědělská — 47.
- Za československou slávou ve Francii — 47.
- Společnost přátel starožitností čsl. v Praze — 47.
- Musejní společnost v Humpolci — 47.
- Kde jest hrob bl. Anežky Přemyslovny? — 47.
- Drobnůstky — 48.
- Výzkum řecké kolonie na slovanském pobřeží — 48.
- Úmrtí Ant. Jandy — 108.
- Biskup Dr. Ant. Podlaha zemřel — 109.
- Klokotský poutní chrám opraven — 109.
- Dr. Čeněk Zíbrt † — 110.
- K jubileu na Svaté Hoře u Příbramě — 110.
- Husovy rektoráty — 110.
- Proč jsme známi ve světě — 111.
- Neznámá vlajka — 111.
- Zbytky česko-bratrských osad mezi Indiány ve Spoj. Státech — 111.
- Palackého museum — 111.
- Dějiny Rakovníka — 112.

Dva katolické kostely (Fr. Teplý) — 112.
Poplatek osadníků Přepeř děkanu turnovskému — 169.
Čelákovické pohřebiště a avarský hring u Kopidlna — 169.
Cesta papeže Pia VI. do Vídně před 150 lety — 169.
Církevní památky — 170.
Gotický portál residence Karla IV. v Berlíně — 170.
Irský katolický historik Dr. P. J. Merriman v Litomyšli — 170.
Dějepisec města Tábora K. Thir † — 172.
Opravy památných hradů — 172.
Kurs o dějinách Čechů a Slováků v Americe — 172.
Soukromníci a musea — 172.
Nová kniha o Nepomuku — 172.
Z farního archivu Svojšic u Sušice — 173.
K oslavě 700leté památky úmrtí sv. Alžběty Durynské — 173.
České museum v Chebu — 174.
Současník o tolerančním patentu — 211.
Zařaďte ochranu památek do investičního programu — 212.
Archivář František Teplý — 213.
Dr. Jan Bedřich Novák — 214.
Dějiny Vyšehradu († Msgre Ed. Šitler) — 215.

L i t e r a t u r a :

E. V. B a l c á r e k: Kloster und Schloss Doksany — 48.
G. B a r t o n: Bartoniczek-Barton-Helwig — 112.
Jihočeský sborník historický — 174.
Dr. S t a n i s l a v Z e l a: Náboženské poměry v Olomouci za biskupa Mar-
ka Kuena (Dr. Vl. Macourek) — 174.
V. J. P o k o r n ý: Z Rajhradských pamětí — 175.
Spisek o císařovně Marii Terezii — 175.
Zprávy Českého zemského archivu — 175.
D e B a u m g a r t n e r: Saint Vladimír et la conversion de la Russie — 176.
Dr. J. V a n ě u r a: Dějiny někdejšího král. města Klatov — 176.
Časopis Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze — 216.
Dr. V. H r u b ý: Úvod do archivní teorie a praxe — 216.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXIII · 1932 · ČÍSLO 1

Antonín Janda, archivář:

Škola a pře obce s děkany o pole Školka v Budyni n. O.

Dříve než přikročíme k jádru věci v záhlaví uvedené, bude třeba zmíniti se o založení školy v Budyni n. O. Jest všeobecně známo, že faráři ve městech za příkladem řeholníků v klášteřích zakládali si vlastní školy při farářích, aby vycvičili si hochy měšťanů ke svým církevním obřadům potřebné, učice je čísti, ovšem latině, psáti a zpěvu církevnímu. Vyučování udíleli na počátku sami, ale záhy se jim toto vyučování znechutilo, a proto povolávali si pomocníky, zběhlé v tomto vyučování, kteří jmenováni kantoři čili zpěváci, vydržující je sami jídlem a platem. Avšak i toto vydržování pomocníků zdálo se pozdějším farářům obtížným, a proto žádali radu obce, aby vydržování kantora vzala sama na sebe. Obce však kladly podmínku, aby měly vliv na školu a obsazování místa učitelského, čemuž však faráři odpírali, chtějíce si tento vliv podržeti sami pro sebe, což vedlo někde ke sporům mezi obcí a faráři, až konečně přece tito jenom obci ustoupiti byli nuceni, chtějíce se zbaviti nákladu na učitele.

O škole v Budyni můžeme směle tvrditi, že zavedena byla koncem XIII. století, a to v samém děkanství u Říční brány při městské hradební zdi, kdežto budova fary stávala při hradební zdi dvorů domů č. 9 a 10. Při číslování domů r. 1760 za Marie Terezie dostala tato škola č. 7, a stará fara č. 8, a proto má nynější, r. 1794 nově vystavené děkanství již beze školy č. 7 a 8. Ze škola vystavena na samém dvoře fary, můžeme z toho tedy spolehlivě souditi, že ji stavěl sám tehdejší farář, a že týž také s počátku dítky sám vyučoval. Když pak ale za příkladem jiných farářů domáhal

se ve století XIV. převzetí vydržování školy obcí, tu asi stalo se dohodnutí mezi farářem a obcí, že mu tato postoupí užívání lánu pole dříve rychtářského vedle Přestavlcké pěšiny, jdoucí od pístecké cesty až k Červenému kříži, nyní jmenované místo U tří lip. v jednom pruhu, ale s podmínkou, že z něho vydržovati bude kantor a spolu varhaníka jídlem a pitím, po celý rok i platem. Od té doby jmenováno pak toto pole „Školka“. Původně tento lán přiměřen byl proboštem Bernardem z Kamence, písařem krále Václava II., který mu Budyni r. 1290 dal v užívání, Janovi, král. sudímu v Budyni,¹ a k tomu jedno složení mlýnské v Mileticích,² a že si může držeti rybáře k rybolovu v řece Ohři. Když napotom mělo město vlastního rychtáře, dostával tento požitky z tohoto pole vzdělávané obcí, až napotom dohodou dostalo se v užívání, nikoliv v držení farářů budyňských. Tito mívali beztak z doby Bernarda z Kamence svůj lán k faře hned za Dvorci, na kterém vystavěn jim dvorec, nyní č. 218, a vedlejší lán vlevo od farářského přidělen byl kostelu sv. Václava v městě. S oběma těmito lány, Školkou i lánem kostelním, stal se později podvod, jak nížeji doložíme.

Že pak nebylo mezi obcí a faráři žádná písemná smlouva o užívání tohoto pole Školky a povinnosti faráře vydržovati učitele, to přimělo p. Jana IV. z Hazmburka na Budyni, že vydává r. 1550 zvláštní řád pro faráře v Budyni o jich povinnostech služby duchovní ve dny nedělní a sváteční, o konání pobožnosti v kapli sv. Jiří na hradě, kterou předek Jan II. z Hazmburka byl založil a nadal 20 kop. čes. pro faráře v Budyni atd., a kde v odstavci 3. uvádí toto: „Rector a kantor jídlem a pitím, také 1 kopou míš. peněz zaopatřen býti má. Organistovi, tomu každého půl roku 2 kopy vydati má.“ — Mimo toho v jiném odstavci píše, že se má dávat při pohřbu pozůstalými učitelům: „Když celý žaltář zpívají 1 kopa, od polovičního 30 gr., když jdou průvodem, rektorovi 3 gr., kantorovi 1 gr., k tomu o Třech králich koledy z každého domu.“ Ke konci podotýká, že nechal celý tento akt napsati do městské knihy pamětní. Bohužel, tato městská kniha za vpádu Sasů do Čech r. 1631 a vypálení města s celým archivem shořela. Na štěstí zachoval se u pražské konsistoře opis této listiny, který poříditi dal vnuk Janův, p. Jan Zbyněk z Hazmburka r. 1610, potvrdiv ho znovu, a pak

¹ Paprocký, s. av městský.

² Osada u Budyně, 1515 povodněni zničena a zanikla.

i Adam ze Šternberka týž list r. 1623 opět schválil. (Paroch. kniha I.)

O tomto poli zaznamenává primas Diviš Houška při vyměrování polí a vysazování mezníků r. 1586 ve svých poznámkách, že je to dědina farářská, totiž že ji užívá farář.

Po bitvě na Bílé hoře dosazen byl na faru v Budyni r. 1629 děkan Jan Divůček, zdejší rodák, muž velice lakotný, a tento nenasytý kněz vlastnil si již toto pole co k faře patřící, dobře věda, že otec a zbědované měšťanstvo, většinou uprchlé, po ztrátě pamětní knihy, v níž zaznamenaná povinnost děkana vyživovati a platiti kantora byla zapsána. nebudou moci proti němu o vrácení pole vystoupiti. Zatím ovšem vydržoval kantora dále, znamená, že je povinen tak činiti. Později jmenován tu r. 1648 nový děkan Jan Ignác Burešovský, za něhož zřídila paní Ludmila ze Šternberka pro zavedení pořádku a uvarování sporů ve věcech duchovních na faře v Budyni r. 1649 zvláštní řád o majetku a příjmech děkanů v Budyni, který pro zajímavost, a týkající se našeho předmětu, doslova z archivu zámku Libochovice, celý tuto uvádíme:

„Já Lidmila Benigna ze Šternberka, rozená Kavkovna z Říčan, paní na Bechyni, Sedleci, Horažďovicích, Zelené Hoře, Budyni, Libochovicích a Vršovicích, jakožto mocná otcovská poručnice nad sirotky z dobré paměti panem p. Františkem Matyášem Karlem ze Šternberka splozenými, považujícíe bedlivě, jaké veliké neřády při správách zádušních S^o Václava a Matky Boží Sněžný v městě a na předměstí mém budyňském, jako i v Kostelci S^o Petra a Pavla a v Nížebozích S^o Martina, však statku mému a sirotčímu budyňskému náležejících se nachází, počtové že žádný pořádný od mnoha let se nedržely, mnoho věcí k záduší náležejících se od mnohých let zatajovaly,³ a mnohý naproti tomu, který nikdy nebývaly a nejsou, se připisovaly, skrze což vždycky mezi vrchností jakožto Collatorem a děkanem nedorozumění bývala, a k srovnání dokonalému přijíti nemohla. — Z té příčiny jsem paměti staré, jako i přepis Instrukcí od někdy Pána z Hazmburka (1550—1610) vyhledati, lidi staré, víry hodné před sebe povolati, na všechny věci zádušní a farní se s gruntem ptáti, a tuto pořádnost uvésti dala. — A nachází se ve staré Instrukci zapsáno, že z Mileticka slove, dávalo se p. děkanovi

³ Hlavně za děkana Divůčka.

jedenáctý mandel, kterýž až posaváde stále vychází, a jeden děkan⁴ starý před mnoha lety nechtíce s takovým hospodářstvím se zaneprazdňovati, s povolením pána z Hazmburka, ten čas pána na Budyňi a collatora téhož záduší, s panem Martinem Michnou, ouředníkem téhož panství udělal smlouvu, tak že místo téhož jedenáctého mandele na penězích hotových každoročně se mu z důchodu dávalo 20 kop gr. m.,⁵ sutého obilí, totiž pšenice 6 str. 1 v. 2 čtv., žita 6 str. 1. v. 2 čtv., ječmene 12 str.

Proti odvádění z důchodu peněz a obilí sutého za důchodem též jedenáctý mandel z Mileticka se zanechával, a tak mnoho let pořád trvalo, že děkanové budyňští za mnoho let pořád jedenáctého mandele nebrávali, toliko za týž jedenáctý mandel vejš psanými penězi a obilím contentirování byli. Když potom po rebelii (1618—20) kněz Jan Divůček za děkana budyňského se dostal (1629), majíce tak velikou práci (?) s lidmi nekatolickými, a k tomu již lidé v té rebelii velmi schuzeni byli,⁶ nemohla svého náležitého vychování (vyživení) míti, vyhledával jest toho snažně při dobré paměti J. M. vysoce urozené paní Marie Maximiliany z Šternberka, rozené z Vysokého Collernu, jakožto ten čas poručnici, držitelkyni a paní téhož panství, aby mu do jeho smrti, a žádnému budoucně jinému, jak ten jedenáctý mandel z Mileticka, tak i ty peníze hotové a suté obilí, kteréž před tím místo jedenáctého mandele dáváno bylo, z důchodu vydáno bylo. Čehož jest s tou condicí, že jemu tu milost činí, a budoucně žádnému jinému, užil, a až do smrti své, jak od důchodu peníze a obilí vejš psané, kdy jedenáctý mandel brával, jakožto vše Šebestián Bíba, člověk dobře na poctivosti zachovalý, do devadesáti let starý, byvši ten čas (1630) purkrabím téhož panství, když se to povolení od J. M. paní nebožky stalo, že tomu tak a nejináče jest, přísahou stvrdil, ano i Jan Šimeček (býv. kantor) i jiní toho povědomí byli, totéž přísahou, i obec města Budyňe pečetí městskou stvrdili.

Že pak po smrti děkana Divůčka správcové téhož panství se stále měnili, že žádné počty zádušní pořádně ex fundamento se činily, děkanové (noví) přece obilí z důchodu brávali. Správcové pozorů na to nedali, a v té vojenské roztržitosti žádný se skoro zastá-

⁴ Bartoloměj Michaelis, 1603—1610.

⁵ Tu se paní hraběnka mýlila, jak jinde vysvětlíme.

⁶ Za rebelie nikoliv, až teprve po ní, hlavně po r. 1631.

vati a nějakou pořádnost učiniti nemohl. Tou příčinou děkanové budyňští to by sobě jako již stálý plat bráti a jmíti chtěli. Pročež dadouce počty pořádné na leta 1649 13. Augusti v přítomnosti duchovních lidí, i ten čas děkana budyňského, kněze B u r e š o v s k é h o konati, to se vyhledalo, že nemá se z důchodu mého žádných peněz a obilí sutého, když se jedenáctý mandel odvozuje, dávatí, jakož i ten spor na Velebnou consistoř podán, a od Velebné consistoře decidován jest. Že pak tak mnoho lánův k děkanství počítáno dle vyměřené, že počítajíc každý lán po 60 str. dědin, tolik aby se jich při děkanství, ani při celém panství nenabylo. Příčina jest ta, že při panství budyňském všechny luka, štěpnice, porostliny a paulouky do lánů se počítaly, a žádný lán při městě Budyni rolí orných přes 8 kop záhonů (40 str.) nedrží, a tak tedy, že luka mezi ně počítány jsou, méně rolí orných se vynachází. Pročež pro uvarování budoucích nesnází, nevolí a hádek, cokoliv k těm zádušním aneb děkanům tu zůstávajícím náleží, vše specificaci, jako i dvůr, rolí, louky, porostliny, plat peněžitý, stálý, roboty, desátky tuto zapsané jsou, takže bude se viděti každý děkan čím spravovati, na nic více, než co tu psáno jest, a jemu se vydati má, nepotahovati, ani také nic méněji, mimo tuto specifikované důchody od žádného nežádati. kterážto věci pro budoucí věčnou památku Já svrchu psaná, jakožto na ten čas collatorix, pečetí mou zpečetiti, a rukou vlastní podepsati, a do truhly zádušní pro spravení budoucích děkanův vložiti dala, a k tomu dožádala jsem se dvojjetihodného Pana Adama K r a v a ř s k ý h o, tovaryšstva Ježíšova kněze (t. č. zdejšího kaplana), a urozeného pana Jana Š v a n t l a z Třebeska, J. M. knížete Saganského (V. Lobkovic na Roudnici) regenta, jakožto osob těch, kteří toho všeho dobře povědomi jsou, že jsou také pečetí své podle mé, však sobě beze škody, přivěsili, a při tom svou vlastní rukou se podepsali.

Lidmila ze Sternberka (L. S.) rozená Kavkovna z Říčan.

Adamus Kravarsky (L. S.) Societatis Jesu Sacerdos.

Jan Šventle (L. S.) z Třebeska.

Vyznamenání dvoru, dědin a luk k děkanství budyňskému náležejících:

1. Stodola s forberkem (dvorcem) konec předměstí jdouc k Pístitům.

2. Dědin počnouc hned od stodoly, dva kusy široké, místem mezi nimi louky neb palouky z obojí strany cesty,⁷ nedocházejíc Veselého háje, běžící až konec cesty, která jde od Nížeboh k Pohořicím, aneb Křížovy cesty od Budyně k Mělníku, jsou od předu mezi dědinami Košírovskými z jedné (vlevo) a Martina Šolce ze strany druhé (vpravo).⁸

3. Ittem více dědiny počínajíc hned od té cesty stodolní jdouc k Pístům mezi dědinami Ondřeje Hrubého (vlevo) a Purgkharta ze strany druhé (vpravo) „Školka“. Lúka mezi polmi až pod cestu, která jde od Nížeboh k Vrbce, a naproti přes cestu, a za cestou jsou pole široká (za Třemi lípami) od polí svrch jmenovaných.⁹

4. Louka jedna též jest, jdouc k Pístům za obecními lukami dle panské louky jménem Hostinské, a Jana Rajského louky strany druhé, proti též louce les dubový a listší na drobné dříví (nyní Loužek).

5. Za mlejnem neb strouhou dle vody s některým starým štěpem kus palouku malý.¹⁰

5. Louky dvě jsou, jdouc dáleji od předního mostu (přes strouhu M. Ohře) s porostlinou neb mlynou dle vody nahoru až pod panské pastviště jménem (na Babíně). *(Pokračování.)*

⁷ Nyní již zrušené, částečně zastavěnou sokolovnou a drahou.

⁸ Lán, na kterém vystavěn dvorec farářský vedle dvorce Martina Šolce č. 217, byl dán 1290 faráři k užívání; ale druhý lán hned za bývalou cestou vedle rolí Jana Košírka byl dán kostelu sv. Václava, tedy záduší, a ten si pak děkan Jan Divůček také přivlastnil, ošidiv tak kostel sv. Václava o jmění, a tak i tento lán dala pí. hraběnka z nevědomosti děkanům připsati.

⁹ Toto pole Školka zvané, podle Přestavlcké pěšiny, bylo původně rychtářské, pak obecní, a konečně propůjčeno farářům na vydržování kantora. Paní hraběnce nebylo toto ujednání známo, jak farářové toho pole nabyli, dala jim ho taktéž připsati, a že nynějším novopečeným měšťanům dosazeným sem nejvíce z vesnic nebo z Rajchu, a neumějících ani čísti ani psáti, nečinili žádných námitek proti tomuto připsání, aniž by také klausulí na vydržování kantora dali k tomu připsati a tak byli o veliké výborné pole ošizeni.

¹⁰ Bývalý Ostrov obecní na Trávníku, který si faráři také přivlastnili, a pí. hraběnka dala ho pak bez ohledu na obec farářům připsati. Roku 1792 byl obcí Ostrov ponechán děkanu Janu Michaeli Brixovi, když sloužití bude každého roku dvě zpívané mše sv., jednu na den sv. Floriana, druhou na den sv. Fabiana a Šebestiana za odvrácení nakažlivého moru.

Žďárští ze Žďáru co patronátní páni Kladna.

(*Studie k historii města Kladna.*)

Podle Palackého pocházejí pánové ze Žďáru z rodu Janoviců. Znakem tohoto rodu byla orlice. Rozrodili se v pány z Witenberka, Adlaru, Žirotína, z Kolovrat, ze Žďáru.¹ Teprve Florianovi Jetřichovi ze Žďáru byl polepšen erb, totiž na modrém štítě orlice, vpravo červená, vlevo stříbrná se zlatou pružinou a na ní zlatou korunkou, přikrývala stříbrná a červená na zlaté koruně, dvě křídla, červené a stříbrné, každé s polovicí pružiny a mezi nimi štít domu Rakouského s písmenou F.²

Historikové šlechtických rodů jsou jednotni v názoru, že se jednalo o slavné pány a šlechtné rytíře. Jak již podotknuto, pocházeli ze Žďáru (něm. Sahr, lat. Sora), hradu položeného v kraji žateckém. Balbín počíná jejich slavné předky Janem Šmikuským, který se proslavil hrdinností proti husitům. Rod vymřel Adamem ze Žďáru. Jedna jeho sestra, totiž Marie Kateřina, se provdala za Hartvika z Nosticů.³

Jiný šlechtický historiograf vypravuje o Zďárech: Sunt partim comites, partim equites de Zdiaro vel Sora. Non (ut inepte aliqui sommiant) Lusatie inferioris Metropoli, verum Bohemiae castro ac vico. Et hunc quippe et illud Zdiarus, Crocani sanguinis heros, primus istorum stipes et auror iam ante annos plus mille fundaverat deque nomine suo Zdiarum seu Zdiarum indigitarat; id quod Paprocio scribente communis erat familiae traditio. Caeterum heroes laudati in magnam annis labentibus gentem per oras Slavicis excrevere. Magnam nec numero solum, verum virtute etiam atque umbra virtutis, semper patriae utilissimi, populis venerabiles, summis principibus gratiosi. Primis quibusque familiis multa affinitate conjunctos in tabula sua ostendit Balbinus. Woračicke genti nectuntur per Annam Zdiarskianam, quae fuit prima conjunx Wenceslai

¹ Palacký. Dějiny I. pg. 493. Příloha E.

² A. Sedláček. Českomor. heraldika II. pg. 21.

³ Joh. Kristian von Hellbach. Adels-Lexikon II. pg. 1826. Též Sinap. II. 54, 126, 160, 240, Hübner II. Taf. 643, König I. 645. Allg. hist. Lexik. von Stosch I. 35, II. 11.

nomine septimi de Paběnic.⁴ Snad proto jinak skutečně slavný rod Žďárů jest historikem rodu Woračických z Paběnic tak velice chválen, že Anna Žďárská jest matkou nejslavnějšího pána z Paběnic. Jana Karla Woračického. Tato okolnost však skutečné velikosti Žďárských neumenšuje.

Česká větev pánů ze Žďáru vymřela Františkem Adamem ze Žďáru koncem XVII. století. V Sasku žila druhá větev tohoto rodu pode jménem Sahrer v. Sahr. Karel „von Sahr“, jsa si dobře vědom svého původu, je zakladatelem Matice České od r. 1854 a sídlí na zámku Dahlen v Sasku.⁵

Ze slavných předků pana Oldřicha ze Žďáru vynikal zvláště Jan Žďárský na Šmikusi nedaleko Hořovic. Dnešní Šmikousy byl původně poplužní dvůr, později tvrz. Mezi majetníky po Žďárech se uvádějí Kolovratové a páni z Hrobčic.⁶ Jan Šmikouský jest s počátku přívržencem krále a později císaře Zikmunda;⁷ účastní se potyček u Prahy. Po dobývání hradu Libšteina stal se spolu s pány Friedrichem a Hanušem z Kolovrat přívržencem strany podobojí.⁸ Při této straně se výborně uplatnilo jeho bojovné nadšení a setkáváme se s ním r. 1431 v Uhrách, kde bojuje po boku slavného Jana Čapka ze Sán. Když se vrátil do Čech v lednu roku 1435, stal se hejtmanem kraje slánského. Do Slaného jej však měšťané nechtěli vpustiti.⁹ Vojensky se staví proti Mělnickým.¹⁰ Roku 1440 jest přítomen obecnému sněmu v Praze.¹¹ Když královna Eliška chtěla hájiti dědictví svého syna Ladislava Pohrobka v Uhrách, byl mezi českými bojovníky do Uher vyslanými, dobrovolně se hlásivšími. r. 1440 v měsíci březnu Jan Šmikouský ze Žďáru.¹²

⁴ Michael Franck de Frankenstein. Syntagma de domus comitum et baronum Voracziczkiurum de Pabienicz. pg. 301.

⁵ Vlasák. Památky arch. a místp. II. 116. Zmínky o Žďárech přinášejí: Balbín. Miscellanea dec. II. 1., II. pg. 2. Pilat. Materialien I. 85, 208, 319, 363. Von Dorchenhausen. Adler. Wien 1882. Vlasák. Adel. 48. Velice cenná práce, kterou se však nepodařilo získati, by byla: Richard Röpell. Chronica domus Sarensis. Breslau 1854. Miltner-Neumann, Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medailen, pg. 710. (Pojednává obšírně o Jetřichovi ze Žďáru.)

⁶ Sedláček. Místop. sl. h. pg. 864.

⁷ Palacký. Dějiny III. 403.

⁸ Palacký. Ibid. 416, 447.

⁹ Paprocký. O stavu rytířském pg. 73. Scriptorum rerum bohemicarum III. pg. 113. Pragae 1829.

¹⁰ Palacký. Dějiny III. 614.

¹¹ Archiv český I. 245.

¹² Palacký. Dějiny IV. 13.

O jeho válečných dobrodružstvích v Uhrách nemáme bližších zpráv. Uvádějí se totiž Jan Šmikouský a Čeněk z Pakoměřic až při uzavření míru mezi Eliškou a polským králem.¹³ Synové pana Jana Šmikouského jmenovali se pravděpodobně Jindřich, Mikuláš a Friedrich. Mezi hejtmany válečníka Václava z Rachmanova čili Mladvaňka jsou jmenováni Jindřich Šmikuský a Mikuláš ze Žďáru.¹⁴ Když se Mikuláš navrátil po válečných výpravách do Čech, stal se nejvyšším maršálkem krále Vladislava.¹⁵ Na sněmu o sv. Kateřině 25. listopadu 1512 byli ustanoveni, kteří se měli s pány uherskými domluvit o krále, a dědiců jeho i království českého dobré a potřebné. Byli to nejvyšší úředníci a soudcové zemští, též maršálek Mikuláš Žďárský ze Žďáru.¹⁶ V neděli 20. srpna 1513 zemřel Mikuláš Žďárský, maršálek královského dvora, a pohřben na Karlově v Praze. To potvrzuje kámen z bílého mramoru, na němž jest osoba v kyrysu s kopím.¹⁷

Fridrich Žďárský ze Žďáru na Šmikousích a Všetatech měl manželku Eufrosinu, kněžnu z Plavna, a dceru Elišku. Ta se vdala nejprve za Jindřicha Údrckého z Údrce, pak za Jiřího Šanovce z Šanova. přežila oba, prodala Všetaty, žila v Rakovníce, později na Kladně u strýce Jiřího Žďárského ze Žďáru. Zde zemřela více než 85letá. Ráda vypravovala o starožitnosti rodu, ale rodinné památky chořely jí za velikého ohně v Rakovníce.¹⁸ Dne 18. července r. 1515 obsílá Jakub Šmuhař z Rochova Fridricha Žďárského k svědomí proti Mikuláši Velemyskému.¹⁹

Kolik měli dítek a jak se tyto jmenovaly, o tom nemáme pramenů. Zdá se však, že jejich synem jest Jan Žďárský. Narodil se asi roku 1460 a dospěv, věnoval se službě státní.²⁰ Král Vladislav koupil klášter Hradiště nad Jizerou a vykoupil jej od purkmistra a rady města pražského „skrže opatrného pana Jana Žďárského ze Žďáru“, hejtmana kolínského.²¹ Za manželku měl Jan Žďárský Marušku Kladenskou z Kladna, vlastní sestru pana Zdeňka Kladenského.

¹³ Ibid. pg. 252.

¹⁴ Ibid. pg. 254.

¹⁵ Riegerr Materialien XI. pg. 148.

¹⁶ Palacký. Dějiny V. 365.

¹⁷ Paprocký, O stavu rytířském pg. 73.

¹⁸ Šimák. Časopis spol. př. starožit. pg. 57.

¹⁹ Archiv český, XXXIII. 789.

²⁰ Paprocký. Diadoch 73. sq. — ²¹ Dobner. Monumenta his. 259.

Jan Žďárský ze Žďáru na Běšicích a Měcholupech, otec Oldřicha Žďárského, zemřel 1530.²²

Oldřich Žďárský proslul též jako válečník. Bojoval s knížetem z Anhaltu, byl s ním v několika taženích a všude se rytířsky choval. Mnohé hrdinské skutky vykonal. Zemřel 1542.²³ Urozený pan Oldřich Žďárský, praví Hájecká pamětní kniha, byl pochován v kostele kladenském.²⁴ Měl za manželku paní Lidmilu Doupovcovou z Doupova, sestru pana Viléma Doupovce. Ta zemřela r. 1560, zanechavši syny: Jana, Stanislava, Jiřího a Zdeňka.²⁵

Dne 26. července 1543 prodávají synové Oldřichovi Jan, Jiří a Zdeněk Měcholupy za 1532 kop 30 grošů míšeňských Čeňkovi Seckerkovi ze Sedčic. Tamtéž prodali podací právo kostelní za 50 kop.²⁶ Poněvadž se o panu Stanislavovi nemluví, zemřel patrně před r. 1543.

Jmenovaní synové p. Oldřicha Žďárského zdědili po otci Běšice, Červ. Újezdec, Měcholupy a Kladno se vším příslušenstvím. Měcholupy prodali a Kladnem měli vládnouti podle závěti nedílně. Tato společná vláda netrvala však dlouho. Dne 17. ledna 1457 se o ně rozdělili. Podle smlouvy dostanou Kladno Jiří a Zdeněk ze Žďáru, avšak s tou výhradou, že budou pečovatí o svou matku, pí. Lidmilu z Doupova a o Elišku z Rochova s dětmi, vdovu po bratru Stanislavovi. Nesmějí býti nijak zkráceny na „stravě a šatech, kmentech, barchánech, rouškách, čepcích sprostých a plátěných věcích“. Všichni tři přispějí na výbavu dcer paní Elišky. Jan Žďárský dostává Červený Újezdec se vším příslušenstvím. Béře na sebe též povinnost dostátí určitým závazkům. Mimo jiné bude jeho povinností poříditi ve Svárově zvon.²⁷

Dříve však, než se bratři o statky po svém otci rozdělili, jednala s nimi kapitola svatovítská o vydání vsi Řečovice (dnešní Kamenné Žehrovice) a sice prostřednictvím krále Ferdinanda. Ves tuto odkázal totiž císař Zikmund v zástavu p. Zdeňkovi z Kladna, který — jak kapitola jest zpravena — ji odkázal zpět oltáři sv. Materny.

²² Paprocký. Diadoch 73. sq.

²³ Paprocký. O stavu rytířském. pg. 74.

²⁴ Háj. Pamětní kniha pg. 397.

²⁵ Paprocký. O díle Paprockého viz: J. V. Šimák: Časopis spol. přátel starož. čes. o Praze XXX. 46. r. 1922.

²⁶ Kvatern. Památný Černý d. 25. č. 46.

²⁷ Kvatern. Památný Bílý c. 22.

Prosí tedy kapitola císaře Ferdinanda, aby písemně nařídil bratřím ze Žďáru Kamenné Žehrovice podle testamentu vrátiti.²⁸ Patrně tato žádost kapitoly nedošla ihned splnění a bratři nejevili dosti ochoty ves vrátiti a proto kapitola urguje vyjednávání ohledně vsi novým dopisem císaři. V tomto druhém dopise přimlouvá se kapitola za vyslání komise, která by fungovala při provádění závěti a „beze všeho právního hřmotu“ dala právu průchod.²⁹ Komisařem byl jmenován ctihodný muž Jan, arcijáhen, který se dostavil k bratřím ze Žďáru jménem a plnomocenstvím kapitoly a vyzýval je i jménem císaře, aby zmíněnou ves vydali. Tomuto rozkazu královskému oni „zcela odporovali“. Kapitola prosí císaře, aby si pány Žďárské k sobě předvolal a je vyslechl, proč odporují komisi.³⁰ Ves do záboru konečně nepřišla.

Jan Žďárský, zprvu pán na Červeném Újezdě a Tachlovicích, později odkazem p. Jiřího i na Kladně, byl horlivý katolík. Povolal na své panství jesuitu Alexandra Voyta, který kázal na Kladně a Buštěhradě a přivedl svým působením 16 duší do církve.³¹ Roku 1544 byl jmenován hejtmanem na Křivoklátě. Za něho jako hejtmana hostil Křivoklát mnohé význačné vězně. Tak dra Václava Mitmánka, faráře v Týně, který, když po svém vypovězení jako hlavní představitel podobojích tajně se vrátil do země, byl jat a na Křivoklát vsazen. Již 26. května 1543 vězněn byl na Křivoklátě též Jan Augusta, českobratrský biskup, a Jakub Bílek. Manželka Jana Žďárského, Magdalena z Gesnic, se za oba vězně mnoho přimlouvala a svými přimlouvami jim velké služby prokazovala.³²

Po příkladu svých předků bojoval Jan Žďárský také v cizině ve službách hrabat z Khinsteina a ze Štolberka, s nimiž podnikl výpravy do Francie a Nizozemska.³³ Velmi záhy rozdělil své statky synům: Gotthardovi Florianu a Ctiborovi Tiburcimu dává do společného vlastnictví Červený Újezd, Svárov a Rymaň, jakož i ves Podkozí. Bratři ovšem přejímají na sebe též dluhy. Otcí Janu Žďárskému zaplatí oba 275 kop a věno své matce, Magdaleně z Gesnic. Též záduší svárovské budou opatrovatí tak, aby „nic z něho od-

²⁸ Kl. Borový. Jednání a dopisy kons. kat. i utraq., II. pg. 117.

²⁹ Ibid. pg. 122.

³⁰ Ibid. pg. 123.

³¹ Schmidt. Historia Soc. Jesu IV. No. 69.

³² Gindely. Böhmisch-Mährische Brüder I. 328, 345—7.

³³ Paprocký, O stavu rytířském pg. 92.

trhováno nebo odcizováno nebylo, ale pro čest a chválu boží zůstalo“³⁴. Smlouva ta jest datována 2. prosince 1566.³⁴

Ctibor Tiburcí dostává ještě za života svého otce Jana Kladno, které jeho otec zdědil po svém bratru Jiřím. Otec si vyhrazuje toliko, že může toto rozhodnutí měniti, „kdykoli by se mu líbilo a zdálo bez překážky.“³⁵ Této výhrady však nebylo třeba. Kladno postoupil Ctiborovi 15. února a 17. února 1578 zemřel. Byl pochován v kladenském kostele před velkým oltářem u Oldřicha ze Žďáru, dobré paměti svého otce.³⁶ Podobně zaznamenává jeho smrt Pamětní kniha osady tachlovické. Manželka pana Jana Žďárského zemřela 1586 po Zjevení Páně ve věku 65 let a byla pohřbena v Tachlovicích před velkým oltářem. Rodiče její byli Pavel z Gesnitz na Koklsburce a Rosina z Dobenecku.³⁷

Jiří Žďárský se narodil r. 1517, bojoval s Turky v Uhrách v mladém věku, po válce byl jmenován radou císaře Ferdinanda. Manželka jeho byla Lidmila z Martinic, vlastní sestra pana Bořity z Martinic na Smečně.³⁸ Dne 29. září 1552 půjčil opatu strahovského kláštera Vítu 500 kop grošů a za to dostal důchody z Úhonic a Chejtně.³⁹

Za 2200 kop zakoupil Kysice od Anny z Mišpachu a Jindřicha z Bysně.⁴⁰ Znovu se účastní válečného tažení proti sultánu Solimanovi r. 1543. Téhož roku jest jmenován nejvyšším berním úředníkem z rytířského stavu.⁴¹ Když se jednalo o příjmy na zřízení semináře, měl na jeho vydržování Jiří Žďárský dávatí příjem ze vsi Hřebče, který faráři kladenskému zadržoval. Kapitola pražská píše v té příčině císaři: „V. C. M. oznamujeme, že jest potřebí, aby se jakási kolej neboli bursa k odchování kněží založila, z níž by nám ku pomoci pastýři a duchovní správcové vycházeli... Též pan Jiří Žďárský zadržuje úrok, od dobré paměti pana Zdeňka z Kladna faráři kladenskému odkázaný, z celé vsi Hrzib, odkudž každého roku 50 kop sbírá a faráři, jenž odjinud dostatečnou výživu má, nic ne-

³⁴ Kvatern. Památný bílý d. 17. č. 58.

³⁵ Kvatern. Trhový Tělný A. 15. č. 20.

³⁶ Hájecká Pamětní kniha pg. 397.

³⁷ J. V. Šimák, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze XX. pg. 57.

³⁸ Paprocký. O stavu rytířském pg. 72. sq.

³⁹ Kvatern. Brunátný A. 19, č. 50.

⁴⁰ Kvatern. Památný Lvový M. 4. č. 52.

⁴¹ Paprocký. Ibid.

dává. Prý by se mohla polovice obrátiti na seminář a ostatek ponechati faráři.⁴² Zda se stalo kapitole po vůli a zda dostal farář kladenský polovici svého důchodu z Hřebče, není známo.

Jako patron kostelů a farních beneficí častěji s arcibiskupem vyjednává. Když osadníci fary v Charvátcích prosí, aby do Charvátce byl dosazen kněz Linhart Kostelecký, píše arcibiskupovi, že by to bylo na újmu jeho kolatorského práva. Žádá, aby tam kněz Vít Kladenský každého týdne posluhoval.⁴³ Nestalo se mu asi po vůli. Kněz Jan, farář z Charvátce, prosí totiž o dva roky později, aby jej chránil proti Jiřímu Žďárskému, který mu činí velká příkoří a dokonce jej i z fary chce vyhnati.⁴⁴

Roku 1572 oznamuje probošt pražského kostela Jindřich Scribonius arcibiskupu Antonínovi z Mohelnice, že Jiří Žďárský, který byl v držení polovice městečka Buškovice (okres Podbořany), má tamtéž patronátní právo a žádá faráře, který by ovládal nejen český, ale i německý jazyk. Ještě před nedávnem byl schopný k tomu kněz Pavel, ale týž se stal farářem v Tachlovicích.⁴⁵

Pan Jiří si získal vděk kladenských občanů tím, že vymohl na císaři Ferdinandovi majestát r. 1561, jímž bylo Kladno, dosud ves, povýšeno na městečko. S povýšením bylo spojeno právo ohraditi se hradbami, konati dva jarmarky a týdně trhy, počtiti zeleným voskem a občané se směli nazývati měšťany. Také znak jim udělen, v jehož štítě modré barvy v pravém poli půl orla bílé barvy, majícího zlatý pysk s rozžhaveným zobákem a vyplazeným jazykem, zlatou páskou na prsou, nohy rovněž zlaté; v levé půli stojí rys přirozené barvy, z jehož tlamy sálá oheň a který se svými spáry podepírá o pravou půli znaku.⁴⁶

Jakkoli se pan Jiří ke svému faráři nezachoval dobře, zadržuje mu část příjmů ze Hřebče, byl ke chrámu Páně štědrějším, pořídív r. 1570 zvon, na němž jest tento nápis: „Skrze pilnost a skutečné přičinění urozeného a statečného rytíře pana Jiříka Žďárského ze Žďáru na Kladně jakožto kolatora a milovníka záduší Blahoslavené Panny Marie v městečku Kladně udělán jest zvon ke cti a chvále

⁴² Pešina. Phosphorus septicornis. III. 326.

⁴³ Arcib. archiv. Corresp. variae. 28. X. 1568.

⁴⁴ Ibid. Parochialia C. roku 1570.

⁴⁵ Ibid. Acta ecclesiastica dto 12. X. 1572. Opis v Zems. archivu.

⁴⁶ Zd. Wirth. Kladno jindy a dnes, pg. 7. Rovněž T. Škorpil. Popis okr. hejtman. kladenského, pg. 77.

Boží a pro budoucí památku jeho skrze Brikcího, zvonáře v Novém Městě Pražském L. P. 1570.⁴⁷ Jiřík Žďárský ze Žďáru a na Kladně — Lidmila Žďárská z Martinic a na Kladně.

Nemalý vliv na Jiřího měli zajisté též jesuité, kteří přišli do Prahy 18. dubna 1556 z Říma. Na Buštěhrad je povolal Joachym Novohradský z Kolovrat a na Kladno Jiří Žďárský. Tento uzavřel s otcí tovaryšstva veliké přátelství. Společně s Bedřichem z Oppersdorfu k jesuitům přilnuli, aniž se pak jak od nich, tak od sv. víry odloučili. Na Kladně a na Buštěhradě střídavě otcové kázali. Když později Jiří Žďárský upadl do těžké nemoci, poslal mu rektor Blysemius pro jeho zvláštní k řádu dobročinnost a náklonnost z kollegia pražského bratry laiky, kteří mu v nemoci sloužili. Jiří přijal tuto úsluhu, ba poslouchal bratra laika tak, že bez něho nechtěl ani jísti ani ničeho činiti. Tomuto šlechtnému rytíři vděčil Blysemius, že kolej jesuitů, zatížená dluhy, se rozmáhala. Jiří Žďárský jim poručil vyplatiti, aniž by byl žádán, 600 zl., podotýkáje, že je mohou vrátiti, až budou moci. Když Jiří Žďárský zemřel, kázal nad jeho rakví P. Alexandr Voyt, a Schmiedl píše, že tovaryšstvo v něm ztratilo jednoho ze svých lepších přátel.⁴⁸ (*Pokračování.*)

V á c l a v J. P o k o r n ý :

Z archivu kláštera benediktinů v Rajhradě.

I.

Fragment autobiografie P. Bonaventury Pitra (do r. 1756).
(Sign. F. II. a. 3.)

Ego frater Bonaventura Piter, indignus monachus ordinis sancti Benedicti, qui natus fui ex honestis parentibus Venceslao Piter et Elizabetha, nata Lochmaniana, incolis et civibus oppidi Třebchovitz¹ in Bohemia, ex districtu Reginae-Hradecensi, quod possidet Illustrissimus et Excellentissimus dominus, dominus comes Rudolphus a Colloredo de Walsee, nunc vice-cancellarius imperii.

⁴⁷ Zd. Wirth. Soupis památek. XXVI. pg. 75.

⁴⁸ Schmidt. Historia Soc. Jesu IV. c. 9.

¹ Nyní Třebchovice pod Orebem.

Natus autem fui die 5. Novembris die Dominico anno 1708 et eadem die baptizatus sub parcho p. t. decano venerabili domino Carolo Hrdlička, viro, quem dum adhuc in minoribus essem, mihi de facie et venerabilitate optime noto. Patrini mei fuerunt d. Joannes Hloušek, vir consularis, postea primas oppidi nostri, d. Joannes Steffek et Magdalena, uxor d. Samuelis Černý. Educatus fui honeste et ad triviales scholas literis et musica imbuendus traditus. Anno 1721 post festa Pentecostalia, dum etiam rebus oeconomicis adhibitus fui, cum parentes rebus me temporalibus, quam studiis literariis admovere mallent, Arnaviam (Hostinné) Bohemorum me duxerunt, idiomatis germanici perdiscendi causa. Ibi loci percommodum mihi accidit et ad ulteriora iuxta mentem Divinam gradum fecit. Erat ibidem R. Fr. Eleutherius Lochman, matris meae frater germanus, in monasterio PP. Franciscanorum reformatorum, ipse Franciscanus theologiae morali operam addicens. Hoc instructore non in pietate modo, sed et in fervore erga studia, quibus ad humanitatem informari juvenus solet, proficere coepi. In musica vices suas rector ludi, quidam Josephus Lassig, mihi saepe commisit. Lingua germanica utcumque informatus arbitrio praedicti avunculi mei Eleutherii studiis apponendus eram.

Diu multumque agendum fuit cum patre meo, ut me studiis literariis committeret. Quippe metuente impensas, quae in immensum augendas existimabat. Dubium optimus avunculus facile submovit, me dum ad suscipiendum presbyteratum eodem anno 1722 in mense Septembri Reginae-Hradecium a superioribus suis missus esset, secum assumpsit, ibique in seminario collegii Societatis Jesu in musica probari fecit. Verbum mihi datum, uno solum anno victum solvere debere, inde ad foundationem venturum. Patre tamen meo expensas causante, verbis: Jesuitas fidem quidem obligare, sed servare non solere, redivi. Non quiescente P. Eleutherio avunculo, studiis admoveri me decretum est. Factum itaque fuit, quod ne propter Reginae-Hradecium (locus est bohemicus) linguae germanicae obliviscerer, ad patriam reducerer. Proinde pridie Omnium Sanctorum ductus fui Braunam, ubi celeberrimum est monasterium ordinis s. Benedicti filiale archisterii Břevnoviensis et non ignobile gymnasium. Probatus fui in musica. Spem accepi victum habiturum in monasterio cum alumnis, quem etiam anno mox insequente accepi. Studiis eam operam diu noctuque impendi, quae me moderatoribus

et toti venerabili coenobio plurimum recommendavit. Perduravi usque ad rhetoricam.

Vocationem primam coepi ad PP. Franciscanos, quam tamen Deus mirabiliter antevertit. Dum misso ad me P. Luca Schneider, confessario meo in parva schola atque adeo primo moderatore, reverendissimus ac amplissimus dominus abbas loci Othmarus Zinck² mihi subtiliter intimandum curavit, cur non peterem in hoc monasterio, me statim suscepturum. Reposui hoc me sine devotione de novo instituenda facere non audere. Erat hoc 23. Aprilis pridie s. Adalberti Martyris, fundatoris monasterii Břevnoviensis 1728. Eandem devotionem institui ad aram Ecce Homo, gratiosam statuam. Prosequutus usque ad 29. Maii. Qua die parato iam libello mane ante horam 6tam redeunte a peracto Sacro dno. abbate Othmaro praedicto, bene instructus dictum libellum porrexi; qui spem mihi illico accendit et ipsa adhuc die in sanitate, oculis, natalibus etc. examinari commisit. Res in omni acta est silentio. Subditus eram praedicto dno. comiti Colloredo, jussus fui petere dimissionem in cancellaria Opočnensi, quam d. regens dominii Kleiner se illico sollicitaturum recepit apud d. comitem, si fidem me susceptum esse eidem adferrem, qua paulo post missa subsequuta est dimissio ex subditela. Habitis ergo literis et dimissorialibus et baptismatis, diu expectandum non fuit, sed 21. Septembris mane hora 7. praesente patre et noverca (mater enim 7. Maii anno superiore, nempe 1727 pie in Domino obiit) in monasterium pro novitiatu inductus fui, ductore P. Romano Teuber, tot novitiorum successive magistro et priore.

Pater spiritualis seu novitiorum magister, cum plures essemus constitutus nobis fuit P. Balthasar Schuch, non amplius juvenis, alter velut superior praedictus P. Romanus. Novitiatus sane rigidus, quum disciplina regularis esset florentissima. Induti fuimus tres in festo ss. Simonis et Judae apostolorum per ipsummet dnum. abbatem Othmarum. Mihi impositum est nomen Bonaventura, alteri Victorinus et tertio Christophorus, ille cognomine Vojta, iste Durchanek.

Exacto anno probationis rigidum habebatur scrutinium in capitulo praeside ipso dno. abbate; suscepti ergo ad sacram professionem, dicta nobis dies 30. Octobris festum Reliquiarum, quae in

² Opat Otmar Zincke (1700—1736), podporovatel umělců.

ecclesiis monasteriorum nostrorum asservantur, pro professione. Peractis igitur exercitiis ante professionem apud nos fieri consuetis, eadem 30. die mensis Octobris mane post primam canonicam, indutis aliis tribus fratribus: Nepomuceno Pfeiffer, Eustachio Krauer et Michaele Fuchs (pontificante dno. abbate, et erat dies Dominicus), post Credo votis religiosis in manus ejus depositis, Deo et sacrae religioni nos adstrinximus. Continuata exercitia per triduum et quotidiana sacrae Synaxis perceptio. Die Omnium Sanctorum idem d. abbas sacris pontificalibus operatus est nobisque caputia deposuit. Et sic ad congregationem suscepti eramus. In hoc totum Braunae contigit anno 1729.

Post haec paucissimis post hebdomadis studium philosophicum ordinabatur professore P. Longino Puff constituto. Annus 1729 praedictus Braunae philosophabatur. Suscepti ibi ordines minores. Pridie s. Mathaei una cum P. professore missi Břevnovium ad S. Margaretham, ubi altero anno 1730 philosophiam absolvimus. In angaria festorum Pentecostalium subdiaconatu initiati ab illmo. dno. Josepho Mayer, praeposito ecclesiae metropolitanae Pragensis, vicario generali et suffraganeo. Inde in Septembri revocati Braunam concessimus. Ubi insequente anno 1731 theologiae speculativo-dogmatico-morali sub doctissimis viris, eximiis PP. Christiano Planek et Mattheo Stehlík operam dedimus et aliquot tractatus absolvimus. Iis vero pro sequente anno 1732 professoribus philosophiae in Aula Regia collegio archiepiscopali Praegae renuntiatis, rhetoricam ecclesiasticam sub P. Adamo Thumser nostro audivimus; philosophiam et theologiam privatim inter nos repetentes. Altero anno 1732 ordinatum fuit studium theologicum ut ante, professoribus PP. Ruperto Koblitz et Longino Puff, sub quibus plures alios tractatus absolvimus, exercitia publica sustinuimus et multo fructu profecimus.

Anno 1732 sub eodem studio plures ordinati fuimus Wahlstadium³ et est monasterium ordinis nostri filiale a rmo. dno. abbate Othmaro e fundamento extractum prope Lignicium, ut regularis chorus instrueretur. Quem 15. Octobris anno eodem inchoavimus, officiante rmo. dno. Othmaro. Introductus autem fuit me-

³ Wahlstadt (Dobré Pole) v Prus. Slezsku. V letech 1242—1535 probošství opatovského kláštera, 1738 znovuzřízeno jako filiálka broumovská, 1810 králem pruským sekularisováno.

dia nona matutina, omnibus, qui ad hoc evocati fuimus, praevio pulsu campanae congregatis in choro figurali. Incepit d. abbas: Per signum crucis etc. Tertia cantata. Primus praecentor fuit P. Isidorus Rotter, ego Bonaventura primus versicularius psalmos incipiens et versum. Desuper Sexta psallendo, post quas horas brevis ad nos allocutio per rnum. d. abbatem in verbis:

„Carissimi fratres, iam ergo incepimus in hoc sacro loco laudem divinam. Videte ergo, ut quemadmodum lampas ardere debet a Pascha usque ad Pascha, ita laus haec divina nunquam interrumpatur. Estote pacifici et Deus pacis erit vobiscum.“ — Post sequutus est sermo ad populum ad aram ex parte evangelii per venerabilem P. Joannem Kuschel, superiorem loci, emeritum professorem et Braunae atque alibi zelotissimum parochum, de s. Hedviga vidua, cujus filius Henricus II. Pius ibi loci cum Tartaris confligens in acie occuburat, sub themate: Mulierem fortem quis inveniet? Hoc finito sacrum pontificale obivit ipse d. abbas omnibus administrantibus nobis. Ceterum peractis omnibus, qui reversuri eramus, paucos post dies Braunam iter relegimus, sex vel septem ibidem remanentibus pro choro aliisque officiis. Continuata theologia et alia juris canonici studia.

Anno vero 1734 missi Břevnovium ad proseguenda studia, cum iam duo illi viri primi professores nostri in theologia cursum suum philosophicum in Aula Regia cum omni applausu absolvissent, sub iisdem strenue continuavimus, 12 numero comprehensi. Ad Septembrem in sic dicta angaria ordinem diaconatus percepimus et anno insequente 1735 presbyteratum. Tres ipsi eramus, ego Bonaventura senior, Victorinus et Christophorus, qui eadem die induti, eadem profcssi, eadem omnibus ordinibus initiati fuimus. Presbyteratu altero die, qui erat Dominicus, post sabbatum Quatuor temporum, illmo, comite de Sporck, suffraganeo Pragensi, diaconatu et presbyteratu conferente. Die 1. Novembris primitias celebravimus.

Inde anno 1736 Braunam evocatus scholas humaniores tradere sum jussus, ubi antea ex cathedra concionatoria toto anno ad populum dicere debui. Mansi hoc ipso anno in scholis, paulo post examen missus ad monasterium Policense, ubi concionibus vacare et Sodalitati Matris Dolorosae sub cruce stantis praefectus fui eaque moderari jussus sum.

Labeatur annus 1737, quo his antedictis perfunctus fui. Sed nec hic diu permanendum fuit, cum ecce in festo s. Joannis Ev. d. abbas Othmarus hac die Sacro pontificaliter Policii operatus, mihi per P. Gaudentium Wagner, p. t. priorem Policensem et P. Laurentium Kinast provisorem, intimari fecit, reculas meas, praecipue scripta philosophica et quae habeo, convasarem, me diu loci non mansurum. Quod mirari poteram, fuit altum silentium utriusque missi, quod nec quo, nec pro quo labore me abire juberi manifestarint. Altera die in festo Innocentium a prandiis iter Braunam legimus, quae dies sabbathi erat. Mirabantur omnes, quid Braunae voluissem, meque ignorare professus sum, venisse ad obedientiam, dicens.

(*Pokračování.*)

Dr. Vlad. A. Macourek:

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

Část další.

IV. Synoda olomoucká r. 1568.

Koncil tridentský a jeho ustanovení o synodách.

Obnova katolicismu v 16. století a zpětný jeho výboj proti reformaci byl všude podmíněn niterným přerodem společnosti katolické, a to v první řadě společnosti duchovní. Nutný základ a pevné směrnice k tomu dal ovšem koncil tridentský svými kanony a reformačními dekrety, ale jejich veřejné prohlášení a uvedení v život v zemích české koruny nebylo tak snadné, ba zdálo se přímo nemožným. — Tridentický koncil ovšem nařídil především všem metropolitům, aby na nejbližší provinciální synodě, kterou jsou povinni svolati nejdéle do roka po ukončení koncilu¹²⁹ spolu se vše-

¹²⁹ Viz Richter-Schulte: „*Canones et decreta Concilii Tridentini ex editione Romana repetiti*, Lipsiae 1853. pag. 328, Sessio XXIV. De reformatione cap. 2. — Provinciální synody měly být svolávány jednou za tři roky zpravidla metropolitou církevní provincie. Účastníci jejich byli „*episcopi omnes et alii, qui de iure vel consuetudine interesse debent*,” tedy i někteří preláti a opatové opatření pravomocí biskupskou. Připomínají poněkud dnešní biskupské konference. Sr. Dudík, *Statuten der Diözese Olmütz vom Jahre 1568*, Brünn 1870 str. 2, 4.

ní účastníky všechna rozhodnutí a ustanovení svatého sboru veřejně přijali, slíbili poslušnost papeži a zatratili všechna kacírství, odsouzená kanony a obecnými sněmy až po tridentský.¹³⁰ Podobně měli tak učiniti později i všichni účastníci synod diecésních, které se měly konati každoročně.

Metropolita pražský Antonín Prus z Mohelnice (1561—1580), jenž sám se po dva roky činně koncilu zúčastnil jako orator císaře Ferdinanda I., zamýšlel původně svolati takovou synodu provinciální. Úmysl tento vyjadřuje i v listě doprovázejícím jeho „Reformationis articuli“ z roku 1564,¹³¹ kterým svolává arcijáhny a děkany pražské arcidiecése na konvokaci do Prahy na čtvrtek po neděli Jubilate.¹³² Schválení jeho reformačních článků tímto shromážděním, jež mělo býti zatímním lékem do svolání synody, zůstalo vskutku jedinou její náhradou. Účelu jejího chtěl Prus dosíci konvokacemi krajskými, jež sám nazývá „synodi particuliares“.¹³³ Ale k svolání skutečné synody diecésní nebo provinciální za něho v Čechách již nedošlo pro odpor stavů i císaře. Císař, jehož dvojí tvář přivedla arcibiskupa právě v záležitosti synody do velmi trapného postavení vůči papeži,¹³⁴ respektoval v tomto případě odpor stavů velkou většinou nekatolických, kteří ve svolání podobných synod, neobvyklých již i v zemích katolických, spatřovali vyzývavý útok na náboženskou svobodu v zemi a počátek spiknutí k vyhubení všech náboženských novot.¹³⁵

Spor Prusinovského se stavy moravskými o synodu.

Odpor tento, jenž na Moravě nebyl o nic menší než v Čechách, odvážil se zlomiti biskup olomoucký Vilém Prusinovský. Bez rozhodujícího ohledu nebo alespoň bez výslovného svolení císaře, sta-

¹³⁰ Richter-Schulte 439, Sessio XXV. De ref. cap. 2.

¹³¹ B. Dudík, Reformationen Artikeln des Erzbischofs von Prag Anton Brus aus dem Jahre 1564, Archiv für öster. Geschichte, 46 Bd. Wien 1871, str. 215 n.

¹³² Ježto se v člancích neděje zmínka o připuštění kalicha, klade Dudík jejich sepsání na počátek r. 1564 a konvokaci samu v důsledku toho na 27. duben 1564. Viz také Borový, Brus, str. 95—96.

¹³³ V listě nuntiovi Bigliovi 21. července 1568, Borový, Brus, Dodatek č. 15.

¹³⁴ Borový, Brus, str. 83—95, Dodatek č. 15, 16, 17, 18, 19, 20.

¹³⁵ Gindely, Geschichte der Böhmischen Brüder, II. 44.

vů a svého metropolity, jehož ostatně nad sebou ani jinak neuznával, rozhodl se konati v Olomouci synodu diecésní. Dalo se očekávati, že provedení tohoto biskupova rozhodnutí narazí na velké obtíže a překážky. Nejnebezpečnější a nejpravděpodobnější byl odpor moravských stavů. Tomuto chtěl tedy Prusinovský předejiti a ulomiti mu hrot tím, že úmysl svůj sdělil některým ze stavů u příležitosti zasedání zemského soudu v Brně v postě 1568.¹³⁶ Učinil tak v soukromé rozmluvě snad tehdy, kdy stavové sešli se v jeho příbytku, jak i před zasedáním sněmu bylo zvykem.¹³⁷ Vlídne zval netoliko utrakvistické, ale i bratrské pány, aby netoliko sami v květnu přijeli do Olomouce na synodu, ale vzavše s sebou své kněží a správce duchovní a jiné učené lidi, aby tam poslouchali a drželi disputace. Všem účastníkům zaručoval svobodný příjezd a odjezd a úplnou bezpečnost. Krok biskupův byl velmi dobře uvážený, neboť bylo jasno, že proti vůli kolátorů duchovenstvo, zvláště i nekatolické, jež biskup rovněž chtěl míti na synodě, sotva se bude moci synody zúčastniti. Při tom však Prusinovský nepomýšlel na to, učiniti svou záležitost snad předmětem veřejného jednání na sněmě nebo soudě zemském, neboť s jeho církevním stanoviskem naprosto se nesrovnávalo, aby stavové zemští synodu diecésní buď povolovali nebo zapovídali a mísili se takto do vykonávání jeho biskupských práv. Tím trapněji se ho proto dotklo, že jeho taktika tentokráte nejen naprosto selhala a svého účelu nedosáhla, nýbrž naopak došla veřejné odezvy při zahájeném soudě zemském. Pozvání pánové totiž tušili v zamýšleném „rozmlouvání stran víry“ jakési „vlašské praktiky“ a ve společné poradě zaujali k němu krajně odmítavé stanovisko, jež jejich jménem v soudnici ve šraňcích¹³⁸

¹³⁶ Pakliže tak učinil téhož roku již dříve, o zasedání zem. soudu v Olomouci, nemohlo to býti v postě, jak chce Gindely (Brüder II. 44—45) a po něm Dudík (Statuten 6), nýbrž jedině po Třech králich, jak uvádí Kroess I. 321. V Olomouci zasedal totiž zemský soud tou dobou zpravidla po Třech králich a o sv. Janu Křtiteli (t. j. 6. ledna, 24. června), v Brně v druhou neděli postní a po sv. Kunhutě (v září). — Kameník, Zemské sněmy III. 22 n. — Ale pravděpodobně první zmínka o věci stala se, jak nahoře řečeno, až v Brně v postě.

¹³⁷ Zvyk tento byl zachováván, kdykoliv se stavové sjeli do Brna neb Olomouce k nějakému zasedání. — Brandl, Kniha Tovačovská, str. 119, kap. 216.

¹³⁸ Do „šraňkův“, t. j. za zvláštní zábradlí v soudnici směl vstoupiti jen nejvyšší úředníci a soudcové zemští a jen ten, kdo se soudil a neb na roku stál. — Kameník, Sněmy II. 43—44. Mělo tedy vše, co se mluvilo a jednalo při zasedání soudním ve šraňcích, povahu úřední a veřejnou.

tlumočil biskupovi dne 23. března¹³⁹ pan Jetřich z Kunovic, jenž již z dřívějška byl s biskupem v nevůli.¹⁴⁰

Prohlásil, že biskupovu pozvání stavové vyhověti nemohou a nehodlají, poněvadž biskup zde podniká něco za předků (t. j. předchůdců) jeho neobvyklého¹⁴¹ a jemu nenáležitého. Rozepisovati „concilium“ náleží prý jen císaři s povolením a snesením všeho křesťanstva; nelze je pokládati bez povolení vyšší vrchnosti a svolení obecního. Proto že žádají, aby biskup vůbec zanechal svého úmyslu. Vyčetl mu dále prudce při této příležitosti všechny dosavadní úspěchy a výsledky jeho činnosti, kterými se potlačuje vlastně pravda Páně: především císařský mandát ze dne 26. ledna 1566 o pravomoci biskupské nad kněžími podobojí, mandát tiskový z r. 1567 a konečně zavírání bratrských sborů na manstvích biskupských i jinde.¹⁴² Apeloval na biskupa jakožto landfrýdníka a obyvatele země moravské a milovníka vlasti, aby pro vyvarování všech různic a nesnází upustil ode všeho, co se přičí svornosti a lásce křesťanské a skončil slavnostním prohlášením usnesení svých přátel, že se v žádném případě od pravdy boží utiskovati nedají, jedni druhých v tom neopustí a v tom, co Bůh z milosti své jim popřál, ustoupiti nemíní a nemohou.¹⁴³

¹³⁹ Druhá neděle postní v roce 1568 připadá na 14. března. Větší soud zemský zasedal zpravidla 2 týdny. (Kameníček l. c. 29.) Do Brna přijel biskup mezi 14.—19. březnem. V Kroměříži ještě datuje v neděli Reminiscere, v Brně v pátek po neděli Reminiscere. Prasek, Kopiář 1568, č. 42, 43.

¹⁴⁰ Celá tato předehra synody na zemském soudě brněnském v postě 1568 a později v kanceláři císařské je zachycena v záznamech Jednoty bratrské, pocházejících z okolí Blahoslavova, ba částečně od něho samého. — Bratrský archiv. Fol. X. — Opis v knihovně Musea království českého, sign. II. B. 3. — fol. 351a—360b. Na základě těchto záznamů vylíčil ji Gindely, Brüder II. 44 až 48. a uvedl známost o synodě do literatury. — Řeč pana Jetřicha z Kunovic a vše, co po ní následovalo spolu s odpovědí biskupovou je mimo to zaznamenáno v Kopiáři biskupa Prusinovského. — Kopiář ad annum 1568, fol. 46v—47v. — Arcibiskupský archiv v Kroměříži. Částečně reprodukuje obsah řeči Jetřichovy také Kameníček, Sněmy III. 456¹, neudává však své předlohy.

¹⁴¹ Ve skutečnosti již před Prusinovským konal diecéšní synodu v květnu 1538 na zámku ve Vyškově biskup Stanislav Thurzo, ba dokonce i v 15. století konány synody r. 1466 za biskupa Tasa z Boskovic a r. 1431 za Konráda III. Seznam všech na Moravě konaných synod u Dudíka, Statuten, str. 2—3.

¹⁴² Viz předcházející kapitolu této práce: Boj biskupův s postupující reformací.

¹⁴³ Kopiář ad 68, fol. 47., Bratrský archiv X. f. 351.

Přistojící,¹⁴⁴ dotázáni a vyzváni Jetřichem, projevíli zvláště ústy Jana z Žerotína a Jana Kropáče z Nevědomí souhlas s jeho řečí. Když však podkomoří Jáchym Zoubek ze Zdětína jako předseda spojené kurie prelátské a městské na sněmě¹⁴⁵ na místě se otázal přistojících prelátů a zástupců měst, zdali rovněž s řečí tou souhlasí, mlčeli tito, řečník pak prohlásil, že mluvil jenom jménem stavu panského a rytířského. Proti tomu však se ohradil nejvyšší maršálek český Pertolt z Lipé.¹⁴⁶ Povstal na svém místě vedle biskupa a prohlásil, že se nezúčastnil porady, která Jetřicha z Kunovic zmocnila k takovému prohlášení, že osobně proti biskupovi nic nemá a statky svými že chce býti i on svoboden a nikomu v tom se nezavazovati. Podobné prohlášení učinili po maršálkovi někteří katoličtí pánové, totiž sám zemský hejtman pan Zachariáš z Hradce na Telči, pan Zdeněk Lev z Rožmitálu a podkomoří Zoubek ze Zdětína. Tím se biskup nespokojil, ale dotázal se prostřednictvím podkomořího ještě také těch pánů a rytířů, kteří pro těsnost místa byli za zábradlím, po jejich mínění. Ti však bouřlivě souhlasili. Nepodařilo se tedy Jetřichu z Kunovic vystoupením svým, smluveným jen s několika jednotlivci, strhnouti všechny přítomné proti biskupovi, ale okolnost, že preláti nezmohli se než na mlčení, jež také u zástupců královských měst nebylo možno vykládati ve prospěch biskupův, a že i u pana z Lipé spíše šlo o sebevědomé hájení stavovské výlučnosti a neodvislosti než o přízeň k biskupovi, nikterak nezmensila a neodčinila veřejného pokoření biskupovi způsobeného. Odpověď biskupova, v níž jeví se překvapení, rozčilení i hněv, byla nicméně velmi sebevědomá a důstojná.

Vytkl v ní Jetřichovi především zlý úmysl veřejně jej pošpiniti a pohaněti. Na důvěrné přátelské pozvání mělo se odpověděti opět soukromě v obydlí biskupově, „bez takového puntování a rotování“, o tom měly také býti uvedeny všechny námitky proti němu. Neběží nyní o všeobecný koncil církevní, ale o diecéšní synodu, k níž mu není třeba žádného povolení. Užívá jen svého práva po příkladě

¹⁴⁴ Mimo úředníky a soudce zemské měli do soudnice jako posluchači přístup i jiní příslušníci zemských stavů, docela i paní, panny a šlechtici mladí. Především tam byli účastníci sněmu, konal-li se tou dobou. Kameníček, Sněmy II. 72—74.

¹⁴⁵ Sněm se tehdy nekonal, proto se tázal na místě. O úradě podkomořího, Sněmy I. 150—151.

¹⁴⁶ I maršálek měl jakési výlučné postavení mezi stavy moravskými, svým úradem i svými statky na Moravě. Viz Kameníček, Sněmy I. 131—2.

svých předchůdců i posledního z nich biskupa Marka, jenž svolával kněží na konvokace krajské. Ostatně neděje se tak nyní bez vědomí císaře. Ostatní obvinění jsou křivá. Mandát tiskový vyšel z iniciativy císařovy podle vzoru mandátu pro Čechy, jenž vyšel dříve. Co se týče zavírání bratrských sborů na statech zpupných (dědičných), nedošlo dosud jeho přičiněním ani k jedinému zavření; co však činí na svých statech stolních a manských, z toho jim není povinen odpovídati, jsa v tom úplně svobodný a po císaři první osobou v markrabství. Právě poněvadž je předním landfrýdником v zemi, může tím spíše užítí práva v zemi platného, totiž práva duchovního. Pana z Kunovic aniž kohokoliv jiného ze stavu panského či rytířského k účasti na synodě naprosto nenutí. V lásce k vlasti nedá se předčítí nikým ani v tomto případě, kdy synodu pokládá za prostředek k docílení lásky a svornosti. A jestliže nekatolický pán skončil svou řeč zdůrazněním rozhodné odhodlanosti k boji za naprostou svobodu svědomí, učinil tak katolický biskup neméně zajímavě a působivě vřelým ujištěním o své lásce k vlasti závěrečnými slovy: „A může-li se této vlasti skrze nás kdy co dobrého, prospěšného státi, na tom jsme: žádných prací, sečkoliv býti můžeme, ani hrdla svého nelitovati.“¹⁴⁷

Tato odpověď biskupova, formálně stejně dokonalá jako řeč jeho protivníka, osvětlující zajímavě jak osobní povahu biskupovu, tak i jeho významné postavení mezi stavy, jasně ukazovala, že byl sice pokořen a uražen, nikoliv však poražen úplně. Naznačoval ihned ve své odpovědi, že bude žalovati u císaře a tam hledati dostiučinění za utrpěné příkoří. Částečná porážka biskupova záležela v tom, že se mu nepodařilo zabrániti tomu, aby stanovisko stavů k synodě, jemuž teoreticky naprosto upíral rozhodujícího významu a kompetence, tuto prakticky přece jen valně nepoškodilo a neztížilo. Od 23. března bylo jasno, že veškeré moravské duchovenstvo na synodě již nebude, ba ani veškeré katolické kněžstvo Moravy. Jinak okamžitý dojem z řeči biskupovy byl asi mocný, když i „Jetřich z Kunovic sám uznával za dobré ještě dodatečně prohlásiti, že nemluvil z osobního nepřátelství k biskupovi, ale z poručení a podle snesení jiných pánů a dobrých lidí.“ Vůbec po tomto pohnutém výstupu zbylo jen rozčilení a nepokoj, který se jevil i

¹⁴⁷ Kopiař ad 68., f. 47v.

v hlučných rozhovorech po hospodách, z nichž se známost o události dostala do nejširších vrstev.¹⁴⁸ Zejména pan maršálek netajil se při hostině svou rozmrzelostí, zvláště nad Jetřichovou zmínkou o bratrských sborech. Zde rovněž stál zcela na stanovisku, že jejich povolení neb zavření je neobmezeným právem gruntovního pána.

Biskup byl i nyní dalek toho, aby od svého úmyslu ustupoval nebo jej měnil. Že stanovisko stavů k synodě není pro něho rozhodující, dokázal již tím, že již před zasedáním zemského soudu, 11. března 1568, vydal list,¹⁴⁹ kterým pod církevními tresty stíhajícími neposlušné svolával na den 9. května do sídelního chrámu olomouckého k diecéšní synodě veškeré duchovenstvo vyšší i nižší, dovolává se známého usnesení tridentského o synodách. Účelem synody podle tohoto listu jest, aby kněžstvo uslyšelo a poznalo ryzí učení katolické, bylo přítomno vyhlášení takových ustanovení, kterými by pravá víra a církevní kázeň v zemi byla obnovena, a předneslo biskupovi své záležitosti a stížnosti. Toto ohlášení a svolání synody bylo by sděleno všemu kleru arcijáhny a děkany.¹⁵⁰ Je pravděpodobné, že biskup již před 11. březnem zpravil císaře o svém záměru, jak ostatně ve své řeči v Brně tvrdil. Nemohl přece úplně pominouti císaře, který v Čechách podobnému záměru dovedl činiti velké obtíže a provedení jeho zabrániti. Na Moravě moc a energie biskupa toho nedopustila. Když se nyní Prusinovský po události brněnské obracel na císaře zvláštním poslem, nešlo o císařské povolení k synodě, ale o žalobu a stížnost na ty, kteří proti biskupovi vystoupili na zemském soudě.

27. března přibyl do Vídně kancléř biskupův Dr. Martin Gerstmann a ve slyšení, které měl 29. března, odevzdal císaři podrobně psanou zprávu o všem, co se na soudě událo, opis řeči pana Jetřicha z Kunovic spolu se stížností biskupovou proti jeho protivníkům na soudě. Vyprávěl císaři také sám o zasedání brněnském a neopo-

¹⁴⁸ Bratrský archiv X. 352b—353a.

¹⁴⁹ *Indictio synodi seu literae convocatoriae episcopi Guilhelmi de anno 1568*, Dudík, Statuten 13—17. — Zdá se, že toto ohlášení synody je tím spisem, který biskup ukazoval v soudnici, když pány zval. — Kopiář ad 68, f. 49v. Ze by Jetřich biskupovi byl 23. března odpověděl písemně, jak čteme u Gindely-ho (Brüder II. 45) a Dudíka (Statuten 6), není nikde doloženo.

¹⁵⁰ Kněz Jakub Passer, děkan kroměřížský, učinil tak českým listem okružním ze dne 13. III. 1568, posílaným po zvláštním poslu všem jemu podřízeným farářům. Dudík, Statuten 87—88, Příloha A.

menul zmíniti se o velkém rozmachu sekty valdenské na Moravě,¹⁵¹ již se byl pan Jetřich na soudě tak ujal. K delšímu výkladu mu však císař chvíle nepoprál, neboť hned úvodem napomenul posla ke krátkosti a celé slyšení trvalo jen „malé půl čtvrtodinky“. Maxmilián sice spisy přijal, prohlédl zejména řeč Jetřichovu a nemohl se zdržeti smíchu, řekl však jenom: „Což máme dělati?!“ Na stížnost do rozmachu sekt odpověděl prý jen: „Bojím se, že nic nepravíme; musíme mlčeti a Bohu poručiti.“ Aniž by jinak spisy četl, poslal je do své kanceláře a Gerstmannu propustil. Stížnosti biskupovy dostaly se tak do rukou císařského rady a královského českého dvorního sekretáře Mikuláše Waltera z Waltersberka, který nakloněn jsa náboženským novotám a přeje bratřím, nesmírně se nad nimi rozčiloval a tvrdil, že Prusinovský při svém nastoupení sliboval vésti si snášenlivěji. Hrozil, že mu napíše takový list, že ihned zmlkne se všemi žalobami. Na akci biskupově u dvora velký zájem měli i Čeští bratři na Moravě, kteří právem se obávali, že zmínka Jetřichova o nich v řeči proti biskupovi jim přijde draho; že více jim totiž uškodí než prospěje. Vždyť i pan maršálek, Pertolt z Lipé, který dosud poskytoval mocnou ochranu sborům v Ivančicích a Mor. Krumlově, tvrdil před vlivnými osobami, „že by vším tím pohnutím byli vinni správceové bratrští na Moravě a že by nejlépe bylo je vyhnati jako z Čech vyhnání jsou.“¹⁵² Blahoslav, jenž sídlil v Ivančicích, činil v důsledku toho všechna opatření, aby možné nebezpečí od Bratří na Moravě odvrátil. Navázal ihned prostřednictvím zvláštního posla — bratra Nikodéma — styky s dávným svým známým a příznivcem bratří Kratonem z Kraftheimu, osobním lékařem Maxmiliánovým, i se sekretářem Walterem. Vůči těmto vlivným činitelům popíral jakoukoliv spojitost mezi biskupem a Bratry vůbec a mezi synodou zamýšlenou a Bratry zvláště. S jejich pomocí stopoval Nikodém kancléře Gerstmannu a sledoval každý jeho krok, dokonce až do audienční síně císařovy.¹⁵³ Než

¹⁵¹ Valdštýnskými jest zde rozuměti České bratry. Sr. na př. Br. archiv X. 297a.

¹⁵² Br. archiv X., fo. 355b. — Také současná žádost zem. hejtm. moravského o vydání nového mandátu císařského proti novokřtěncům a jiným sektám Bratry velmi znepokojila. Císař si k žádosti této vyžádal dobrozdání královských nejvyšších úředníků českých, f. 354b.

¹⁵³ Blahoslav byl zavčas zpraven o vyslání biskupského posla do Vídně. Choroba byla mu záminkou či příležitostí, aby ihned vyslal bratra Nikodéma k lékaři Kratonovi. Tento vzal Nikodéma ke dvoru do nejbližšího

obavy Blahoslavovy ukázaly se za daných okolností lichými. Bratří vyšli z této zápletky zcela beze škody. Vždyť i přísní a exponovaní činitelé a účastníci výstupu proti biskupovi císařem nebyli ani potrestáni ani pokáráni. Snad přispěla k tomu poněkud i rozmluva maršálka s císařem ve Vídni. Když pak později přijel do Vídně také pan Jan z Žerotína a chtěl u císaře omluviti a očistiti sebe a jiné soudce zemské pro onu příhodu s biskupem, Maxmilián netoliko mu ničeho nevytýkal, ale jednal s ním velmi vlídně a přátelsky.¹⁵⁴ Již nápadný rozdíl Maxmiliánova chování k oběma sporným stranám svědčí o tom, že biskup zcela marně a bezvýsledně hledal u císaře zastání proti stavům. Osobní sklon Maxmiliánův k protestantismu, nebo při nejmenším jeho osobní nechuť k přílišné horlivosti katolického reformního směru, spolu s vlivem a úsilím podobně smýšlejícího jeho okolí a s politickými ohledy na stavy dovedla snadno i v tomto případě — a nikoliv naposled — kroky biskupovy zbaviti praktického významu i výsledku.¹⁵⁵

Stavové zvítězili u císaře nad biskupem, jedné věci však přece jen nedovedli zabrániti ani oni, ani císař: s k u t e ě n ě m u k o n á n í s y n o d y; a v tom byl zase nesporně úspěch biskupův. Že Maxmilián zůstal k zamýšlené synodě zcela pasivní a nemohl ji zde tak zakázati jako v Čechách, dá se snad vysvětliti tím, že poměrům na

okolí císaře, když Gerstmann měl slyšení. Posel Blahoslavův byl mu tedy rovněž přítomen a z vlastního dohledu je potom podrobně popsal. Br. archiv X. 353a—354b. — Ještě jednou sešel se Nikodém s Gerstmannem ve Vídni, a to 25. dubna téhož roku. Tenkrát přinesl od Blahoslava list Walterovi, v němž se dokazuje, že Bratří nejsou vinni výstupem proti biskupovi na zemském soudě; pan Jetřich z Kunovic že není vyznání bratrského, ale na svém panství uherskobrodském Bratry dokonce pronásledoval; Blahoslav sám že netušil, že by Jetřich takto chtěl mluvit a nevěděl o tom předem. Biskup sice usiloval o to, uvést kněze podobojí pod svou pravomoc, ale se správci bratrských sborů neměl nikdy ani on ani jeho předchůdce co činiti. Ovšem vyslovil přání, aby při disputaci v Olomouci byl přítomen i někdo z Bratří. Walter přijal doručitele listu velmi laskavě a přál si osobně se sejíti s Blahoslavem a tohoto příležitostně představit i císaři. Téhož dne (25. IV.) večer pozval Kraton k sobě Nikodéma i Gerstmanna, aby takto vyzvěděli účel jeho druhé cesty do Vídně. Domnívali se, že přišel po druhé v záležitosti synody a věci brněnské. Než Gerstmann byl velmi opatrný a zdržel. vý v hovoru a vymluvil se na to, že zde jedná jménem biskupa jen o koupi některých klášterních statků. 27. dubna pak se vrátil do Olomouce. — Br. archiv X. 354b—359a.

¹⁵⁴ Br. archiv. X. 360a—360b.

¹⁵⁵ Postaviti se zcela zjevně a úplně na stranu biskupa proti mocným stavům nemohl se odvážiti později ani katolicky smýšlející Rudolf II., když v letech 1576—1577 došlo k sporu Jana Mezona z Telče se stavy moravskými. Viz Navrátil, Biskupství olomoucké, str. 1—59.

Moravě, vzdálenější dvoru, přece jen nevěnoval asi tolik pozornosti a zájmu jako v Čechách, hlavně však tím, že mu zde nebylo jednati s povolným, smířlivým arcibiskupem, ochotným vždy plnitel-lem císařské vůle, zbaveným nadto všeho politického významu. ale se sebevědomím, pevnou vůlí a skutečnou mocí silné osobnosti.

O synodě samé zachovaly se nám zprávy poměrně dosti podrobné a hojné. Setkáváme se na ní opět s bratrem Nikodémem, jenž ji dosti podrobně popsal. Z kněží podobojí zúčastnil se jednání Matěj Brodský (Brodenus), děkan prostějovský, a rovněž její průběh písemně vylíčil.¹⁵⁶ Mimo to existují o synodě četné současné zá-znamy a dopisy jesuitské.¹⁵⁷ Zásluhou vylíčení těchto se strany katolické, podobojí a bratrské a zachovaných statut synodálních.¹⁵⁸ vzniká před námi dosti věrný a úplný obraz této synody.

(Pokračování.)

Frant. Václav Peřinka:

Osm let jesuitské koleje v Kroměříži.

O kardinálovi Dietrichštejnovi nemůže nikdo tvrditi, že by byl býval přítelem řádu Loyolova. Víme, že přál piaristům, ale s jesuity hleděl zachovati pouze dobrou vůli. Jesuité neměli v lásce olomouckého kardinála, ale hleděli chovati se k němu slušně, protože jednak olomoucká kolej závisela úplně svojí výživou od biskupských statků, jednak neshledávali opportunním začínati tahačky za prsty s duchovním knížetem, který rostl v přízni vídeňských Habsburků, jakmile slaboch Rudolf II. zavřel oči.

Nechci rozhodovati, jaké byly příčiny kardinálova odklonu od řádu, který měl mnoho přátel u vídeňského dvora. Jednou z nich

¹⁵⁶ Obě zprávy jsou uloženy rovněž v X. svazku Bratrského archivu. Zpráva Nikodémova fol. 399a—408a. — Zpráva Brodenova fol. 403a—420b. Na základě zápisu Nikodémova vylíčil synodu Gindely. (Geschichte der böhm. Brüder II. 48—50.)

¹⁵⁷ Na základě těchto průběh synody podává Schmidl, Historia societatis Jesu prov. Boh. I. pag. 261—264, a nověji a úplněji Kroess, Geschichte der böhm. Provinz., I. 321—329.

¹⁵⁸ Vydal je na základě rukopisu arcibisk. archivu v Kroměříži po prvé tiskem B. Dudík, Statuten der Diözese Olmütz vom Jahre 1568, Brünn 1870. Wolný (Kirchliche Topographie I. str. 71¹⁰) nevěděl ještě o existenci těchto statut a pochyboval proto o konání synody samé.

byly jistě jeho poměry majetkové a hospodářské. Biskup Pavlovský převzal r. 1579 olomoucké biskupství zadlužené. Něco sice splatil, ale byl nucen nové dluhy kontrahovati. Když pak 2. června r. 1598 zemřel a zavřel se za ním náhrobní kámen v jeho nové kapli sv. Stanislava při katedrálním kostele v Olomouci, nebyl finanční stav olomouckého biskupství nijak skvělý. Nástupce jeho — Dietrichštejn — převzal statky zadlužené. Sám nebyl dobrým hospodářem, měl nádherný dvůr, na který vynakládal skoro všechny důchody velikých a bohatých statků, a na statcích visela značná sustentace jezuitské koleje olomoucké už od Viléma Prusinovského z Víckova (1565—1572). Nebylo to malé břemeno a jistě tížilo kardinála.

Řád nedůvěřoval kardinálovi, a kardinál hleděl na řád okem nikoli milostivým. Přece však již r. 1612 Dietrichštejn chtěl založiti v Kroměříži jezuitskou residenci. Jesuitů potřeboval v boji proti kroměřížským nekatolíkům, kterých bylo v jeho residenčním městě dosti. Prý již toho roku jim vykázal v městě dům se dvorem a zahradou i rolemi na residenci.¹ Jisto je, že kardinál chtěl stavěti ve městě pro residenci dům. Plyne to ze zprávy, kterou r. 1613 podal papeži o náboženském stavu v diecési.²

Ale nestavěl, protože ani jesuité sami velmi nenáhlili. Kardinál píše o tom 15. února 1614 rektorovi olomoucké koleje, že toužebně očekával v té věci rozhodnutí řádových představených. Prý bylo posláno 12. prosince minulého roku 1613, ale kardinál se diví, když dochází ho pošta i ze zemí velmi vzdálených, že by tento list byl nedošel. Proto biskup nadále užívá toho domu i s jeho ostatním příslušenstvím, zvláště když nikdy nechtěl a ani nyní nechce, aby kroměřížskou residencí zvětšovaly se účty biskupského dvora. Řád na dům neresignoval, ale tvrdil, že resignace není třeba, proto kardinál očekává další zprávy řádového provinciála.³

Jesuitům se do Kroměříže asi nechtělo proto, že nechtěli býti stále na očích kardinálovi, o jehož odklonu od řádu nemohli pochybovati. Kardinál sice již od r. 1613 nesídlil na Kroměříži, nýbrž

¹ Wolný, Kirchl. Topogr. Olm. Dioec. 2. sv., pg. 117. V městských knihách kroměřížských jsou velmi kusé, ani v arcib. archivě jsem o tom nenalezl zápisu.

² Frant. Snopka, Některé relace biskupa Stanislava Pavlovského a kardinála Fr. Dietrichštejna o diecési olomoucké, ČMM. XXXII-1908, pg. 398, Více se od Snopka nedovídáme, protože relace neměl v ruce, není v Kroměříži a z Říma dostal jen kratičký její obsah.

³ Arcib. arch. krom. Kop. 39. fol. 107v.

na svém vlastním zámku v Mikulově, ale ve městě byla ústřední správa biskupských statků a kardinál mohl býti vždy včas informován o všem, co jesuité dělají nebo nedělají, a mohl jim býti dosti nepříjemným ordinářem.

Proto věc potom zaspala: kardinál užíval nadále domu, který měl býti proměněn v residenci olomoucké koleje a rád nenaléhal ani na stavbu ani na dům.⁴

Teprve dosti pozdě po Bílé hoře, roku 1636, byla zřízena v Kroměříži kolej, ale nikoli na útraty olomouckého biskupství.

Panství Zdounky a Habrovany (tyto u Vyškova) náležely za drahou dobu ve stol. XVI. a XVII. zámožné vladycké rodině Zoubků ze Zdětína, která v náboženských bojích české i německé reformace uchovala si katolické přesvědčení. Rod ten byl vždy ve vysokých službách zemských, za biskupa Prusinovského také spřízněn s biskupem. Ale již koncem století XVI. byl blízek vymření. Roku 1608 zemřel Vilím Zoubek ze Zdětína, muž ještě mladý, ale po celý život chorý. Zůstaly po něm dvě dcery, Alina a Kateřina, a syn Bohuslav, který však zemřel záhy za otcem svobodný a již poslední potomek rodu po meči. Alina byla vdána za vladyku Dubského z Třebomyslic a vyděděna ještě za otcova života věnem, Kateřina byla svobodná a také po celý život neduživá. Ta dědila po bratřovi statky Zdounky a Habrovany, a protože byla rovněž jako její otec vychována kněžími z tovaryšstva, a mimo to trávila život svůj v době, kdy už jí odkvetlo mládí, v jesuitské koleji v Brně, dalo se předem očekávati, kdo bude dědicem. Testamentem ze dne 5. října 1635 odkázala také skutečně nejen oba statky, nýbrž i veškery své klenoty tovaryšstvu, vymínivši pouze pro sestru Alinu splátku 10.000 zl. mor. na hotovosti. Testament ukládal řádu jesuitskému, aby z pozůstalých statků založil kolej na Moravě nablízku Zdounek.

Kateřina přivolila, aby jesuité uvázali se ve fysickou držbu Habrovan a Zdounek ještě za jejího života, ba sama byla přítomna, když její poddaní skládali slib poddanské poslušnosti do rukou řádových kněží v Habrovanech.

⁴ Kameníček, Sněmy, III. pg. 521 tvrdí, že r. 1620 byly činěny přípravy zříditi kolej tovaryšstvu v Kroměříži, ale odvolává se na Richtra, *Episcoporum Olomucensium Series, Olomucii* 1831 str. 229 sq. Ale tam čteme pouze na str. 230: (Cardinalis) vero Societati Jesu Cremsirii praecipuam in foro domum anno 1636 assignavit. Teda nikoli r. 1620, nýbrž teprve, když šlo o zřízení koleje z bohatého odkazu Kateřiny Zoubkovny ze Zdětína, jak o tom bude řeč.

O zřízení koleje začalo se jednati ještě za Kateřinina života. Jesuité chtěli do Uh. Hradiště, kam je volalo měšťanstvo i městská rada. Ale nadace Zoubkovna obsahovala ještě druhou podmínku, totiž, že kolej má býti na místě vhodném i císaři i olomouckému biskupovi. První podmínce, aby byla nablízku Zdounek, Hradiště vyhovovalo. Když však byl kardinál dotázán po souhlasu, vyslovil se proti Hradišti a navrhoval Kromčříž. Nevíme, jak tovaryšstvo uvítalo biskupovu myšlenku, ale volens nolens se podřídilo. Vyjednávání s biskupem bylo skončeno již r. 1635 a snad již koncem toho roku přišli první členové řádu do Kromčříže, kde jim kardinál vykázal nejprve slušné bydlení ve svém zámku, později v úhledném domě na náměstí.⁵

Zakládací listina kolejní je datována v Brně 5. října 1635 a je česká. Na originále visely pečeti zakladatelčina, kardinálova, Františka Magnisa na Strážnici a Jindřicha Švába ze Salberka. V ní odůvodňuje zakladatelka nadání takto: „Poněvadž pak já od dětinství svého jsem poznala, s jak velikou horlivostí, snažností a pilností řád pánův Patres Societatis Jesu v přivozování duší(!) lidských k pravému katolickému a samospasitedlnému náboženství a rozmnožení církve svaté a u vyučování mládeže v školách pracuje...“⁶ Císař dal souhlas se zřízením koleje a se zakládací listinou dne 7. listopadu 1635, nařídív při tom, aby fundační statky byly řádu vloženy do zemských desk. Ferdinand II. byl by také raději viděl kolej v hrazeném královském městě Uh. Hradišti, ale i on dal se přesvědčiti důvody kardinálovými,⁷ a tak již koncem roku 1635 vyjednával českomoravský řádový provinciál o rektora koleje v Kromčříži, na které místo se mu zdál nejschopnějším P. Jiří Lev (Leo), který také v lednu r. 1636 přišel do Kromčříže, ač se mu dostalo potvrzení řádového generála P. Mutia Vitelleska až 4. srpna r. 1636.⁸

Ten hned zřídil v Kromčříži nižší školy.

Kateřina Eliška Zoubkovna ze Zdětína zemřela v řádové koleji v Brně dne 15. července 1636. Provinciál P. Daniel Kirchner oznámil její úmrtí generálovi do Říma, připsav, že statky Habrovany a

⁵ Je to nynější největší „kapitulní“ dům na hlavním náměstí kromčřížském, kde je hotel Central.

⁶ Jednoduchý opis v rukopisech Františkova musea v Brně č. 53 n./402 st., nyní v zemském arch. v Brně.

⁷ Tenže rukopis. — ⁸ Zem. arch. v Brně, Bočkova sbírka č. 5899.

Zdounky ještě za jejího života byly vydány rádu a že za její přítomnosti poddaní učinili rádu poddanské homagium, a že statky jsou rádu již intabulovány.⁹ Generál odpověděl z Říma 23. srpna provinciálovi, že želí smrti ušlechtilé ženy.¹⁰

Rádový kněz napsal po její smrti nadšené, panaegyrické elogium, vypravující s četnými nadsázkami o ctnostech panny Kateřiny, z něhož vyjímáme nejstřízlivější část: Od mladosti své byla často nemocna, ale ušlechtilý duch české šlechtičny vždy vítězil nad záchvaty nemocí, takže ho nijaké bolesti nemohly stísniť ani zlomiti, neboť vždy zůstávala trpčlivou a veselou.¹¹

Jesuité splatili dětem nebožčiny sestry Aliny 10.000 zl. jakožto odkaz z obou statků, které si dali vložiti do zemských desk. Testamentu nikdo nenařikal, příbuzní uznali jej pravým a platným. Bolestně působí na českého člověka, že tovaryšstvo dalo si českou poslední vůli české šlechtičny moravské vtěliti do zemských desk německy . . .

Zatím byla již mrtvola Kateřinina pohřbena v řádovém kostele v Brně. Rád pak choval Kateřinu po celá století ve zvláštní úctě. Nejen že ji pochoval ve svém kostele, nejen že r. 1692 tělesné její pozůstatky přenesl do koleje v Uh. Hradišti a tam uložil v řádovém kostele, ale jesuité psali a mluvili o ní vždy s úctou, jakou rád prokazoval jen svým světcům.¹²

Jakmile v lednu r. 1636 přišel prvý rektor s několika kněžími a bratry-lajky do Kroměříže, začalo tovaryšstvo hned pokračovati v rekatolisaci městského i poddanského obyvatelstva, o které pracovali jesuité již za Stanislava Pavlovského a v prvních letech vlády kardinálovy. Proti všem tehdy běžným pravidlům otevřeli školu nikoli počátkem obvyklého školského roku, ale dne 5. dubna 1636, a to hned tři třídy latinské, které měly dohromady 30 žáků. Nedovídáme se, kolik řádových kněží bylo v nové koleji, ale soudíme, že jich bylo více, než by bylo potřebí k úkolu vyučovacímu. Vždyť již koncem r. 1636 oznamovali řádovému generálovi do Říma, že v městě a v okolí obrátili 40 nekatolíků.

⁹ Opis v Bočk. sb. č. 5901.

¹⁰ Quia vero collegium (Cremsiriense) tam bene stabiliterque a se fundatum post se reliquit, multum ipsi debet Societas. Bočkova sb. č. 5900.

¹¹ Rukop. Frant. mus. č. 58 n./402 st.

¹² O založení a prvních začátcích koleje vypravuje Schmidl IV, 280—285 celkem souhlasně s prameny, které máme před rukama.

Roku 1637 vedle starostí se školou věnovali se misiím a obrátili ve městě a na panství 64 nekatolíků.

Ve městě bylo něco protestantů, ale většina nekatolického obyvatelstva, pokud ještě zbylo po rekatolizačních snahách předešlých let, byli Čeští bratři. Na poddanských dědinách pak již jen údové Jednoty bratrské. Hlavně v Chropyni a v dědinách příslušných k bývalému chropyňskému allostu byly větší zbytky bratrské, vždyť v Chropyni bývala slavná bratrská škola, která založila pověst chropyňských „móresů“.¹³

Roku 1638 počal řád vyučovati již ve čtvrté třídě latinské, ale na stavbu vlastní koleje se stále ještě nepomýšlelo. Po smrti kardinálově zvolený biskup Jan Arnošt Platejs z Platenštejna zemřel ještě před konfirmací volby papežem, takže ani nemohl pro kolej ničeho učiniti.¹⁴

Nástupcem Platejsovým stal se ještě r. 1637 syn Ferdinanda II., generalisimus císařských vojsk, biskup pasovský, arcibiskup magdeburský, biskup štrasburský, halberstatský a vřatislavský, opat hiršfeldský a murbašský a velmistr řádu německých rytířů, arcivévoda rakouský Leopold Vilém. Týž, kterého známe z bitvy u Breitenfelda, kde byl na hlavu potřen švédskými vojsky. Nový biskup měl v hlavě jiné starosti a plány, než aby se staral o kroměřížské jesuity. Zato však řád tím více a tím neodbytněji se dovolával splnění nám nedosti jasných slibů kardinálových. Již dne 11. března 1636, tedy ještě za kardinálova života, formuloval přesně své požadavky, které nebyly zrovna skromné. Kardinál jesuitům zajisté mezi jednáním o to, aby zřídili novou kolej v Kroměříži, udělal

¹³ Chropyňský statek koupil kardinál Dietrichštejn dne 5. ledna 1615 za 153.000 zl. od Šebora Pražmy z Bílkova a ze Sudence pro sebe. Biskupství olomouckému náležel od r. 1606 statek bývalého cisterckého kláštera ve Zďáře. Ještě r. 1615 začalo se jednati mezi kardinálem a papežem Pavlem V. o směnu těchto statků, aby Zďár byl uvolněn pro dietrichštejnský allost a Chropyň aby byla spojena s mensálním statkem kroměřížským. Když sv. S. ol. ce svolila, schválil záměnu také král Matyáš 7. července 1616. Arcib. arch. krom. F III. a 14/4, 15/1, 15/2, 13/3, 15/4, 16/1, 16/4, 17/1.

¹⁴ Dietrichštejn zemřel jako senior kardinálského sboru šestašedesátiletý 19. září 1636, volba byla téhož roku v listopadu, ale královské i papežské potvrzení volby značně se prodlou. Snad proto, že proti Platejsovi byl kandidátem biskup pasovský Leopold Vilém, arcivévoda Habsburský. Platejs zemřel v Olomouci 21. srpna 1637 a pohřben byl slavnostně světicím biskupem pražským Šmonem z Horštejna až 7. listopadu 1637 v kostele augustiniánů bosáků v Praze.

vyhlídku, že by jim to neb ono mohl dáti, že by se jim toho neb onoho mohlo dostat. Písenného slibu se jesuitům zajisté nedostalo, protože po jeho smrti byli by se s ním vytasili. Nic takového není v aktech.

Zádali, aby jim byl vydán farní kostel Panny Marie s přiléhající literátskou kaplicí sv. Michala a budovou farní, kaplankou a školou, a aby se jim k tomu dostalo osm domů v ulici Židovské a tři křesťanské domy, stojící vedle fary. Duchovní správa měla se přenést od Panny Marie ke kolegiátnímu kostelu sv. Mořice a ovšem s fary na kapitolu. Tím již jesuité vyslovili myšlenku, kterou uskutečnil teprve císař Josef II. r. 1786, že totiž kolegiátní kapitula byla zapražena do úkolu kurátního. Fundace od farního kostela měly přejít ke kostelíku sv. Jana, který měl se připojit ke kapitule. Při tomto kostelíku měla se vystavět fara a kaplanka. Dosavadní městská škola u Panny Marie měla se přenést do biskupské mincovny na Sladovnickém předměstí, špitál sv. Jana na některé sousední místo.¹⁵

Jesuité ve svém písenném návrhu tvrdí, že tato úmluva byla učiněna mezi kardinálem, kroměřížským proboštem a kapitulním děkanem jakožto farářem u Panny Marie, že byla těmito účastníky, jakož i olomouckým kapitulním proboštem a generálním vikářem Platejsem podepsána, a že měšťané kroměřížští dali k ní písenný souhlas. Nepředložili však ani jednoduché kopie této úmluvy, a také v arcibiskupském archivu jsem své doby ničeho podobného nenalezl.¹⁶

Nevíme, jak by se byly věci vyvinuly, kdyby byl kardinál ani Platejs nezemřeli. Nyní však, když plán nestal se r. 1636 skutkem, a nové jednání začalo se až r. 1638, narazil jezuitský plán na odpor na mnoha místech.

Na prvním místě byli tu kroměřížští židé, se kterými nebylo radno začínati si boj, protože měli veliké výsady od biskupův, které platili vysokými ročními poplatky. Tu bylo na prvním místě povinností biskupovou, aby držel ruku nad výsadami, které dal ži-

¹⁵ Špitál u sv. Jana byl vlastně starobinec a chudobinec, nikoli nemocnice.

¹⁶ Jich návrh je v Bočkově sb. č. 5902. V návrhu je pozdější rukou přípisek o této úmluvě mezi zástupci církve. Srad byl připsán až po smrti Platejsově a zakládal se pouze na řádové tradici. Je nemyslitelné, že by rad nebyl uplatněl listiny, kdyby byla bývala.

dům jednak kardinál sám, jednak také již po předcích vžilé a zastaralé potvrdil. Jesuité se na to neohlíželi ani dost málo. Také začali si hned r. 1638 se židy tahanice, které nebyly ani tak zlé, jako řeči, které židé o tom roztrousili mezi křesťanským obyvatelstvem městským: nemají prý od pátrů jesuitských pokoje ani na rynku, ani v uličce Židovské, ba nejsou prý před nimi jisti ani hrdlem, ježto jesuité a jejich žáci i nočním časem lezou do jejich domů a opovažují se jim škoditi. Jesuité prý lepili Desatero boží napsané na ceduličkách pergamenových na dvěře židovských domů, ale zato sdírali s jejich domů Desatero napsané židovských způsobem a sedrané zase židům prodávali. Na dvěře židovské školy lepili prý kříže, ba jednou házeli dokonce do oken školy kamením. Židé si do takového jednání nejednou stěžovali jesuitům samým, ale místo náhrady dostalo se jim výsměchu. Když to nepomáhalo, stěžovali si biskupskému administrátorovi, který spravoval diecési in saecularibus za nepřítomného biskupa Leopolda Viléma, a ten dal věc vyšetřiti olomoucké kapitule. Ta shledala, že věc nebyla ani zdaleka tak zlá. Něco na tom sice bylo, ale vcelku se dokázala stará pravda, že židé nadělají mnoho zbytečného nářku. Židé pochodili nedobře. Z uložení biskupské administrace musili hlavní křiklouni pěkně před zámeckým hejtmanem Mikulášem Otislavem z Kopenic jesuity odprostiti, že mluvili nevážně a rozšiřovali klamně mínění a že klamali i administrátora nepravdivou suplikací. Židovští rychtáři Jakub Černý a Abraham Tobiášův musili o tom vydati i písemné prohlášení a slib, že se ničeho takového již nedopustí. Hlavní věc se jim však zdařila přece: padl návrh, aby se židům odebralo osm domů a dalo řádu.¹⁷

Druhým činitelem jesuitskému řádu nepříznivým byl kapitulní děkan jakožto farář u Panny Marie. Hájil se, že nelze přenést duchovní správu. Snad padlo i nějaké nerozvážené slovo, že jesuité jsou proti účtě Panny Marie, což ovšem pravda nebylo, ježto řád je do dneška znám svou úctou k Bohorodičce. Nemohu dokázat, že se to řeklo a kdo to řekl, ale nasvědčují tomu listiny a okolnosti. Jesuité zřídili při koleji již r. 1638 zvláštní sodalitu mariánskou, podřízenou přímo mariánským sodálům do Říma, a postarali se o odpustky pro toto náboženské bratrstvo. Generál řádový dne 27.

¹⁷ Bočkova sb. č. 8778.

března 1638 výslovně napomíná kněží koleje jesuitské a také sodalitu, aby něčeho neopomenuli, co by prospělo zvýšení mariánské úcty, aby nepřátelé řádu neměli záminky. Zdá se mi, že generál Matius Vitellescus měl k tomuto opatření a napomenutí své dobré příčiny, které však byly nikoli v koleji, ale mimo ni. V Kroměříži totiž bylo už dávno před jesuity staré literátské „Bratrstvo Panny Marie na nebe vzaté“, kterému patřila kaple sv. Michala archanděla, stávavší na nynějším Riegrově náměstí nablízku farního kostela. Byla to původně asi hřbitovní kaple, neboť hřbitov byl uvnitř města při farním kostele.

(Pokračování.)

Z francouzských relací o českém povstání.

(1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.

(Část další.)

95.

Vídeňská legace k panu z Puysieux.

Císařský dvůr a návrhy anglické. Vznik návrhů Wotonových a jejich povaha. Francouzi chtějí prostředkovati mezi Prahou a Vídní. Ústup stavovských vojsk. Pád Nitry. Nedůvěra císaře k návrhům Wotonovým. Špatná budoucnost Bedřicha Falckého. Povaha vzbouřenců. Woton do Benátek.

Září, 16, 1620, Vídeň.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 3972, fol. 150b—154b.)

[Copie de la lettre écrite a Monsr. de Puysieux par mesdicts Sicurs, le XVI. Septembre, 1620, envoyée ledict jour par l'ordre de Bruxelles.]

Monsieur,

Derniere depesche vous aurez amplement cognu iusques a lors l'estat des affaires de deça tant pour ce qui regarde les armes que les negociations. Maintenant desirants encores d'ouvrir toutes sortes de moyens pour parvenir au dernier comme seul necessaire aux affaires generalles de la chrestiente utile a l'un et l'autre parti et

sans lequel il n'y a pas apparence de veoir une bonne et prompte fin quoy que l'ambassadeur d'Angleterre apres la visite rendue au duc d'Angoulesme eust voulu en demeurer la comme par ce semble un accord faict de visiter Espagne avant de rendre ce qu'il devoit aux Sieurs de Bethune et de Preaux ayant comme pour marque de sa passion faict prier le Sr. duc d'Angoulesme qu'il trouvast bon sa visite estre faicte aux Sr. de Béthune, puis a Espagne et la derniere au Sr de Preaux, voullant par la tesmoigner une interruption d'ordre et de rangs comme chose resoluë entre luy et Espagne. Toutes fois apres plusieurs alleés venues contestations tres insuffizantes et remarques que nous avons faictes plus tost craint et suivant l'humeur de son maistre, que fondées sur l'esperance de tirer pour luy quelque avantage de traicté en ceste cour, ledict duc d'Angoulesme luy ayant tranché ne qu'il falloit qui visitast lesdicts Sieurs de Bethune et de Preaux s'il vouloit que nous entassions en confiance de luy et conference pour les occasions qui se pourroient presenter. Il a franchy le sault, mais de mauvaise grace et a visité lesdicts Sieurs de Bethune et de Preaux a la barbe d'Espagne, le logis duquel estant en mesme rue apres ces deux visites, il est allé luy faire la sienne de laquelle nous croyons qu'il n'a receu guer(r)e de satisfaction non plus que des propositions qu'il avoit faictes a l'empereur lequel luy a fait faire response par le Sr de Quemberg, principal ministre de ceste cour, que pour la suspension il n'en pouvoit ny vouloit ouyr parler. et que mesme si le roy de la Grande Bretagne estoit en personne icy, il ne croyoit pas qu'il voulust luy demander chose sy esloignée des apparances de raison que pour le desir que ledict ambassadeur avoit que le chemin feust libre et leur pour aller d'icy a Prague. Il s'accordoit a ce que des propositions d'accord que luy feroit qu'estant iustes, il ne s'esloigneroit pas de les ouyr. Vous remarquerez doncques l'avantage entier nous estant demeure puis qu'a l'aveux (sic) de tous les ambassadeurs qui sont icy. Ledit ambassadeur a fait ce qu'il devoit, nous estions obligez a luy tesmoigner d'en avoir de la satisfaction ioinct qu'en suite il s'est monstré tres desireux d'entretenir une bonne correspondance entre nous, et de fait voulant nous faire part de ce qui c'estoit passé avec ledict de Quemberg. Il nous a requis de vouloir nous ioindre a l'envoy qu'il faict en Boheme.

Lequel il pretendoit devoir estre en deux facons, l'une pour apprendre sy l'electeur palatin voudroit entendre a un accord, de l'autre luy proposer des conditions que ledict Woton dit n'avoir pas apportées de la maison ny par commendement de son maistre. mais bien les avoir a presens par les chemins et des princes amys et alliez avec ledict electeur. Sur le premier nous avons jugé le devoir faict tant pour ne laisser pas aux seules mains de l'Anglois les entremises du traicté pour tesmoigner a un chacun que le roy est

recherché mesme des ministres du roy de la Grande Bretagne d'interposer son credit a ce que les troubles puissent cesser.

Quand au second nous n'avons pas voulu que les propositions fussent faictes d'icy, mais bien que sy ledict electeur vouloit entrer en traicté. et que les propositions unissent de luy qui ne sont en somme que celles que les princes unis nous ont faictes, et desquelles par nos precedentes d'Ulme vous avez esté informé, lors nous nous ioindrions volontiers pour les faire s'il se pouvoit yaloir aupres de l'empereur auquel ayant jugé devoir donner part, le Sr de Baugy est allé vers le Sieur de Quemberg pour le luy faire entendre et recepvoir sa responce et volonté sur le tout, ce qu'auroit tesmoigné agréer et particulièrement de ce que nous avions voulu attendre les propositions venir du palatin. Nous avons advisé que le Sr de Ste. Catherine estoit celuy qui avec plus de confiance pourroit y negotier comme la lettre du comte de Solm, grand maistre de l'electeur escrite au Sainte Catherine le tesmoigne. Nous esperons donc qu'il partira le 19e du present avec une charge tres expresse et semblable a celle que le roy luy a ordonnée pour ce qui regarde les qualitez desquelles il usera sy tant est que l'electeur ou ses ministres le veulent voir, si non, il n'agira qu'avec les ambassadeurs du roy de la Grande Bretagne ausquelz nous escrivons une lettre de creance ayant ordonnée audict Ste Catherine d'y demeurer comme il faisoit auparavant et iusques a tant qu'il en soit rappelé par Sa Majesté ou par nous en ayants commandement: l'ambassadeur Wotton recevant la visite de l'ambassadeur d'Espagne en presence de celuy de Florence avec un petit plus de promptitude que de jugement dist a celuy d'Espagne, qu'il se vouloit bien resiouir avec luy de ce que le mariage du filz de son Majesté estoit arresté avec la fille d'Espagne. La response fut par celuy d'Espagne que c'estoit une nouvelle qui n'estoit point encore venue iusques a luy et qu'elle ne pouvoit estre vraye le tout avec mine de sa nation et paroles fort seiches. Ledict Wotton en parlant avec plusieurs de ceste court en a dict de mesme. mais chacun en a trouvé le discours extravagant et sans raison. sur lequel le Sr duc Baugy ayant voulu apprendre les oppinions du Sr de Quemberg. il luy fust respondu qu'il y avoit peu d'apparence que cela fust. et mesme se laissa aller a ceste creance que ce mariage pourroit plus tost estre accompli . . .

Quand aux armées ce que nous avons jugé par nos precedentes est arrivé, puis que celle de Boheme n'ayant voulu attendre celle de l'empereur ioincte. elle s'est retirée laissant dans une petite ville nommée Wormes trois compagnées d'infanterie. le comte de Buquoy menant l'avant-garde l'a prise apres quelque volée de canons comme aussy plusieurs autres petits chasteaux. mais sans resistance, le tout dans l'Autriche que le prince d'Anhalt avoit a dessein faict garder pour plus commodement faire sa retraicte qu'il

entreprend par chemins estroicts et difficile[s] advenue afin de pouvoir avec peu de gens tourner et faire teste s'il y est forcé.

Les nouvelles de dimanche 13e sont, qu'il est allé a Semdos(!) Ville que tient pour l'empereur, mais fort mauvaise. et laquelle il espere emporter d'amblée, sur cela le comte de Dampierre a esté commandé d'y aller avec quatre mit chevaux, et s'il y trouve l'armée de Boheme l'entretenir de façon que le reste mené par le comte de Buquoy et le duc de Bavieres y puisse arriver, si non que ledict Dampierre la trouvant passé la suivre et la tenir de sy pres qu'elle soit obligée a tourner de façon que d'heure a autre nous attendons nouveilles qu'ilz seront venuz aux mains.

Pour la Hongrie. Bethleem a pris Nitria, chasteau assez fort, et depuis a faict avancer deux mil chevaux avec lances qui sont les meilleurs hommes qu'il aye, et ce iusques a huit lieurs d'icy pour a quoy s'opposer. L'empereur a voulu que l'on rappellast la personne seule de Dampierre auquel il donne les regiments Don Pedro Aldobrandin celui de foucques de Colloredé et quelques six cens chevaux cosacques avec quatre mil chevaux.

Levez en Croacie et Stirie soubz la charge du comte Scerin et. Nadasquy. personnages de grande qualité et tres affinies audict empereur, lequel allant hier a la chasse, envoya demander audict duc d'Angoulesme s'il y vouloit venir ce qu'ayant accepté. Sa Majesté impériale luy tesmoigna avoir de la satisfaction le l'envoy. en Boheme. mais meffiance des proceddres de Woton et qu'il croyoit que ces traicties n'estoient que pour l'amuser. ioinct qu'il luy sembloit qu'il n'y avoit point de conditions a proposer que la restitution, sur quoy le duc ayant respondu. que les princes dont le tiltre est fondé en iuste et legitime possession ne peuvent que tirer de l'avantage lors que l'on vient aux raisons de traicter. lesquelles desillent les yeux des peuples et ramencent les esprits plus debauchez lors mesme que la crainte de la force les y oblige, ou que l'esperance du pardon les y conduict qu'il croyoit que Sa Majesté impériale ouvrant la permission du traicté quoy que l'electeur peust aleguer. il ne pourroit pas se demesler de l'un des deux inconveniens. ou le refusant attirer sur luy l'inimitié générale de tous les princes de la chrestienté et la particuliere de ceux de l'Allemagne tant d'une que d'autre religion. Lesquelz commencent a tesmoigner estre las de la guerre ou qu'il faudra qu'il passast par la decision de ceux qui auroient la principale auctorité dans le traicté d'ou il s'ensuivoit que ceux qui luy sont affectionnéz estant fondez en des raisons plus fortes et des loix en plus grand nombre rien n'y pouvoit passer a son desavantage. Ce qu'approuvant il passa plus outre tesmoignant, que quoy qu'il s'y proposast. il ne le pouvoit accepter sans l'advis de ses parents aliez. amis et serviteurs et se iettant sur la force de ses armées et les assurances qu'il avoit du secours da

roy, declara ce que nous avons appris par un advis particulier qu'il vouloit envoyer un courrier de ceste cour vers Sa Majesté tant pour se resjouir de l'heureux succez de ses armes que pour renouveler ses prieres afin qu'il pleust au roy l'assister de ses forces comme elles luy avoient esté promises et desquelles quoy que luy puissions dire, il faict un tres assureé estat, et par ce que sur l'advis receu nous avons iugé que cet envoy ne pouvoit estre qu'à charge.

Ledict duc d'Angoulesme luy louant sa bonne volonté et approuvant ces tesmoignages, toutesfois luy fist remarquer qu'il sembloit que cet envoy seroit plus propre en autre saison, et que pouvant faire faire ces compliments par l'ambassadeur des archidues il devoit, ce luy sembloit, attendre que le roy eust tout a faict purgé ces estats du reste de mal qui pouvoit encore y estre ioinct que sur le temps de l'hyver ces troupes luy seroient du tout inutiles et impossibles a conduire iusques icy ou il avoit desia tant de forces qu'il n'avoit maintenant besoing que d'occasions pour les employer, et que ses ennemis voulussent en attendre le choc pour venir a un combat general. Ils receut ces raisons sur lesquelles il a pris resolution de se contenter d'envoyer ces ordres audict ambassadeur. Monsieur de Vaudemont est arrivé il y a trois jours en ceste cour, auquel nous avons rendu toute sorte d'honneur ce que n'ont pas faict le nonce et Espagne. Nous l'avons trouvé grandement porte (sy son inclination luy est libre) a ne vouloir bouger d'aupres du roy et mal satisfait de son voiage, aussy n'y a il pas esté traicté comme il meritoit. Parme a receu de nous les effects deubz a sa mauvaise conduite, et croyons que les autres ambassadeurs qui pourroient venir icy y prendront exemple.

La conference d'entre les ambassadeurs de l'empereur et ceux de Bethleem perciste a vouloir que ce soit a Presbourg. Il ne nous a donné aucunes nouvelles quoy que par ses lettres il y fust tres obligé, mais nous croyons qu'il va du mesme pas que les Bohemes desquels nous n'avons aussy eu aucune responce par ceste depesche. Monsieur, vous pouvez juger, que sy nous avons demandé permission de nous retirer, ce n'est pas a intention d'en user qu'à l'extremité n'obmettans choses quelconque pour pouvoir proffiter des occasions et faire valoir la dignité du roy en une entremise sy necessaire. Mais nous iugeons que l'opiniastreté de ces peuples ayant plus de puissance sur leurs esprits que la raison, il seroit non seulement inutile, mais honteux d'y sejourner ioinct que nous avons appris qu'au cas que l'envoy en Boheme ne reussiste, Woton est resolu de continuer son chemin pour Venise. Nous remettons toutesfois le tour a la volonté de Sa Majesté de laquelle nous vous supplyons de continuer de nous faire part de sa prosperité et santé comme aussy de l'estat de ses affaires, non que la curiosité nous porte a ceste demande, mais pour les faire valoir icy autant qu'il nous sera possible.

et ne nous pouvant en revanche offrir que la continuation de nos services, nous demeurerons tres affectionnez a vous tesmoigner que nous sommes.

Monsieur

Monsieur, depuis notre lettre escrite, l'ambassadeur d'Angleterre nous ayant faict scavoir qu'il desiroit que celuy, qu'il envoie, partist des demain et allast par la poste, le temps luy estant cher a ce qu'il dist tant pour la negociation que pour son voiage d'Italie, ny voulant aporter aulcune difficulté sur l'indisposition et aage du Sr de Sainte Catherine, avons resolu d'y envoyer le Sr de Sigongné qui est tres fidele, mais plus portatif, duquel nous attendrons le retour avant que d'y envoyer ledict Ste. Catherine.

Vos.

A Vienne, le 16. Septembre. 1620.
(Ambassade, 268n.)

(Pokračování.)

Drobné články.

Táborské listiny.

Vypsal F. T e p l ý.

Výpis z desk zemských od Jiřího mladšího Mitrovického, mistopisaře království českého pro Táborské, že jim odkoupí Ferdinand I. za 50 kop. grš. čes. právo vrchnostní nad nemovitostmi náležejícími k záduší Táborskému.*

1561, 21. Octb.

V Kvaternu Trhovém bílém léta 1561 v pátek po svaté Alžbětě, jinak den obětování Panny Marie. L. 13.

Nejjasnější kníže a pán pan Ferdinand, volený Římský císař, po všecy časy rozmnožitel říše, Uherský, Český etc. král etc, jakožto král Český, ráčil se přiznati před úředníky Pražskými, jakož jest některé vesnice předešle purkmistru a konšelům, starším obecním, i vší obci města Hradiště hory Tábor, z štědroty Své královské, po postoupení sobě všech statkův od nadepsaných purkmistra a konšelův, starších obecních i vší obce, zase k faře a kostelu založení slavné památky proměnění Pána Krista na hůře Tábor, a škole při též faře, tudíž k špitálu při témž městě na vychování děkana a kněží, žakovstva a chudých lidí, kterých se drahný počet v špitále ustavičně ro kod roku chová a odívá, zejména těchto: města pustého Austí a hradu pustého řečeného Kozí hrad s dvorem puplužním pustým s poplužím, vesnicemi pustými, k témuž městu a hradu náležejícími, zejména těmito: ves Kravín, ves Kaveřko, ves Lipsko, ves Strakačov a dvory kmecí pusté s platy, Sedlec tvrz pustou, dvůr poplužní pustý, Hejlov ves a dvory kmecí s platy, Drhovice ves a dvory kmecí s platy, Dražice ves a dvory kmecí s platy, Klokoty ves a dvory kmecí s platy, Všechov ves a dvory kmecí s platy, Zahrádka ves a dvory kmecí s platy, Lhota ves nad rybníkem Kozským a dvory kmecí s platem, Radimovice ves a dvory kmecí s platem, Nasavrky ves a dvory kmecí s platem, Záchod ves a dvory kmecí s platem, Čekanice ves a dvory kmecí s platem, což tu mají,

* Archiv. arcib. v Praze. Archiepiscopales diversae materiae. Copia.

Měšice ves a dvory kmetci i s platem, což tu mají, ve vsi Lhotě za Sedlcem dvůr kmetci s platem, s dědinami ornými i neornými, lukami, lesy, zejména těmito: les řečený Holček k Sedlci náležející, s lesy Sedleckými, les Vrbovka, les Kukla, les Mlodka, les Pintovka ke vsi Čelkovicím náležející s lesy k Drhovicím a jiný Kašovicím náležejícími, lesy Dražickými, les Rašt, les Bořichov, les Radimovský, les Vršek, Měšický i s jinými lesy k městu Táboru náležejícími, zejména těmito: les Kuří-huorky, Bor přední i zadní, Drevnej velikej, Drevnej malej, les Kramolín, les Borek, les Strakačov, les Lipsko, s porostlinami, potoky, rybníky, zejména těmito: rybník Praporskej, rybník Mlynařskej, rybník velkéj u Radimovic, rybník pod dvorem, rybník pod hájkem, rybník na Průhoně, rybník malej pod tím, rybník pod Klínem, rybník novéj Čekanskej, rybník starej Čekanickéj, rybník Kacíř, rybníček při vsi Bukově, rybník Jordán při městě Táboře, z kteréhožto se voda vede na město, rybník za Kamenným Mlejnem, vodotočinami, s řekou pod Klokoty a s mlejny též pod Klokoty, mlejn u Sedlce, a s jinými mlejny, kurmi, vejci, robotami, ospy, s krčmami, s poddacími kostelními a stráněmi ornými a neornými, háji, obcemi, struhami, s (sic!) Sposudným z krčem, s lidmi osedlými i neosedlými aneb z těch gruntův zběhlými, s příplatníky a platy s vesnic pustejch k městu Austí a hradu pustýmu, z luk, lesův, jiter, porostlin z strání orných i neorných k městu Táboru náležejícími, a zvláště s platem na lidech Vilíma z Rožmberka, vladaře a správcí domu Rožmberského a nejvyššího komorníka království Českého, kteříž drží grunty, louky, lesy, jitra nadepsané k městu Austí a Kozímu Hrádku náležící, z kterýchž se schází plátu ročního každého roku půl šestnáctý kopy, devět grošův vše Českých, kterýžto plat od týchž lidí ouředníci téhož Vilíma z Rožmberka v Soběslavi vybírají a na Tábor k záduší Táborskému každého roku odsylají a odsylati povinni jsou, s podsedy a zahrady i vši zvolí s plným panstvím tak v témž plném právě v týchž mezích a hranicích, v nichž též dědictví od starodávna záleží. A také tak, jakž též město Austí pusté s Kozím hradem pustým, s tvrzí pustou Sedlcem a jinými vesnicemi, s jich vším příslušenstvím k kostelu a k faře památky Proměnění Pána Krista na huoře Tábor, a k špitálu od starodávna poručenstvím, nadáním nebo přikoupením náleží, plněji svědčí, milostivě a bez umenšení k užívání, k týmž: faře špitálu, k škole a na opravy města (= supremum dominium) (panství a vrchnosti samé toliko nad tím sobě pozůstávajíše do vůle své) navrácením postoupiti jest ráčil.

Kteroužto vrchnost a panství Jeho Milostí Císařská, jakožto král Český nadepsaným: purkmistru a konšelům, starším obecním i vši obci město Hradiště hory Tábor, nynějším i budoucím ráčil jest doprodati, za padesáte kop grošů Pražských Českých, úplně a docela zaplacených, a jim nadepsaného panství a vrchností, i těch všech dědin svrchu jmenovaných, se všemi důchody a platy, užitky a použitky, jakž registra spečetěná z komory České Jeho Milosti Císařské jim Táborským na to vydaná šíře obsahují a zavírají, dědičně postoupiti jest ráčil, žádného práva ani které zvláštnosti sobě ani dědicům svým a budoucím Králům Českým ani jinému žádnému k nadepsanému panství a vrchnosti, i tudíž k tomu dědictví dále nepozůstávajíc.

A oni, purkmistr a konšelé s staršími obecními nadepsaného města Hradiště hory Tábor nad tím nade vším vrchnost a vladařství míti a těch statkův k dobrému obecnímu a k vzdělání města, též k rozmnožení cti a chvály Boží, na kněží, žáky a chudé lidi to obracetí mají; a toto v desky kladení na místě a jménem Jeho Milosti Císařské, jakožto krále Českého, učinili jsou Joachim Šlik z Holejče, hrabě z Pozaunu na Rabštejně a Vostrově, komory v království Českém praesidenth a téhož království německých lén hejtman etc., Hanuš z Rejšperku na Auříněvsi, Benno z Salců na Rengersdorfu, Jan Šlovský z Šlovic na Olešné, rady jeho Milosti Císařské, jakožto krále Českého k deskám zemským na to učiněna a kva-

ternu relaci Jeho Milosti Císařské panův Jeho Milosti a vladyk z plného soudu zemského léta LXI. v outerej po sv. Lukáši J. 2. zapsána plněji svědčí a v sobě šíř drží a zavírá. A tento vklad přijali sou na místě purkmistra a konšelův, starších obecních i vši obce téhož města Hradiště hory Tábor: Jan Mezřický, jinak Sachenský z Lukova a Jan Bidžovský, konšelé přísežní.

Tento vejpyš dán jest z desk zemských s povolením urozeného a statečného rytíře pana Jana z Klenového a z Janovic na Zinkovech, Novém Hradě a Březině, J. M. C. rady, komorníka a nejvyššího písaře Království Českého, pod pečetmi Václava Heracliusa z Blíziva rytíře a na Zwickovci, místosudiho království Českého a Jiřího mladšího Mitrovského z Nemyšle na Zaběhlicích a Manetíně, místopísaře téhož království.

Ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu léta 1623.

Jiří mladší Mitrovský z Nemyšle,
místopísař král. Českého.

*

Purkmistr a rada města Prachatic oznamují děkanovi Táborskému, že dosavad jemu v příčině přesazení jeho do Prachatic rozhodnou odpověď dáti nemohou.*

1583, 16. března.

Službu svou s vinšováním a žádostí všeho dobrého a spasitedlného vzkazujem Vaší Milosti urozený a ctihodný pane děkane, pane příteli náš v Kristu pánu milý. Jakého byste oumyslu strany proměnění místa farního byli, tomu všemu z psaní Vašeho sme vyrozuměli. I ačkoli takovou náchylnost k nám kterouž máte strany posluhování církevního poznáváme obzvláštní dar božský býti, kteréhož bychom sobě i vinšovali, však je až posavad od Jeho Milosti pána, pána našeho milostivého, na to že jest kněz Václav správce nynější náš, při čase svatého Havla jminulého odpuštění vzal, odpovědi žádný nemáme. A v tom čase mnohé přimlavy od vrchnosti své k Jeho Milosti pánu i k nám za sebe jest objednal, a tak na čem by ta věc postavena byla, bez jistého prvé srozumění a dokázání Jeho Milosti pána nic tomu rozuměti nemůžeme. Z těch příčin Vás na ten čas nevíme čím bezpečiti. Protož za to žádáme, že v tom za zlé míti neráčíte. A my takovou náchylnost Vaši k nám k sobě srdečně přijímajíce. Vám se toho po všecky časy volnými službami našimi a modlitbami vysluhovati připovídáme, s tím se Vám dobře míti vinšujíce.

Datum v středu post Oculi 1583.

*

Několik sousedů z města Tábora žádá arcibiskupa pražského Martina o přimluvu u nejv. kancléře král. Českého, aby ze žaláře, do kterého již 19 nedělí pro viru uvržení byli, propuštění byli.**

1585, 28. Martii (praes.).

(Vide 1585, 23. Aug.)

Vaší Milosti, vysoce osvícení kníže pane pane nám milostivý! Sám jedinej pán buoh duchem svejm svatejm rač Vaší knížecí milosti řídití a opravovatí, toho Vaší knížecí milosti na pánu bohu žádati nepřestáváme. Vaší milosti, milostivý kníže!

* Archiv m. Prachatic, Manual m. Prachatic od r. 1577, fol. 296.

** Arch. arcib. pražsk. Rec. ab. a 1585. Orig.

K Vaší Milosti Knížecí se utíkaje skrže tuto suplikací poníženě pro Boha prosíme my chudí a zarmoucení veznové, ze rache svou milostivou přimluvou za nás chudé lidi k jeho milosti císařské pánu pánu nás všech nejmilostivějšímu, aby jeho milosti císařské k nám své milosrdenství učiniti ráčil. Věříme, že na místě božím vrchnost naše, pán pan náš nejmilostivější z vůle boží vystaven k spravování i k vopatrování lidu božího bejti ráčí, aby jeho císařská Milosti své milostivé poručení učiniti ráčil, abychom takového vězení, v kterémž již dávní čas jak na Táboře, tak i zde v městech Pražských držáni jsouce, v kterémžto vězení již devatenácté neděli se zdržujeme, a nedostatek veliký snášeti musíme, a již dále nemáme nač živi bejti, an oi manželky i dítky naše za příčinou toho vězení v nemoci a těžkých nedostatcích postavených zarmoucení bejti musejí.

A poněvadž tomu rozuměti, že ty věci na vyřízení za jeho milosti pánem nejvyšším kanclířem království Českého zůstávají: Vaší knížecí milosti poníženě prosíme, že ráčíte dobrou přimluvou za nás k jeho milosti pánu kanclíři království Českého bejti, aby k brzkému vyřízení naše věci přijíti mohly. Nebo takové spiknutí zlejších lidí i to hanebné a nepravdomluvné omluvení při vaší knížecí milosti i při jiných dobrých a poctivých lidích se stalo, nebo my milostivý kníže tomu všemu, což zákon boží v sobě obsahuje a zavírá o pravém pánu Bohu a Synu jeho milém a naším jediném spasiteli Jezu Kristu, i také duchu svatém do církví jeho svaté i rádích od Krista pána vydaných věříme, kteříž proti zákonu božimu nejsou a slovem božím se srovnávají a sekt všelijakých lidmi smýšlených se prázdna činíme, ale při správcích dobřejch, kteříž nám v čistotě slovo boží káží, sebe pozůstavujem.

Což předně ku pánu Bohu a k vaší knížecí milosti, jakožto k přední duchovní od pána Boha vystavené vrchnosti, se důvěřujeme, že ráčíte z lásky křesťanské k nám chudým lidem se nakloniti: abychom vaší knížecí milosti přimluvou takového vězení prázni bejti mohli. Nebo se toho v tomto království stěžkám (sic!) kdy zběhlo, aby tak stěžování lidé vězením byli jako my beze vší viny pro víru a tak dlouho těžkost velkou i s manželkami svejmi nesli, a na zdraví i na statcích hynul. —

Což tu ráčíte pro nás chudé lidi učiniti, pán Buoh Vaší Milosti ráčí za to hojná odplata v nebeském království bejti; za milostivou a laskavou přimluvu k jeho milosti císařské a k jich milostí pánům bejti ráčíte, Vaší knížecí milosti poníženě prosíme. —

Vaší knížecí milosti povolní

sousedé z města Tábora u vězení.

*

Ladislav starší z Lobkovic přimlouvá se u arcibiskupa pražského Martina, za několik sousedů z města Tábora, kteříž se již drahný čas v Starém městě Pražském u vězení zdržují, a lidé chudí jsou, aby z vězení propuštěni byli, jestli se uvolí dostatečně rukojmě postaviti.*

Praha 1585, 23. Aug.

Službu svou vaší Milosti vzkazují, duostojné kníže, a pane pane arcibiskupe Pražský, příteli muoj zvláště milý! Zdraví i jiného všeho dobrého přeji V. M. věrně rád. etc.

Nemoha příležití některých souseduov z města Tábora, kteříž se již drahný čas zde v Starém Městě Pražském v vězení zdržují, žádosti nikoliv oslyšeti, k Vaší Milostí se za ně přimlouvám přátelsky, žádajíc, poněvadž jakž zprávu mám, lidé chudí sou a již dále nač trávití nemají: že toho

* Arch. arcib. Pražsk. Rec. ab. a 1585 orig.

příčinou a fedruňkem býti ráčíte, aby mohli z takového vězení podle uvo-
lení svého na dostatečné rukojmě propuštění býti.

A což tak k přimluvě mé učiniti ráčíte, rád se toho V. Mil. všelijakým
přátelstvím odměním a odsloužím. Dán na hradě Pražském, v pátek u vi-
gílii svatého Bartoloměje, léta etc. osmdesátého pátého.

Ladislav starší z Lobkovic na Zbiroze, Hořejší Lind-
vě, mostském Hradě a Dobré, jeho milosti císařské radda a pre-
sident komory české.

*

**Václav starší Běšín z Běšín, hofrychtěř a Václav Zďárský Srnovec z Var-
važova, písař komorní jménem a na místě Burjana Trčky z Lopy, podko-
mořího, rovnají spor o ospy k záduší Tábořskému ze vsí Měšic, Čekanic a
Lhoty Stoklasné, mezi Janem Přehořovským z Kvasejovic a obcí Tábořskou.***

1589. Dec. 20. (Tábor.)

Smlouva mezi puorgmistrem a konšely, též staršími obecními na místě
vsí obce města Hradiště hory Tábor s jedné a panem Janem Přehořovským
z Kvasejovic etc. o vospy vobilné od poddaných jeho zadržalé z strany
druhé a vepsána jest tuto pro budoucí pamět z vejpisu od Jeho Milosti
urozeného a statečného rytíře pana Burjana Trčky z Lippy a na Světly nad
Sazavou J. MC. rady a nejvyššího pana podkomořího království Českého
pod pečeti z register podkomořských vydaného slovo od slova takto:

Vedle toho, jakož jsou slovutné opatrnosti páni purgkmistr a konšelé
starší obecní i na místě vsí obce města Hradiště hory Tábor, JMCské etc.
pánu panu nás všech nejmilostivějšímu v poníženosti suplikací podali a
sobě do urozeného pana Jana Přehořovského z Kvasejovic nemálo stížili,
kderak by on jsa v dědičném držení jistých vesnic, jmenovitě vsí Mě-
šic, vsí Čekanic, též vsí Lhoty Stoklasné, z nichžto lidé poddaní jeho k zá-
duší jich Tábořskému na kněží, žáky a chudé lidi do špitálu jistý počet
korcův ospu obilného každého roku od sebe odvozovati povinni jsou,
takových ospův od léta 1577, jakž se to z register kostelnických vyhledalo
až do tohoto času spravovali a tu kdež náleží, odvozovati zanedbávají etc.
poníženě žádaje(íce), aby ta věc k spojení a k náležitému srovnání Jeho
Mtí urozenému a statečnému rytíři panu Burjanovi Trčkoví z Lippy na
Světly nad Sazavou JMC radě a nejvyššímu panu podkomořímu království
Českého milostivě poručiti ráčil etc.

I poznávajíc JMCská etc. žádost jich Tábořských slušnou býti a že se tu
chudého záduší dotýče, ráčil jest v tom milostivě poručení JMtí nejvyššímu
panu podkomořímu království Českého učiniti, aby táž věc k náležitému
přátelskému porovnání přivedena byla, jakž takové poručení JMCské, kde-
réhož datum na hradě Pražském v sobotu po sv. Vítu léta atc. LXXXVIII.
to v sobě šíře obsahujíc zavírá.

Vedle kderéhožto JMC poručení JMt. nejvyšší pan podkomoří království
Českého sročivši strany k jistému dni a nemoha pro někderá zaneprázdně-
ní tu sám přítomen býti, ráčil jest tu věc na místě svém urozenému panu
Václavovi staršímu Bešínovi z Běšín etc. hofrychtýři království Českého
a Václavovi Zďárskému Srnovci z Varvažova etc. písaři komornímu téhož
království, k vyslyšení i také k porovnání poručiti.

Kdež oni po vykonání, obnovení úřadův konšelských u nich v městě
Hradišti hory Tábor dne a léta nížepsaného, majíc před sebou obojí stranu
přítomnu, na mnohá jich předkládání, dosáhši, od obojí strany moci, že
sou toho na nich dobrovolně k mocné ubrmanské vejpovědi přestali.

Takto jsou mezi nimi vypověděli:

* Pamětní kniha m. Tábora, fol. 81.

Předně, co jest se koliv ospu obilného od léta etc. LXXVII až léta etc. LXXXVIII. od poddaných p. Jana Přebořovského z Kvasejovic z výš psaných vesnic k záduší jich vlastně přináležejícího zadrželo, od toho ode všeho purgkmistr a konšelé, starší obecní i na místě vši obce upustiti mají a upustili, více se na to nyní i napotom žádným vymyšleným způsobem navracovati nemají.

Proti tomu zase Jan Přebořovský z Kvasejovic ze vsi Měšic, vsi Čekanic a vsi Lhoty Stoklasné, což sou tak koliv od starodávna spravedlivě lidé poddani jeho vedle poznamenání register kostelních ospu obilného a k záduší jich chudému městu Hradiště hory Tábor oddanému předešle odvozovali, jest aneb sou povinni již začna hned od léta budoucího 1590 při sv. Havle nejprve příštím takové ospu obilné k záduší jich, tu kdež náleží, odvozovati a tak se každého roku i na budoucí časy chovati.

A jestliže by pak kdy co toho od poddaných jeho zadržáno bylo, bude povinen pan Jan Přebořovský etc. aneb budoucí jeho držitelé týchž vesnic k spravení takových ospův je přidržeti, což sou sobě to všeckno strany, jakž na poctivé a šlechtné lidi náleží, skutečně splniti a tomu dosti učiniti připověděli, v přítomnosti urozených pana Alše Olbrama z Těčkře (ze Štěčkře) a na Brandlíně a pana Jiříka Dvořeckýho z Obramovic. A pro budoucí paměť tato ubrmanská vejповěď registry komorními úřadu podkomořského jest poznamenána i také do kněh napřed psaného města má býti zapsána.

Actum v městě Hradišti hory Tábor v středu nazejtří památky sv. Tomáše apoštola Páně 20. Decemb. léta Páně 1589.

Tento vejpis vypsán jest z register památných komorních úřadů podkomořského a vydán pod sekretem urozeného a statečného rytíře pana Burjana Trčky z Lippy a na Světly nad Sazavou etc. podkomořského království Českého s povolením a jistým vědomím JMti v středu po neděli postní Laetare, jinak 27. dne měsíce března leta tisícého pětistého devadesáte prvního.

Václav Zďárský Srnovec z Varvažova,
etc. pisař komorní království Českého.

Drobné zprávy.

František Štědrý †

V úterý dne 26. ledna 1932 zemřel náhle ve stáří 86 let náš dlouholetý spolupracovník František Š t ě d r ý, farář ve Slavětíně nad Ohří. Přijel do Prahy, aby v museu konal studie, kdež byl zachvácen nevolností a v několika okamžicích zesnul. Delší vyličení jeho působení přineseme příště. R. I. P.

Selské bouře nazývá se nejnovější historická publikace ministerstva zemědělství ČSR z pera archiváře Frant. Teplého. (Cena 35 Kč.) Je-li již každý spis archiváře Teplého v historicko-literárním světě domácím událostí, pak jest tento jeho spis událostí zvlášť pamětihodnou! — V krátké úvodní poznámce podává autor účel knihy: „V této knize popisují podle archivních pramenů poddanské poměry z dob roboty posledního období (1738—1848) na těch panstvích v jižní části České země, jež z vlastního pobytu podrobně znám. Populárně uvádím hlavní příčiny, pro které ro-

boha a s ní spojená poroba lidu se přežila a musela zmizeti i se svým zřídlem — stavovským zřízením státním.“ — Na 374 stranách slovníkového formátu obsahuje kniha tyto oddíly: I. Oslavy vrchností, II. Selské bouře na Hradecku kraje Táborského, III. O kozí vojně na Chudenicku, IV. Na cestě k Josefinské reformě, V. Vožické a Nemyšlenské přehánky selské. VI. Nadějkovské nepokoje, VII. Rebelie ve Veselíčku, VIII. Jak se ze svobodníků stávali robotníci, IX. Přílohy, X. Selské písničky. Připojeny jsou dva důkladné rejstříky: jeden jmen osobních a místních, druhý věcný.

Čsl. akademie zemědělská vydala v prosinci 1931 tyto publikace: Sborník (roč. VI., č. 4., str. 465—654; cena 50 Kč), jenž obsahuje: Dr. Ing. Nikolaj Pume: Statistická šetření o obilkách v různých oblastech republiky Čsl. Ing. Boh. Polanský: Badan a jeho význam pro lesní hospodářství. Dr. Ing. Kyril Pavlov: Výsledky pokusů o počtu, velikosti průduchů a ssací síle jako pomůckách k zjištění fyziologických vlastností zúšlechtěných sort pšenice a ovsa se zvláštním zřetelem k resistenci vůči suchu. Dr. Vasilij P. Čerňajev a Dr. Willy Nowak: Moravský horácký kapr: jeho míry, intenzita vzrůstová a exterieur. — Mimo to vydala akademie dva zvláštní otisky ze sborníku prací žáků prof. Dr. G. Friedricha: Václ. Černý, Kolovratské a Berkovské listiny ve st. archivu zemědělském; Eman. Janoušek, Několik úvah o patrimoniálních archivech.

Za československou slávou ve Francii. Pod tímto záhlavím vydal vlastním nákladem J. A. Brož v Bratislavě, Šancová ul. 25, album kamenných památníků, jež chce býti aktem vděčnosti k těm, kteří šířili slávu našeho jména ve Francii. Album toto obsahuje 12 dokumentárních kreseb akad. malíře Vojtěcha Michala: 1. Kříž krále Jana Lucemburského u Kresčaku, 2. Hrob Reichův na hřbitově Père-Lachaise, 3. Čermákův bývalý atelier v museu Dupuytren, 4. Brožův náhrobek na hřbitově Montmartre, 5. Pařížská radnice, 6. Hvězdárna v Meudonu u Paříže, působiště Štefánikovo. 7. Palais Royal — sídlo revolučního výboru českého. 8. Pomník padlých setniny „Na zdar“ u Arrasu, 9. Dům v rue Bonaparte, sídlo Národní rady, 10. Institut d'Études slaves, 11. Československé vyslanectví v Paříži, 12. Komická opera na Velkých Bulvarech. — Cena exempláře (12 listů obrázků a 16 stran textových na křídovém papíře, formát 18×26 cm) Kč 20.—

Společnost přátel starožitností čsl. v Praze, jejímž starostou jest arch. Dr. Hilbert, jednatelem a redaktorem prof. Jos. Palikán, čítala ke konci minulého roku čestných členů 8, členů zakládajících 75, členů přispívajících 887, spolků zakládajících 11 a přispívajících 92; úhrnem 1107 členů.

Musejní společnost v Humpolci, jež za předsednictví řed. škol J. Kopače neúnavně jde za svým cílem, vybudovati totiž pro bohaté sbírky musejní vhodný a bezpečný útulek, čítala v předešlém spolkovém roce členů zakládajících 22, čestných 13, čínaných 124, přispívajících 13; úhrnem 172 členů.

Kde jest hrob bl. Anežky Přemyslovny? V roce 1932 oslaví čeští katolíci 650. výročí smrti blahoslavené Anežky z rodu Přemyslovců. K oslavám ustavil se již přípravný výbor, který vypracuje podrobný program oslav. V souvislosti s oslavami má býti znovu zahájeno pátrání po hrobě této české světice. Místo uložení jejích ostatků není známo a uvádějí se jen pravděpodobná místa hrobu. Jsou to hlavně bývalý klášter, blahoslavenou Anežkou založený na břehu vltavském ve čtvrti zvané na Františku, někteří domnívají se, že ostatky blah. Anežky mohly by býti uloženy také v místech dnešního kláštera a kostela minoritů u sv. Jakuba. V roce 1932 má dojít k provedení rozsáhlého badání v těchto místech po těchto ostatcích. Památkový sbor hlavního města Prahy rozhodl právě ve své nedávné schůzi, že bude toto badání prováděti za spolupráce se Spolkem pro uctění památky blah. Anežky. Pátrání má býti prováděno nejprve v přístavku Ancžského kláštera, jenž se nachází na místě dřívější Mariánské kaple, v němž se nachází dnes mramorářská dílna. V této dílně nachází se na jedné stěně

kamenný relief, zobrazující tři panny s liliemi. Jedna z nich drží v ruce meč. U jejich nohou leží beránek. Tento kámen je prý náhrobkem blah. Anežky Přemyslovny. Zde má se nacházet její hrob s ostatky. V těchto místech bylo prováděno pátrání již v 17. století, avšak jenom povrchní, při čemž nebylo ničeho nalezeno. Naše památkářské kruhy soudí, že zde, v místech bývalé kaple, byly pohřbívány i jiné osoby, a že dojde k novým, zajímavým objevům. Badání bude prováděno jak do šířky, tak do hloubky, za tím účelem bude dnešní dílna zcela vyklizena a půda bude hluboce prokopána.

Drobnůstky. Na Vyšehradě pokračuje se ve vykopávkách a tolik památek se nachází, že se zamýšlí zařídit „Vyšehradské museum“. — Zachraňuje se zřícenina Kunětická Hora, která utrpěla lámáním kamene. Nyní se rozpadávající skály konservují cementem. — Na severní Moravě bylo objeveno mnoho popelnic, kamených nádob atd. z předhistorické doby. — Také na Mor. Slovácku nalezeno mnoho popelnic, zlaté mince uherské a pod.

Výzkum řecké kolonie na slovanském pobřeží. Revue revuí „Argus“ č. 9. r. 1931. podává zprávu: Sovětským učencům se podařilo odhaliti v moři nedaleko krmského poloostrova trosky starého řeckého města Heraklee. jež patrně za velkého zemětřesení r. 180 bylo pohrouženo do moře. Trosky jsou vzdáleny asi 100 metrů od moře a jsou devět až 10 metrů pod hladinou. Není na nich pozorovati stopy vln, z čehož se soudí, že celé město se oclo náraz pod mořem. Přesto je badání obtížné, protože trosky jsou zarotlé skutečnými džunglemi vodních rostlin, takže nebylo dosud možno prozkoumati různé stavební zvláštnosti, podle nichž by se dala přesně zjistiti doba vzniku tohoto města. Archeologové, kteří tu byli pověřeni pátráním, měli těžkou úlohu. Museli se opatřiti potápěčskou výzbrojí a svá archeologická pozorování prováděti v hloubce deseti metrů. Jen jeden z nich vydržel pod vodou najednou dvacet minut, jiní museli býti vytaženi rychleji. Pokusy, které byly učiněny s odbornými potápěči, neměly žádného výsledku, protože potápěčům zase chyběly odborné vědomosti archeologické. Ncméně byla již určena mohutná městská hradební zeď, tržiště a trosky několika velkých soukromých i veřejných budov. Přes zimu bylo pátrání přerušeno, nyní se v něm opět pokračuje. Po loňských zkušenostech pokračuje výzkum rychleji, protože archeologové se už nebojí moře. Vykopávky přinesou patrně jasný obraz o styčích řeckých obchodníků se slovanskými kmeny a se severskými národy, s nimiž se Řekové právě na Krimu stýkali prostřednictvím Slovanů. První kapitoly slovanských dějin mohou tím býti značně objasněny.

Literatura.

E. V. Balcárek: **Kloster und Schloss Doksany.** Ehemaliges Prämonstratenserinnenkloster. Kurzgefasster Führer durch dessen Geschichte und Kunstdenkmäler. Mit 13 Abbildungen. Doksany, 1931. Cena 12 Kč.

Tato nádherně v dvojbarevném tisku upravená knížečka obsahuje stručný, v hlavaích rysech však úplný výťah z dějin tohoto bývalého kláštera premonstrátek, v němž i nějakou dobu prodlela jako chovanka dcera krále Přemysla Otakara I., sestra krále Václava I., blah. Anežka Česká († 1282), jejíž smrti letos slavíme 650. výročí, kteráž okolnost asi dala podnět k vydání této knížečky. Po historickém přehledu následuje zevrubný přehled budov a uměleckých památek v nich obsažených. Tento přehled jest podán také francouzským jazykem. Připojeno je 13 pečlivě provedených obrazových příloh. — Proč tento „průvodce“ druhy i nyní českými Doksany s ryze českým okolím nebyl vydán aspoň také česky, nevíme. A. B.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXIII · 1932 · ČÍSLO 2—3

Bohdan Chudoba:

Roudnická politica.

Zastoupení renesanční politické vědy v knihovně českého státníka na rozhraní XVI. a XVII. století.
(Španělské studie II.)

Zájem o filosofii státní politiky, který rychle vyrostl po úpadku gotické mezinárodní soustavy, zanesla renesance do všech knihoven. Doplnila jeho příspěvkem též knihovnu roudnickou, vzniklou příčině manželů Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny z Lobkowicz. Dnes, když pátráme po pronikání cizích vlivů do tehdejší české společnosti, není pro nás bez přitažlivosti myšlenka zjistiti politickou četbu těchto dvou vynikajících osob. Pan Zdeněk byl neúnavným politickým pracovníkem takového nadání, že mu jistě v době, kdy se podle znalosti cizích jazyků posunovala vzdělanost člověka, ušlo velice málo z evropských kulturních novinek. Paní Polyxena, jejíž matka i švagři byli Španělé, byla sama stoupenkyní zásad pocházejících z pyrenejského poloostrova a její kulturní obzor zanechal na knihovně znatelné stopy. Možno tedy předpokládati, že roudnická sbírka ani po stránce státovědecké není bezvýznamná a že určením výtisků by bylo možno sledovati, jak rozvířené polemiky západoevropských politických teoretiků proudily do českých zemí.

Ale zjištění nelze tak provést, jak bychom se domnívali. Knihovnické vyhledávání je ještě méně spolehlivé než vyhledávání archivní. Korespondence už v šestnáctém století měla svůj význam, kdežto s knihami bylo ještě namnoze zacházeno jako s nábytkem. Tak seznam pozůstalosti Marie Manrique z Pernštýna, Polyxeniny matky, vypočítává knihy podle barvy jejich vazeb, ale nezmiňuje se o obsahu. Katalogy knihovny jsou z doby pozdější a neříkají nic o

původu knih. A přece o mnohých inventárních číslech víme, že přišla do knihovny teprve později koupí nebo z převzatého konfiskovaného zboží. Je tu uschována knihovna vypovězeného zemského lékaře, Matyáše Borbonia z Borbenheimu,¹ najdeme tu i vydání Daneauovy Politiky s podpisem Simeona Skály z Kolínce. Ale kolik je knih bez označení, bez Ex libris, bez původní vazby? Ostatně Ex libris a podpisy nejsou vždy spolehlivé, větší záruky mohou poskytnouti vazby, do nichž se v renesančních dobách vtlačoval někdy letopočet vázání nebo iniciály majetníkovy. Tak přepychově zlacené vazby Zdeňka Vojtěcha udávají na první pohled majetníka knihy, zato si však nejsme jisti, kdo dával své bílé pergamenové vazby opatřovati zlatým vyraženým symbolem věže na skále v rozbouřeném moři s nápisem „Inconcussa manet“. — Snad to bylo Polyxenino Ex libris, výběr a data knih by tomu nasvědčovala,² snad byla tato vazba původu staršího, pernstýnského. Výrazné jsou též španělské vazby z XV. století, jež zřejmě dokazují, odkud byla kniha dovezena. Naproti tomu nevíme, které byly osudy knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkowicz a kdy se dostala do Roudnice. A není ani jisto, zda roudnická knihovna neměla fondů, o nichž nemáme ani tušení. Z těchto důvodů, kdyby nám šlo o přesné vystižení stavu Zdeňkovy knihovny, museli bychom se spokojiti jen se seznamem několika málo tisků, o nichž by se mohlo s určitostí souditi, že je měl český kancléř v ruce. Jinak bychom téměř pravidelně museli pronášeti výhrady a pochybnosti. Víme však, že se do roudnické knihovny z doby, o kterou běží, nedostalo téměř nic z ciziny. Nečetl-li některý svazek sám Zdeňk Vojtěch z Lobkowicz, četl jej některý jiný obyvatel české země, a stále o takové knize můžeme předpokládati, že měla aspoň malý vliv na vývoj české myšlenky. Proto si při následujícím výběru knih budeme počínati volněji.

Ačkoliv byl Lobkowicz předním členem české katolické strany, přece jeho názory a počínání vyznačuje značná liberálnost. Měl

¹ Ze státovědeckých knih Borboniovy sbírky jsou v Roudnici: Rogera Widdringtona (Catholicus Anglus, vlastním jménem Thomas Preston OSB., obhájce náboženské politiky krále Jakuba I. proti jesuitům) Disputatio Theologica de Iuramento Fidelitatis, Albionopoli 1614. K tomu přivázáno Petri Moliei De Monarchia Temporalis Pontificis Romani, quo imperatoris, regum et principum iura adversus usurpationes papae defenduntur, apud Petrum Aubertum, sine toco 1614.

² Takovou vazbou jsou opatřeny též španělské rytířské knihy Hernanda de Acuña a jiných autorů. Symbol sám se vyskytá ve španělských tiscích.

tolerantnější povahu než mnozí jeho druhové v politice. Zřejmo to i na kulturním obzoru, jehož je knihovna důkazem. Vedle Suarezových Metafysických Disputací³ a Becanových polemik,⁴ vedle populárního a bystrého kulturního reportéra Giovanni Botera⁵ byly do ní zařazeny i známé knihy ze světa renesančního sarkasmu a ze světa protestantského. Zdeňka Vojtěcha z Lobkowitz patrně nebylo třeba napomínat tak, jak napomínal španělský vyslanec u císařského dvora, Tomáš Perenot de Chantonay, když opouštěl svůj úřad, svého nástupce, hraběte de Monteagudo, aby si totiž od církevních úřadů vyžádal povolení mít u sebe výtisk nebo spis augšpurského vyznání. Z množství knih pro katolíka závadných, jež v roudnické knihovně nalzáme, nedostaly se tam asi všechny až později. Vždyť pan Zdeněk jich při své politické činnosti potřeboval téměř každého dne. Je mezi nimi nejen Chytraeova Historie augšpurské konfese,⁶ nýbrž spisy Erasmy od r. 1520, díla Lutherova,⁷ některé knihy Melancthonovy,⁸ Bezovo De iure magistratum in subditos (bez udání autora) ve vazbě z r. 1594, politické brožury⁹ i nové otisky středověkých traktátů, které reformace vyhrabala, aby jich užila jako důkazů při svých polemikách.¹⁰ A takovým liberalismem se též vyznačuje výběr politik.

³ P. Francisci Suarez S. I. Metaphysicarum Disputationum tomi duo. Vyd. mohučské z r. 1600.

⁴ Martin Becanus, jezuitský polemista proti protestantské věrouce.

⁵ Giovanni Botero, Relazioni Universali jsou v roudnické knihovně v mnoha vydáních a překladech. Nenalezl jsem tam však jeho nejlepší knihy Ragion di Stato.

⁶ Vydání z r. 1578.

⁷ Výklad na deset božských přikázání velebného otce Martina Luthera. Praha 1520. Lutherovy Postily z r. 1535. Confessiones fidei duae, altera D. Doct. Martini Luther, altera D. Ioannis Bugenhagenii, Vitebergae 1539.

⁸ Mezi nimi též De Officio Principum (1539), Ethicae Doctrinae Elementa (Witebergae 1583, koupeno v Praze 1589), Epistola ad Senatum Venetum a Oratio de Scripto Iure (1539, vazba z r. 1612) a konečně poškozené vydání bez roku, zahrnující: Epitome Philosophiae Moralis, In Quinque Librum Ethicorum Aristotelis, Questiones Ethicae de Iuramento, Excommunicatione et aliis casibus.

⁹ 9. (Roud. III. Ib. 17.) Politischer Ratschlag, wie die röm. catholischen in Teutschland und zugleich auch des Spanischen Königs Macht im Niederlande zuschwächen. Hergegen der unierten protestierenden Gewalt. Vor drey Jahren mit Occasion der Böhmischen Alteration durch die fürnemmen Evangelischen Politicum in Holland vergriffen. Durch Ernst Victor von Ehrnfels, Franckenthal 1621.

¹⁰ Na př. listy Petra de Vineis, kancléře Fridricha II. na obhajobu císařské strany proti papežské, nebo Marsilia z Padovy a Viléma Occana dobrozdání o rozvodech Markéty Korutanské — cum praefatione eiusdem argumenti, utrum principi an pontifici super re coniugali legislatio et

Jemu dlužíme za to, že se v roudnické knihovně může sledovati celý vývoj renesanční politické vědy. Vedle starých právních spisů, jakým je na příklad traktát Balda di Perugia Super usibus feudorum, najdeme tu pozůstatky doby, kdy ještě gotické pojmání politické teorie vycházelo po stránce morální z katolické mravouky a po stránce filosofické z Aristotela. Sv. Tomáše In Libros Ethicorum Aristotelis Expositio je tu ve vydání florentského dominikána Remigia.¹¹ Překlad Aquinatova traktátu o vládě z pera španělského moralisty Alonse Ordoñez das Seijas y Tobar.¹² Španělům bylo později vyhrazeno dokazovati trvalou platnost těchto názorů.

Zatím si kulturní proudy renesanční našly jiný podklad pro své volné úvahy: římské a řecké historiky. Dnes sice už nepokládáme renesance za opravdovou renesanci, totiž za pouhé vzkříšení antic-
kých ideí, ale filologické a historické vědomosti humanistů nepo-
zbyly v nazírání na renesanci své ceny jako složka kulturního dění. Hlavní jejich stopou jsou vydání klasiků, v roudnické knihovně vel-
mi hojná, ale též nerozlišitelná podle původu.¹³ Na jejich základě
vyrostla pak velká literatura komentářů, první to podnět k samo-
statným politickým essayím. Ze návrat k tak dávno minulosti nebyl
cestou dopředu, ani příliš tvůrčím činitelem, zřejmě z nesamostat-
ného napodobování a opisování klasiků, v jehož znamení stály po-
čátky renesanční státovědecké literatury. Slohově krásné věci byly
ovšem velmi populární: Guevarův Marcus Aurelius prošel Evropou
a na roudnických tiscích možno tuto cestu dobře sledovati,¹⁴ ale roz-

iurisdictionis competat. Heidelbergae 1598. Ve vazbě z r. 1598 zároveň s proti-
papežskými traktáty.

¹¹ Venetia 1563.

¹² Tratado del Gobierno del Angelico Doctor santo Tomas de Aquino, trad. por. don Alonso Ordoñez das Seyjas y Tobar, věnov. hraběti de Olivares, Madrid 1625.

¹³ Z knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic se do Roudnice dostaly vzácné řecké rukopisy Platona a Plutarcha. Populární tehdy Plutarchovy životopisy slavných mužů jsou tam v mnoha tištěných vydáních od r. 1508. Různá vydání Platona od r. 1551. Též Polybius je četně zastoupen. Různá vyd. Valeria Maxima, Dictorum Factorumque Memorabilium Libri od r. 1531.

¹⁴ Marco Aurelio con el Relox de Principes, Sevilla 1534 (španělská vazba, ještě jedno poškozené vydání ze stejné doby). L'Horloge des Princes, Paris 1555. Druhá část jeho listů, vyd. antverpské z r. 1594 ve vazbě Incon-
cussa manet. Oba díly listů v jiné vazbě, Antverpy 1578. Lat. překlady listů z let 1600 a 1615 (Kolín nad Rýnem). Antonio de Guevara, Menosprecio de Corte, aviso de privados y doctrina de cortesanos ve vyd. z r. 1613. Italský překlad téže knihy, Benátky 1581. Různá vydání náboženských knih autorových od r. 1583. Ještě z r. 1671 lat. překlad děl (Frankfurt).

vlačných prací, sestavených z citátů z Tacita a z jiných klasických autorů, bylo dost a dost. Budeme některé z nich jmenovati v dalších odstavcích.

Teprve z těchto druhů literatury, v nichž ještě příliš silně byl uplatněn středověký zvyk opisovati, vyrostla nová státovědecká literatura, smělejší, ale též ovšem destruktivnější. Jejího průbojce Machiavelliho nalezneme v Roudnici dobře zastoupeného, ač už roku 1559 byl dán *Il Principe* na index. První roudnický výtisk jeho spisů zahrnuje *Principe*, *Vita di Castruccio*, *Il modo a Ritratti* (Vingetia 1540), následuje souhrnné vydání všech spisů z r. 1550, pak francouzské vydání *Rozmluv a Prince* z r. 1572 (Paříž). Z r. 1584 pochází vydání, z něhož aspoň *Rozmluva* podle podpisu náležely některému z obou Ladislavů z Lobkovicz.¹⁵ Je tu též *Princeps ex Sylvestri Teli Fulginatis traductione emendata* (1579. ve vazbě z r. 1594).¹⁶

Krajané a vrstevníci Machiavelliho i jeho pozdější napodobovatelé nejsou sice zastoupeni jako v soukromých knihovnách západních států, ale přece italské knihy v Roudnici do jisté míry představovaly současné směry vlašské literatury. Proti knihám německým a španělským měly výhodu, že věcnou průbojnost spojovaly s ušlechtilou formou. Guazzi, Sansovino, Guicciardini byla jména, za kterými se sice neskrývalo úsilí právě ideální, dovedla však své shovívavé a vychytralé nauky přednáseti vybroušenými větami. Od Guazziho jsou tu *Dialoghi Piacevoli*¹⁷ dílo Sansovinovo je zastoupeno essayí o vládě, dějinami domu orsinského¹⁸ a příspěvkem k státovědeckému symposiu, vydanému společně s Francescem Guicciardinim a Giovanim Francescem Lottinim.¹⁹ Od Guicciardiniho je tu kromě toho malá práce *Hypomneses Politicae*.²⁰ Formou se těmto spisům vyrovnává nebo je dokonce i předčí nejlepší z roudnických renesančních tisků, Pavla Paruty *Della Perfettione della Vita Poli-*

¹⁵ Palermo 1584. V jedné vazbě jsou tu *I Discorsi*, *Il Principe*, *Vita di Castruccio*, *Descrittione del modo tenuto dal Duca Valentino*, *I Ritratti delle cose della Francia* a *I Ritratti delle cose dell'Allamagna*.

¹⁶ Ve vazbě z téhož roku s iniciálami M. B. C. je Machiavelliho *De Republica*, vyd. Mompelgarti 1591.

¹⁷ Stefano Guazzo, *Dialoghi Piacevoli*, Venetia 1586.

¹⁸ Francesco Sansovino, *Del Governo*, (Venetia 1561), *Historia di casa Orsina* (Venetia 1565).

¹⁹ *Propositioni o vero considerationi in materia di cose di stato*, di Francesco Guicciardini, Gio. Francesco Lottini, Francesco Sansovini.

²⁰ *Argentinae* 1599.

tica. Dějovou osnovu má toto symposium jednoduchou: dva benátští vyslanci, Giovanni da Legge a Michele Suriano, se vracejí od císařského dvora, kde byli blahopřáti arcivévodovi Maximiliánovi, pozdějšímu císaři Maximiliánovi II., k zvolení římským králem. Zastavují se v Tridentu, kde právě zasedá koncil, jehož se zúčastní též benátští senátoři Nicolò da Ponte a Matheo Dandolo. Sejde se tak společnost, do níž přijdou i někteří duchovní členové koncilu a rozhovor zajde až na pole politické teorie. Tendence debaty vyznívá mimochodem v zdůraznění názoru, že říše jest republika mixta, názoru, který byl tehdy velmi populární, jehož však v moderní historii nebylo dosud dostatečně užito při vysvětlování postavení říšských a tedy i českých stavů vůči císaři. Rozhovor se k chvále smíšeného státu dostal tím, že Suriano počal proti obvyklé tehdy řadě — monarchie, oligarchie, demokracie — obhajovati republiku optimátů. — *percioche in un tale governo, dandosi luogo negli honori supremi a' migliori, non restarà ociosa, nè senza premio la bontà d'alcuno. — ma il sopportare il giogo dell' imperio perpetuo d'un solo fu sempre cosa più grave à gli huomini più generosi, da che procede, che tale stato sia più soggetto alle mutationi, e men capace della felicità civile. —* Ani obvyklá námitka, že královská instituce je nejstarší, nemá platnosti pro Benátčany. Nejstarší nemusí býti nejprůročenější. Na počátku světa ostatně bylo málo lidí, mohlo se tedy i království osvědčovati. Vždyť konečně staré země v dobách svého rozkvětu též byly republikami. A republikám kromě toho nehrozí nebezpečí špatných vládců. Na to biskup Delfino připomíná slova Karla V. o méněcennosti francouzského krále, jenž má příliš poslušné poddané, ježto je — *Signor di servi* — kdežto císař je — *Signor di Signori*. — Z toho dovozuje, co je „*perfetto dominio*“: *che sopra libere e nobili persone, quali sono i principi e i popoli dell'Allemagna, viene esercitato*. Jiný člen společnosti upozorňuje na nebezpečí tyranidy, ale Suriano dokazuje, že toho zde není třeba, *perche l'imperio sia più in potere di molti, che d'un solo*. Dandolo pak zakončuje debatu, odvolávaje se na úsudek kardinála Contariniho, že nejlepší jest *repubblica mista*. Není však třeba zavrhovati ani království, ani republiky optimátů. Vždyť i mnohá současná království, Francie, Španělsko a jiná, již nejsou opravdovými monarchiemi, spíše jsou podobna smíšeným republikám. Též různovrstvé Německo je života schopno, jak dokazuje proti Turkům. *(Pokrač.)*

Antonín Janda, archivář:

Škola a pře obce s děkany o pole Školka v Budyni n. O.

(Pokračování.)

Vyznamenání stálého platu panu děkanovi budyňskému vycházejícího:

Jména osob	Sv. Jiřského			Sv. Havelsk.			Slepice	Robot
	fr.	kr.	den.	fr.	kr.	den.	kusů	dni
Mistrnoha	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Rybářovská Šantročka (Zuzana) ..	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Nemrava ..	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Šaroch ..	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Kocourová	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Židovská škola, Jan Šantročí	—	6	2 ¹ / ₂	—	6	2 ¹ / ₂	1	1
Prokop		4	4	—	4	4	1	1
Klesler (zahradá) ..	—	4	4	—	4	4	1	1
Šebestian kočí ..	—	4	4	—	4	4	1	1
Čížková (zahradá)	—	4	4	—	4	4	2	1
Desátník (forberk)	—	4	4		4	4	1	1
Ze vsi Třtěné:								
Z té vsi platí 4 kopy 13 gr. míš.								
Valenta z dědiny platí z Přestavlk ..	—	52	3	—	52	3		
Janek z Nížeboh, býval Košera, nyní pustá	—	14	—	—	14	—		
Šantročí, náleží Palatovy ženě, Vít Kroupa užívá	—	—	—	—	7	—		
Říhová, zednice, Ziml žid užívá	—	—	—	—	4	4		
Petrová písarka, Prokop užívá	—	—	—	—	4	4		
S u m a	7	3	3	7	19	5	12	11
Suma platů stálých, totiž .								
Sv. Jiřského								
Sv. Havelského								
Slepice								
Robot, jimiž jsou povinni v stodo- lách na vrstvě vybývati								

Že paní hraběnka odpírala faráři budyňskému též plat 20 kop gr., nebylo správné, neboť neznala ustanovení p. Jana II. z Hazmburka, když vystavěl r. 1464 kapli sv. Jiří v zámku budyňském, založiv při ní nadání pro faráře zdejšího, který měl sloužiti každého pátku v této kapli mši sv. za umučení Páně a za předky i budoucí jeho. Ani sami pozdější faráři nevěděli, proč mají těch 20 kop gr. z důchodu zámeckého bráti, až na to děkan Lev přišel.

Nejen tedy, že si děkanové budyňští přivlastnili toto pole Školka zvané, a paní hraběnka beze všeho prozkoumání dala jim je do Rule rectifikační 1654 vepsati, ale pozdější děkanové, jako Josef Šepl z Šlepenberku, a po něm zbujný děkan Godefried Křištof Hover z Lobensteina nechtěli kantorovi vůbec jídla dávat, tak že obec nucena byla knížeti Ferdinandovi z Dietrichsteina na děkany si stěžovati, a vrácení pole domáhati tímto přípisem:

„Osvícenému, Vysoce Urozenému Knížeti Pánu, p. Ferdinandovi, Sv. Říše Římské knížeti z Dietrichsteina atd.

Dle V. Osv. ústního milostivého nařízení, abychom V. V. knížecí Osv. v příčině polí, které od nepamětných dob od našich předků ku škole a těm literátům (?) darovány byly, poslušně zprávu dali. od koho taková pole ku škole a těm literátům darovány jsou, toho nemůžeme v pravdě se dozvědět, poněvadž staří lidé, kteří to pamatovati mohli, již dlouhá léta tento svět opustili, též památné knihy podobně v těch nešťastných mnohých požárech zašly, a zkázu vzaly, kterážto pole před tím město užívalo, v těžkých všelikých válkách skrze nepřátele, jakož i Řím. Cís. Mil. vojenskými pochody a velikých partají (vojen. sbory) nikdo tyto vzdělávati a osívati nemohl, takže mnoho let úhorem ležely. Po některých letech ale, když válka opětně přestala, jeden z děkanů se těchto polí ujal, úhor nějak příslušně osil, a z toho se uvolil kantora a varhaníka každou neděli a svátek obědy vyživovati.¹¹ tak jeden po druhým po všecka leta až na nynější dobu toho v obyčeji držel, jako neméně tento nynější děkan Josef Šrepl podobně činí. Když pak tedy vědět nemůžeme, kolik těchto polí jest, povolali jsme starého spoluměšťana, a toho se vyptali, zdali se nepamatuje, kolik takových kusů polí, a mnoho-li čtvrtí v sobě drží (ani nevěděli, že to byl celý lán!), ale pro jeho nemohoucnost stáří nemohl se zvláště upamatovati, vypoví-

¹¹ To nebylo pravda, a kdyby byli znali listin, nebyli by mohli takový nesmysl psát!

dal, že by měly býti 3 čtvrti polí. Poněvadž my také tímto žádné spolehlivé pravdy od něho nezvěděli, proto tedy z našeho prostředku, jakož podobně také z obce nařídili jsme k tomu vyslané osoby, aby takové pole pomocí jiných městských čtvrtí pilně vychodili a vyměřili, takové s jich vší pilností záležiti si dali, a po bedlivém vyměření toho zprávu purkmistrovskému úřadu (že jen dvě čtvrti by byly) učinili, a když každé patřičným semenem oseto by bylo, tedy na jedno jako druhého 16 str., to jest na obě 32 str. připadnouti má.

K tomu jsou také některé hodnověrné osoby, které to od starých lidí slyšely, že jich více jak dvě čtvrti polí (ovšem, že 4. čtvrti), jedna ku škole, a druhá těm literátům patřiti měla.

Toto tedy k V. V. knížecí Osv. milostivému uvážení poddaně prosebně podáváme, když tedy podobná role předně ku škole a literátům právem přísluší, a pan děkan beztak vlastních polí má, že jiná taková na třetí mandel a polovinu k osívání dáti musí (pronaímá), proč by on, když k děkanství nepřináležejí, tím méně prokázati může, že k děkanství patřiti mají, poněvadž ani mezi děkanstvími polí, nýbrž mezi těmi městskými leží, neměl vrátiti? a my chudé lidé musíme od obce jak organistu tak kantoru jich službu dávat, kdežto tito z takového pole, kdyby opět k obci k jejímu užitku ponecháno bylo, jich službu míti, a my rádného cantora, který by naše dítky nejen v české, ale i německé řeči (byli podlízaví, a je znamenati úpadek národního cítění!) učiti mohl, dostati mohl, jakož zároveň bratrstvo naší milé Panny, ex tractu jedné čtvrti, která literátům spravedlivě náleží, k většímu povznesení býti může. A jak toto všecko k V. Vys. knížecí Osv. k další milostivé vůli a mínění ponecháváme, této celé naděje žijeme, že V. Osv. ráčí nám tu velikou milost, jako zároveň milostivý kolator, pro věčnou božskou odplatu schváliti, my ale jako ponížení a poslušně poddaní za V. V. kníž. Milosti stálé zdraví a nad námi šťastné panování uděliti ráčil, a nejochotnější modlitbou prositi nepřestaneme. Povždy zůstávajíce Vaší Vys. kníž. Osvíc. v úctě nehodné modlitbě trvajícím poddaně poslušní poddaní

Purkmístr a Radda

společně s celou obcí města Budyně n./O. ai 1690.

Nemůžeme mlčením pominouti, abychom k tomuto přípisu rady města Budyně neučinili několik poznámek. Předně jest přípis ten

snůškou hotových nesmyslů, které s pravdou nikterak nesouhlasí, a jen tápají ve tmách nejisté tradice. Že by pole to mělo někdy patřiti i literátům, které v listě stále nadhazují, jest nepravda, an bratrstvo literátů P. Marie utvořeno bylo v Budyni teprv za děkana Samuele Bartoloměje Severy po roce 1672, a tudíž nemohli pole to dostati buď v r. 1550 nebo 1610, ani ne v době paní hraběnky Ludmily, když je již dala připsati děkanům. Pak budyňské měšťanstvo, sehnané kdysi do města z vesnic, nebo z Němec. bylo tak neuvědomělé, jak o něm referuje knížeti zdejší hejtman Schnöpl, že zasedají v radě osoby neumějící ani čísti, ani psát. Jak mohli tedy podávat zprávu o věci, když neznali ani vlastních listin na radnici? A syndikové, kteří se často měnili, neznali teprv nic. A tak sestavovali a psali potom vybájené nemožnosti. A proto kníže, když se přesvědčil, že má děkan pole připsané v Ruli rectificací, a že město nemůže se žádnými doklady prokázati, že ono pole kdysi městu patřilo, žádost budyňské obce odmítl.

Poněvadž pak děkan Hover z Lobensteina odpíral učíteli dávat obědy v neděli a ve svátek, ačkoliv měl dávat celé zoopatření. nechtěje ho míti u stolu, přioströval se spor mezi obcí a děkanem stále víc a více, až konečně roku 1702 došlo k vyvrcholení. Vyslýchání svědci, aby pověděli, co vědí o poli Školka, aby se mohla podati žaloba na konání povinností děkana, nebo vrácení pole. Výsledek zní:

O t á z k y:

1. Kterak vám říkají, a jak starý jste?
2. Pravda, že pole mezi polem N. N. a polem N. N. ležící, a kteréhož až posaváde pan děkan budyňský užívá, od starodávna dědinou školskou se jmenuje?
3. Pravda, že jste to od starých pamětníkův slyšeli, že to pole ku škole budyňské přináleží, povězte, od koho?
4. Můžete-li to, co jste tu nyní vysvěděli, dobrým svědomím v čas nastalé potřeby s přísahou dotvrditi?

S v ě d e k V á c l a v D r á b e k — výslech jeho chybí.

N e z n á m ý s v ě d e k, 1. a 2. otázka chybí.

3. Pravda, slýchal sem to od neb. Anny Hořejní, která byla přes 100 let stará, když bejvalo ve žních, roz. Kavola, že ta dědina ke

škole náleží, i také můj neb. otec i jiní starý lidé mnozí to povídávali, že ta dědina školská jest. a až posaváde všeobecně se Školkou nazývá.

4. Můžu to mým dobrým svědomím lehce přísahou stvrditi.

1. Jiří Králíček, mám přes 70 let.

2. Pravda, co jsem já na světě, dycky to pole se školské jmenuje.

3. Pravda, slýchal sem to od mých rodičův, že to pole ke škole náleží, mnohokráte povídali.

4. Můžu to svobodně přísahou stvrdit.

1. Jan Plachý, sem 59 let starý.

2. Pravda, co já pamatuji, vždycky to pole školské se jmenuje.

3. Pravda, slýchal sem to mnohokráte od mých rodičův, že ta dědina ke škole náleží, také mnohokráte můj neb. otec, když sme okolo ty dědiny spolu chodívávali, ukazoval na ni, a říkával, to je školská dědina.

4. Můžu to svobodně přísahou stvrdit, a nebojím se, abych mému svědomí a duši ublížil, neb sem to mnohokráte slyšel, a také až posaváde se to pole školským jmenuje.

1. Karel Staněk, 36 let sem starý.

2. Pravda, co já pamatuji, vždycky to pole školské se jmenuje.

3. Pravda, slýchal sem to vod mnohých starých pamětníků a obzvláště od mého neb. otce, který byl přes 80 let starý, a již je 20 let, co umřel, on povídával, že to pole bylo Slaninovský, a že nynčko je školský, taky pole nemenovával, jak my je menujem, či který je, než všechno, jak se od starodávna menovávaly.

4. Můžu to přísahou stvrdit a hotov jsem.

(In suspenso — zrušeno, nejspíše pro mládí svědka.)

1. Lorenc Lhotský, 50 let starý.

2. Je pravda, dycky se ta dědina školskou, co já pamatuji, jmenuje.

3. Pravda, slýchal sem to od neb. otce, že to pole ke škole náleží.

4. Můžu to na mý dobrý svědomí vzíti, co sem tu koliv vyznal, a kdežkoliv toho potřeba ukazovati bude, přísahou to stvrditi chci.

1. Václav Hiller, 67 let starý.

2. Pravda, co já pamatuji, vždycky se to pole školský jmenuje.

3. Pravda, slýchal sem to od mé neb. paní matere, ona byla zde rodilá, mnohokráte povídávala, že to pole škole náleží, a také literátům(?).

4. Můžu to svobodně bez ublížení mé duše přísahou stvrdit.

Že tomu všemu tak vpravdě jest, a nejináče, jak to zpředu postavení svědkové svými vlastními ústy vyznali, to my Purgkmistr a Radda města Budyně pečeti naší městskou potvrzujeme — jenž jest datum dne 11. Aprilis A. 1702.

Spor začal za děkana Martina Stanislava Vejra — ovšem, že také již dříve — ale tento děkan dal k němu hlavní podnět, nechtěje vůbec kantoru obědy dávat. Na základě výše uvedeného výsledku přinucen však radou města obědy dále dávat, neboť nástupce jeho, administrátor fary P. Jindřich Rödlich, a napotomní děkan, ve svém Inventarium děkanství v Budyni, podaném r. 1705 konsistoři pražské, píše o polích děkanských v odstavci 2. toto: „Neboť praví se, že ono pole „Školka“ zvané v knize města zaznamenáno se nachází (nacházelo!), pro udržování kantora a organistů, ne sice celé (?), ale část toliko jakási onoho. Zavázání jsou však děkanové kantorovi a varhaníkovi každý svátek a neděli „snídaní“ (a obědy nikoliv?) dávat, což když já také skutečně dodržuji, věc celá ve „status quo“ trvá, a protož osel jsem ho semenem jarním.“ — Sám tedy P. Rödlich doznává, že povinnost děkanů jest dávat jídlo kantorovi a varhaníkovi, ale píše již jen „snídaně“, obědy již mizí, a brzy i snídaně zmizela, jak to záhy po roce 1708 nastoupil děkan Jan Holan dokázal, nechtěje potom kantoru Mikuláši Landfeldovi ani tyto dávat. Spor nastalý mezi obcí a děkanem urovnán r. 1718 tak, že děkan na místě obědů dávat bude kantorovi 8 str. žita ročně. Pozdější děkanové ale i tuto dávku obilnou kantorovi odpírali, a tak byly při každém nově nastouplém děkanovi také vždy nové spory, až konečně za děkana Leopolda Jana Lausekera r. 1750 spor nadobro urovnán smlouvou tak, že obec ustoupí nadobro s nároky na pole Školka, které navždy zůstati má majetkem děkanů budynských, zato ale zavazuje se děkan Lauseker za sebe i své nástupce na věčné časy dávat kantorovi a spolu varhaníkovi 8 str. čistého žita každého roku.

(Pokračování.)

V á c l a v B a r t ů n ě k :

Žďárští ze Žďáru co patronátní páni Kladna.

(Pokračování.)

Dne 17. května 1574 sepisuje Jiří svou poslední vůli, v níž odkazuje manželce Lidmile z Martinic 5000 kop grošů, bratrovým synům (synovcům) Albínovi, Florianovi a Petrovi ze Žďáru rovněž větší obnosy a svému bratru Janovi odkazuje Kladno s výslovným podotknutím, že je má postoupiti po své smrti Tiburcímu. Z poslední vůle se dovídáme, že měl za služebníky chudší šlechtice; na př. ve věcech hospodářských byl vrchním úředníkem Jiří Čejka z Olbramovic. Podobně jeho manželka měla komornou, již nazývá „pannou“, Dorotu Smolíkovu ze Slavic; služebnictvu zanechány též menší legáty.⁴⁹

Jiří Žďárský zemřel 24. května 1574 a pochován byl v kladenském kostele.⁵⁰ Pohřben byl podél zdi bývalého kostela na straně epištolní. Jest kryt krásným náhrobkem z červeného mramoru, na němž vytesána postava statného rytíře. Kolem postavy na okraji jest nápis gotickým písmem: „Letha Božieho MDCLXXIII v pondělí před Duchem svatým umřel Urozený a Statečný rytierz Pan Jirzik Zdiarský ze Zdiaru Pán na Kladně a Červeném Aujezdci. J. M. císaře Rzímského radda tuto pochován jest. Bůh r. j. m. b.“⁵¹

Pan Albín Žďárský, syn pana Jana Žďárského a Magdaleny z Gesnic, byl v mládí u strýce Jiřího, který jej poslal za sebe na sněm a r. 1566 do boje proti Turkům. Při soupisu českých pánů, které zve císař Maxmilián na sněm do Prešpurku 1. července 1572, jest mezi rytíři jmenován Albín Žďárský.⁵² Dne 9. května 1570 přijímá před úředníky podíl, který mu předán v přítomnosti otce Jana Žďárského.⁵³

Roku 1576 jej žaluje Jan Bořita z Martinic pro 300 kop před komorním soudem.⁵⁴

⁴⁹ Kvatern. Trhový. Modrý. f. 28.

⁵⁰ Kladno, Pamětní kniha zal. 1836 pg. 33.

⁵¹ Ibid, Popis u Wirtha. Soupis památek pg. 72. Náhrobek jest v nynější předsíni chrámové.

⁵² Archiv Min. vnitra K 1 12.

⁵³ Zemské Desky č. 17. A 18.

⁵⁴ Zems. d. 102, Blau L. 18.

Vyznal se v ranhojičství a lékařství, kteréžto umění také nedovoleně provozoval. Jest proto žalován od Jiřího Tiburce z Vídně, který viní ho ze 20 kop. Pan Albín byl napomenut, ale peněz neplatil.⁵⁵

Zemřel 25. června 1580 a jest pochován v chrámě sv. Jakuba v Praze nedaleko hlavního oltáře. Hrob označen bílým opukovým kamenem s erbem a nápisem.⁵⁶

Smrt pana Albína Žďárského způsobila mezi pozůstalými bratřími Gotthardem, Tiburcím a Petrem Vokem spor. Albín Žďárský zemřel bez dědiců a bez závěti, a tu Petr Vok nečekaje na vyřízení pozůstalostní, ihned přejal statek Tachlovice. Avšak již 9. září 1580 se bratři přátelsky porovnali. Stanoveno, že Petr dostane ihned vyplaceno 10 tisíc míšeň. kop; za to ovšem Petr „bude a jest povinen toho statku Tachlovského a Nučického se vším k němu příslušenstvím, se všemi svršky, krom dvou stohů letošních obilních ihned propustiti“.⁵⁷

Druhým synem pana Jana Žďárského jest pan Gotthard Florian Žďárský. Narodil se 4. května 1542 v den svých patronů.⁵⁸ Za manželku pojal Kateřinu Reychlovou z Reychu, neznámo v které době. Tato měla vzácný prsten dotýkaný na Božím hrobě. Její otec byl totiž s jedním z pánů z Kolovrat ve Svaté zemi a tam položil na Boží hrob prsten s krásným karniolem, který po návratu daroval své manželce. Prsten obdržela později jejich dcera a pozdější manželka Gotthardova, Kateřina.⁵⁹

Dne 8. ledna účastní se čestného doprovodu mrtvého těla císaře Maxmiliána z rytířského kraje slánského na rozkaz Rudolfa II.⁶⁰

Dne 27. ledna 1581 v pátek po obrácení sv. Pavla soud komorní království českého „zasedán a držán“ a tehdy Gotthard Florian Žďárský ze Žďáru na Červeném Újezdci učinil přísahu do soudu komorního sabbato post conversions. Pauli a sice z vladyk. Vidíme jej potom na soudě od r. 1581 až do 13. listopadu 1597, kdy se uvádí jeho jméno ve funkci uvedené naposled.⁶¹

⁵⁵ Zems. d. Blau č. 93.

⁵⁶ Hájecká Pam. kniha 397.

⁵⁷ Kvat. Památný Černý B. 28. č. 65.

⁵⁸ Šimák. Časop. spol. přátel starož. XX. 60.

⁵⁹ Paprocký. O stavu rytířském 254.

⁶⁰ Archiv v min. vnitra K 1/1—15.

⁶¹ Václav Schulz. Příspěvky k dějinám soudu komor. král. čes. z let 1526—1627. Pg. 87—111.

Dne 3. prosince 1585 koupil od pp. Oudreckých z Oudrce Břve, Sobín, Řepy, Ptíče, potok Lodenický a vinici na Bílé hoře.⁶²

Dne 19. prosince 1592 pohání Gotthard bratra Tiburciho ze Žďáru, aby vydal list pana Jindřicha z Rynswaldu, který patrně obsahoval nějakou urážku, již se Gotthard cítil dotčen.⁶³

Rozšiřuje svůj majetek koupí Starých Hradů neboli Humniště (Humny?) od Elišky Zajícové rozené z Martinic, o čemž dochována smlouva ze 24. dubna 1598.⁶⁴ Těžko se dohadovati, proč prodává následujícího roku statek Malikovice s Čanovicemi, Jedomčlicemi a Hradečnem, které odkoupily od něho Eliška a Marie z Valdšteina, tety nedospělého Jaroslava Bořity z Martinic.⁶⁵ Sumu 47.000 kop mu byl dlužen Oldřich Desider Pruskovanský z Pruskovan, komorník JCM.⁶⁶

Rokycanští si stěžují, že tachlovický kněz Jan utal jednomu pásačku ruku, když tento nechal koně pásti na ovesništi. Žádají Gottharda ze Žďáru, aby věc vyšetřil a jmenoval jim den k obvinění a soudnímu jednání.⁶⁷

Farář v Železném Ezechiel Litomyšlský odešel do Lišan, ale desátek zaplacený neměl. Prosí tedy arcibiskupa, aby mu onen desátek vymohl na Gotthardovi ze Žďáru.⁶⁸

Gotthard Žďárský byl též hejtmanem kraje slánského. V tomto úřadě zasílá spolu se Zbyňkem Zajícem z Hasenburka sbírky z krámmů kupeckých, handlířů a řemeslníků z města Slaného, jak nařizovalo usnesení sněmovní.⁶⁹

Máme-li za to, že Gotthard byl nekatolíkem, sotva asi vyhověl prosbě abatyše kláštera Týneckého, která jej žádá, jako patrona Pozdně, aby tamní obyvatelé přijali za faráře katolického duchovního.⁷⁰

V poslední vůli, kterou napsal již 27. dubna 1604, odkazuje všechen statek Florianu Jetřichovi, svému vnuku, sirotku. Za poruční-

⁶² Kvat. Památný nebeské barvy J. 22, č. 187.

⁶³ Dvorská regesta púhonů. „Kvat. Zelený“, F. F. 178.

⁶⁴ Kvat. Památný Višňový K. 29. č. 173.

⁶⁵ Památky archeolog. 1. 361.

⁶⁶ Zemské d. č. 93. A 7.

⁶⁷ Archiv m. Rokycan. Notulář od r. 1588—89, pg. 70. Opis v Zem. archivu.

⁶⁸ Arcib. archiv. Recepta akt sine dato, circa 1590. Opis v Zem. archivu.

⁶⁹ Archiv min. vnitra S 15/15.

⁷⁰ Frant. Dvorský. Sněmy české X., pg. 330.

ka mu stanoví svou manželku Kateřinu Žďárskou z Reychu za pomoci čtyř rytířů, mezi nimiž jest jmenován bratr Ctibor Tiburcí ze Žďáru na Kladně. Přeje si, aby vnuk při „víře starobylé podobojí způsobou zůstaven byl“. Kdyby vnuk zemřel, odkazuje manželce Tachlovice. Ctiborovi Tiburcímu, bratru, v závěti zapůjčuje 10.000 kop míšeňských. Protože si přeje, aby vnuk byl vychován ve víře pod obojí způsobou, jest pravděpodobným, že sám byl též utrakvistou. Tomu nasvědčuje i celý formulář závěti, který postrádá náboženského tónu a jest sepsán v přítomnosti úředníků místosudiho královského a úředníka zemských desek.⁷¹

Petr v Okovech se narodil 1. srpna na den sv. Petra v Okovech roku 1549. odtud zkráceně se píše Vok. Možná, že se narodil na Křivoklátě, kde v té době byl jeho otec hejtmanem. Byl ze všech čtyř synů nejmladší, ale také nejméně zvedený. Zdá se, že byl marnotratný, když ve své poslední vůli mu Jiří odkazuje 7000 kop, které však se mají vypláceti po 1000 kopách ročně, aby „on, Petr, otec těch dětí jim utratiti nemohl“. Tato opatrnost byla pronesena při vůli sepisované 1574 a již 1580 je ve veliké nouzi, neboť při smlouvě, obsažené v kvat. Památném Černém, pp. Gotthard a Tiburcí chtějíce svému bratru panu Petrovi za všechnu na Tachlovickém spravedlnost ne tak z povinnosti, jako z bratrské lásky rádi z dluhu a těžkosti jeho pomoci, dáti jsou se mu uvolili 10.000 kop.⁷² Měl tedy stále finanční nesnáze. Zemřel s chotí Annou Strauchovou z Chlumu, dvěma synáčky a dečruškou v moru 1582. Pochování jsou na Kladně.⁷³

Ctibor Tiburcí, nejznamenitější z pánů Žďárských, narodil se na den sv. Tiburcí 11. srpna 1545. Od otce byl dán na vychování do Slezska k panu Adamovi Schwabsdorfovi, s nímž projel mnoho krajin. Později jeho strýc Jiří Žďárský jej dal ke Zbyňkovi z Dubé a Lipého. Tu zůstal až do mužného věku. V té době se zúčastnil korunovace císaře Maxmiliána 1562. Byl též na říšské korunovaci ve Frankfurtě. Roku 1563 byl na korunovaci císaře Maxmiliana v Prešpurce, když byl korunován na krále uherského. Toho roku byl propuštěn ze služeb Zbyňka z Dubé. Hned roku následujícího se účastní válek v Uhrách pod hrabětem ze Salmu, později Adamem

⁷¹ Kvatern Trhový zlatý K. č. 10.

⁷² Kvatern Trhový modrý F. 28.

⁷³ Kvatern Památný černý B. 28. č. 65.

Ungnadem, přichází i do Sedmihradsko.⁷⁴ Roku 1566 byl přijat do služeb ke dvoru arciknížete Ferdinanda. V této službě přišel znovu do Uher, později do Tyrol a Polska.⁷⁵ Dne 15. února 1578 mu odkazuje otec Jan Žďárský statek kladenský.⁷⁶ Nějaký čas před tímto právně provedeným odkazem byla na Kladně Eliška Žďárská, která se přistěhovala z Rakovníka na Kladno se všemi věcmi svými. Byla vděčna pánům za poskytnutý jí útulek a vděčnost svou dokázala odkazem ve prospěch p. Ctibora, jemuž odkazuje všechno, ostatně jinak neveliký majetek na Rakovnicku s některými povinnostmi.⁷⁷ Lidmila Žďárská odkazuje mu Saky s tím, že „jestli by jeho, Tiburcího, Pán Bůh bez dědiců mužských povolati ráčil, že to nadepsané dědictví na pana Jiřího z Martinic ihned po smrti p. Tiburcího Žďárského ze Žďáru přijíti má.“⁷⁸

V červnu r. 1595 jest zemským soudcem. V r. 1601 jest assesor supremi judicii et officialis.⁷⁹ Dříve nežli přistoupíme k činnosti politické a veřejné, na níž bral pan Tiburcí živou účast, dlužno podotknouti, že sepsal, vlastně dal sepsati, pamětní knihu svého rodu, která bohužel není zachována, ale ze které existují opisy, pro dějiny rodu Žďárských a patronů fary kladenské velmi důležité. Jsou zároveň namnoze jediným pramenem, který nám umožňuje podrobnější seznání osudů této šlechtické rodiny. Byla sepsána velikou prací, jak nasvědčuje délka doby, než byla dopsána. Pracovalo se na ní patrně dosti kriticky. Počátek učiněn r. 1577, kdy byl pan Tiburcí purkrabím karlštejnským, a dokončena byla r. 1615.⁸⁰ Jako assessor supremi judicii byl často nucen přijížděti do Prahy a v Praze přebývati, což přirozeně bylo nákladné. Snad z té příčiny si dlužil r. 1604 sirotčí peníze v Sakách.⁸¹ Uvádí se mezi hejtmany Menšího města pražského a vedle té důstojnosti r. 1606 je také hejtmánem kraje slánského, později 1612—1614 místodržícím království Českého.⁸²

(Pokračování.)

⁷⁴ Šimák. Časop. spol. přátel. starož. XX. 62.

⁷⁵ J. V. Šimák. Časop. spol. přátel, ibid.

⁷⁶ Kvatern Trhový tělný A. 15. č. 20.

⁷⁷ Hájecká pamětní kniha 383—4.

⁷⁸ Kvatern Památný tělný č. 1.

⁷⁹ Riegers Materialien XI. 148.

⁸⁰ Hájecká pamět. kniha 385.

⁸¹ Registra purkrechtní 446.

⁸² Šimák. Časop. spol. přátel starož. XX. 60. Též kniha kladenská pg. 37.

Antonín Sládeček, archivář města Kladna:

Ze staré školy kladenské.

V polovině minulého století nebylo v Čechách druhého města, které by vykazovalo vzrůst tak závratný jako Kladno. A co toho bylo příčinou? Nic víc a nic méně, než mohutná ložiska krásného uhlí, uložená v kladenském okolí do lůna země, po níž předkové chodili, nevědouce o pokladech v ní skrytých. Kolovaly sice v lidu temné pověsti o podzemním bohatství, těm však nebylo přikládáno víry, až pouhá náhoda potvrdila jejich pravdivost.

Dne 22. července 1772 Jakub Oplt z Buštěhradu odpočívaje s nákladem dříví na místě, jemuž „Ve Stařinách“ říkali, spatřil před sebou krtčí hromádku nápadně černě zbarvenou. Sebrav její obsah do uzlíku, zkoušel jej v kovárně a shledal, že to jest uhlí. Oznámit nález vrchnosti, byl za to odměněn, kurfirst Maxmilian pak nařídil dolovati na svých pozemcích a zřídil horní úřad v Rapičích. Brzy počali uhlí na blízku dobývati podnikatelé jiní. Sluší zvláště jmenovati Václava Černého, který maje uhelný důl u Cvrčovic, posílal odtud občas horníky na svůj zlatodol v Jílovém. Tak již koncem osmnáctého století těžilo se uhlí východně od Kladna.

Touha po bohatství přivábila k témuž podniku jednotlivce i celé společnosti. Ti kutali na hřebenu, prostírajícím se od Rapič ke Kladnu bez výsledku. O štěstí se pokoušel též kladenský farář Kašpar Valentin Weininger. Hledaje uhlí „V Sladových“ blíže Kúbecku, udeřil na vrstvičku as 6 palců silnou, která mu uklouzla do hlubiny. Zanechav dalšího plahočení, získal aspoň zásluhu, že byl první, jenž objevil uhlí na půdě kladenské.

Roku 1842 vyslala sem vláda dvanáct horníků z Příbramě a počato s hloubením Kúbecku. Přišlo se však na vodu, jejíž čerpání zdrželo další práce i těžbu. Teprv Jan Váňa pokračuje v hloubení na kutišti Jirátkově u Václavky, přišel 1. listopadu 1846 na mocnou vrstvu krásného uhlí. Zařídil tu důl pojmenovaný Kateřina Josefa, z něhož se těžilo uhlí od r. 1848 racionelně. Těžařstvo Klein-Lanna-Novotný, v jehož službách Váňa pracoval, založilo pak zde nové doly a r. 1852 železnou hutí. Ředitelem byl jmenován J. Belani. vysoké peci postavil Ing. Gobiet z Belgie. Železná ruda a vápenec se dovážely povozy. Drahý tento transport vyvolal potřebu snad-

nější dopravy a tak r. 1857 postavena dráha Kladno—Nučice. Roku 1863 převzala doly i hutě Pražská železářská společnost, která vzbudila k životu doly další. Také c. k. vláda dolovala v Kladně s úspěchem. Výše jmenovaný Kübeck a ostatní státní doly získala od horního eráru smlouvou z 1. ledna 1855 Společnost státní dráhy. — Kouř z vysokých komínů vystupující hlásal do daleka, že kladenské okolí se proměnilo v kraj průmyslový. Jeho střed, městečko Kladno, vyrostlo pak rychlým postupem na horní město světoznámé.

Je samozřejmo, že překotný rozmach města uplatnil svůj vliv na starou farní školu. Mnoho o tom vypravují zápisy a zachované dokumenty. Všecko, co je v nich, upoutalo by místního čtenáře. Pro širší veřejnost složeno to zajímavější do těchto řádků.

*

Bylo to r. 1791, kdy varhanictví i farní školu v Kladně převzal po Mikuláši Dobiašovském kantor František Breischl. Přistěhoval se z Podčapel u Litoměřic a hned následujícího roku bylo by jej stihlo neštěstí. Jeho synáček Josef odběhl k rybníčku na náměstí a spadl do něho. Byl by utonul, nebýti pomoci vedle jdoucího řezníka Fialy ze Slaného, který chlapce vytáhl z vody. Zachránce žádal později odměny ze státních peněz. Jelikož podle výroků povolaných znalce brodidlo nejvýš vodou naplněné dosahovalo i s bahnem dvou loket desíci coulů hloubky a Fiala byl zkalen jen přes pás svého těla — krajský úřad ve Slaném jeho žádosti nevyhověl. Přiznal mu toliko náhradu za poškozené šaty se strany rodičů dítěte s připomenutím, že zanedbání povinného skutku lidskosti bylo by činem trestným.

Nehodu zavinila blízkost školy. Stála mezi panskou hospodou a farou. Obě budovy, fara i škola, nebyly důkladněji opravovány od r. 1705, kdy je koupila s velkostatkem nová vrchnost, klášter břevnovský, od velkokněžny Anny Marie Toskánské. Sešly velice, takže hrozily spadnutím. Aby zabránil možnému neštěstí, rozkázal opat r. 1804 je zbourati a vystavěti nově pod jednou střechou. Stavba prováděná za napoleonských válek vyžádala si času čtyř let, ve kteréžto době bydlel farář v zámku a kantor v zámecké vrátnici, maje po jedné straně podjezdu školní světnici a naproti byt o jednom pokoji. Do nové budovy nynějšího děkanství se nastěhovala fara i škola teprve r. 1807.

Zatím kantorův syn Josef Breischl dospěl v mladíka. Vychodiv malostranskou hlavní školu v Praze, nabyl též způsobilosti učitelské a stal se r. 1808 pomocníkem svého otce. Roku 1810 odvedl si od oltáře manželku pannu Johanku, rozenou Zápotockou. S ní vyženiil domek, stojící na místě nynější Městské spořitelny. Tam prožili mladí manželé několik let, protože ve škole nebylo místa pro dvě rodiny.

Mladý pomocník zavedl do školy nový způsob vyučování a r. 1814 založil „Knihu cti a chvály, k zapsání nábožných, mravných, ctnostných a pilných žáků a školaček farní školy kladenské“. Roku 1819 postoupil mu churavý otec službu při chrámu Páně i školu. Ve škole bylo 179 žáků, z nichž as padesát vyučoval v zimě starý kantor ve svém bytě. Zbývající děti pak ještě ve třídě stály nebo po zemi seděly. Tím bylo vyučování značně ztíženo a mohlo se konati jen za vlády neúprosné rákosky.

Takové provisorium nemohlo dlouho trvati. Roku 1823 obdržel mladý Breischl školního mládence a s ním druhou třídu, zřízenou z pokoje, který farář Kašpar Valentin Weininger k tomu účelu dobrovolně postoupil. Třída tu byla, ale nebylo čím v ní topiti. K žádosti Breischlově povolil opat k jejímu vytápění 10 sáhů dříví, jež správce Matějka rozdělil tak, že se počítalo devět sáhů na vyučování obyčejné a sáh na opakovací hodiny. Od toho času přestaly děti nositi do školy polínka dříví neb otepi roští a již ve škole nemrzly.

Brzy si opatřil Breischl druhého pomocníka. Toho vydržoval úplně ze svého, aby ho zastupoval, kdykoli se střetlo vyučování se službou při chrámu Páně, v jedné z těchto funkcí. Školní mládenci záviseli plně na učiteli či principálu. On je živil, šatil, časem dal i nějaký groš, ale také bral platy jednomu z nich vyměřené. Hlavním jeho příjmem byl sobotáles, který sám si vybíral velmi obtížně. Nebylo jediného roku, aby se nemusel dovolávati pomoci úřadu k vymáhání „restů“ za rodiči. Za služby chrámové měl 90 zl. od záduší, něco mu vynášely pohřby, něco písárení u cechů. Že by si kladenští učitelé přivydělávali hudbou v hospodách, není nikde zapsáno a nemluví o tom ani tradice.

V následujících letech, době kutacích pokusů, kromě změn podučitelů se nestalo na škole nic pozoruhodného, ale dětí přibýlo ve třídách do nemožnosti. Farář Josef Mottl, zasloužilý kladenský hi-

storik, když r. 1851 nastoupil na kaplanství na Kladně, byl prý očitým svědkem toho, jak zápolil učitel V. Čížek s 280 žáky v první a Josef Stríbrný se 140 žáky ve druhé třídě. Když pak se octly velkozávody v plné činnosti a lidé se do města hrnuli se všech stran, počet žáků dostupoval takové výše, že bylo nutno otvírati kvapně třídu za třídou. Tak při celkovém počtu 421 žáků třetí třída zřízena r. 1853 v hostinci staré radnice a žactvo tam uvedeno 9. února na Popeleční středu. Báňský ředitel V. Váňa dal zhotoviti nábytek, horní společnost Klein-Lana-Novotný se uvolila platiti nájemné a dodávati uhlí, školní patron potřebné dříví. Též čtvrtá a pátá třída v letech 1854 a 1855 našly útulek jen v hostinci, a to u J. Horlivého. Tím žactvo i učitelé velmi trpěli a proto uvítali všichni s radostí, když se třídy r. 1859 přeložily a nové dvě roku následujícího umístily do dvou nových soukromých domů proti kapli sv. Floriána. Ze sedmi tříd byla pak první koedukační, ostatní rozděleny podle pohlaví.

Ředitel J. Váňa uspořádal o vánocích r. 1853 pro chudé školní děti slavnost, při níž byly poděleny šatstvem a obuví. Na učitele též pamatoval: každý obdržel 20 zl. v zalepené obálce. Bohužel zlé jazyky matek nepodarováných dětí zavinily, že se to opakovalo jen dvakrát.

Roku 1855 Breischl již sobotáles nevybíral. Podle ustanovení zvláštní komise vybírali školné představení přiškolených obcí a odváděli je do školního fondu města Kladna, z něhož vyměřeno učitelům včetně dosavadních požitků 300 zl. a podučitelům po 130 zl. stříbra. Ještě dříve však, než místodržitelství tuto novotu schválilo, přišel den první výplaty. O něm vypravuje zajímavě výborný, nyní již zvěčnělý Josef Hálek:

„Za čtvrt roku vzkázal důstojný pan vikář, že si máme přijíti k němu pro své čtvrtletní služné. Když jsme přišli s vrchním učitelem Breischlem do fary, stál tam pan měšťanosta proti panu vikáři a vedle pan kooperátor Josef Mottl. Tu počne pan vikář Kašpar Lička k nám držeti řeč, jak se o nás pečlivě starají, že nám vyměřili tak skvělé služné, jaké ještě v celém vikariátě neeksistuje. Pozdvihnuv se stolu papír, jímž čtvrtletní nám ustanovené služné bylo přikryto, vybídl nás, bychom si peníze vzali a přepočtli. Vyměřená částka činila 32 $\frac{1}{2}$ zl. stříbra.

Nato se ujal slova první podučitel pan Josef Hálek a pravil:

„Důstojný pane vikáři, děkujeme Vašnosti za snahu a otcovskou péči o nás, ale na 130 zl. stříbra není nám nikterak možno na Kladně se vyživit, ošatiti a prádlo si zjednati, neb havířský kluk, tak nazvaný běháč, vydělá měsíčně až 25 zl. stř. a přičinlivý horník bere měsíčního platu 40 zl. stříbra. Nyní, kdy nám bylo vyměřeno služné, jsme na tom hůře, než dříve. Pan vrchní učitel nás živil, dával prádlo a 30 zl. ročně na ruku; teď požaduje od nás 130 zl. pouze za stravu; z čeho si pořídíme oděv a prádlo? Lépe nám zůstatí při starém ujednání, pročť prosíme pana vrchního učitele, by si naše služné vybíral sám a vydržoval nás, jako až doposud.“

Tato slova se nelíbila panu měšťanostovi; dupnův si, pravil: „Nemluvěj tak krobiánsky!“

Obrátiv se Hálek k němu, řekl mírně: „Pane měšťanoste, oni nejsou žádný náš představený. Naším představeným jest tuto důstojný pan vikář a ten má právo rozhodovati o mé řeči, zdali mluvím krobiánsky.“

Důstojný pan vikář, velmi útlocitný pán, jenž nás miloval jako své děti, chtěje nás opravdu povznést, hořce nesl naši nespokojenost a pravil: „Pročpak jste se, pánové, nezmínili dříve, že na 130 zl. nemůžete býti živi? Peníze zde zbývají, mohli jsme vám udělití po 150 i po 200 zlatých.“

Na to jsem odpověděl: „Důstojný pane, vždyť se nás nikdo na to netázal — co se udělalo, stalo se bez nás. Pan purkmistr chce z našich podučitelských mozolů spravovati obecní cesty, a aby více zbylo, přičinil se, by služné podučitelů co nejskrovněji vypadlo.“

Přímluvou důstojného p. vikáře uvolil se pan učitel, že nám bude stravu dávatí za 100 zl., ale prádlo že si musíme zaopatřiti jinde. Zaplativše panu učiteli 25 zl. za stravu, odnesli jsme ze čtvrtletního služného po 7½ zl. domů.“

Háلكovo vystoupení neminulo se účinkem. Návrh byl zaslán do Prahy zlepšený a místodržitelství schválilo, aby dva starší podučitelé měli ročně po 150 zl., ostatní po 130 zl. a zbytek aby se uložil do školního fondu. Jelikož mladší podučitelé nebyli spokojeni a hrozili, že odejdou, i jim bylo přidáno a později prý obec všem podučitelům služné zvýšila na 200 zl.

Nespokojenost kladenských podučitelů netkvěla jen v nízké cifře služného — tenkrát se za málo peněz mnoho koupilo: spíše vyvěrala ze srovnávání jejich hubených platů se skvělými příjmy

zaměstnanců v závodech. Kromě toho při Breischlovi, učiteli, bývalo tu až sedm podučitelů, tedy i beznadějnost postupu donutila některé, že opustili katedru a vyhledali si zaměstnání výnosnější.

Tak podučitel Josef Stríbrný r. 1854 přijal místo písaře u Pražské železářské společnosti a byl pak dlouhá léta jejím úředníkem a kapelníkem hudby.

Roku 1857 Karel Kříček se odebral do Prahy, věnoval se lučbě a stal se později ředitelem cukrovaru.

Václav Cízek r. 1860 nastoupiv za nepatrný plat do služeb Společnosti státní dráhy, či jak se v Kladně říkalo Společnosti francouzské, domohl se místa správce skladišť.

Josef Breischl setrval na svém místě při chrámu Páně i škole věrně, jsa účasten šťastných i neblahých osudů města. Obdařen Prozřetelností trvalým zdravím, ukončil r. 1859 padesátiletí svého působení na školské roli. Vláda již předtím jmenovala ho vzorným učitelem a nyní se mu dostalo pocty nové. V červnu nebo červenci roku 1860 došla do Kladna zpráva, že „císař František Josef vyznamenal vzorného učitele Josefa Breischla stříbrným záslužným křížem s korunou“.* V Kladně bylo známo, že vyznamenaný kmet má slaviti s manželkou zlatou svatbu v listopadu a proto odevzdání záslužného kříže odloženo, aby obě oslavy se vykonaly současně.

Čas plynul pak v přípravách. Kladenský kooperátor Hložek složil přiměřenou kantátu, již pro čtvero zpěv upravil J. Liehmann, varhaník a učitel zlonický. Provedení čtvero zpěvu i chrámové hudby vzal na se nejstarší z podučitelů Josef Hálek, který též jubilantovým vnoučatům opatřil blahopřání a sezval učitelstvo.

V předvečer slavnostního dne dostavili se ke škole zpěváci a řemeslničtí cechové s prapory, lucernami a lampiony, s hudbou hornické kapely v čele. Když pěvci dozpívali kantátu, shromáždění provolali zdravici. Stříbrovlasý kmet se objevil v otevřeném okně. Chtěje děkovati, ač byl dobrým řečníkem, nemohl slova promluvit. Posléze zvolal pohnutým hlasem: „Bůh Vám to odplat!“ Shromáždění kvitovali tento prostinký projev radostnými pokřiky a cechové odešli za zvuků hudby do svých místností. Při jubilantu dleli té chvíle syn Josef, děkan benátecký, dvě dcery, tři zeťové a jedenáct vnoučat.

* Farář Mottl praví, že zlatým křížem.

Druhého dne sjíždělo a scházelo se v městečku duchovenstvo, učitelstvo i četní zvědavci. O deváté hodině počala se ve třídách shromažďovati školní mládež. O půl desáté vyšlo duchovenstvo, oděno slavnostním rouchem pro oslavence, s nimi vládní zástupce Schulz z Unhoště ve státní uniformě, měšťanosta Ant. Kocman, městská rada a obecní výbor. Ve škole přednesla vnoučata jubilantům blahopřání jménem svým a všech školních dětí.

Průvod do kostela zahájila školní mládež se svými učiteli, za ní šli živnostenští pořádkové s prapory, dále hodnostáři, duchovenstvo, jubilanti s příbuzenstvem a okolním učitelstvem a konečně veliký dav obecnstva.

Ve chrámu postavili se kněží kolem oltáře, oslavenci před klekátkem, potaženým červeným sukmem. Na stupních oltáře děkan benátecký Breischl. připraven k posvátnému obřadu. Vikář Matiaš Šulák vystupuje na kazatelnu. Dojemnou řečí promlouvá ke shromáždění, líčí zásluhy jubilantovy a zdůrazňuje zejména, jak jest to povznášející, že zde v učitelích uctěna záslužná činnost vychovatelů lidu vůbec. Kazatel odchází a již přistupuje k zasloužilému starci zástupce vlády. Blahopřeje mu a jménem panovníkovým připíná na prsa záslužný kříž za hlaholu zvonů, víření bubnů a zvuků trub. Nejdokladnější chvíle nastává, když syn-kněz k pokleknuvším starouškům se sklání, polohlasem k nim promlouvá, ruce spojuje a posléz podává otcí i matce po berličce s vyřezaným křížkem, okrášlené věnečkem. Mnohé oko zaslzelo. Žáci jubilantovi jistě vzpomínali dnů, kdy jim byl dobrým učitelem a stařešinové mladých let, jež prožili družně se staříčkými manžely, klečícími v záři rozžatých svíc tam před oltářem.

Slavnostní mši svatou sloužil zase syn za asistence četných duchovních. Na kůru provozovalo učitelstvo řízením Hálkovým velkou mši Führerovu s vložkami Horákovými.

Odpoledne kázal připraviti patron chrámu Páně a školy kladenské, břevnovský opat Jan Rotter, v zámku hostinu, při níž koncertovala kapela Pražské železářské společnosti. Pro učitelstvo v nedostatku místa pro všechny upraven hodokvas v hostinci Šrotýřově v Hušské ulici.

Večer o osmé hodině byla v zámku taneční zábava, kterou zahájil jubilovaný párek volným valčíkem. Tančící prý se dobře bavili a vytrvali do půlnoci.

Této slavnosti se nedočkal velký Breischlův přítel, vikář Kašpar Lička, ačkoliv se na ni velice těšil. Zemřel nedlouho předtím. Současný zapisovatel paměti praví o něm, že byl pravým otcem učitelstva a vzácným dobrodincem chudiny. Dvanáct dětí vyživoval denně, a dověděl-li se, že chudý otec neb matka onemocněli, podporoval rodinu podle největší možnosti.

Breischl působil dále víc než sedm let. Roku 1862—63 byla postavena nová školní budova u kaple sv. Floriána pro 10 tříd s bytem pro řídícího učitele a devět podučitelů, ale on se do ní nenastěhoval; nemohl se rozloučiti s obydlím, kde mu vykvetlo tolik štěstí. Když se r. 1864 škola rozdělila v chlapeckou a dívčí, převzal správu prvé z nich.

Na Boží hod vánoční r. 1867 onemocněl. Narýchlo povolán syn, tehdá již kanovník staroboleslavský, udělil mu svátost posledního pomazání. Leč stařík se uzdravil. Když mu přišel sbor blahopřáti, ještě vtipkoval: „Kanovník špatně mazal — nepojedu!“ Netušil, že konec je blížek.

Stalo se, že 19. března 1868 jistý vozká vezl klády do hor. Před školou se mu zlomila náprava a klády se svalily na zem. Vozka je zanechal v té poloze s úmyslem, že si pro ně zítra přijede. Breischl slavil toho dne jmeniny. Chtěje po večeri navštívit zetě Jiráska, vyšel z domova za tmy, přes klády upadl a způsobil si vnitřní zranění. Uraz přivodil jeho smrt. Skonal 3. dubna 1868 o 9. hodině dopolední. Pohřeb se konal třetího dne. Místní učitelé ho vynesli do chrámu Páně a odtud k věčnému odpočinku na hřbitov.

Jeho nástupcem ve správě chlapecké školy byl jmenován Josef Hálek, který další svou službou již náležel škole nové.

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

Část další.

Jednání v Basileji se protahovalo. Češi počali naléhati na odpověď v otázce 4 artikulů. Obtíže činil hlavně požadavek přijímání pod obojí.

Po dokončení řeči vytasil se pojednou kardinál Julián s 28 člán-

ky, které přečetl a pak písemně odevzdal, a žádal od Čechů, aby na ně odpověděli. Tito po poradě ohlásili, že odpovědí až po vyřízení otázky čtyř artikulů. Výpad Juliánův nebyl jim příjemný. Autorem těchto 28 článků byl asi Příbram, který byl rovněž v Basileji spolu s Prokopem z Plzně,¹ aby hájili přijímání pod obojí a podávání dětkám. Byly vybrány většinou ze známé apologie tábořské z r. 1431, ostatní jsou valdensko-viklifske. Některé (7) přímo projevují svého autora. O těchto článcích bylo mluveno, že po uznání 4 artikulů postarají se Čechové o jejich utichnutí v Čechách. Zdálo se, že dojde k dohodě. Mezi protivníky zavládla dokonce jakási srdečnost. Arcibiskup lyonský pozval dokonce 10 českých poslů k sobě na oběd. Jen Biskupec a Petr ze Žatce odepřeli účast.

Koncil neodpověděl definitivně na 4 artikule, ale vyslal do Čech poselstvo, aby dojednalo smír Čechů s církví. Členové koncilu vycítili, že Táboři stali se Rokycanovi a umírněným husitům přítěží a snažili se prodlužováním jednání rozdmýchávati tento svár. Táboři byli naopak jednáním koncilu trpce zklamáni. České poselstvo vrátilo se z Basileje do Prahy 12. června 1433. Na shromáždění sněmovním v koleji Karlově podával Rokycana zprávu o výsledku jednání, maje po jedné straně Biskupec, po druhé Engliš. Zpráva byla s radostí přijata. Zatím se poselstvo koncilu seznamovalo s českými poměry. Poznalo ochotu mistrů pražských k návratu do církve, všeobecnou únavu z války a nesváry ve vlastním táborstvu.

Táboři snažili se rozraziti obklopující je kruh kompromisních přátel zbraní. Pokusili se o dobytí Plzně. Ta se však pomocí katolických pánů udržela a Prokop Holý byl nucen ustoupiti. Když 23. října byly stanoveny známé podmínky a kompaktáta, Táboři odmítli je podepsati. Tím však obrátili proti sobě zášť celé země, znavené 15letým zápasem. Na ně nyní padly všechny smutné následky ničivé války.

Tak došlo k tragickému zápasu Čechů s Čechy u Lipan. Vojenská kasta Tábora byla poražena a pozdější defensivní vývoj není než pozvolné umírání. Táboři byli zbaveni svého politického vlivu a vedení bratrstva ujímají se jeho duchovní vůdcové, především Biskupec, aby je dovedli k poslednímu rozhodnému zápasu v letech 1441—44. Ale to byl již zápas smrtelný.

¹ Staří letopisové čeští, str. 36.

Rokycana snažil se smířiti náboženské strany na kněžské synodě o sv. Jakubu 1434. Proti 19 jeho artikulům však ohrazují se jak Táboři, tak katolíci. Táboři opět zmiňují se tu o církvi řecké, nevidouce možnosti smíru s Římem. Artikule Rokycanovy opravují podle článků předešlých svých synod² a nemíní činiti ústupků.

O nastalé změně politické situace rokovali Táboři 21. prosince 1434 v Táboře. Byli posíleni vstoupením dvou vynikajících členů Sirotků Payna a Petra ze Žatce do bratrstva. Táboři se rozhodli pokračovati ve svých dogmatických sporech s mistry pražskými.

Dosud nebyl ukončen spor Englišův s Příbramem o spisech Viklefových a Husových.

Na hádání r. 1434 ustanoven za rozhodčího mistr Engliš, který měl se řídití soudcem smluveným v Chebu. Měl se rozhodnouti spor o sedmi svátostech, vzývání svatých, obřadu mešním a očistci, t. j. sporné věci, táhnoucí se již od r. 1421.

Zatím změnila se politická situace. Nenáviděný Zikmund měl býti přijat za krále. Táboři 25. prosince 1435 radili se o kompaktátech a přijetí Zikmunda za krále. Proti očekávání uznali stav věci a sjednali 18. října 1436 se Zikmundem separátní smlouvu, podle níž měli býti ponecháni při svých právech.

Zikmunda uznali za krále za těchto podmínek: Obeím tábořským bude dovoleno zůstati svobodně při svých starých zvycích a právech. Nikdo z nich nesmí býti nucen konati něco proti zákonu božímu. Zikmund a jeho nástupci zaručí bratrstvu tyto výsady. Jinak nebude vázáno poslušností ke králi.

Zikmund odkázal je na sněm v Praze a tam skutečně po korunovaci obdrželi Táboři 18. listopadu 1436 se zlatou pečetí Zikmundovou slíbené výsady a zaručena jim byla i bezpečnost při případných hádkách s mistry.

Za stranu tábořskou podepsali akt Bedřich ze Strážnice, Mikuláš z Pelhřimova a Koranda. Mistr Engliš odtrhl se tenkrát od nich a vyjednával s Pražany na jiných podkladech.

Rozhod Táborů s Pražany.

Druhý díl Biskupcovy kroniky obírá se koncilem basilejským a sporem Táborů s Pražany a Paynem.

Payne podlehl zatím vlivu Rokycanovu, kterého uznává a jme-

² Palacký: Ur. Beiträge VI. 425—29.

nuje arcibiskupem, a rozhoduje na sněmu spor ve prospěch mistrů, dokázav (jako před tím Příbram v „Životě kněží tábořských“), že Hus a Viklef nezavrhují sedm svátostí, pokud nejsou udíleny od simonistických kněží a neslouží jejich lakotě. Také oni věří v přímlyvy svatých, očistec a schvalují užívání ornátů ke mši obvyklých. Tak se skončil spor o autoritu Husovu porážkou Táborů.

Táboři tomuto aktu přítomni nebyli, ale ještě téhož roku dostavili se do sněmovního shromáždění a Biskupec podal před Zikmundem a posly basilejskými v dlouhé řeči protest proti rozsudku Paynovu, jež doložil podáním 23 článků. Jsou to ony články, o jejichž vzniku byla již řeč r. 1431. Jsou tu podány ale stručně, bez všech argumentací.³ To má platnost o článcích 1—10, a 13—16.

Článek 11. o přípustnosti války je slovně převzatý 4. článek ze známých 9 článků prvních synod tábořských. Rovněž tak 12. článek o šetření cizích věcí jest doslova převzat z 3. článku usnesení tábořských. Formulace jejich, jak jsme se zmínili jinde, byla vyvolána obviněním Rokycanovým (v 5. vině, že Táboři lidu válek současných neoškliví a zlořádů z nich neodstraňují.

16.—21. článek nepatří k jednotné vrstvě článků. Proto také těchto článků nenalzáme v předloze pražské z r. 1424. Je to odpověď Biskupcova na 4 zmíněné články Paynovy. Článek 16. o postech je opakování 4. čl. hádání s Rokycanou r. 1431. Podobně 17. čl. o svátcích odpovídá 3. článku z r. 1431. Článek 18. a 19. o boření kostelů a kažení posvátných nádob jsou opakováním dvou článků projednávaných podle svědectví Příbramova v Klatovech. Článek 20. o šatu kněžském, článek 21. o hodinkách kněžských a článek 23.⁴ o poslušnosti biskupa jsou odpovědi na některá usnesení synodní: článek 22. o zavedení jednoho posvícení jest odpověď na požadavek synody z r. 1434. Tak jednotná masa 23. článků rozpadává se nám v několik oddílů podle doby vzniku. Hlavní část 16 prvních článků jest odpověď na články pražské z r. 1424. Byly asi vydány s listem tříkrálovým 1430 a bylo jich polemicky použito proti Rokycanovi roku 1431. Polemika tato přivedila vznik nových dvou článků (16 a 17), jakož i formulování známých dvou článků o přípustnosti války a šetření cizího majetku.

³ A. Neumann, O. S. A., v „Museum“ 1915 srovnává tyto články s artikuly z r. 1431, ale vykládá podobnost nesprávně.

⁴ Tento článek byl rovněž požadavkem ze synody r. 1434.

Při hádání s Paynem r. 1436 má Biskupec formulováno všech 23 článků, jak je nalézáme v Biskupcově kronice.⁵

Biskupec vyčítá Paynovi, že si počínal úskočně. Táboři nemíní se proto vázati jeho rozsudkem.

Nikdy neužili branné moci na podporu svých thesís, nýbrž vždy opírali se o Písmo a z něho dosud nebyli přesvědčeni, že bloudí u víře. Táboři nepodřídí se rozsudku tří kazatelů (Husa, Viklefa a Payna) ani kterémukoli rozsudku jednostranně vyloženému. Rozsudku Paynovu chtějí se podrobiti, pokud se dá vyložiti ve smyslu jim příznivém. Jinak chtějí i nadále řídit se Kristem, apoštoly a příkladem prvotní církve. Aby však nevznikl nový spor, opakují svou víru o sporných bodech, při čemž lze pozorovati jisté koncese ve směru Paynově. Také proti arcibiskupovi se nestavějí, neboť byl řádně zvolen.

Z celého sporu jest patrné, že dohody s Táboři dosaženo nebylo. Na obraně Biskupcově je patrna bezradnost. Payne byl až dosud učitelem jeho a „vykladačem Viklefa“. Zpopularisoval jeho učení a nyní zradil tábořskou věc, využiv svých znalostí k porážce názoru tábořského. Payne podlehl zcela vlivu Rokycanovu a spojil se s ním k boji proti Tábořům.

Ještě jednou byl učiněn pokus k smíření obou stran. Obě strany vydaly souhlasné přípisy, jež za Pražany podpisuje Rokycana, Křišťan z Prachatic a Příbram, za Táboři Bedřich ze Strážnice, Biskupec a Koranda. Obě strany měly se zavázati, že ve sporných věcech podrobí se rozhodnutí čtyř zvolených soudců: Payna, Martina z Chrudimě, Václava z Dráchova a mistra Bučka. Rozhodci měli opět přihlížeti k soudci smluvenému v Chebu. Strany se skutečně sešly s připravenými spisy, ale spor byl nakonec pro jiné záležitosti odložen opět. Zikmund totiž volal Payna a Korandu k odpovědnosti, neboť koncil basilejský si jich vyžádal. Z vyhnanství se vrátivší Příbram rovněž dotíral na Payna, že mu dokáže 200 kacírských kusů. Payne byl od Zikmunda vypovězen ze země a Koranda internován na Táboře.

Biskupec končí druhý díl kroniky smrtí Zikmundovou a o nedokončeném sporu praví, že Táboři vrátili se domů, těšíce se z privilegia Zikmundova, jímž byla jim zaručena svoboda víry. Druhý díl kroniky byl dopsán 28. února 1442.

⁵ H. II. 702—728.

Události v Praze nelíbily se Táborům. Rokycana jednal s legáty o své uznání a musil klidně na to hleděti, jak do Prahy vracejí se přívrženci podjednou a mnišské řády. Mnoho hluku způsobil boj proti přijímání dítek. Sám Příbram hájil ho zvláštním traktátem. Legát Filibert zasahoval stále více do záležitostí spadajících pod pravomoc Rokycanovu. Měnil osazení far a nově zvoleným děkanům a farářům dával instrukce. Rokycana byl dokonce odstraněn z Týna. V květnu 1437 podal na sněmu českém Zikmund návrh, aby byl zvolen administrátor. Na schůzi duchovenstva nebyl však zvolen Václav z Drápova, nýbrž Křišťan z Prachatic a Zikmund ho také potvrdil. Rokycana nato opustil Prahu. *(Pokračování.)*

V á c l a v J. P o k o r n ý :

Z archivu kláštera benediktinů v Rajhradě.

(Pokračování a dokončení.)

Incoeptum ibi fuit studium philosophicum professore P. Ruperto Koblitz, quod ille, dum aliis occupatus fuit, solus prosequi non potuit. Ergo die Dominico a prandiis post pulsatum silentium vocatus fui ad d. praelatum, ubi P. prior et praedictus P. Rupertus professor adstitere. Rmus d. abbas sedens in sella me professorem philosophiae secundarium constituit, libros dari et favoribus omnibus professorum gaudere jussit; quod Patri collegae meo ex eo minus placuit, quod discipulus ejus in infima classae grammaticae fuerim et eum in philosophicis disputationibus saepe graviter presserim, mussitare tamen ausus non est. Grave tamen mihi accidit. altera mox die post hanc promotionem scholas intrare et lectiones inchoare debuisse, ubi logica ad praedicamenta usque tradita iam fuit. Noctes et dies insumendi mihi erant. ut et priora exacte imberem et sequentia cum honore explicarem. Vicit tamen omnia innata mihi solertia, frequentes praelectiones, repetitiones, publicae privataeque ventilationes, quamvis non sine quorundam invidia. Hoc cursu vix absoluto missus denuo Policium, ut annum 1738 ibidem completerem in cathedra concionatoria et parochialibus.

Adfuit ultima vice d. abbas Othmarus Dominica die ante festum B. V. Mariae ad Nives. Estque ibi capella paucis ante annis ab illo

in summo montis (Montem Policensem vocant) saxo erecta, ubi Sacris pontificaliter operatus est, P. Melchiore Straus diacono et subdiacono me. Inde hac vel sequente die abiens Braunae consedit iter parans Wahlstadium ad Silesiam, ubi tantisper aeger factus Braunam redux revectus est. Morbo sensim ingravescente, tandem 8. Septembris de nocte hora XI. pie in Domino obiit. Destinavit me sub hac infirmitate pro professore theologiae moralis Braunae praelegenda, quod totum cita mors interemit. Vir erat insignissimus scientia et rerum agendarum, prudentia nulli secundus, zelo vitae monasticae (sub quo rigida florebat) eximius. Indisciplinatorum, superbiorum aut resistentium flagellum. Denique pius pater et dirus magister. A quo plurima documenta vitae Benedictinae et salutis didicimus. Electus in abbatem 1700 18. Novembris, obiit 1738 8. Septembris, abbas 38 ferme annorum. Sub ipso steti annis 10. Sepultus est Braunae in ecclesia monasteriali infra cancellos in crypta a se et pro se confecta.

Secutum est interregnum usque ad diem 18. Novembris, pro qua dispositis pro more omnibus indicta est nova electio. Non tam felix et aequa fuit, ut aliae, dum post aliquot scrutinia conveniri non potuit. Candidati potiores erant PP. Benno Loebel, Fridericus Grundmann et Daniel Heindl. De hoc plurima essent scribenda, si liceret, quis nempe et qui huius confusionis fuere auctores? Dum constat nullam canonicam fuisse electionem, sed per acclamationem assumptum esse d. Bennonem,¹ cuius tumultuaria electio sanari debuit per S. Sedem. Post horam 5. vespertinam itum ad prandium est. Pessima ambitio, apud quem invaluit, et plerum videmus, dum eiusmodi quis ambiendo evaserit, tribulationibus involvi a Deo. Successit annus 1739, quo agebatur de confirmatione S. C. R. Majestatis et infulatione. 8. Februarii peracta fuit in curia archiepiscopali per ipsum ment celsis. d. archiepiscopum. Inde facta ordinatio monasteriorum. In hac existens Policii concionatur et regens chori renuntiatus sum simul praeses Sodalitatis Matris Dolorosae sub cruce stantis, quam pro omni possibilitate promovere conatus sum.²

¹ Benno Löbl (1738—1751), organisátor benediktinského školství, povolal ke zřízení tereziánské šlechtické akademie v Praze řádové učence Ziegelbauera a Legiponta.

² O Pitrové činnosti té doby v Polici viz Tomek, Příběhy kláštera a města Police nad Metují (Praha 1881) na mnoha místech. Roku 1740 vyžádal

Steti ibidem Policii ad annum usque 1745. Dum 20. Martii vocatus fui ad S. Margaretham Břevnovii. 21. eiusdem, quae erat dies Dominica IV. Quadragesimae S. P. N. Benedicto sacra ultimam feci valedictoriam in conventu sodalium, 22. tradidi omnia duobus sacerdotibus Andreae et Clementi, quae habet congregatio, 23. mane iter adornavimus. Tandem adpulsi Pragae die Sabbathi (tres enim eramus), ignari, quid nobiscum fieret, praestolabamur. Die Dominico ante prandium a rmo. d. abbate Bennone subprior constitutus fui et alter P. Hermannus, comes itineris, culinae praefectus. Inunctum etiam mihi onus alternis Dominicis dicere pro concione. Et alias agere secretarium d. abbatis et curam habere bibliothecae, quod prompto animo susceptum a me est.

Vix effluxo uno anno et aliquot mensibus facta mutatione theologiae speculativo-dogmatico-morali praelegendae admotus fui cum P. Melchiore Straus, de quo supra. Grave denique accidit et accidisset gravius me nihil eiusmodi amplius somniantem his denuo applicatum iri, nisi quod continua lectione et exercitatione et velitationibus scholasticis immorari iussus, facilitate fultus fuerim. Erga intra duos menses ex jussu d. abbatis, cum collega tractatum de Incarnatione eligeret, ego tractatus de Gratia, Fide, Spe et Charitate defendendos suscepi et uterque in ecclesia s. Margarethae distinctis diebus, invitatis ad hoc professoribus Pragensibus, publice praesedimus. Continuatum studium. Anno vero 1746 circa finem Julii solennes disputationes ex universa subivimus. Locus eadem fuit ecclesia, ut anno superiore. Caeterum duplicem cursum theologiae moralis tradendae subire debui, alterum Policii, alterum Břevnovii ad S. Margaretham. Simul secretarius, simul archivarius, item bibliothecarius, parochus et concionator, ad annum usque 1751.

Ad mortis confinia iter maturante rmo. dno. Bennone abbate, qui annum agens sexagesimum quartum aetatis suae, 2. Decembris finem fecit. Adfui morti eius, quae in domo nostra Pragae mane hora 6. ei obvenit, dum pridie ultimis sacramentis munitum pro modulo nostro eum disposuimus. Tres aderamus sacerdotes confessi P. Simon, ego et P. Adalbertus Vojta. Extinctus est ex

na polickém převorovi, že se ponejprv na Květnou neděli a na Veliký pátek zpívaly pašije na kůru jazykem českým, což velké potěšení tamějšího lidu způsobilo. — Osobnost Pitrovu z působení polického vyzdvihl také Alois Jirásek v Sousedech a v Emigrantu.

sacro igne pectorali gravi et longo halitu intercepto. Et erat dies Jovis. Compacto ergo cadavere et inter stramen currui imposito atque ad S. Margaretham vehi jusso nos omnia interim perfecimus, obitum per d. praelatos insinuavimus. Interea omnibus, quid fiat factumve sit, inter ignota habentibus, dum currus extra portam civitatis pervenisset, fratres ad deambulandum in agros egressi, dum versus portam Pragensem iter tendunt, in via currum videntes subsistunt, agnitoque vehi cadaver omnes per paria currum ad monasterium usque domitantur. Nobis domum reducibus celebratum fuit pro more capitulum, confirmata ab eo officia. Nunciavi eadem die Jovis per literas Braunam et Policium obitum patris et per alia loca vicinis. Die Lunae desuper 6. currentis apparatus funus. Justa persolvit rmus. d. abbas Strahoviensis Venceslaus Gabriel Caspar. Sepultus fuit in crypta fratrum ibi ad S. Margaretham.

Hoc interregno secretariatus et directio literarum, uti etiam dirigendi futuram electionem, mihi commissa fuere. Varias animorum dissensiones etc., de quibus scribant alii.

Tandem destinatis a S. Maj. caes. reg. commissariis concertata dies electionis 8. Februarii 1752. Conventum est ex omnibus 4 monasteriis, paucis admodum exceptis, qui voci activae renuntiarunt. Post solenne Sacrum de S. Spiritu itum est ad capitulum inde ad dnos. commissarios caesareo-regios, facta legitimatio et data instructio. Pulsus datus est pro electione in capitulo et factis faciendis de more et consuetudine votatio, indeque scrutinium subsequabatur. In horum mox primo, rebus iam antea dispositis, dum essemus 75 votantes, cum votis 51 prodiit P. Fridericus Grundmann³ et juxta rituale dnis. commissariis praesentatus atque proclamatus est. Caetera facta ut alias. Commissarii erant illius. d. de Wančura, capitaneus districtus Reginae-Hradecensis et perillius d. de Lamot, secundarius capitaneus alterius partis districtus, nempe Bidžovien-sis, uterque suum habebat secretarium.

Rebus sic gestis impletisque crumenis, esum et potum per plures dies, de caeteris, quae satis crassa electo obvenerunt, loqui non expedit. Postera die scriptum a me fuit Roman pro confirmatione electi a S. Sede ob nondum finitum processum exemptionis repor-

³ Bedřich Grundmann (1752—1772), uložil v archivu broumovském třídlí-ná „Memorabilia“, obsahující mnoho materiálu k dějinám českého pohra-ničí v letech 1740—1770, jmenovitě za válek tereziánských.

tanda. Quae tandem advenit. Nos interim paucis post diebus omnia disposuimus et Dominica I. Quadragesimae ego et neo-electus iter Reginae-Graecium et inde Chrastium arripuimus, acturi cum excell. dno. episcopo dioecesano comite de Wratislav circa parochialia et factam conventionem. Officia mea corroboravit et pauca solum excepit et tradidit alteri, ut puta parochialia et bibliothecam, pro qua tamen ad lubitum adeunda alteram clavim mihi tradidit.

Interea fervere coepit novus motus propter bullam et investituram sub dno. Wokoun, cancellario et officiali ac vicario archiepiscopali, in causa exemptionis. Res in plenam flammam exarsit. Dilata benedictio abbatialis usque ad 27. Decembris. Tandem sospitis tantisper per varia S. Sedis et Majestatis decreta altercationibus, solennis benedictio per ipsument cels. principem d. archiepiscopum in sacello suo expleta est. Cumque motus praedicti invalescerent, missus fui Viennam ad agendum tam ad s. nunciaturam apostolicam, quam aulam caesareo-regiam. Nil profuit alternis eo vicibus se conferre, tertia missus sum et 4 ferme annis in hoc allisque negotiis persistere. Rem utcunque disposui; at allis etiam domesticis neminem offendere volentibus amarora impedimenta tuli, qui juribus languide insistere et ea vano subinde respectu amittere mallent, quam processibus vindicare. Accessit, quod pars altera nullatenus induci voluerit, in nunciatura, ubi ipsa coepit, causam prosequi et terminare, pro forma curato, ut Sanctitas Sua causam a se avocaret, qui fuit Benedictus PP. XIV., qui dum aetate et morbis gravaretur, ursum a parte fuit, ut S. Congregationi negotium committeret, quod et factum in vulnus ordinis Benedictini Bohemiae.

Sub id temporis contigit vacare praeposituram Rayhradensem per suspensionem rmi. dni. Aemiliani Matějský, electi et confirmati. Qui flamma excrescente jussus est resignare, quod et fecit...

*

Akty toho procesu, vedeného v Římě, vyšly 1759 v Praze tiskem: „Acta processus seu litis praetensae exemptionis ab ordinaria... archiepiscopi Pragensis jurisdictione inter curiam archiepiscopalem et quinque abbates O. S. B. ... per dimidium et amplius saeculum ex altera parte vertente, anno 1758... feliciter terminata“ (Dudík, Raygerns Geschichte II, 370).

Dr. Vlad. A. Macourek:

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Přípravné práce k synodě.

Rektor Pérez poznamenal ve svých zápiscích, že to byla práce velmi nesnadná a obtížná synodu opravdu uskutečniti.¹⁵⁹ Věděl to ovšem nejlépe, poněvadž hlavní tíha synody i přípravných prací k ní záležela na jesuitech. Přivedli snad biskupa k rozhodnutí konati synodu,¹⁶⁰ byli jím ustanoveni hlavními řečníky, obhájei thesí v disputacích i censory předlohy synodálních statut, kterou vypracoval probošt Jan Grodecký. K těmto úkolům ovšem nestačily síly místní z olomoucké koleje. Proto podle dřívějšího ujednání s biskupem koncem dubna 1568 přijel z Vídně do Olomouce sám provinciál Lorenzo Maggio a profesor theologie Vojtěch Bouzek¹⁶¹ (Baussek, Boušek?). Jemuž připadl důležitý úkol vésti disputace. 2. května pak rektor koleje pražské Jindřich Blysem. — Komise složená z těchto cizích i z domácích jesuitů a ze členů olomoucké kapituly dala navrženým synodálním článkům stručnější a přesnější znění. Sporná otázka prohlášení dekretů tridentských ponechána k rozhodnutí biskupovi, jenž po svém příjezdu do Olomouce dne 7. května stanovil, aby na synodě bylo sice upuštěno od slavného promulgování Tridentina a formálního, slavnostního složení tridentského vyznání víry, předložené články však aby co nejvíce se srovnávaly s dekrety tridentskými, na ně odkazovaly a je v sebe pojímaly. V tom smyslu schválil pak jejich konečné znění, na němž synoda sama již nic nezměnila. V důsledku tohoto rozhodnutí, jež bylo vlastně jediným ústupkem biskupa stavům i císaři, byly potom synodou přijaty a mnohé dekrety tridentské měly platnost věcně již od r. 1568, ovšem nikoliv jako ustanovení prohlášeného sněmu.

¹⁵⁹ Kroess I. 323.

¹⁶⁰ Sr. Dudík, Statuten 5.—6.

¹⁶¹ Byl to první Čech, který do Tovaryšstva vstoupil. Učinil tak r. 1556. Jako profesor theologie ve vídeňské koleji byl examinátorem biskupa Viléma, když se tento chystal po návratu z Říma ke kněžskému svěcení. Schmidl I. 261. — Na jeho účasti biskupu zvláště mnoho záleželo.

nýbrž jako zákony diecéšní. Teprve na synodě biskupa Pavlovského v Olomouci v listopadu 1591 konané nabylo Tridentium na Moravě plně zákonně platnosti.¹⁶²

Třetí neděli po velkonocích 1569, dne 9. května, sešlo se v Olomouci asi 250—300 kněží, většinou světských a málo jen řeholních, zástupců duchovenstva vyššího i nižšího. Nebyli tam všichni katoličtí kněží z Moravy, ale nebyli tam na druhé straně jenom katoličtí duchovní. Víme, že biskup velmi si toho přál, aby přišli i kněží podobojí i bratrští,¹⁶³ slibuje si od disputace s nimi užitek pro katolickou věc. Víme, že hlavně z toho důvodu zval v Brně nekatolické pány. Za tím účelem jednal ještě zvláště s panem maršálkem, na jehož panstvích bylo mnoho bratrů. Tento však odpověděl zamítavě, poukazuje na to, že přání biskupovo nemá žádné opory v minulosti a jeho splnění by bylo proti výsadám bratrů.¹⁶⁴ Ani Vratislav z Pernštejna si nepřál, aby se Bratři z jeho panství synody zúčastnili a také jich tam neposlal. Ve skutečnosti byl ovšem na synodě bratr Nikodém, nikoliv však jako veřejný jejich zástupce, ale jako zpravodaj vyslaný Blahoslavem na zvědy, který se podle vlastních slov mezi účastníky „s jedním dobrým přítelem vetřel“ a jinak později se vydával veřejně za luterána, který přišel z Němec. Podobně jednalo 9 kněží podobojí, kteří dali si ve své hospodě brady a pleše holiti, aby je „biskup mezi svejmi nepoznal, než aby se domníval, že jsou pepeženci“.¹⁶⁵

Veřejně účastnil se jednání toliko utrakvistický děkan prostějovský Matěj Brodský se všemi faráři sobě podřízenými, byv k synodě vyslán svým katolickým kollátorem, Vratislavem z Pernštejna. Přítomnost nebo nepřítomnost kněží na synodě záležela právě z největší části na kollátorovi, jeho vyznání, toleranci a poměru k biskupovi.

První den synody 10. května 1568. Statuta „De fide“.

Za největší možné nádhery bohoslužebných rouch a církevních obřadů, za němeého úžasu překvapených kněží venkovských, za hlučnou a rozčilení davů, jež v nikdy nebývalém množství naplňovaly

¹⁶² Schmidl I. 261—262, Kroess I. 321—325, Dudík 7—9. J. Kuřbík, *Promulgatio ss. concilii Tridentini in Moravia 1887*. pag. 16—17. — ¹⁶³ Br. archiv X. 351a, 356a, b. — ¹⁶⁴ Br. Archiv X. 407a, b.

¹⁶⁵ Tamtéž 399a, b, 406b, 408a.

chrámové prostory, hotovy případně brániti kněží proti nějakému očekávanému násilí se strany biskupa, zahájil tento v pondělí dne 10. května ve stoličním chrámě sv. Václava olomouckou synodu. V krátké úvodní latinské promluvě uvedl, že jest si vědom, že je biskupem země kacířstvím ohrožený, ale pohled do širého světa na rozkvět katolicismu jinde v Evropě i v jiných zemědílích mu praví, že i u nás minula doba, kdy bylo možno nečinně ruce složiti v klín. Přišla doba duchovního boje. Nejde nyní o nic menšího, než aby se všichni opět sjednotili a byli jeden duch a jedna pravá víra.¹⁶⁵ Po tomto zahájení zaujali účastníci přichystaná sedadla na vyvýšeném a ohrazeném místě a arcijáhen kapituly Martin Schmalzer promlouval k nim stručně o kanonické poslušnosti vůči představeným církve. Po něm ujal se slova mladý jesuita, rodilý Čech, Zikmund Dominatius z Písnice,¹⁶⁷ profesor rhetoriky, k řeči o zřízení, účelu a užitku synod a koncilů.¹⁶⁸ Při zmínce o koncilu kostnickém pochopitelně vzbuzovala příkrá slova odsouzení bludů Husových, schvalující bez rozpaků a obalu a výslovně i kostnický rozsudek, velké rozhořčení nekatolických posluchačů.¹⁶⁹ Po řeči Domináčkově biskup dal čísti první oddíl synodálních statut, jednajících „De fide“.¹⁷⁰ Četl je Mistr Jan, chovanec olomoucké koleje a při tom již kanovník olomoucký.¹⁷¹ Gindely nepřikládá sice těmto článkům synodálním větší důležitosti, ježto jen z nepatrné části byly skutečně provedeny.¹⁷² není jim však přes to

¹⁶⁵ Br. archiv X. 399a—401a, Gindely, Brüder II. 49.

¹⁶⁷ Byl zván také Domináček z Písnice a pocházel rodem z Prahy, ze šlechtické rodiny staro-utrakvistické; vstoupil však s bratrem svým do Tovaryšstva. — Viz B. N. (a v r á t i l) v Č. M a t. M o r. 1914, str. 181—184. R. 1569 však vystoupil z řádu, setrval i nadále v okolí a ve službách biskupa. Navrátil, Jesuité str. 63 3.º

¹⁶⁸ Bratrský zpravodaj a po něm Gindely uvádí, že o tomto tématě mluvil jesuita Jan Leartius. Pokud se i dalších jmen řečníků a přesného znění jejich témat týče, jezuitské záznamy jsou jistě přesnější a spolehlivější tím spíše, že věcně s nimi úplně souhlasí zpráva Brodenova, jež vůbec je mnohem vernější, úplnější, soustavnější a spolehlivější než zpráva Nikodéмова.

¹⁶⁹ Br. archiv X. 402a, b, 408b. — Slova tato z úst potomka husitské rodiny svědčí o změně v českém prostředí od dob válek husitských, o vznikání a tvoření se protireformačního, katolického ovzduší v něm, a to již v době předbělohorské.

¹⁷⁰ Dudík, Statuten str. 18—41., Prima pars Synodi.

¹⁷¹ Podle Nikodéma dokazoval ještě před tím jesuita Adam Cornutus všeobecnost římské církve a články synodální, potom četl jesuita Konrád Gelber.

¹⁷² Gindely, Brüder II. 48—49. — Nikodém se až na nepatrné narážky

možno upírati významu i zajímavosti. První oddíl jedná v 13 kapitolách o vyznání víry, o četbě, vydávání a prodeji knih, o povinnostech farářů, rodičů a kmotrů, učitelů a katechetů, o zřizování stolic theologie v kapitulách, klášteřích a větších městech, o úřadě kazatelském, o katechismu, zpovědi, památce mrtvých, slavení svátků, postech a posvátných obrazech. — Na všech článcích jest patrn vliv Tridentina, u mnohých jsou výslovné odkazy na tridentské kanony a dekreta.¹⁷³ Hned v prvním činí se tridentské vyznání víry, předepsané i papežem Piem IV.,¹⁷⁴ východiskem a základem pro synodu tuto i jiná podobná shromáždění budoucí, podmínkou udělení i přijetí kteréhokoliv úřadu církevního, nejen duchovního, ale i učitelského. Po přečtení prvního oddílu stanov biskup tázal se přítomných na mínění o nich a vyzýval k případným doplňovacím nebo opravným návrhům. Než jenom vyšší duchovenstvo v okolí biskupa projevilo souhlas odpovídajíc „placet“. Nad zamlklostí nižšího duchovenstva biskup se prý poněkud usmál a považoval jeho mlčení za tichý souhlas. Když však biskupský kancelář a oficiál tázali se jednotlivých kněží, zda s přečtenými články souhlasí, pouze děkan prostějovský s ostatními utrakvistickými kněžími z far pána z Pernštejna ohradil se proti nim a vůbec proti tomu, aby byl nucen k nim zaujímat stanovisko. Dovolává se zaručené svobody zá-

o statutech nešíří, Brodenus však je podává ve výtahu věcně zcela výstižném. — Br. archiv X. f. 409a—410b, 411b—413a, 415b—417a.

¹⁷³ Tak na příklad dovoluje se kněžím užívatí jen vydání Písma, které poslední koncil schválil. . . Kněžím doporučují se k četbě vedle jiných věcí všechny dekreta tridentské. Odkazuje se na katechismus římský a na index knih vydaný péčí koncilu. — Dudík, Statuten Prima pars cap. 2. (str. 20—22). — Srovnej Richter-Schulte p. 11—12. Sessio IV. Decretum de canonicis scripturis. De editione et usu sacrorum librorum. — Vydání katechismu a přepracování indexu Pavla IV. koncil nemohl již sám obstarati nebo dokončiti. Provedení těchto i jiných úkolů v posledním sezení (Schulte Richter p. 471. S. XXV. Decretum de iudice librorum, catechismo, breviario et missali.) bylo zústaveno papeži. Index tridentský uveřejnil Pius IV. bremem ze dne 24. III. 1564, katechismus římský vyšel až za pontifikátu Pia V. r. 1566. (L. v. P a s t o r, Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters: VII. Band Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Reformation und Restauration: Pius IV. (1559—1565), Freiburg 1920, str. 296—309.) Nahoře zmíněné zřizování stolic theologických v klášteřích, kapitulách a větších městech výslovně opírá se o usnesení koncilu. (Dudík l. c. I. cap. 6., str. 26—27. Srovnej Schulte-Richter pg. 16—17. — Sessio V. De reformatione cap. 1.)

¹⁷⁴ Dudík str. 18—20, I. cap. 1. — Srovnej Richter-Schulte pg. 10., Sessio III. Decretum de symbolo fidei. — Bullou Pia IV. „Iniunctum nobis“ ze dne 13. listopadu 1564 tridentské vyznání předepsáno pro celou církev. — Viz Richter-Schulte, Appendix pg. 574—576.

dal biskupa, aby byl ušetřen všeho nátlaku. Biskup odpověděl přívětivě, že chce mu i nadále dopřát svobodné přítomnosti, začož mu Brodský děkoval. Nebyl však dále se svou skupinou pokládán za „pars synodi“, ale za pouhého posluchače, jehož nesouhlasu nebylo přikládáno významu. Biskup již u příležitosti tohoto vystoupení Brodského upozornil všechny účastníky na zamýšlené disputace. Slíbiv po vyčerpání programu prvního dne, že vzhledem k chudým kněžím synoda nebude dlouho trvati, a napomenuv účastníky k důstojnému a náležitému chování po hospodách, rozpustil shromáždění po pěti hodinovém zasedání. *(Pokračování.)*

Frant. Václav Peřinka:

Osm let jesuitské koleje v Kroměříži.

(Pokračování.)

Již v XVI. století dostalo se jí však bratrstvu,¹⁸ které obstarávalo při bohoslužbách ve farním kostele Panny Marie kostelní zpěv, v neděli a ve svátek vždy, ale druhdy také ve všední dny, byla-li toho potřeba. Mezi oběma bratrstvy, starým u sv. Michala a novým jesuitským, nastalo jisté ušlechtilé zápolení, které vedlo k neušlechtilé žárlivosti, a snad i k řečem, kde snadno padlo nějaké neopatrné nerozvážné slovo.¹⁹

Ukážeme ještě, že nejen děkan od Panny Marie, kterého se věc dotýkala přímo snahou koleje o farní kostel, ale i ostatní světské

¹⁸ Tohoto bratrstva vzpomíná se v Kroměříži až za biskupa Stanislava Pavlovského, který snad dal popud je založiti, anebo aspoň po jeho přání stávali se členy bratrstva mnozí duchovní, úředníci biskupští a jejich manželky, osoby vladycké i rytířské. Nejstarší zápis o něm je z r. 1581 jakožto o bratrstvu již stávajícím. Ad. Kubeš v ČMM. 1880, pg. 152, tvrdí, že byli v Kroměříži literáti již r. 1539. Jeho se přidržel také Karel Konrád, Dějiny posvátného zpěvu staročeského, Praha 1893, pg. 158. Chyba spočívá asi v tom, že historikové zmátli si dva biskupy Stanislavy: Turza a Pavlovského. Také není doloženo, že kroměřížské bratrstvo bylo r. 1579 přivtěleno k římskému arcibratrstvu „Confalonis“, které zřizovalo po Evropě filiálky, které měly přiváděti rozkolníky do lůna římské církve. Ve Františkově museu v Brně je rukopis č. 157 nové, 356 staré: Nomina fratrum et sororum confraternitatis B. M. V. et sti Michaelis in civitate Cremsiriensi 1583—1610. Viz Fr. V. Peřinka, Dějiny města Kroměříže, díl I., v Kroměříži 1913, pg. 207 sq.

¹⁹ List generála Vitelleska je v Bočkově sb. č. 5903.

duhovenstvo kromčřížské hledělo na jesuity nevraživě. O příčinách slušno zmíniti se již na tomto místě.

Roku 1636 dostalo se nové koleji ostatků sv. Viktorie panny a mučednice. Již toho roku začala se v Kromčříži úcta světice, „privato interim cultu“. Ale o vigilií sv. Aloisa (20. června) 1637 posluchači filosofie z olomoucké jezuitské koleje přišli do Kromčříže uctit mučednici. Přibýlo do města na čtyři tisíce věřících, kteří účasnili se pobožností „cum cantu et instrumentis musicis“. To už byla veřejná oslava, která se opakovala každoročně. Nový důvod k žárlivosti.²⁰

Posledním odpůrcem jezuitských plánů bylo měšťanstvo kromčřížské samo, aspoň většina obecní rady. Nechtěli dopustiti, aby se zrušila fara u Panny Marie, ale trvali na tom, aby se jesuitům dal jiný kostel. Měšťanstvo bylo sice činitelem beze všeho vlivu, ale v době, kdy biskup po celá léta nebyl v diecési, i jeho hlas padal na váhu, protože s ním musili počítati administrátorové, kteří nemohli tušiti, jak se biskup postaví k jich rozhodnutí. Biskupové dbávali hlasu měšťanstva pramálo, ale to byla vrchnost sama, administrátorové měli práva vrchnosti jen na papíře, omezená různými ohledy. Víme přece ze spisů, že administrátorové, kdykoli biskupství vakovalo, vždy počínali si ve věcech i jen poněkud závažných velmi nesamostatně, a nikdy jich neřešili, ale po každé odkazovali sečkati, až bude v diecési rádně zvolený biskup, který zařídí, co uzná za dobré. Za nepřítomnosti biskupa Leopolda Viléma v zemi bylo o tolik jinak, že mohli se ho dotázati po dobrém zdání, anebo přímo žádati jeho rozhodnutí.

Jesuity zarazil všeobecný odpor. Nemohlo býti rozumným setrvati na svém a znepráteliti se se všemi činiteli, kteří jim vždy mohli buď prospívati nebo škoditi. Ani s měšťanstvem nebylo radno tahati se za prsty, protože musili mezi ním žíti a zle se žije při

²⁰ Schmidl, IV. 419; Středovský, *Sacra Moraviae historia*, pg. 604. Tou asi dobou dostalo se ostatků svatých také ostatním kolejím v české provincii. Kolej olomoucká dostala relikvie sv. Placida a Diviše, znojemská sv. Olympia, kutnohorská sv. Basilia, kladská sv. Sekundy panny a jičínská sv. Sekundiny panny a mučednice. Středovský, o. c. pg. 604. Sv. Olympius stal se potom příčiněním jezuitským patronem města Znojma, svatá Viktorie patronkou města Uh. Hradiště. Když kolej byla přenesena z Kromčříže do Hradiště, přenesli jesuité r. 1657 tam také ostatky světice z Brna. kde byly uloženy od r. 1643. V pátou neděli po sv. Duchu nosily se ostatky ve slavnostním průvodu po městě vždy za velikého účastenství věřících.

aversi věřících institucí i tak silné a mocné, jako byl tenkrátě řád tovaryšstva Ježíšova. Jesuité byli nejen kazateli a zpovědníky, nejen učiteli a vychovateli, ale i dobrými politiky.

Tovaryšstvo položilo nové požadavky. Žádalo kostela sv. Mořice. A zase měli celý plán: kapitula ať se přenese k sv. Janu, dům proboštův se zahradou ať se vydá tovaryšstvu na stavbu koleje, proboštovi nechť se vystaví nové obydlí. Leč tomu se zase postavila na odpor celá kolegiátní kapitula s proboštem v čele, ji podporovala v odporu i metropolitní kapitula olomoucká. Tito činitelé tvrdili, že už kardinál Dietrichštejn odepřel tovaryšstvu žádajícímu kostela kapitulního. Řád zastupoval rektor Jiří Lev. Na tuto námitku měl odpovědi, že tovaryšstvo nikdy se o kostel svatého Mořice u kardinála neucházelo, proto mu kardinál nemohl ani odepřítí, ale sám řád přemlouval, aby se zatím usadil v biskupském residenčním zámku. Při tom sám sliboval, a též se zasazoval, že se jesuitům dostane tohoto kostela. Avšak nemohl svého prosaditi, protože odporovala olomoucká kapitula. Kardinál sám se odvolal do Říma proti rozhodnutí metropolitní kapituly, a tovaryšstvo má dojem, že v Římě by se mu bylo stalo po vůli, nisi mors pios ejus conatus praevertisset.

Metropolitní kapitula byla přímo účastna na proboštví kroměřížském, protože proboštem v Kroměříži býval vždy olomoucký kanovník,²¹ který po třech letech měl ujmouti se residence při kapitule v Olomouci. Ale nedálo se vždy tak: často býval probošt po celý život v Kroměříži a nikdy nestal se sídelním kanovníkem olomouckým. To bylo jesuitům dobře známo, proto také namítali, že jest pravda, že někteří proboštové od sv. Mořice byli povoláni na olomoucký kanonikát, někteří snad ani ne po trojletém pobytu v Kroměříži, někteří však musili dosáhnouti dříve olomouckého kanonikátu, než se stali probošty. Někteří zase t. zv. sídelní kanovníci olomoučtí nikdy nebyli po tři roky probošty u sv. Mořice, ale faráři nebo děkany na venkovských farách.

Rektor Lev měl v tom pravdu, ale byl si asi vědom, že k podobným opatřením vedla tíseň doby. Proto námitku metropolitní kapituly snažil se oslabiti návrhem, že prepositura svatomořická

²¹ Tenkrátě vlastně byl poměr ještě tento: Praepositura divi Mauritii est determinata pro supplendo triennali ad acquirendam residentiam in canonicatu Olomucensi.

může zůstat i nadále doplňkem výživy olomouckého kanovníka sídlícího v Kroměříži, vždyť tento suplement není vázán na nynější byt proboštský, ale zůstane v platnosti, i když proboštovi se vykáže nové bydliště v Kroměříži. (Quod ita clarum est, ut non egeat majori probatione aut declaratione.)

Proboštsví bylo totiž inkorporováno olomoucké kapitule. Ale rektor o tom pochyboval. Nechtěl jen kapitula ukáže bullam incorporationis. Nechtěl ani věřit, že zřízení prepositury potvrdila apoštolská stolice. Ale zase namítal, že na tomto právním poměru nezmění se nic změnou bytu proboštova. O bezpečí kapitulního pokladu bude stejně postaráno, i když probošt bude bydlet v některém kanovníckém domě, zvláště když tyto jsou lepší a pohodlnější než samo proboštsví.

Proti jesuitům se dále namítalo, že se nikdy o kostel sv. Mořice nestarali, nikdy v něm nekázali ani necelebrovali, ba dokonce svým žákům bránili, aby nechodili tam na obřady a pobožnosti. Rektor se bránil, že nikdy nebyl požádán, aby některého z řádových kněží poslal k sv. Mořici kázat nebo sloužit mši sv., a také sám se tam nevtíral, protože věřící chodili do jich kolejnů kaple a v té měl řád práce dost. Kdyby však probošt byl požádal, byl by vyhověl. O zákazech studentům neví ničeho, sám ho nevydal. Ježto však řádová kázeň vyžaduje, aby jesuitští studenti účastnili se vlastních bohoslužeb a řádových pobožností, nelze viděti nepřátelství nebo nedostatku smyslu pro bohoslužby v jiných kostelích, když žáci nechodili nikam kromě kolejnů kaple.

Namítalo se také, bude-li kostel vydán jesuitům, že obci bude zabráněno tam pohřbívati. Rektor však věděl, že v kostele sv. Mořice a na hřbitově okolo kostela, právě jako v kostele Panny Marie a na farním hřbitově okolo tohoto kostela je pohřbů pramálo, protože měšťanstvo dává své nebožtíky pochovávat na společném hřbitově, který je za hradbami.²² A konečně i kdyby kostel se dal jesuitům, vždyť se nemluví o hřbitově okolo něho, o ten řád se neuchází, ten tedy zůstane na měšťanské pohřby volný.²³

Správcem biskupských statků byl tenkrát olomoucký kanovník Jan Kašpar Stredle (administrátor in temporalibus), kdežto věci

²² Od r. 1563 byl hřbitov u sv. Trojice v předměstské dědině Oskoli, která byla hned za městskými hradbami.

²³ Dne 20. července 1639 v tomto smyslu podává zprávu o jednání rektor Jiří Lev řádovému provinciálovi. Bočkova sb. č. 5904.

církevní vyřizoval jako administrátor in spiritualibus suffragan Zikmund Minutini. Zdá se, že ani jeden ani druhý nebyli jesuitům nakloněni. Jistě měli u arciknížete větší vliv než tovaryšstvo, a tak stavba koleje v Kroměříži a řešení otázky řádového chrámu zůstaly nevyřízeny. Jesuitům se nestalo po vůli.

Také měšťanstvo znova odporovalo. Bylo sice už skoro pokatoliceño, ale přece bylo by nejraději tovaryšstva v městě nevidělo. Purkmistři dopsali do Olomouce, kde byla nejstarší kolej Loyolova v zemi, a tázali se městské rady, jaké má s jesuity zkušenosti. Městská rada olomoucká odpověděla Kroměřížanům velmi ochotně, ale o tovaryšstvu vydala vysvědčení špatné. Hlavně vytýkala, že jesuité štvou měšťanstvo a že se velmi roztahují. Co na tom bylo pravdy, těžko říci, ale představme si věci takto: V královském městě Olomouci nedovedli zapomenouti náboženských bojů, které měšťané sváděli s řádem a s biskupy ještě před Bílou horou, kdy Olomoučané byli horlivými luterány, a proto také měli v jesuitském řáde odpůrce, který jim nic nepřehlédl, ale vše žaloval biskupovi a králi. Konečně bylo ještě r. 1640 v Olomouci dosti tajných nekatolíků, právě jako byli i v Kroměříži. Možno tedy bez ublížení pravdě souditi, že zpráva městské rady byla zabarvena tendenčně.

Biskup Leopold Vilém konečně připadl na myšlenku jediné správnou, která nikde nemohla narazit na vážný odpor církevních faktorů: Jesuitům dá kostelík sv. Jana Křtitele, tenkrátě již jen svatýňku špitální, ježto komenda johanitských rytířů, která při něm kdysi bývala, úplně zanikla za válek husitských. Pro kolej se zakoupí několik domů v sousedství tohoto kostelíku v ulici Svatojanské. Domy ty stávaly na místech pozdějšího německého gymnasia a nynějších kanovníckých domů v ulici Janské. Byly to pouhé baráčky s nevelikými dvorky a zahrádkami, takže stavební místo pro kolej bylo by přišlo dosti lacino. Sotva byl tento úmysl vysloven, přispěchala městská rada s námitkami. Rekla, že k tomu svolí, ale že se jí ve mnohém musí vyhověti.

Námitky jsou zajímavé.

Poněvadž ty domy v ulici Svatojanské mají se pustiti jesuitům, ať se jim pustí beze všech městských práv, svobod a výsad. Hlavně aby na nich už nebývalo právo šenkovní. Leč tím se zmenší křesťanská obec, beztoho již zmenšená, pobořením několika domků na předměstí. Ať se proto městská obec křesťanská odškodní domy

židovskými. Židy třeba z města vypuditi a přinutiti, aby své baráčky v uličce Židovské prodali ve slušné ceně křesťanům, ježto židé nikdy nebyli městu k pomoci a platnosti ani v dávkách ani kontribucích, ani ve vychovávání soldátův, jako nejsou vůbec s městem v ničem soutrpící. Studenti jesuitští mají veliké privileje a městský rychtář k nim nemůže přikračovati jako k ostatním ve městě žijícím lidem. To aby od pátrův opatřeno bylo, aby tíž studenti nyní i na časy budoucí nečinili v městě nočním časem žádných povykův a rozbíjí a se zbraní aby se nočním časem vůbec na ulicích nalézati nedali, leč ve dne se jim nezbraňuje, aby chodili s poboční zbraní, jak i v jiných kolejích studenti chodí. Aby jesuité mimo tyto domy napříště nic pro rozšiřování koleje nekupovali, ale aby nesměli kupovati ani rolí, luk, štěpnic, ba i kdyby jim některý měšťan někdy z lásky křesťanské něco takového daroval nebo odkázal, aby to hned prodali měšťanům. Dopřede se jim nákupu obilí a viktualií pro vlastní potřebu koleje, ale na vývoz pro cizí koleje aby nikdy nic takového v městě nenakupovali. Jelikož rád chová při kolejích vlastní řemeslníky, aby to nebylo na ujmu cechům.

(Pokračování.)

Dr. Aug. Neumann:

K referátům Dra Odložilíka a ČMM.

I. Referáty Odložilíkovy.

V Časopise Matice mor. (1931) otiskl Dr. Odložilík velmi obšírný referát o posledním svazku „Studií a textů“, v němž jsem vydal „Nové prameny k dějinám husitství na Moravě“. Způsob Odložilíkova referátu mne pudil k podání tiskové opravy redakci ČMM, ale když jsem se dověděl o zkušenosti jistého historika v tomto ohledu učiněné, upustil jsem od úmyslu. Když však i od historiků stojících mimo tábor katolický se mi dostalo dopisů, v nichž píše se o zneuznávání a o vyumělkovaných recensích, v nichž nad to recensent sám se ještě dopouští nesprávností, nabyl jsem přesvědčení, že učiním vsutku dobře, ohradím-li se nejdůrazněji proti referátům toho druhu a způsobu, jak si dovolil Odložilík.

V některých výtkách počíná si O. hodně naivně. Tak na př. (225)

vytýká předně, že z archivu města Brna se dalo mnohem více vytěžit. Zapomněl mi však při tom poradit, jak to učinit, abych na 220 tiskových stran (mimo zpracování) mohl vtěsnat všechna hussitica zmíněného archivu a k tomu ještě ostatních fondů.

Druhá naivnost O-ova záleží v tom, že si sám podráží nohy a mně při tom na jiném místě vytýká, že (prý) utíkám od své hlavní these. Při výpisech z měst. archivu brněnského totiž konstatuje, že výběr neuspokojuje. O kus dále (226) však přiznává, že „při volbě látky mohou se uplatňovati názory vydavatele, zřetele na předmět a pod. a proto i nesouhlas s tím či oním může býti v mnohém jenom subjektivním“. Tohle pro futuro znamená, bude-li někdo chtít něco vydati, že bude se asi muset obrátit na p. O. nebo kohokoliv jiného z družiny prof. Novotného a prositi jej o „Placetum regium“ ... Pak to bude jistě objektivní!

Třetí naivnost jest výtka, podle níž měl jsem ponechati otištění jihlavských hrdelních zápisů prof. Šimákovi. Při tom p. referent zapomněl se tázati, zdali a odkud jsem věděl, že prof. Šimák o této věci pracuje.

Čtvrtá naivnost se jeví při výtkách stran nejasných lokálních názvů. O. totiž sám si s některými neví rady. Tak na př. na str. 241 vytýká, že jsem nevysvětlil jméno Ropnstayn“, což jest *asi* Rabštejn buď v okrese dačickém *nebo* chrudimském“. Podle sdělení jednoho dobrého znalce moravsko-slovenské topografie upadl O. sám ve svém referátě po stránce topografické do omylů a ten mi chce ve své recenzi vytýkati, že mé poznámky „spíše zavádějí než ukazují pravdu“? (240).

Kdo pozorně probral mou publikaci, shledal, že prameny v ní otištěné se velkou většinou odnášely k dějinám husitství na Moravě. O. však vytýká, že spis obsahuje některé věci s hnutím husitským na Moravě nesouvisící. Kdo však si oněch pramenů zevrubněji všiml (na př. doklady o Albrechtově tažení proti Čechům nebo zápisy jihlavské), vidí, že nejednou jsou v tak těsné souvislosti s Moravou, že jest opravdu těžko je od Moravy odtrhnouti. Nepochybuji tedy, že by mi to O. býval jistě vytkl, kdybych jich býval neotiskl, a on věděl, že opisy u sebe mám.

Tato výtka mi poskytuje příležitost, bych poukázal na mimořádnou pozornost, kterou věnuje p. referent mé maličkosti, a při tom úplně přehlíží podivnou náhodou historiky sobě velmi blízké. Mně

vytýká, že jsem ve své knize otiskl věci nemající žádných vztahů k dějinám husitství na Moravě, ale dosud jsme neslyšeli od něho (ani nikoho jiného) ani jediného slova výtky, že Bidlovy „Akty Jednoty bratrské“, vydané péčí komise pro vydávání morav. památek historických, ve svém I. svazku neobsahují téměř nic pro dějiny Moravy! Jaké tedy prameny k dějinám Moravy, když k jejím dějinám nemají skoro žádných vztahů? Zde O. zachovává hluboké mlčení... Je to objektivní?

Vytýká mi dále o výpisech z měst. archivu znojenského, že obsahují i některé výtahy obsahu kulturně-historického beze vztahů k dějinám husitství. Zde nutno podotknouti, že běželo o první tiskem vydané výtahy z pramenů nad míru bohatých, proto bylo mým úmyslem upozorniti těmito výtahy, že znojenské lozunky obsahují i mnoho cenného materiálu pro kulturní historii. Mimo to jsem se domníval, že zápisy, z nichž bylo možno poznati způsob městských opevnění, mají snad také nějaký vztah k dějinám husitských vojen na Moravě...

Směšně se vyjímá, béře-li O. na mou edici přísné měřítko, které se béře na publikaci nějakého vědeckého ústavu. Směšně proto, poněvadž se mohl domyslit, že jsem nebyl tak šťasten jako historikové, kteří dostanou na svou vědeckou práci další dovolenou, k ní slušné cestovní stipendium a kteří po skončených svých pracích dostanou ještě k ruce revisora pro kopie a korektury. Tohle vše u mne chybělo, neboť: 1. Neměl jsem času ani peněz. Čas jsem získal zkrácením své nepatrné tehdy kaplanské dovolené, a peníze jsem si naspořil ze svých malých kaplanských příjmů. Z nedostatku času a peněz byl jsem nucen pracovati rychle, odkud si lze vysvětliti nedopatření, která O. vytýká. Sám správně vidí jejich příčinu ve chvatu, proto nemohu si vysvětliti, jak může mimo to ony chyby spatřovati v neznalosti paleografie. Ujišťuji ho, kdyby býval měl tak málo času jako moje maličkost, že by bývaly jeho opisy nesly tytéž známky chvatu jako moje. Co se týče znalosti paleografie, mohu p. referentovi říci, že můj profesor paleografie na École des chartes, Dr. Bouard, mne několikrát veřejně pochválil, že čtu velmi dobře a také mne podle toho při obou semestrálních zkouškách na „Institut catholique“ klasifikoval. Nebylo tedy potřebí, aby mne O. poučoval o: per, par, por.

Je zajímavo, že v jedné recenzi SHK referent o mně napsal, že

pokračuji neúnavně ve svých pracích, třebaž že mé podmínky nejsou jim právě příznivé. Mohl-li míti ke mně tolik uznání referent SHK, jenž mne právě tak nezná jako O., je zajímavo, proč O. nemohl rovněž použití tohoto relativního měřítka, nýbrž že mne posuzoval jako nějakého člena některého vědeckého ústavu, majícího pro svou vydavatelskou práci všechny možné podmínky... Přísné tyto požadavky jsou mi tím nápadnější, že Adámek ve svých dokladech k prostonárodnímu hnutí, otištěných v hist. archivu Č. akademie, nemá téměř žádných vysvětlivek, ani žádného kritického aparátu, a to projde!...

Zaráží, že p. referent ještě r. 1931 se proti mně dovolává odmítavého referátu Novotného (ČMM, XLV). Vždyť od té doby jsem v ČKD přinesl další doklady o přítomnosti Valdenských u Bělé pod Bezdězem kol. 1370, o vlivu inkvisice Zwickerovy po r. 1393 na Čechy a velmi pravděpodobně i na Prahu (1925), v I. svazku francouzských husitik (Studie a texty 1925) jsem dokázal francouzsko-anglický původ pikartů a tím jsem podepřel a obhájil právě ty these, které Novotný právě v ČMM napadl. Dokonalého zadostučinění se mi dostalo Holinkovým spisem o č. sektářství před husit. revolucí, kde autor netoliko většinu mých věcí přejímá, nýbrž dokonce se i dovolává mých prací. To všechno p. referentovi nestačí a tak zůstává na nemožném již dnes stanovisku Novotného recense otištěné v ČMM asi před osmi roky. Tomu se říká vědecký pokrok!

Přejděme nyní k „věcné“ stránce O. referátu. Ten je teprve dojemný. Na str. 14 jsem uvedl důkazy protiklerikální nálady loupeživých lapek a hned nato jsem předvedl případ ji na venek přiléhavě ilustrující. Jedna taková tlupa přepadla zámek Potštýn a při tom okrvavila tamního kaplana. Tuto tlupu přechovával kterýsi farář u Jilemnice. Přechovával-li dotyčný kněz lidi chovající se tak ke kněžstvu a byli-li tito lapkové ve spojení s pány strany Husovy, je tím jistě i napověděno, že kněz chráníci tuto proticírkevní tlupu byl i sám smýšlení proticírkevního, t. j. že byl na straně husitů. Ale O. se ptá po důkazu plebánova husitství! Patrně přechovávání s husitskými pány, ochránci lapek, které přepadaly a okrhovaly kněze, je důkazem katolického smýšlení jejich kněze-přechovavače! K tomuto indirektnímu „důkazu“ blahopřeji p. referentovi. Je vskutku hoden první vědecké revue moravské!

Při tom si O. dovolil něco, co ve vědeckém referátě opravdu za-

ráží. Uvedl jsem pouze onoho kněze od Jilemnice jako důkaz, že do husitské strany se hned na počátku vloudili nepovolaní lidé. O. mi však vyčítá, že jsem neprovedl dalších důkazů srovnáním jihlavských zápisů s exkomunikační bulou z r. 1399 za účelem zjištění ostatních kněží k husitům se připojivších. Mluvil prý jsem sice o šlechtě, avšak správnosti citovaných vět jsem (prý) pominul. I táže se: „Jakou cenu má jedna z hlavních thesí, když autor sám od ní utíká?“

Zde se O. dopustil něčeho (mírně řečeno) podivného. Můj odstavec byl věnován výhradně důkazu o spojení husitské „šlechty“ s loupeživými lapkami, k čemuž použil jsem srovnání exkomunikační buly s protestem šlechty do Kostnice. Ale on mi vytýká, že jsem nedokázal souvislosti husovských kněží na základě obou citovaných pramenů! Tedy velmi divná věc: Píši o *šlechtě* a on mi vytýká *duchovenstvo*, dokazují souvislost mezi pány a lapkami nejen na základě obou citovaných pramenů, nýbrž i poukazují na základě rodových styků a politického smýšlení na pozdější stranické rozvrstvení šlechty, ale při tom O. se opovazuje tvrdit, že utíkám od své hlavní these, pominuv prostě správnost citovaných vět. Nuže, podívejme se, jak jsem „pominul“ správnost citovaných mnou vět a jak jsem od své these „utekl“!

Půjdeme od osoby k osobě.

1. Vilém z Pernštýna. Na str. 222 čteme: „... desselben rawbes haben si geben herrn Wilhalm von Pernstein... und von dann hat man's geführt awff Pernstein.“ Na str. 232: „... et isto tempore fuerunt servitores domini Wilhelmi de Pernstein et adhuc aliqui manserunt diucius circa eum. Et de illis bonis, quod receperunt, dederunt iidem domino Wilhelmo de Pernstein duo stramina et omnes radices, quas ibidem receperunt.“ Tamže: „... ten jistý Zram pravil, jakož jest oběšen v Bystřici... vyznal na pana Viléma (z) Pernštaynu, že sú jeho návodem y jeho úkladem, y jeho způsobem byli sú v stráži panu Bludovi...“ Str. 249: „... což Hlasovi sukna pobrali a jiné věci, a to jsú sč děli(li) pod Bobrovú v lese a panu Vilémovi dali sú jeden postav sukna barveného...“ Str. 250: „... A jednomu mnichovi podle toho vzali kříž a stříbrnú monstranc... a ta sukna nesli do Dúbravníka a to vše, co jsú vzali a od toho dali panu Vilémovi kříž a tu monstranci a dva postavy sukna...“ Str. 252: „Item, ježto v Brodě jarmark byl... a zase jedúc, vzali opatovi

zábrdovskému . . . dva koně . . . a pan Vilém o tom dobře věděl . . .“ Str. 253: „Item jezdí před Prešpurkem, nayprve vzali XX koně . . . A z toho panu Vilémovi dali dva koně a o té jízdě pan Vilém dobře věděl.“ Z posledního citátu (str. 255) vysvítá, že Pernštýn byl jedním z východisk lapek: „Item solent se dividere in istas partes: In Brandeis, in Dubravka, in Solnic et in Pernstein.“ — Tento pán, který přechovával lapky a za to se s nimi dělil o lup, jest podepsán na stížném listě do Kostnice ve skupině V., pod č. 323: Wilhelmus de Pernstein.

2. Vaněk z Boskovic jest uveden v exkomunikační bule z r. 1399 (CDM, XII, 457) a na stížném listě do Kostnice v téže skupině jako Vilém z Pernštýna, pod č. 327.

3. Jan Puška z Kunštátu na Častolovicích. Str. 223: „. . . das der Janek von Lassen hat genomen dem pischof vom Lewtmischl drey ross, die sein dem Pussken wurden.“ Na stížném listě je podepsán v I. skupině pod č. 15: Joannes Puška de Kunstat.

4. Boček z Kunštátu na Poděbradech, který měl s Pūtou z Častolovic polovici na Solnici a Rychmberku. Z dokladů o Vil. z Pernštýna jsme poznali Bočkovu Solnici jako východisko části lapek. Boček se nám jeví jako společník Vilémův (255), z jeho Solnice vyjely jednou lapky „a pobravše ty kraměře a jely zase do Solnice“ (249). Tento Boček je podepsán na stížném listě v I. skupině pod č. 3 — hned po Lackovi z Kravař.

5. O dalších pánech podepsavších stížný list, pokud náleželi mladší generaci, nemohl jsem samo sebou použít ani exkomunikační bule, ani jihlavských zápisův, nýbrž jsem poukázal na jejich osobní vztahy k starším „šlechticům“. Jsou to: Jan a Hynek z Rychnova, později Táboři. Poručníkem jejich byl p. Boček z Kunštátu. Půta z Častolovic, syn Půty, se kterým Boček se dělil o Solnici a Rychmberk. Podepsán ve skup. I. č. 20. Jindřich z Valdštejna, syn pána kdysi stojícího při straně Prokopově a švagr Zikmunda z Křižanova, kdysi jednoho z opovědníků Jihlavě, a mimo to i příbuzný horlivého husity Haška ostrožského. Podepsán ve skup. V. č. 339.

(Dokončení.)

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
(Pokračování.)

96.

Pamětní spis podaný Bedřichem falckým anglickým vyslancům.

Podnět k němu. Jednání o mír a Bedřich. Týž o císaři, španělském vyslanci a dvorských kavalírech. Právoplatnost volby Bedřichovy. Jesuité, původci všeho. Uhry a Čechy. Dodatek k pamětnímu spisu z 12. října, 1620.

Září, 20./30., 1620, Konopiště.

(Tamže, Ms. Français, 3972, fol. 192b—196b.)

[Copie d'un memoire venant de la part de l'electeur palatin et baille a Messieurs les ambassadeurs par le Sr Woton, ambassadeur d'Angleterre.]

Pour responce aux deux lettres par le Sr Woton, ambassadeur du roy de la Grande Bretagne pres de l'empereur a escrit de Vienne, le XIIe Septembre conioinctement aux Sieurs de Comvay et Woste, aussy ambassadeur dudict, roy pres [de] l'electeur de Saxe et separément au Sr Nethesole, agent resident pour le mesme roy a la cour du roy de Boheme.

Il est aysé de veoir et iuger par les raisons mentionnéz ausdictes lettres que le Sr Woton a besoin de plus ample information en un affaire sy important a tout le corps des estats de la religion et que partant il est expedient de l'en mieux esclaireir et de luy représenter quelques circonstances qui le pourront mettre hors de doute et le ramener a la vraye intelligence du progrez et succez des affaires du royaume de Boheme et des provinces incorporées en iceluy pour s'en prevaloir et servir en toutes occasions.

Que l'on recognoist aussy que le Sr Woton est porté a procurer quelque accomodement de paix aux mouvements de Boheme et des provinces y incorporées.

Sur ce point on respond que le roy de Boheme a tousiours tesmoigné par ses actions et offres qu'il fait encore de desirer l'avancemend de la paix, ce qui appert aussy par les articles proiectez a cet effect apres la conclusion des treuves faictes a Presbourg. lesquelz articles l'empereur a purement reiectez et tous iours continue ses pretentions par la voye des armes et tant faict par ses poursuites qu'il a attiré toutes les forces d'Espagne et de la „Ligue“ romaine sur les bras de Sa Majesté de Boheme.

Que Sa Majesté scait tres bien la bonne et louable inclination

de Sa Majesté de la Grande Bretagne portée a la paix, mais voyant du depuis la face affaires tellement changée contre son attente et peut estre celle du Sr Woton mesme, il est a craindre que difficilement pourra on parvenir a un sy bon but. En ce que Spinola avec une puissante armée espagnole s'est hostilement iecté dans le Palatinat electoral et desia emparé d'une grande partie d'iceluy, et non seulement des places qui appartiennent directement a Sa Majesté, mais mesme de celle de Monsieur le duc Louis, son frere, qui ne s'est point meslé de ceste affaire, comme aussy d'un baillage affecté et par expres affecté, au douaire de la royne de Boheme, ce qui est arrivé contre l'opinion du roy de la Grande Bretagne, tout autrement que l'ambassadeur d'Espagne ne luy a persuadé qui est la cause pour quoy Sa Majesté ne peut, ny ne veut croire que le roy de la Grande Bretagne persiste d'avantage en ses premiers opinions comme du passé ayant esgard sur tout au peu de respect et de candeur qu'on luy a rendu a Bruxelles, par l'ambigue et obscure responce donnée a ses ambassadeurs.

Quant au poinct de remettre l'affaire a une diette imperiale en y admettant les ambassadeurs des roys et princes estrangers, c'est la medecine apres la mort, et a quoy il falloit avoir pensé de bonne heure et a bon escient sy tant est que l'autre party eust en enuye et volonté de proceder rondement en l'affaire, mais maintenant que toute la „Ligue“ romaine a ambrassé ceste querelle et soubz la conduite du duc de Bavieres a desia commis de grandz actes d'hostilité, et attiré a elle le duc de Saxe qui comme ennemy ouvert a aussy assailli la Lusace. C'est chose que bien difficilement se pourra praticquer en tant que la cognoissance de la cause y seroit remise a l'arbitrage des partiaux qui comme ennemis de Sa Majesté feroient la pluralité des voix a l'empereur, en une telle assemblée seroit iuge en parti en sa propre cause et comme il decreteroit et feroit tout en faveur d'icelle outre ce que Sa Majesté, comme roy de Boheme ne peut estre appellé pour assister en une diette imperiale, et d'autant que son royaume est entierement de la iurisdiction, de protection de l'Empire, et n'estant obligé aux resultats et contributions d'iceluy.

Pour les articles d'un traicté de paix continua en une des lettres du Sr Woton.

La premiere question est scavoir, sy l'empereur y est maintenant sy bien disposé, veu que iusques a maintenant il a tousjours refusé d'entrer en traicté, et est a craindre que sy Sa Majesté recommencoit a proposé de paix qu'il ne luy arrivast encore de mesme comme par le passée ne pourroit aussy croire que l'empereur voulust reprendre la couronne de Boheme par droit d'election, mais bien par droit de succession qui seroit iustement renverser les loix fondamentales du royaume de Boheme sur lesquelles les estats d'iceluy

s'appuyent et par ainsy ont eu assez de subject et d'occasion de le reietter. Et quand bien l'empereur seroit porté a quelque traicté de paix, il n'est pas en luy de pouvoir passer outre, ou de conclure en l'affaire sans les preconsentement[s] et agreation du roy d'Espagne qui fait douter que c'est a bon escient que l'on veille entrer en traicté, et que ce soit plus tost pour gagner le temps et les occasions, que si l'on est porté d'un bon desir de parvenir a une bonne paix. Il faut premierement casser et lever tout ce qui est directement contraire aux constitutions et ordonnances du St. Empire et esteindre le feu qu'on a aslumé au Palatinat electoral qui n'a rien de commun avec le royaume de Boheme.

Quand a Sa Majesté, elle se trouve assez bien disposée de consentir aux deux pointz desia accordez par l'empereur, scavoir, d'entrer en un sincere traicté de paix et de donner libre passage aux allants et venants a cet effect. Mais sur le premier article Sa Majesté ne s'y peut declarer qu'au prealable, elle n'en ayt communiqué et sur ce en l'advis et consentement des estats de son royaume et des provinces incorporées, ce qu'elle promet de faire au plus tost en leur faisant entendre ce qui est de son intention et volonté sur ce subject. Que sy le Sr. Woton et les ambassadeurs de France se vouloient mettre en devoir de faire poser les armes et retirer les gens de guerre estrangers qui sont entréz dans l'Empire et alors parler de faire la paix, ce seront le vray expedient d'y parvenir.

Quand aux trois personnages officiers de l'empereur desquelz le Sr Woton dit avoir pris une bien ample information des affaires, ilz sont tenus par les estats de ce royaume du nombre de ceux qui sont les auteurs et instruments de ces troubles et desquelz l'on s'est touiours plaint tellement que ce n'est d'eux qu'il faut prendre une bonne instruction, et pour respondre a leur premiere objection on se rapporte a ce qui est amplement dit en la grande desduction, et faut icy considerer que l'empereur ayant déclaré et faict entendre qu'il ne tenoit la couronne de Boheme que par droict de successions et non d'elections les estats de ce royaume s'y sont opposez, voyants que par la il vouloit totalement renverser les loix fondamentales dudict royaume ioint a ce que depuis ayants, en diverses sortes contenu a ses lettres reversales et exerce d' grandes cruautez et tirannies contre lesdits estats et le royaume apres la mort de l'empereur Mathias. Ilz ont publié des raisons de sa rejection apres les avoir bien et meurement considerées et deliberées de façon qu'il n'est plus icy question de remettre en avant ce qui s'est passé au commencement, mais de bien considerer et poser ce qui est arrivé iusques a present. A ce cy faut adiuster que les estatz du Pais Bas ont bien long temps reconnu le roy d'Espagne pour leur souverain lequel toutesfois ilz ont bien rejezté:

depuis le mesme est arrivé au royaume de Suede quoy que hereditaire.

Quand a la seconde, touchant les tiltres royaux que Sa Majesté doit avoir donnée a l'empereur en une Sienne lettre en l'an 1619 Sa Majesté n'avoit pour lors subject de luy communiquer une question d'estat, ny de luy retrancher ses tiltres et ne s'est voulu ingerer, ny mesler des affaires de son abdication, mais aussy tost que les estats de Boheme commencerent a entrer en differend avec l'empereur a la derniere journée tenue a Francfort. et a y vouloir faire decider leur cause par devant le colleige des electeurs. et que l'empereur empescha qu'ils ne fussent ouyz ny admis pour représenter la cognoissance de leur cause. Ce fut alors que Sa Majesté fit solennellement protester par les ambassadeurs et a diverses fois en presence de tous les electeurs et ambassadeurs assemblez en ladicte iournée qu'elle n'entendoit ny ne vouloit en sorte quelconque prejudicier a aucuns des partis, ains se reserver le droict et les pretentions d'un chacun. ioinct a ce que Sa Majesté n'ayant rien sceu de l'abdication de l'empereur avant son election a la couronne de l'empire. Elle ne pouvoit pour lors donner autres instructions a ses ambassadeurs.

Pour la troiciesme, c'est chose certaine et bien assurée que les deputez de Moravie et de Sylesie ont en plain pouvoir des estats de ces provinces de traicter, conclure et arrester avec ceux de Boheme de tout ce qu'ilz iugent estre pour le bien et la prosperité du royaume de Boheme et des provinces incorporées. et cela mesme a esté approuvé et ratiffié de tous et la nouvelle election de la personne de Sa Majesté luy a esté annoncée par lettres et par une legation expressement envoyée de Prague du corps de l'assemblée generale et depuis encore offerte par une seconde ambassade et le couronnement celebré en presence et avec pouvoir des deputez de toutes les provinces sur quoy s'est ensuiuyé la ceremonie de prester l'hommage qui s'est faicte par toutes les provinces et avec telle affluence de monde qu'on n'ayt veu de long temps.

Et pour la derniere et quatriesme. l'on y a suffisamment respondu en la grande desduction et faict veoir evidamment qui du vivant de l'empereur Mathias ces troubles ont esté suscitez et fomentez par les suggestions et menées des Jesuistes, et d'ailleurs l'empereur Mathias estant mort. ne se peut purger de ce qu'on luy veut imposer. les estats de Boheme, monstrent tout au long que l'empereur d'aujourd' huy tout au commencement a retiré ses forces les a faict marcher contre les pais, et qui plus est, apres la mort de l'empereur Mathias il a receu a son service toute sa gendarmerie avec laquelle il continue encore la guerre, que s'il eust permis de faire retirer ses gens de guerre, de vouloir remedier aux griefz, confirmer les privileges et libertez et donner vraye assurance pour l'exercice

de la religion. Il est a croire que les choses ne fussent pas venues sy avant.

Quand a ce qu'il concerne le roy de Hongrye, le Sr de Nethersele est mieux informe de l'affaire et ne peut qu'il ne juge que par les sinistres rapportes que l'on a seme les ministres de l'empereur ne taschent par de la que de mettre ses deux roys en mauvais mesnage l'un avec l'autre.

C'est en somme ce que l'on a iugé necessaire de faire entendre au Sr Nethersele pour selon sa prudence de bonne discretion le communiquer au Sr Woton et aux ambassadeurs du roy de la Grande Bretagne qui sont presentement en Saxe. Fait au chasteau de Konopiště, le 20.—30. Septembre, 1620.

Addition.

Sur l'article concernant la convocation d'une diette imperialle pour l'accommodement des troubles de Boheme. on se remet a ce qui on a esté representé par ledict memoire en adioustant encores icy le peu d'apparence d'y pouvoir parvenir puisque la couronne de Boheme ne recognoist pas l'Empire comme les autres Estatz d'iceluy en relevant seulement comme fief et ne peut on avec raison ny fondement introduire ceste nouveauté en faisant citer le roy de Boheme de comparoir en une telle assemblée, et notamment en ces occurences ou infailliblement Sa Majesté seroit condamnée par la pluralité des voix que l'empereur emporteroit ces trois electeurs ecclesiasticques et de celuy de Saxe et des autres PP et estats catho[lics] romains tellement que ce seroit appeller Sa Majesté pour plaider sa cause devant des iuges ouvertement partiaux. voila pourquoy Sa Majesté sans cela feroit aussy difficulté de renvoyer sa cause par devant une telle assemblée et encores moins de se soubmettre a la discretion d'icelle. Il est d'ailleurs bien a considerer que les princes et estats evangeliques ont resolu par ensemble de ne vouloir entendre a aucune diette imperialle qu'on ne remedie premierement a leurs grief et que iustice ne soit restablie en son ancien splendeur, ce non obstant Sa Majesté pour tesmoigner au monde le desir qu'elle a tousjours eu de son costé de veoir les troubles pacifiez. comme il appert par son project des articles de paix que l'empereur a particulierement rejectez. Elle ne pourroit peut estre consentir que sa cause soit traicter en une diette imperialle ou en une autre assemblée que l'on pourroit convocquer plus tost pour cet effect par la voye d'une amiable interposition en y admettant les ambassadeurs des roys et PP. estrangiers. pourveu aussy que les estats de sa couronne et des provinces incorporées de confederées dans l'agreation desquels elle ne peut faire cela de sa propre autorité puissent aussy estre disposées d'y entendre de quoy elle travaillera et au plus tost. Signé au camp royal a Linantz, le XIIe d'octobre, 1620. (Ambassade, 32989.) (*Pokračování.*)

Drobné články.

Fr. Teplý:

Z našich archivů.

Kněz Ondřej Pražský, na ten čas děkan Pardubický, podává Zbinkovi Berkovi, arcib. pražskému, zprávu o vyšetřování s Mikulášem Polidorem, farářem Mikulovským, zavedeném v příčině přestupku jeho, že proti smlouvě 3 telátka více měl, a v příčině hanlivého jeho kázání, pro kteréžto provinění po 2 týdny vězněn byl; — pak o jakémsi knězi, který „z jedné osady“ vybyt byl, protože dítkám při křtu tělem božím přísluhovati nechtěl a nyní v Albrechticích a na Chvojně — protože „nevýmluvný“ nedostatek kněžstva jest — svátostmi přísluhoval; — dále o hanebném chování se Jana Špičky, faráře Holického, při čemž Vavřince Žandovského, faráře v Táboře a bratra jeho Martina, faráře Přeloučského uvádí.¹

1599, 15. Juni, Pardubice.

Modlitby své nábožné pro a skrze Pána Jezu Krista ku Bohu Otci za V. k. M. ustavičně V. k. M. vzkazuje, aby všemohoucí pán Bůh, otec pána našeho J. K. pro a skrze téhož syna svého milého a jednorozeného v Duchu svém svatém V. K. nejdůstojnější Mti. zdraví a vesoloradostné, požehnání svatobožské, požehnání dlouhověké darovati ráčil.

V. K. M. můj nejmilostivější a vysoce urozený pane, pane etc., ponížene prosím, že mi V. M. neráčí toho k nějaké neposlušnosti a nedbanlivosti: že sem V. k. M. z strany milostivého Decretum a poručení o kněze Mikuláše Polidora, faráře Mikulovského, s odpovědí V. k. Mti poněkud prodřil, přičítati. Stalo se to zajisté z té příčiny, až by se dle milostivého nařízení V. k. M. s týmž knězem execucí skutečná vyřídila. Jakž sme zajisté se panem hejtmanem tu věc před sebe stran k sročení a vyslyšení vzali: našlo se to, že on kněz Mikuláš (vysoce se nevědomostí vymlouvajíc) proti jisté smlouvě J. M. Císařské na onen čas po smrti dobré a svaté paměti důstojného v Bohu otce pana Martina, pana arcibiskupa pražského, předka V. k. Mti. učiněné a ztvrzené, an mimo dvě kravičce, tři telátek více měl. V čemž se vinen uznáv, připověděl, jakžby nařízené a vyměřené trestání V. k. M. vykonal, tu také věc náležitě opatřiti. Co se pak týhož kněze hanění při kázání slova Božího a života poněkud nepřikladnosti dotýče: ačkoli se pravil V. k. M. na onen čas ponížene, seriem totius concionis istius, k milostivému přečtení a uvážení podati. Však nicméně dle milostivého zařízení V. k. M. stařec poněkudž nemocný přes dva téhodny o chlebě a o vodě trestání vězením dobromyslně a snesitelně podnikl. A toť jest pravdivé, což sem V. k. M. jakožto pánu panu mému nejmilostivějšímu z strany osoby toho kněze, očekáváje o něm od V. k. M. dalšího poručení, ponížene přednesl; a při tom V. k. M. jakožto pánu panu mému po panu Bohu a J. M. C. nejmilostivějšímu ponížene a poddaně k upaměti přivozuji, jakož ste ráčili milostivě v pátek před slavností hodu slavného seslání Ducha sv. na správy kněze Jana Špičky, faráře Holického, panu hejtmanu Pardubickému z strany nějakého kněze, kterýž by měl v Albrechticích a na Chvojně, na panství Pardubickém J. M. C. posluhovati, naříditi, aby témuž knězi ihned netoliko takové posluhování k přítrži přivedeno, ale také aby gruntu J. M. C. prázen byl. I V. K. M., můj nejmilostivější pane pane, což samo v sobě jest, pravdivě oznamuji, že ten kněz pod správou konsistoře Pražské dolejší přes 17 lét zůstával a teď pak od času sv. Jiří, za tou — mezi

¹ Archiv arcib. pražs. ab Ao 1599 15. Juni, Pardubice.

jinými — příčinami z jedné osady vybyt jest, že dítkám po křtu svatém tělem božím posluhovati nechtěl. A nemaje se tak na kvap kam díti, k přátelům svým se do Albrechtic shrnul, kdež jest také s dožádáním mne osadních, v tomto nevýmluvném kněžstva S^o nedostatku, v hladu duchovním slova božího, a v začátku u nich rány morní jedinkou toliko u nich, a na Chvojně druhou svatosvatú mši vykonal, nechtíc již více než proti milostivému decretu V. k. M. před se bráti. Na čemž také i ustrnul, že v brzkých dnech cum suis legitimis testimoniis k V. k. M. má se dáti najíti. Příčina pak správy od kněze Jana Špičky faráře Holického, V. k. M. daná tato jest: kterak on farář Holický, tak jakž vysoce na mé dobré svědomí pána Boha, obec Pardubskou i Holickou za svědky беру, dostanou se časem, a to velmi často, do města Pardubic, jak v slovích hanebných a nemravných, tak v skutcích nestydatých, jak v domích šenkovních na víně, tak na ulicích a rynku, a to při nejmenším pořad čtyři dni s nevýmluvným zjitřením osidlem, ourazem a pohoršením církve Kristovy Pardubické, na ten čas mi, jakožto nehodnému kaplanu do milostivé libosti a vůle V. k. M. od pána Boha, od J. M. C. a od V. k. M. svěřené, příkladem nechvalitebným přede mnou kněze Vavřince Žandovského, nyní již děkana města Tábora, jakožto Patera svého, nešlechtně a nenapravně provozuje, kteréhož když sem dle ouřadní povinnosti mé pěkně a otcovsky množstvíkráté, aby toho přestal, napomínal, nic na mne dáti nechtěl, nýbrž mne ne děkanem než štěkanem vůbec přede všemi lidmi nazývá. A když sem litostivě doložil: že Polák Žandovský zanechal po sobě plemena svého, totiž jeho on to ihned v správě knězi Markovi Žandovskému, faráři Přeloučskému, bratru onoho prvního Žandovského donesl, a ten se vysoce pánu Bohu zavazoval, aby naň slunce nebeské nesvítlo, že se chce těch slov pro bratra na mně vymstíti a při V. k. M. mne kázati, připomínajíc také i často Pardubské ve všem zlém, že sou svědomími svými na onen čas bratra jeho, V. k. M. zošklivili. Pročež ihned týž farář Přeloučský, z velikého hněvu nárůživosti témuž faráři Holickému, správu tu v suplikaci za pár tolarů sepsal etc. A abych V. k. M. v nevýmluvných prácech, kteréž tak pro čest a slávu boží, pro vzdělání církve svaté katolické, a pro J. M. C. obecně i obzvláště, denně i nočně s velikou jistě obtížností nésti ráčíte, nezanášel: V. k. M. sekretáři českému, panu Janovi Svitavskému zaznamenal sem pravdivě a důvodně některé téhož faráře Holického kusy etc.

V. k. M. za milostivou ochranu a laskavou odpověď se vši ponížeností žádám a V. k. M. synu Božímu jedinému Emanueli, pánu N. J. K. v milostivou ochranu poroučím.

Datum v domě farním v m. Pardubicích v outerý den památný svatého Víta, mučedníka a dědice L. 99.

V. k. M. v modlitbách nábožných ustavičný

K. O n d ř e j J. P r a ž s k ý,
kaplan V. kn. M. v Pardubicích.

Polyxena Lobkowická, rozená z Pernštejna, žádá císaře, aby ji vesnice Dražice a Drhovice k záduší kostela Táborského přináležející prodány byly.²

1623, 12. Maji (in tergo).

Nejjasnější, nejnepřemoženější, velikomocný Římský císaři, Uherský a Český králi, pane pane můj nejmilostivější.

Jmenem a na místě V. c. M. Jeho milost knížecí skrze jisté k tomu obzvláště zřízené pány kommisáře ráčil jest mě dvě wsi, jednu jmenem Drhovice a druhou Dražice se všemi platy a powinnostmi jich ku pravému právu dědickému prodati, kterýžto dvě vesnice od slavné paměti císaře

² Archiv arcib. pražsk. Rec. Ai 1622 Cop.

Ferdinanda Táborským vedle jiných mnohých z milosti v padesáti kopách grošův českých na vychování děkana, kněží, žakovstva, špitálu a chudých lidí kostelu založení slavné památky proměnění pána Krista na hoře Tábor, deskami zemskými zapsány a dány jsou. I poněvadž se to z taxy nachází, že oni Táborští ničímž jiným jediné těmi platy stálými, jichž z těch dvou vesnic 66 kop 54 gr. 4 d. míš. vycházelo, krčmy dvě a rybníci násadní 16 kop na kapry a dvěma rybníčky na vejtech násady 6 kop a jedním na tření, za něž se pokládá 30 kop a potom lesem, jehož 15 lečí že jest, jsou neužívali: Protož V. C. M. za to žádám, že takový platy krčmy, rybníčnou násadu a les zase na jiných vesnicích jich Táborských V. C. M. v pokutě připadlých, který jsou od pána Petra z Rožmberka koupili, jakž vejpis z desk zemských V. C. M. podávám, k tomu záduší tak jakž se nahoře vypisuje vykázati, a to J. M. pánu panu arcibiskupu taky w známost uvéstí poručiti ráčíte, tak aby ty vesnice mně podané tím způsobem z té závady očištěny byly a to záduší jinde sobě rovné důchody vzkázané jmíti mohlo. Pakli by se V. C. M. a J. M. pánu panu arcibiskupu za lepší vidělo, ty peníze, co za ty vesnice přijde a zač jsem já je ztržila, totiž 6000 zlatých, aby na komoru věčný plat k dobrému téhož kostela, špitálu, kněze, žakovstva a chudých lidí obráceno a půjčeno bylo, já je hned na hotově složití a odvésti chci, a vidí mi se, že by lepší oužitěk z peněz, než z těch vesnic tak tím způsobem vycházel. Což vše při Milostivé vůli V. C. M. dále zanechávám.

Za V. C. M. na modlitbách trvajících
Polyxena Lobkowská,
rozená z Pernštejna.

Jeho knížecí milosti pánu panu arcibiskupu Pražskému k vyrozumění a dobré zdání odeslati. Ex Canc. Boēm. 12. May. Ao 1623

S. T a h l o.

Arcibiskup Pražský podává císaři své dobrozdání v žádosti paní Polyxeny Lobkowské, rozené z Pernštejna, v příčině vesnic: Dražice a Drhovice, které k záduší Táborskému dosud přináležejí.³

1623, 30. Juní.

Dobré zdání Jeho Mti knížecí.

Nejjasnější, nejnepřemoženější, velikomocný Římský císaři, Uherský a Český králi, pane pane mně nejmilostivější.

Co vysoce urozená paní paní Polyxena Lobkowská rozená z Pernštejna, při V. C. M. poníženě vyhledává, to vše z propůjčeného mně spisu jejího jsem bedlivě rozuměl; a maje v tom V. C. M. své zdání dáti, nepominul sem též v tom všem v náležitých místech jistou a dokonalou správu vzíti. Poněvadž se pak nachází, že někdy slavné paměti Ferdinand toho jména první, Římský císař, dvě vesnice, totižto: ves Dražice a Drhovice se vším jejich příslušenstvím pro vychování děkana, kaplanův a žakovstva při kostele Táborským i chudých lidí ve špitále k záduší Táborskému z milosti dáti ráčil, a oni toho všeho v držení a užívání bez jednoho každého člověka překážky až posavad byli a zůstávali. Z té příčiny já maje to vše w svém bedlivém uvážení jiného zdání svého o tom dáti nemohu, než aby to všecko dle předešlého způsobu při nynějším katolickém děkanu města Tábora a dotčených osobách pro jejich lepší vychování jakožto věc stálá a jistá zanechána byla, jakož také i dotčený děkan za to pokorně prosí a já tolikéž V. C. M. za něho a jiné svrchu jmenované osoby poníženě se přimlouvám, aby V. C. M. takové dotčené vesnice s jejich příslušenstvím při těmž Táborském záduší bez všelikterakého zjinačení milostivě zanechati a toho všeho znovu laskavě potvrditi ráčila.

30. Junii 1623.

³ Arch. arcibisk. pražsk. Rec. Ai 1622, Souč. Cop.

Folyxena Lobkowská, rozená z Pernštejna, mistodržícímu Českému Karlovi z Lichtenštejna v příčině prodeje vesnic Dražice a Drhovice k záduší kostela Táborského přínaležejících, kteréž jí skrze zřízené kommissaře: Humprechta Černína z Chuděnic a Václava Vidinu Obyteckého z Obytec prodal.⁴

1623, 24. Julii.

Osvícené kníže a pane pane!

Jakož V. k. M. jménem a na místě J. M. C. skrze jisté k tomu obzvláště zřízené pány kommissaře urozené a statečné rytíře pana Humprechta Černína z Chuděnic, J. M. C. raddu a purkrabě kraje Hradeckého a pana Václava Vidinu Obyteckého z Obytec, J. M. C. raddu a prokurátora v království Českém, mně jest ráčila dvě vsi jednu jménem Drhovice a druhou Dražice se všemi platy a povinnostmi jich ku pravému právu dědickému prodati, kteréžto dvě vesnice od slavné paměti císaře Ferdinanda Táborským vedle jiných mnohých zmilostí v 50 kop groších Českých na vychování děkana, kněží, žakovstva, špitálu a chudých lidí kostela založené slavné památky proměnění pána Krista na hoře Tábor deskami zemskými zapsány a dány jsou.

I poněvadž se to z taxy nachází, že oni Táborští ničímž jiným jediné těmi platy stálými, jichž z těch dvou vesnic 66 kop 54 gr. 4 d. míš. vycházelo, krčmy dvě a rybníčí násady 16 kop na kapry a dwoumi rybníky na vejtech násady 6 kop a jedním na tření, za něž se pokládá 30 kop a potom lesem jehož 15. léce že jest neužívali, za čež jsem žádala, aby takový platy, krčmy, rybníčnou násadu a les zase na jiných vesnicích jich Táborských J. M. C. v pokutě případných, který jsou od pána Petra z Rožmberka koupili, jakž wejpis z desk zemských V. k. M. podávám, k tomu záduší tak jakž se nahoře vypisuje, vykázati přewésti a od té závady očistiti poručiti ráčila a to Jeho Mti důstojnému a osvícenému knížeti a pánu panu arcibiskupu taky v známost uvedeno bylo, tak aby ty vesnice mně prodané tím způsobem z té závady očištěny byly a to záduší jinde sobě rovné důchody vykázané jmíti mohlo. I poněvadž J. M. k. pan pan arcibiskup snad o tom vědomost jmíti neráčí, že ty dvě vsi prvé než město Tábor dobyta jest, mně v jistej summě peněz jménem a na místě J. M. C. od pána pana Don Bathasara hraběte de Maradas zastaveny jsou a jich až posavád v držení a užívání zůstávám, V. kn. M. za to žádám, že J. M. k. pánu panu arcibiskupu to v známost uvéstí, pánům kommissarům, aby smlouvu trhovou tak a tím způsobem, jakž žádost má to v sobě obsahuje, sepsali, zpečetili, a V. M. k. na komoru podali poručiti, ráčíte, nebo nejsem té nádeje, aby J. M. k. pán pan arcibiskup ráčil déle proti tomu býti a mně v tom jakou překážku činiti.

Actum, 24. Julii Léta 1623

P o l y x e n a L o b k o w s k á,
rozená z Pernštejna.

Zevnitř výměř:

J. M. C. president a raddy zřízené komory v království Českém ráčí tyto spisy J. M. k. panu arcibiskupu Pražskému pro vyrozumění odsýlati a za to J. M. k. žádati, aby J. M. k. co nejdřívěji na týž spisy správu svou na komoru Českou učiniti ráčil.

Ex Camera Bohemica Pragae 9. Augusti Anno 1623.

(Adresa:) Osvícenému knížeti a pánu panu Karlovi vladaři domu Lichtenštejnského, knížeti Opavskému a Krňovskému. J. M. C. tajné raddě komorníku a nařizenému mistodržícímu v království České.

⁴ Arch. arcibisk. pražsk. Rec. ab Ao 1622. Souč. Cop.

Přibík Jenišek z Újezda, podkomoří, císařskému rychtáři v Táboře dává návod, jak by si měl počínati, aby nekatolíci co nejdříve k vyznání katolickému přistoupili.⁵

1627. Aug. (na Březnici).

J. M. C. rychtáři města Hradiště Hory Tábor.

J. M. C. pane rychtáři.

Porozuměl jsem z psaní vašeho, co mi za odpověď v příčině toho Jana Francouza dáváte a přijímaje takovou omluvu vaši s ní dobře spokojen jsem. Anobrž vám to schvaluji, že tak horlivě ještě pozůstávající bludáře k samospasitedlné církvi svaté katolické (neopomíjejíce v tom žádných prostředkův) přivésti usilujete, kdež pak v příčině napravení některých Artikulův politických resoluci mé žádáte. Vám na každý ten artikul, mně od vás v poznamenání odeslané, tuto odpověď dávám. A předně, co se prvního artikule strany srovnání se u víře manželek s manžely též dospělých dítek jich dotýče, v tom tohoto prostředku požívati moci budete. Aby žádnému tomu, buď ten kdokoliv ženského sic pohlaví, várka puštěna nebyla, dokudžby manželky a dospělých dítek svých k pravé a sv. víře katolické nepřivedl. A to se rozuměti má i pokudž by se které vdovy nacházely, který by ještě v svém kacířství neústupně trvaly a víry sv. katolické přijíti nechtěly. Sirotci pak, chtěli-li by též v tom urputně státi, ať se jim spravedlnosti po rodičích jich příšlých ujímati nedopouští, dokud by se v tom nenapravili. Neb v tom J. M. C. takové milostivé mínění jest. Jestliby pak již dotčené prostředky v nadepsané příčině žádné platnosti nenesly, tehdá bude se museti užívati jiných, příkřejších. Totiž odnětím takovým zavilým kacířům všech živností a obchodův městských. A kteří by se nacházeli v své sektě jedovatější, že by jiné rozpakovali aneb jakýmkoliv obmyslem je v podobných bludech kacířských zdržovali, ty a takové vypovědění z města beze všeho rozmyslu následovati bude. A poněvadž u vás ještě lid vojenský máte s jich asistencí budete moci všecky a všeliké knihy jakékoliv krom katolických a politických, kteréž by sv. víře na překážku nebyly, všechněm sousedům, u koho by ty koliv nalezeny byly, nechť jsou pak katolíci nebo ne, odníti, nimi oheň proti morovému povětří duše rozníti a ven z města to proklaté sektářské učení vykouriti. Neb takové knihy některé pověrné babý písmo zle vykládající, i lid prostší v kacířství zdržuje. Než musíte k tomu obzvláštní opatrností, aby se to jako v jedné chvíli stalo (k čemuž víc než jedna osoba, již by se to svěřiti mohlo, potřebováno býti musí) užívati a s tím p. kapitánem v té příčině o to se dobře a rozšafně namluviti. Potom ať se zapoví po domích jakékoliv kacířské zpěvy, postyl čtení, pod jistou pokutou neproměnitelnou a místo toho nařídí, kolik osob z každého dobu obojího pohlaví, zanechajíc, některých málo podle uznalé potřeby při domě (bez kterých domácí hospodářství na ten čas opatřeno býti nemohlo) do chrámu božího k službám božím ranním i nešporním, přicházeti má, k čemuž zapotřebí obzvláštního katalogu, tak aby se nepřítomní zaznamenávati mohli. Kdo by pak v tom poslušenství nezachoval, ať pokuta podle proporcí osob k dobrému kostela se nařídí a žádnému na konec, byť i kdo z konšelův předních byl (neb ani na sobě dobrý příklad dávati nad jiné mají a pro přestoupení toho větší pokuty hodni jsou) nepromijí.

Co by panu děkanovi vašemu od sv. Havla za službu budoucí roční pronunc et semper na potom od obce na hotově summě a přídavicích jiných dáváno býti mělo, v tom jako podle přísloví se střemu mně o něco na konec vyměřovati možné není. Nevím také, jak by to panu děkanu vděčné a příjemné bylo. Než za nejlepší býti uznávám, abyste se o tom s týmž p. dě-

⁵ Copiář podkomořího Přibíka Jeniška z Újezda v knihovně Musea fol. 83.

kanem (přivezmouc k tomu ouřední a přední osoby) podle možnosti nynější nejprve namluvili a potom mně, zdali bych také sobě to oblíbil přednesli. Já rád to vše co by k dobrému a užitečnému té obce podle duše i těla sloužití mohlo, fedrovati nepominu. A kdyby to morové povětrí na překážce nebylo, již byl bych od J. M. C. v té příčině, odkud kostelní i ouřední služebníci své vyživení mají, dávno resoluci dosáhl; pročez to pro interim způsobem nadepsaným opatřeno býti musí.

Kdyby poddaní zádušní pro nedostatek potahův dovažováním na fůru dříví dostačiti nemohli, mám za to, že v tom jim z křesťanské outřpnosti na pomoc přispěti žádným způsobem na rozmyšlení míti nebudete. Čehož jsem vás na psaní vaše, abyste se čím spraviti věděli, tajna učiniti pominouti nechtěl. Datum etc.

Fol. 83.

(Dokončení.)

Drobné zprávy.

Úmrtí. Dne 8. května t. r. zemřel v Budyni vynikající pracovník v oboru historickém i archivárním **A n t. J a n d a**. Narodil se r. 1849, byl 40 let učitelem a posléze ředitelem živnostenské školy v Budyni, napsal dějiny 42 obcí zdejšího kraje, vydal tiskem „Dějiny stavu rolnického“, „Cestopisné náčrty osad“, „Dějiny Budyně a přiškolených obcí“, „Dějiny rodiny Michnů“, opsal všechny gruntovní knihy budyňské, podle nichž pak sepsal topografii města. Uspořádal a vybudoval archiv a museum obce Budyně, panství v Doksanech a byl dlouholetým archivářem Libochovického zámku. Zesnulý byl pilným přispěvatelem Sborníku Historického kroužku a zvláště byl dobrým badatelem v církevních dějinách budyňského kraje. Pohřben byl dne 11. května v Budyni. Pokoj popelu jeho!

František Štědrý, jeden ze staré generace kněží-historiků, o jehož náhlém úmrtí v zemském archivu dne 26. ledna 1932 v předešlém čísle jsme se zmínili, narodil se 5. září 1847 v Hostomicích pod Brdy. Rodiče jeho měli jen chaloupku a kousek pole, takže syn František již v útlém věku musil rodičům pomáhati v boji o skývu chudého chleba; v deseti letech pozbyl matky. Při vši chudobě rozhodl se otec svého nadaného synka dáti na studie do Prahy. Byla to pro něho ohromná oběť; pěšky donášel synovi do Prahy — 40 km vzdálené — prádlo a různé životní potřeby. Po dokončení gymnasia vstoupil František do kněžského semináře, a byl 20. července 1872 vysvěcen. Nato stal se kaplanem v Peruci a pobyl tam celých 19 roků, až do srpna 1892, kdy byl jmenován farářem v Slavětíně. Slavětín má památný chrám sv. Jakuba, v němž je mnoho rytířských erbů a náhrobků, k nimž však nedostávalo se příslušných záznamů. To pohnulo nového faráře Štědrého k horlivému badání historickému a shledávání dějepisných záznamů a zpráv nejen v místě a okolí, ale i v archivech pražských a jiných. Tak stal se historickým badatelem a spisovatelem. Zanechal po sobě mnoho cenných prací a ještě více materiálu nezpracovaného. Známým se stal svou „Obranou sv. Jana Nepomuckého“, kterou nutno pokládati za první vědecké obhájení svěťce proti hanopiscům. Mnohé práce otiskoval ve Sborníku historickém. Také tento časopis přinesl hojně jeho prací. Některé práce vyšly samostatně. Napsal obsáhlou monografii: Král. město Louny, Týnec Panenský, monografie četných vsí na Lounsku atd. Z arcibiskupského archivu vybral tři tlusté folianty cenných záznamů z doby pobělohorské. V mnohém doplňuje Rezka. Také na Strahově mnoho pracoval, neboť byl přítelem zesnulého knihovníka P. Straky. Každý čtvrtek jezdil do Prahy a hledal v archivu zemském, místodržitelenském, konsistorním; jezdil i po archivech venkovských. Mnohé věci dával si opisovati. Byly to drahé studie, proto asi také po něm nic nezbylo, jenom ohromná knihovna ve 3 pokojích, kterou slíbil Strahovu ještě za života svého

přítele P. Straky. Strahovské knihovně odkázal také veškerý svůj materiál rukopisný, čímž zabezpečil jeho uchování a použití.

Biskup Dr. Antonín Podlaha narodil se 22. ledna 1865 v Praze, kde byl jeho otec magistrátním radou. Po absolvování gymnasia věnoval se studiu práv a později bohosloví. Na kněze byl vysvěcen 5. července 1888 a působil jako kaplan v Rokycanech. Roku 1890 byl administrátorem v Kojeticích, v červenci téhož roku stal se kaplanem u sv. Haštala v Praze, načež roku 1891 byl jmenován adjunktem bohoslovecké fakulty, ve škol. roku 1893/4 suploval biblické studium a semitské jazyky. V roce 1894 byl povýšen na doktora bohosloví, stal se roku 1895 profesorem náboženství na vyšším gymnasiu na Novém městě v Praze, roku 1896 prefektem Akademie hraběte Straky, od r. 1899 byl profesorem náboženství při reálce na Malé straně, roku 1901 byl jmenován docentem dějin umění v arcibiskupském semináři. V r. 1903 stal se kanovníkem metropolitní kapituly, v r. 1920 světícím biskupem pražským a od 11. října 1930 byl děkanem metropolitní kapituly sv. Víta v Praze. Biskup Podlaha byl v r. 1903 zvolen dopisujícím členem České akademie a byl na sklonku života jejím řádným členem. Roku 1907 stal se mimořádným členem Královské české společnosti nauk, r. 1910 státním konservátorem. Již jako profesor náboženství na střední škole věnoval všechny volné chvíle pěstění církevního umění, literatury a starobylých památek. Nebylo nad něho lepšího znalce historického umění. I odborníci laici vyhledávali ho a čerpali ze studnice jeho vědomostí. Když r. 1895 konala se výstava národopisná, bylo perlou výstavy oddělení církevní. Jeho tvůrcem a pečlivým ošetřovatelem byl dr. Podlaha. Stav se kanovníkem u sv. Víta, ponořil se ve volných chvílích, někdy násilně spánku odňatých, do arcibiskupského a kapitulního archivu, s pilí mravenčí je nejprv uspořádal, všechny vzácné klenoty z nich vyhledal, přečetné nové tiskem vydal, sám skoro na vše náklad nesl a tak propracoval až do naprostého vyčerpání tělesných sil i — hmotných prostředků. O jeho neúporné práci podává svědectví jeho osmisvazkové dílo „Posvátná místa království českého“. Zamýšlel popsat celé Čechy, všechny chrámy a kaple, všechny církevní památky, při tom zároveň napsati stručnou, ale obsažnou historii jednotlivých farností a vikariátů. Tu nutno podotknouti, že dr. Podlaha osobně všechna popisovaná místa navštívil, až k zvonům do věží vystoupil, vše shlédl a popsal. Když nešlo jinak, auto jakési staré si zakoupil, šoférem se vyučil a zkoušku složil, aby sám od místa k místu jezdil a na díle svém mohl pracovati. Jiné jeho veliké dílo je pětisvazková „Bibliografie katolické literatury“. Nejen každý spis, který měl nějaký vztah k životu církevnímu, ale i každý článek v časopisech a novinách, pokud byl podepsán, byl jím zaznamenán. Touto činností historicko-vydavatelskou není zdaleka vyčerpána práce Podlahova. Jeho práce bohoslovné, filosofické a vůbec kulturní jsou velmi početné. Soupis všech jeho prací musíme přenechat povolánímu životopisci; obšírný životopis Podlahův sám vydá jistě objemnou knihu. Jen ještě upozornujeme na jeho „Bohovědný slovník český“, jehož pátý svazek právě vychází a dospěl k písmenu I, dále na „Časopis katolického duchovenstva“, který neobyčejně povznesl, na Vzdělávací knihovnu katolickou, na Dědictví sv. Jana a Dědictví sv. Prokopa, jejichž byl redaktorem. A co jiné ještě práce vykonal! Jeho výstava svatováclavská, jeho činnost konservátorská, jeho dostavba chrámu sv. Víta, za jehož největšího strážce byl právem pokládán v celé české veřejnosti, vyplnila by snadno celý život jednoho člověka. Ještě několik dní před smrtí vydal obrázkové album nových památek katedrály sv. Víta. Pro své velké zásluhy o dostavbu dómu byl biskup Dr. Podlaha pochován dne 18. února 1932 v arcibiskupské hrobce ve velechrámu sv. Víta.

Klokotský poutní chrám opraven. Vesnice Klokoty na úpatí Klokotské hory na pravém břehu Lužnice jest původu velmi starého. Na počátku 13. století bylo tam sídlo Vítka Vítkovce a jeho syna Ojíře, na konci 14. stol. byl

klokotský kostel již farním. Po založení Tábora byly i Klokoty připojeny k panství táboorskému r. 1420. — Roku 1421 dal zde Žižka upáliti 50 adamtů i s knězem jejich Petrem Kánišem. — Po odboji šmalkaldském zůstal Tábor Klokoty a získal je až zase r. 1469 a měl je pak ve svém držení až do konce 17. století. Roku 1702 byl při kostele založen klášter benediktinů, odbočky to kláštera v Medlíku v Dolních Rakousích. Benediktini však prodali Klokoty brzy zase obci táboorské. Klokoty byly od dávných dob hojně navštěvovány zbožnými poutníky, jak svědčí množství zlatých a stříbrných křížků, hvězdic, srdcí, řetízků atd. jimi obětovaných. Nejstarší mince je z roku 1531. Jak je starý obraz P. Marie Klokotské, není známo; jisto však je, že byl r. 1622 pražským malířem Ondřejem Burgerem obnoven. V poslední době byl poutní chrám klokotský péčí děkana Fridricha za spolupůsobení města Tábora, ředitele musea dra Kroupy a za spoluúčasti Památkového úřadu podroben důkladné opravě. Po opravě značně ohroženého zdiva a po restauraci celého vnitřku, t. j. fresek, štuk a pod. byly opraveny a do původního stavu zase uvedeny všechny oltáře a dřevěná kazatelna. Restauraci provedl pietně osvědčený restaurátor arch. Jar. Major.

Dr. Čeněk Zíbrt. V tentýž den jako biskup dr. Podlaha — v neděli 14. února 1932 — zemřel v Praze ve věku 68 let vrchní ředitel knihovny Národního musea v Praze v. v. a mimořádný profesor kulturní historie na Karlově universitě, spisovatel dr. Čeněk Zíbrt. S ním odešel na věčnost jeden z nejlepších našich pracovníků v oboru kulturní historie a zároveň výborný znatel národopisu. Z jeho literárního díla uvádíme jmenovitě: „Dějiny kroje v zemích českých od dob nejstarších až po války husitské“, „Z dějin českého knihtiskařství“, „Staročeská tělověda“, „Kouzelný proutek“, „Virgula a siderické kyvadlo“, „Seznam pověr a zvyklostí pohanských z 8. věku“, „Bibliografický přehled českých národních písní“, monumentální dílo „Bibliografie české historie“. Dr. Zíbrt dlouhá léta redigoval národopisný časopis „Český lid“. — Zesnulý pocházel z Kostelce nad Vlt. (u Milevska), kde se narodil 12. října 1864. Gymnasium studoval v Písku. Jeho svědomitá vědecká práce zajistí mu provždy čestné místo na poli bádání české kultury lidové.

K jubileu na Sv. Hoře u Příbramě. Před 200 lety, r. 1732, byla slavnostně korunována milostná soška svatohorské bohorodičky. Soška sama jest odkazem slavného arcibiskupa pražského Arnošta z Pardubic. — Ke korunovací došlo takto: V 17. století žil v Itálii zbožný a bohatý muž Alexander Sforza. Ten odkázal své velké jmění vatikánské kapitule, aby byly z něho pořizovány drahocenné korunky pro starobylé sošky a obrazy Panny Marie. Jako podmínku ustanovil, aby soška nebo obraz byly hojně mezi lidem uctívány a podle soudu kapituly skvěly se zaručenými zázraky. Horlivý superior svatohorský P. Prokop Příhoda požádal o toto vysoké vyznamenání pro Svatou Horu a obdržel je reskriptem ze dne 2. ledna 1732. Korunovační akt vykonal v zastoupení pražského metropolitů světící biskup pražský Rudolf Spork. Hlavní jubilejní slavnost se začne v neděli 5. června 1932 a potrvá celý týden.

Husovy rektoráty. Kdosi vytkl v kulturní hlídce „Národního osvobození“ našim učencům, že neprecisují svého stanoviska ke sporné otázce, zda byl Hus rektorem university. Z vyzvaných odvětili dva: Flajšhans a Ryšánek, který ve „Filologických listech“ už před časem popřel oba rektoráty Husovy. Flajšhans hájí jednoho rektorátu Husova z r. 1409. Ale doklady jeho neobstojí, jak dokazuje v „Nár. osvobození“ Fr. Ryšánek. Co před lety Flajšhans v „Osvětě“ (1899) uvedl jako rektorskou řeč Husovu, je pozdní padělek a sám objevitel této řeči vzdal se tvrzení. Ryšánek popírá i druhý rektorát Husův; jde o pozdní pramen, tak pozdní, že mluví o akademii místo o universitě a plete rok 1412 s rokem 1409. Sám Flajšhans klade tuto zprávu do 17. až 18. století. — Ryšánek vysvětluje také prof. F. M. Barto-

šovi, že jeho objev, který měl rektorátu Husova z r. 1409 obhájit — totiž historický kalendář Prokopa Lupáče z Hlaváčova z r. 1584 — není nikterak průkazný, ježto nemůže býti čerpán z knihy rektorů. Také druhý doklad z r. 1618 nic nedokazuje. — Hus tedy rektorem university nikdy nebyl.

Proč jsme známi ve světě. Americký profesor Andrews v přednášce v Košicích koncem června 1931 prohlásil: Československo je dobře známo ve světě a hlavně v Americe nejen zásluhou krajanů za hranicemi, kteří jsou dobrými Američany, jako na př. Čermák, starosta Chicaga, ale jmenovitě zásluhou mužů, kteří stojí v čele státu. Je to president Masaryk, který je ctěn po celém světě a který pro Ameriku reprezentuje muže, ve kterém je soustředěna civilisace celého Slovanstva. — Podle amerického profesora Malcolna je Československo nejzajímavější laboratoří pro studium vývoje sociálních otázek.

Neznámá vlajka. J. Holub, kapitán daleké plavby, napsal do „Slovenského východu“ z 25. června 1931 stať o přepravě československých vojsk z dálného východu. Nestáčily anglické a americké lodi ani pro vojsko, ani pro jeho osobní zavazadla, ani pro suroviny nakoupené pro potřebu domova. Proto Banka československých legií zakoupila poměrně lacino loď „Legie“, která byla úplně nová a právě vykonala svou první zkušební cestu z Japonska do Ameriky a zpět. Dalo ji zhotoviti Japonsko ve svých loděnicích a prodalo ji pro nedostatečný ruch obchodní. Byl to jistě historický okamžik, kdy po prvé byla vztyčena československá vlajka námořní na oceánské lodi. Vlajka byla považována za ruskou, a když bylo hlášeno našimi lidmi, že je to vlajka československá, oznámily noviny naši loď mezi přípluvšími loďmi: „Legie — Prague — vlajka neznámá.“ Od té doby cizina již zná naši vlajku.

Zbytky českobratrských osad mezi Indiány ve Spojených státech. Revue revuí „Argus“ uveřejnila v č. 9. r. 1931 tuto zprávu: Před třemi lety byl nalezen v Detroitu ve Spojených státech zapomenutý doklad o osadě, kterou zřídili českobratrští vystěhovalci společně s Indiány, obrácenými na jejich víru, západně od Alleghanu. Osada byla založena před dvěma sty roky, roku 1722. Nově nalezený doklad projevuje velmi zajímavou skutečnost, že víra českobratrská přinesena byla už k americkým Indiánům. Zmíněného roku totiž českobratrští osadníci, vedení kazatelem Zeisbergrem z Moravy, společně s pokřtěnými Indiány kmene Delaware založili společnou osadu, skládající se z 5 dřevěných domků, jakýchsi srubů, postavili společnou modlitebnu a dokonce školu. Zde žili až do roku 1777, kdy nastal zápas se staršími kolonisty a novými příchozími — Angličany, kteří chtěli území okupovati pro Anglii. V této době byli obyvatelé osady nuceni uprchnouti. Jejich ves byl nato vypálena společně s osadou indiánskou, také českobratrskou, jménem Osada milosti. Do roku 1923 nikdo netušil, že v Pensylvanii je pohřbena jedna z prvních misíí Českých bratří. Až teprve po náhodném nálezů založeného dokumentu bylo po osadě pátráno a skutečně ve státě Ohio byly podle map a Zeisbergerova deníku nalezeny zbytky českobratrské a indiánské Osady milosti.

Palackého museum. Dne 17. prosince 1931 bylo v Praze slavnostně otevřeno Museum Palackého a Riegra za účasti J. E. arcibiskupa dra Kašpara, zástupců presidenta republiky, vlády a oficiálních osobností ve starém domě v Palackého ulici č. 7. Otevření nového musea bylo zahájeno proslovem primátora dra Baxy, po něm promluvil o významu musea docent dr. Karel Stloukal. Po řeči doc. Stloukala děkoval jménem rodiny doc. Dr. Bohuš Rieger všem přítomným za účast. Slavnost byla zakončena první prohlídkou musea, při níž podal výklad František Palacký. Museum obsahuje pracovny Palackého a Riegrovu, zachované v původním stavu, salon rodiny Riegrovu s přilehlými obývacími pokoji a cenné sbírky národopisné z odkazu Libuše Bráfové-Riegrové. V malém pokojíku, zařízeném prostě, psal Palacký „Dějiny národa českého“. Úzký psací stůlek s poličkou

knih nahoře mu stačil, aby tvořil dílo, které vzkřísilo český národ. Je zde pietně zachováno i psací náčiní, jehož používal, drobné předměty, jež měl u sebe při práci. Na okně visí jeho nerozlučný barometr a teploměr, jež pečlivě každého dne pozoroval. Velký regál s knihami, kožené křeslo a dvě skříně na šaty a prádlo, a pak ještě prostá biedermeierovská postel, úzká a prostá, která byla ložem jeho odpočinku i smrti. Vlevo je pracovna Riegrova, zařízená již s jistým měšťanským pohodlím, zase ve stylu odpovídajícím době. Široký, těžký a bohatě zdobený psací stůl, toaletní stolek, dva výklenky plné knih a četné obrazy. Širšímu obecenstvu bude museum (Praha II., Palackého ul. č. 7) veřejně přístupno až po definitivní úpravě, která si vyžádá ještě nějaké doby, jež bude oznámena v denním tisku.

Dějiny Rakovníka. Musejní spolek v Rakovníku se usnesl vydati svým nákladem dějiny Rakovníka za řízení ředitele J. Rennera, jakož i že se bude domáhati úpravy „Staré pošty“, památné budovy, kde mají býti umístěny musejní sbírky. Podle ujištění zástupců městské rady budova má býti upravena na podzim.

Dva katolické kostely. České noviny v Chicagu, Ill., „Národ“ a „Katolík“, přinesly 8. dubna 1932 se zprávou o výsledné činnosti misionářů v Asii také vyobrazení chudičského kostelíka tamních křesťanů. Připojené vysvětlení dojísta bude čtenáře našeho listu zajímati: Chudá, malá „katedrála“ nejdůst. p. Mar. Ivaniova v Bethanii, jenž jest vůdčí postavou ve hnutí pro spojení jakobitů v Malabaru v Indii. Velké hnutí je v proudu a sta jakobitů připravuje se na vstup do církve katolické, jak arcibiskup tvrdí; ale jest velká potíž s opatřením kostelů a škol pro tolik nových katolíků v krátké době. Máme po ruce podobný dům boží z Čech, ve vsi Sedlci u Netolic. Tam z poručení dvorního dekretu r. 1785 tehdejší úřady zařídily lokali pro několik okolních vesnic. Jak nový chrám a byt kněžský vypadal, o tom poučuje obrázek v tamní farní pamětní knize. Sám mluví o blahovůli Austrie a dynastie k náboženským potřebám českým — není třeba o tom šířit slov. Podotýkám, že „kostel“ v Sedlci hrozil r. 1801 sesutím, proto byl uzavřen. Fara byla zrušena. Chtěli-li osadníci mít svou duchovní správu, musili si za pomoci rodiny knížat Schwarzenberků na Hluboké postavit nový, nynější pěkný kostel či faru a potom jim r. 1867 úřady povolily vlastního duchovního správce. Fr. Teplý, archivář.

Literatura.

G. Barton: **Bartoniczek-Barton-Helwig.** Eine Familiengeschichtliche Skizze. Verl. Bayerischer Landesverein für Familienkunde in München, 1931. Stran 133.

Autor této rodopisné práce, bavorský pošt. úředník G. Barton, dříve Bardonischeck, vzal si do hlavy vyhledatí původ své rodiny. První jeho pátrání neslo se do Skotska, ukázalo se však býti mylné. Pečlivějším badáním zjistil, že první jeho bavorský předek byl český kyrysar, jenž vzdav se vojenského stavu, usadil a oženil se ve vesnici u Bamberka; pocházel z Vinařic u Ml. Boleslavě v Čechách. Tam tedy obrátil autor svou badatelskou pozornost. Hledal pomoci u detektivního ústavu, ale nepochodil. Upozorněn německým rodopisným spolkem v Ústí nad Lab. na slovuťného českého rodopisce A. P. Šlechtu v Praze, obrátil se k tomuto s prosbou o pomoc, již se mu také dostalo v míře nejhojnější a se zdarem. Pokračuje v badání přichází autor z Mladoboleslavska přes Litomyšl do České Třebové, kde myslí, že v Bartoni-Helwigovi (1513—1529 v Č. Třebové) nachází nejstaršího svého předka, a to — Němce. Práce tato, s mravenčí pilí sestavená, přináší i hojně zpráv o jiných rodinách a místech, s nimiž Bartoničkové přišli do styku. Dokud však nebudou k dílu připojeny přehledné a doložené rodopisné tabulky, zůstane v něm mnoho nejasného. A. B.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXIII · 1932 · ČÍSLO 4—5

Bohdan Chudoba:

Roudnická politica.

(*Pokračování.*)

Hned vedle Paruty můžeme zařaditi dílo, které, ač vyšlo z Italie, přece bylo psáno svým autorem pro jiný tábor, takže povstala jakási zvláštní směsina. Je to *Il Seminario de Governi di Stato* od italského španělofila Girolama Frachetty da Rovigo, který musel pro zaujatost pro katolického krále utéci z katolického Říma.²¹ Rozlišuje bez vytáček tyрана od legitimního panovníka²² a mezi oba tyto způsoby vlády klade *signorie*, — dove li principi pretendono esser padroni delle facultà de' popoli. Jinak se na svět dívá dost ztrnule, snad právě španělským vlivem. Jeho kuriosní, španělsko-italský postoj může býti vysvětlen na příklad tím, že hájí machiavellistické myšlenky, že náboženství je pro stát užitečné, ale odůvodňuje ji i dogmatickými důkazy, zvláště bázni z posledního soudu. Při tom si přeje, aby vládcí podporovali náboženství vším možným, jen ne vojskem. Pro knihu věnovanou synu Filipa II. to není vhodná zásada. Čteme-li tyto řádky, napadá nás, zda též v mysli Zdeňka Vojtěcha z Lobkowicz nerozhostila se taková nejistota. Vždyť proto, že byl přítelem španělské politiky, nemusel ještě býti bezvýhradným ctitelem španělských knih, o nichž tu později bude řeč.

Ostatní italská produkce nebyla patrně kupována podle určitého výběru. Z tacitovské literatury jsou v Roudnici Boccaliniho Comen-

²¹ Benátské vyd. z r. 1617.

²² *Allo incontro quando adiviene, che il legitimo principe ingiustamente governi, si fa tiranno, per la qual cosa perde le sue ragioni del dominio, e si rende indegno della tutela del popolo, e se avesse modo di rendere i beni usurpati, si potria condannarlo a restituirli.*

tarii sopra Cornelio Tacito až ve velmi pozdním vydání z r. 1677, ale zato je tu první i druhá řada jeho *Ragguagli di Parnasso*,²³ *Scipiona Amirata Dissertationes* z r. 1609,²⁴ a pěkné benátské vydání rozboru Aristotelovy politické nauky od Felice Figliucciho.²⁵ Stejně vychovatelského rázu jako spisy Guevarovy je mravoučný spis biskupa gaetského, Francesca Patricia Sienského o království a králi.²⁶ Několik prvních vydání Malvezziho zakončuje řadu, kterou Machiavelli započal.²⁷

Daleko méně než Italové pronikli do Roudnice Francouzi. Snad jen to, že Jean Bodin přišel na index mnohem později než Machiavelli, způsobilo, že se do lobbkowiezské knihovny dostaly výtisky jeho prací.²⁸ Ostatně jeden italský překlad Bodinovy Republiky od Contiho vyšel dokonce se schválením španělského krále (neboť inkvizice nebyla zdaleka taková, jak ji vylíčil Lea). Teprve později se do knihovny dostaly Politické rozhovory vznešeného Bolognana Fabia Albergatiho, v nichž je Bodin přesvědčivě kritisován.²⁹ Ve vazbě

²³ Traiano Boccalini, *Ragguagli di Parnasso*, Milano 1614. Něm. překl. z r. 1644. Důležitá *Piedra del Paragone Politico* tohoto odpůrce španělské ex-pansivní politiky v knihovně chybí.

²⁴ *Scipionis Amirati Dissertationes Politicae sive Discursus in C. Cornelium Tacitum*, Helenopoli 1609.

²⁵ Venetia 1583.

²⁶ V roudnické knihovně značně pozdní vydání: *Francisci Patricii Senensis de Regno et Regis Institutione*, Parisiis 1578. Též špan. vydání v překladu Garcesově, Madrid 1591.

²⁷ Virgilio Malvezzi (1599—1654) byl španělským státním úředníkem a používal ke svým poučným rozpravám příběhů ze starověkých dějin. Na Roudnici jsou: *Il Tarquinio Superbo*, Bologna 1632, *Davide Perseguitato*, Bologna 1634, kromě toho řada pozdějších souborných vydání jeho spisů. Malvezziho patrně četl už Václav Eusebius. Pro úplnost dlužno ještě zaznamenat méně důležitá jména: Palazzo, Marzari, Roseo, Durus de Pascolo, Scipio di Castro a Paciani, která v Roudnici doplňují italský oddíl. Málo důležité, ale přece zajímavé jsou i čtyři rukopisy v jednom svazku, každý z nich psaný jinou rukou (Roud. VI. Ef. 15.). První má název *Idea del buon governo*, vychází z Bodina a Machiavelliho a budí pozornost zvláštním rozdělením druhů státních správ: 1. imperio monarchico, 2. comando tyrannico, 3. comando aristocratico, 4. comando oligarchico, 5. comando democratico, 6. comando ochlocletico, 7. comando di donna, 8. comando creditario, 9. comando elettivo, 10. comando usurpato. — Čtvrtý pak vyniká con quella de' dispersi Giesuiti. Que si mostra chiaramente quanto siano piu kuriositou. Nazývá se totiž: *Il Paragone della dispersa Republica degl' Ebrei perniciosi et intolerabili ne' stati de' prencipi i Giesuiti che gl' Ebrei*.

²⁸ *Iuris Universi Distribucio*, authore Ioanne Bodin, Coloniae Agrippinae 1580 (ve vazbě z r. 1594). Ioan. Bodinus, *Universae Naturae Theatrum*, Lugduni 1596. *Methodus* až ve vyd. amsterodámském 1650.

²⁹ Fabio Albergati, *Discorsi Politici*, Venetia 1603. (Ne i quali viene riprobata la dottrina politica di Gio. Bodino, e difesa quella d'Aristotele.) Věnováno Petru kard. Aldobrandinimu.

z r. 1594 je tu též vydání knihy *Vindiciae contra tyrannos* z roku 1589 s označením Štěpána Junia a Bruta Celty jako autorů. Ani dnes ovšem ještě není zaručeno, zda byl du Plessis-Mornay jejím autorem. Podle všeho však argumentace této knihy, založená na přirozeném právu, měla větší vliv na soudobé české myšlení než spousta vydání Machiavelliho. Ostatní francouzskou literaturu zastupuje jen italský překlad listů kardinála Arnolda d'Ossat.³⁰

Nejzajímavějším však oddílem roudnických politik jsou knihy španělské. (Oddílem ovšem v přeneseném slova smyslu, ježto jsou ve skutečnosti roztroušeny po šesti sálech, tvořících starší část bibliotéky, čítající dnes přes sto tisíc svazků.) Najdeme tu otisky španělských zákonů z let 1594 až 1598, opis naučení, která prý dal Karel V. svému synu Filipovi, a spoustu španělských knih náboženských. Výběr politik ovšem ani zde nezahrnuje vše to, co dnes pokládáme za nejlepší, ale jsou v něm jistě knihy nejpoblárnější, knihy, které šly se španělskými diplomaty a vojáky i s jejich zpo- vědníky celou Evropou. Díla jednoho takového autora byla už dříve jmenována: spisy biskupa Antonia Guevary. Obrátme se nyní k ostatním jeho krajanům.

Ve Španělsku, ač tam katolická filosofie stále ovládala politickou teorii, neunikla literatura zásahu humanistického proudu. I v Roudnici najdeme *Libro de vidas y dichos graciosos, agudos y sentencias de muchos notables varones Griegos y Romanos*,³¹ různé sbírky přísloví sestavené z klasických autorů a mravoučné skladby,³² které se ovšem od podobných tisků italských liší hojnějším a zásadnějším uplatňováním náboženských směrnic. Ale Španělská generace druhé poloviny šestnáctého století by nebyla bývala generací

³⁰ *Lettere a Principi di Negotii Politici del sig. Cardinal D'Ossat*, trad. dal francese da Gir. Canini d'Anghiari. Venetia 1629.

³¹ Anvers 1549.

³² *Proverbios y Sentencias de L. A. Seneca y de don Iñigo Lopez de Mendoza, marques de Santillana* (Anvers 1552, vazba *Inconcussa manet*), *Friderica Furia*, známého přítele Holanďanů a překladatele bible, jehož Bonia přišla na index, *De Conciliis* (1599), anonyma *De Regni, Regisque Institutione ad Principem Cerdam Medinnae Coeli Ducem* (aristotelský traktát, Helenopoli 1609), Eugenio de Narbona, *Doctrina Politica Civil* (Madrid 1621), lovaňského theologa Filipa de la Torre *Institucion de un Rey Christiano*, (Anvers 1556, vazba *Inconcussa manet*), portugalského biskupa a napodobovatele Ciceronova Jeronýma Osoria *De Regis Institutione* (Coloniae 1588), právníka Lorenze Ramireze de Prado *Consejo y Consejero de Principes* (Madrid 1617), vlastně překlad 3. a 4. knihy politických aforismů belgického právníka Jeana Chokiera de Surlet.

historiků Cabrery de Cordoba a Antonia de Herrera, kdyby nebyla brzy našla v politické filosofii vítané příležitosti k novému projevu své národní síly a svého sebevědomí. Tak se stalo, že ve Španělsku se politická věda proměnila na čas v propagátorku skutečné španělské politiky. Zavleklo ji to sice, jak uvidíme, do fantasií, ale jen přechodně. Jinak právě tato jistota dodala síly Belarminovi a Ribadaneirovi k ostrým útokům na protestantské a renesanční názory a Juanu de Sancta Maria a Juanu Marianovi k obraně morálky vůči vlastní španělské vládě.

Abychom vystihli vše, co bylo v Roudnici zastoupeno, třeba charakterisovati knihy všech sedmi větších roudnických autorů Španělů: Juana de Salazar, Juana de la Puente, Diega de Rojas, Juana de Santa Maria, Mariany, Belarmina, Ribadaneiry.

Od prvního z nich, Juana de Salazar OSB., prokurátora benediktinského řádu v Římě, je tu *Politica Española, un discurso cerca de su monarquia, materias de estado, aumento y perpetuidad*. Vyšla v Logroňu 1619. Zdánlivě logickým, v propositcích sevřeným způsobem se tato kniha snaží dokázat přímo nadzemskou velkolepost španělského státu, jehož jediným základem a zároveň též jediným důvodem k existenci je náboženství, — *no las reglas y documentos del impio Machabelo, que el atheismo llama razon de estado*. Ale důvod proto nebyl zdaleka metafysický, jak bychom očekávali. Salazar dokazoval důležitost náboženství z klasických dějin a význačným důvodem mu bylo i to, že — *esto confiessan los mismos politicos* — *pues Machabelo, maestro de ellos dize, que la religion es necessaria para conservacion, de estado,* — y Bodino afirma, que los atheistas confiessan, que no hay cosa más eficaz y poderosa para conservar los estados que la religion. A posledním rozhodným důvodem mu byla španělská tradice, ač o španělském státu měl představy dost fantastické. V době, kdy jeho vlast prožívala úpadek za úpadkem, tvrdil, že — *el cuidado y conato de España no es acumular y amontonar dineros, por ser tan crecidas sus ordinarias rentas, sino grangear de antemano con ellos las voluntades y apoderar se de los animos, en que consiste el principal thesoro del principe*. Jaký to protiklad populárního spisovatele a skutečného politického stavu! Heslem pro budoucnost byl Salazarovi výboj: — *el estado y disposicion, en que de presente se hallan las cosas del mundo, que es la union de los propios reynos de España y la*

discordia de los confinantes y estraños, es oportuna ocasion para la conservacion y aumento de su monarquia. Ustanovení španělské monarchie mu bylo zvláštním řízením Prozřetelnosti, — los reyes Españoles eran en su proceder y acciones más sacerdotes que jeuzes y eclesiasticos mas que seglares —. Verš 27. ze sedmé kapitoly Daniele³³ považoval přesvědčeně za poukaz na Španělsko, jehož království bude proto trvati mnoho století a bude královstvím posledním.

Vzpomeneme-li si při Salazarovi na Cervantese, který mluví o duchovních jako o lidech, kteří — sin haber visto más mundo que el que puede contenerse en veinte o treinta leguas de distrito — nemají nic pilnějšího na práci než — de rondón a dar leyes a la caballería, — druhý autor nám tyto řádky připomene ještě více. Je to valladolidský dominikán, Juan de la Puente, od r. 1600 královský historiograf, později převor u sv. Tomáše v Madridě. Jeho kniha se jmenuje *La conveniencia delas dos Monarquias Catolicas, la de la Iglesia Romana y la del Imperio Español*, a je věnována Filipovi III. Na ozdobách titulních listů jsou papežské a španělské znaky spojeny in vinculo pacis. U papežského znaku je heslo: *Luminare maius, ut presit urbi et orbi*. U španělského: *Luminare minus, ut subdatur urbi et dominetur orbis*. Kniha je psána zřejmě proti Historii kard. Baronia³⁴ a srovnává Španělsko s církví podle shodných čtyř známek: *una, sancta, catholica, apostolica*. Proto se ani říše, jejíž význam se vůbec u španělských politických spisovatelů rovnala nule, nemůže Španělsku vyrovnati. Důvody, kterými dílo zaplňuje většinu svých početných stran, jsou fantastické buď samy sebou, nebo způsobem, kterým jsou provedeny. Tak mnoho místa je věnováno otázce příchodu sv. Jakuba většího do Španěl.³⁵ O zeměpise má autor představy velmi primitivní a najdou se u něho takové proposice

³³ *Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quae est subter omne coelum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et obedient.*

³⁴ Cesare card. Baronio (1538—1607), rodem ze Sory v král. neapolském, psal kriticky o Španělsku ve své Církevní historii, jejíž jedenáctý svazek byl španělskou vládou konfiskován, poněvadž Španělsku upíral právo na Sicílii.

³⁵ Tento předmět byl tehdy ve Španělsku velmi oblíben. Jmenujme jen compostelského kanovníka Juana de Salazar (není totožný s výše uvedeným J. de S.), *Tratado apologetico de la venida y predicacion de sant Jago apostolo Zebedeo en España*, nebo Marianův traktát *De adventu Jacobi maioris apostoli in Hispaniam*.

jako: Prueba se que huvo en España en la primitiva Iglesia mas santos confesores que en otros reynos de Europa.

Zajímavá knížečka Diega de Rojas dostala se do Roudnice jen v úpravě švýcarského lékaře Pavla Lentula, který zároveň připojil francouzský překlad.³⁶ Je na ní viděti vliv erasmovské kritiky a otázkovou horečku doby, která se však často spokojovala prapodivnými odpovědmi. Proč první lidé měli raději krále než republiky? Poněvadž byli sobeční a neměli smyslu pro pospolitost. Odpověď jistě nezvyklá, badatele v odborné literatuře by zajímalo, zda ji napsal španělský autor či upravovatel. Na druhé straně však k odpovědi na otázku, proč lidé dávají teď přednost království, dodává: je jisto, že republiku chtějí jen boháči a mocní, pro chudáky je lepší, když mají krále. Nic z této odpovědi nemluví víc než věčný boj kalvinistů a jesuitů o zachování a uplatnění přirozeného práva. Úplně podle toho odpovídá autor nebo překladatel na otázku, proč králové nejsou podrobeni zákonům: poněvadž králové byli dosazeni od našich předků a ti nemohli věděti lépe než my, co by se dnes hodilo za zákony, proto žádný zákon nesmí být věčný kromě zákona toho, kdo zná věci přítomné i budoucí. Boha.

Učeněji a také praktičtěji se na věci díval člen řádu bosých františkánů, fra. Juan de Santa Maria, jenž virtuosně využil typického libreta pro morální skladby, jež šestnácté století vytvořilo svým zájmem o filosofii státní správy.³⁷ Předmětem zaměstnávajícím celou jeho knihu je královský úřad, imago fictilis et contrita, jež učený františkán posuzuje způsobem tak moderním a nezaujatým, že se tím nepochybně staví na jedno z předních míst klasické státovědecké prózy španělské. Na začátku knihy se vypořádává s demokracií, zavrhuje ji podle zkušeností své doby: je příliš podrobena ctižádosti, jež vede až k tyranidě, a vleče s sebou správní roztržštěnost. Pak se teprve obrací ke královskému úřadu, jenž jako obraz El Grecoův je z dálky krásný a z blízka samý hrubý tah a skvrny, a probírá jeho povinnosti nejdříve po stránce filosofické, pak i praktickými radami.

*

(Dokončení.)

³⁶ Diego de Rojas, Problemas en Filosofia Moral, nuevamente corregidos y traduzidos en lengua francesa por Pablo Lentulo, Berne 1612.

³⁷ Juan de Santa Maria, Tratado de Republica y Policia Christiana, Barcelona 1617.

Antonín Janda, archivář:

Škola a pře obce s děkany o pole Školka v Budyni n. O.

(Pokračování.)

Malá to náhrada za výborný pozemek výměry 60 str. Tato oba-
polná smlouva zní:

„Poněvadž za příčinou jistého děkanského pole „Školka“ tak
nazvaného mezi důstojně velebnýma pány děkany z jedné, a vzác-
ným magistrátem. též počestnou obcí J. V. O. kníž. M. z Dietrich-
steina (P. tit.) města Budyně nad Ohří strany druhé, již od dra-
ných časů veliká nevole a roztržitosti zrostly, obzvláště pak z této
příčiny, že při vyslyšení v příčině téhož pole v roku dávno pominu-
lém 1702 od toho času ustanoveného vzácného Magistrátu devíti
starých měšťanův a sousedův města zdejšího (jichžto examina v de-
positě magistratuální se podnes nachází), vyřknuto bylo, kterak tak
oni svědkové od svých předkův slyšíce, v oustní vědomost dostali,
že by to svrch jmenované pole od domu Slaninovského (č. 66), nyní
obecního městského pocházelo, důstojně velebným Pánům děka-
nům budyňským na ten takový způsob: By oni naproti témuž užít-
ku v den nedělní a sváteční cantorův zdejšímu obědy dávali, k uží-
vání postoupeno bylo, v roce pak minulém 1749 zase ta za pře-
dešlých pánův děkanův od vejš praveného vzácného Magistrátu a
počestné obce budyňské již dávny čas trvající rozepře se obnovila,
kdyžto při nařízeném fassionování duchovních polí, nynější vzác-
ný Magistrát do potazu vzal, zdaliž takové pole dle vyřčení opáče-
ných devíti svědkův od domu prv Slaninovského, nyní obecního
městského pocházející, s jinýma polema k témuž domu patřičně do
nového Rullasního extraktu a do poplatků zemských tohoto král.
českého potaženo jest, anebo ne, a tady důstojného a vysoce uče-
ného Pana Leopolda Jana Lausekra, na ten čas děkana budyňské-
ho, starožitného collegiátního kostela Sv. Cosma a Damiana v Sta-
rý Boleslavy kanovníka, a skrze díl kraje rakovnického arcibiskup-
ského vikarium foraneum k důmění a bázni přivedl, že ta za pře-
dešlých děkanův od počestné obce pozdvížená, a až dosud nikda ne-
dokonaná rozepře zasej novejš vznik vezme, a nechvalitebná nevole

původ býti může, oni pak skrze to pro usazování na budoucí věčné časy vši takové rozepře, nejenom vzácný Magistrát k dokonání toho tak prokázaného práva dotazu a disputátu žádal, ale i také k ochotnějším, několikrát již jmenovaného disputátu a soudu dokonání, zadržení osmi strychův čistého žita, které prvnější páni děkanové na místě těch od starodávna v obyčej uvedených obědův kantorovi budyňskému dávali, sobě vyvolil, a skutečně také až do vyhotovení přítomné na papír posazené, obojí strany oumyslu oblíbené, též na věčné časy trvající declarati a závazku kantorovi zdržoval.

Pročež jsouce obojí straně jmilý svatý pokoj a jediná toužebnost po dobrém srozumění, vzácný Magistrát jménem a na místě celé počestné obce tohoto města Budyně, po bedlivém vši toho starodávného disputátu podstaty vyšetření, též povážením těch od vysoce Slavné cí. kr. vrchní Rectifikační komise za tou příčinou vyzdvýžených dvou extraktu, které patrně dokazují, že toho často jmenované pole nikoliv do usedlosti městské a pod plat městský potaženo jest, aniž in Rullasio rectificacionis se vynachází (to již mohli dávno věděti!), tuto svou konečnou, a na věčné časy trvati mající deklaraci činí, že ani nynější v svých oudech, aniž budoucí v potomkách postavená počestná obec žádného práva k opáčenému, pod jménem Školka děkanskému poli má, aniž sobě více dělati chce, nobrž všem důvodům a důkazům při ruce majícím, též těm, které by se snad budoucně v té případnosti vyskytnouti mohly, renuncuje, a je zcela za neplatné činí, též vši síly právní proti druhé straně čelící postoupením na to pole celého práva zbavuje. —

Naproti tomu ale předjmenovaný, nynější důstojný a učený Pan děkan v osobě své, a osobě jeho budoucí Páni děkanové zdejší, též v moci tohoto Instrumentu svou konečnou deklaraci činějí, že těch osm strychů čistého žita de jure conventudinario kantorovi budyňskému patřících pro lepší jeho vyživení, každoročně, a to na věčné časy, bez všeho odporu pořádně odváděti povinen jest a bude, a respective povini budou. Na kterémžto ustanovení obojí strany uvyknouce, tento Instrument vůle své declaratorní, a všech starodávných přítomných i budoucích v té případnosti vyskyčených, aneb vyskytnouti mohoucích rozepří annulatoří k neměnitelnému a stálému, tak a nejinač dodržení v třech stejných exemplářích zhotoviti nechala, a napotom podpisem, též užívající pečeti comolo-

risovala, kterýžto Instrument po předcházejícím, od obojí strany Milostivé vrchnosti povolením, tu, kde patří, vtělen bejti může.

Actum v městě Budyni nad Ohří dne 21. Octob. leta Páně 1750.

LS Leopold Jan Lauseker, m. p.
děkan budyňský.

Vic. for.

LS Purgkmistr a Radda,
ibidem.

*

Tímto aktem uzavřela si obec ovšem branku na vrácení pole toho, a také akce podniknutá v tom směru r. 1922 zůstala marnou.

A tak konečně urovnán tento dlouholetý spor o toto nešťastné pole Školka, kde ovšem obratným tahem děkanů budyňských připravena byla obec o výnosný celý lán pole. Tuto dávku 8 str. žita dávali a dávají děkanové dočasnému varhaníkovi až dosud.

Jest třeba také doplniti dějiny naší školy, neboť nezůstala tato stále na témž místě u fary. Roku 1652 dosazen do Budyně nový děkan Jiří Lev, jenž se stal miláčkem p. hraběnky Ludmily ze Šternberka. Tato darovala mu pár pěkných koní. Ale děkan nevěděl si rady, kam je má umístiti, an na děkanství tehdáž stáji nebylo. Nejlépe hodila se k tomu škola. Třída byla v přízemí, a nahoře byt pro učitele, a tak musila třída nahoru, a učiteli dán malý kumbálek. V bývalé třídě umístěny nyní koně. Stropy tehdáž byly ovšem dřevěné, a teď si pomysleme na tu atmosféru ve školní světnici z výparu koní. Všechnen zápach zdola pronikal stropem nahoru, a okna pro týž výpar nemohla se ani otvírati. Ale to vše nevadilo pro koníčkovou zábavu děkanovu, třeba při tom zdraví dítek trpělo.

Dne 24. července 1787 vypukl v domku č. 16 oheň, který ztrávil celé město, při čemž i stará fara i škola do základů shořely. Fara i škola umístěny zatím v domech, které požárem tak neutrpěly, než mohlo býti pomýšleno na novou stavbu obou budov. Zatím obec koupila od dědiců Samuele Hrbka, býv. purkmistra dům č. 13, kde zřídila třídy dvě pro vyučování, a byty pro učitele i pomocníka, a tak r. 1794 otevřena nová městská škola. Zatím děkanství vystavěno z části na místě bývalé školy, z části na dvoře, a místo bývalé fary ponecháno pro vjezd a dvůr. Brzy však dvě třídy nestačily, a tak r. 1838 zavedeny třídy tři, a to 1. třída z bytu pomocníka, kterýžto se pak říkalo „pokojíček“. Ježto dítek na škole stále při-

bývalo, pomýšlela obec zříditi novou školu ve větší budově. Již roku 1856 koupila t. zv. Reitrovic dům č. 65, nechavši jej upravit pro novou trojtřídní školu s byty pro učitelstvo, a tak dívky ze staré školy v květnu r. 1857 do nové slavnostně převedeny, třetí již.

Avšak ani tato dosti rozsáhlá budova nestačila pro počet dítek školou povinných, ačkoliv bylo tu pak 5 tříd a 2 paralelky, a tak obec odhodlala se koupiti roku 1894 zahradu zvanou Hartmanovskou za městem, kde vystavěna r. 1895—96 monumentální nová budova, kam pak dne 1. října 1896 dívky ze staré školy do nové za přiměřené slavnosti uvedeny.

O učitelích, kteří tu na škole působili, můžeme podati tuto zprávu: První známý kantor v Budyni objevuje se r. 1549 pod jménem Vojtěch Polonus (Polák), který býval r. 1524 kantorem v Horažďovicích. Tam přeložil z latiny v jazyk český spis kněze Jana Vodňanského „Satanášova věž“, jak sám píše: „Psáno a dokonáno toto vykládání z latiny v český jazyk l. P. 1529 v pátek v předměstí Horažďovickém.“¹¹

Druhým známým učitelem byl Andras (Ondřej) bakalář. Za něho vyslala budyňská škola r. 1560 k beanii (universitní zápis) 16 žáků. Roku 1568 opět 16 žáků, z nichž někteří pocházeli až ze Soběslavě, z Teplice, a mezi nimi byli dva synové lazebníka z Budyně. Z toho patrně, že škola v Budyni t. č. byla vyhlášená.

Třetím učitelem byl 1571 Paulus, který žádá konsistoř v Praze, že chce býti knězem. Zdali mu povoleno bylo, nevíme.

Za časů p. Jana Zbyňka z Hazmburka (a snad již dříve) bývala škola v Budyni utrakvistická, neboť za pražského rektora M. Bacháčka vysílání sem na školu bakalářové z pražské university. Tak vyslán r. 1605 Johanes Čachota, bakalář, přední správce u sv. Jiří v Praze. Roku 1606 ustanoven Josef Columella Misenus (též Stříbrský), bakalář a správce u sv. Jiří. Byl nejspíše bratrem Jana Columella Stříbrského, který r. 1601 byl ustanoven bakalářem v Lounech.¹²

Roku 1608 třetím bakalářem byl Voldřich Táborský, též správce u sv. Jiří. Pak zprávy o škole v Budyni mizí až do r. 1623, kdy dočítáme se, že tu byl kantorem Jan Šimeček s ženou Salomínou, maje pak v držení dům č. 38 a dvorec č. 223. Zemřel r. 1657.

¹¹ Truhlář, Č. R. 331.

¹² Štědrý, Louny str. 55.

Kdo tu potom v těch strastných letech za válek a po nich na škole působil, ztrátou archivu zpráv se nedochovalo. Až teprv r. 1668—71 objevuje se tu co kantor a varhaník Matyáš Smitalius. Dostával z důchodu obecního 2 kopy 36 gr. (2 fr. 55 kr. rýn.) měsíčního platu. „Koupil si domek č. 52, neví se ale zač (praví gruntovní kniha m. B.) a proto že se dopustil — přijímání čisté krádeži, byl z něho sehnán a závdavek připadl Pavlu Smolovi za ztrátu.“ — Byl totiž právem volán co svědek — spíše však co obžalovaný — v trestním líčení Pavla Smoly, panského úředníka, proti jeho děvečce Veruně, která mu r. 1670 ukradla 40 fr., a nejspíše si je u Smitaliusa tajně uschovala. Smitalius odešel pak do Loun, kde byl přijat za kantora.

Roku 1671 přijat sem kantor Václav Slavík. Běře 1 kopy gr. měsíčně od obce. Obědy má na děkanství a plat podle ustanovení Jana IV. z Hazmburka.

Roku 1677 stal se tu kantorem Daniel Chvalkovský, rodič z Bydžova, o němž se dále více nepíše.

Po něm tu byl kantorem r. 1687 Franc Purkyně, rodák a měšťan, držitel domu č. 31, maje za manželku Alžbětu. Zemřel podle matriky r. 1719 co starodávný literát. Jemuž se prvně zvonilo novým umíráčkem, pořízeným děkanem Pavlem Studničkou.

Po Purkynovi, který se asi učitelství vzdal, přijat r. 1690 Vít Janda z Klatov co kantor a varhaník. Brzy však se měšťanům znelíbil, a ti mu dali výpověď ze školy. To však rozhorlilo prehlého děkana Godefrieda Hovera tak, že zaslal radě města hrubý dopis, kde vyhrožuje, že to trpěti nebude, aby rada dávala učitelům sama výpověď, to že přísluší jen jemu co vrchnímu dozoreci nad školou, Janda prý je znamenitým učitelem, a koná prý svědomitě svých povinností v kostele i ve škole. Tato výpověď měla však své pozadí, neboť děkan Hover odebral kostelníkům (měšťanům) psaní matrik, jež přece nějaký ten groš vynášelo, svěřiv toto psaní kantorovi. A proto ta nevraživost měšťanů.

Avšak ani láska ke kantoru Jandovi netrvala dlouho, neboť když jednoho dne nepřicházel Janda dlouho — ví Bůh pro jakou příčinu — oblékat děkana ke mši, rozběhl se děkan z kostela do školy, láteře na ustrašenou manželku kantora, aby pověděla, kde je její muž. Když mu toho ale sdělit nemohla, ztloukl ji ve zlosti svou rákosovou holí (t. zv. španielkou) tak, že dlouho potom stonala.

Kantor žaloval pak děkana pro tuto surovost u místodržících v Praze, a ti nařídili 27. listopadu 1696 slánskému hejtmanství, aby věc náležitě vyšetřilo. Děkan dostal asi s konsistoře notnou důtku, neboť brzy nato dne 10. ledna 1697 píše městské radě, aby Jandu co možno záhy pro nesvědomitě nepořádky, jak ve škole, tak v kostele ze školy propustili, že s ním již nic více míti nemíní.

Dcera jeho Judita provdala se tu za Kristofa Beze (Böse — Němce) z Krupky, domkáře v č. 139 za Fortnou.

Po vypuzeném Jandovi nastoupil r. 1697 službu kantorskou Jiří Podskalský, nikoliv však na dlouho. Kantoři dostávali podle výkazu z r. 1694 od vrchnosti ke své službě 4 str. žita. *(Pokrač.)*

V á c l a v B a r t ů n ě k :

Žďárští ze Žďáru co patronátní páni Kladna.

(Pokračování.)

Dne 2. března 1611 jest mezi těmi hejtmany rytíři, na něž si stěžují stavové kraje slánského stavům v Praze shromážděným. Sdělují totiž, že hejtmani slánští ve Slaném nejsou a mnozí ze stavu rytířského se připojili k litoměřickému kraji a „tam zůstávají; tolikéž pan Jaroslav z Martinic, Jan Novohradský z Kolovrat a na Buštěhradě, pan Ctibor Tiburcí Žďárský a na Kladně, . . . rádi bychom tomu lidu passovskému pasy dali k Slanému, Rakovníku a Berounu . . . jest nás k tomu málo . . .“ Nemohou proto ničeho podniknouti proti Pasovským.⁸³

Dne 9. srpna 1612 jest jmenován jako komisař na listině chované v archivu slánském. Matyáš císař ukládá komisařům Janu Hynkovi z Hasenburku, Jaroslavu Bořitovi z Martinic, Janu Buštěhradskému z Kolovrat, Tiburcímu Žďárskému ze Žďáru, Bohuslavu Valkounovi z Adlaru a rychtáři města Slaného, aby s věřiteli královských dluhů jednali o příročí.⁸⁴

Nespokojenost Moravanů s hejtmanem zemským Ladislavem Berkou a císařem Rudolfem propukla na sněmu, který si stavové moravští svolali do Slavkova na Moravě. Navázali též styky s Ma-

⁸³ J. Novák. Sněmy české XV. r. 1611 pg. 330. č. 272.

⁸⁴ Archiv města Slaného, listina dto. 9./8. 1612. Opis v Zemském archivu.

tyášem proti jeho bratru Rudolfovi. Tento vida hrozící nebezpečí, svolal 10. května r. 1608 stavy do Prahy. Na sněm se dostavili jen Čechové a mezi nimi i Ctibor Žďárský. Vojsko Matyášovo se blížilo k Praze a proto Rudolf vydal výzvu k mobilisaci. Šlechta místo zbrojení, využívajíc nesnází císařových, domáhala se na něm svobody náboženské. Nicméně po jednání, které nemělo valného výsledku, narychlo shromážděn zbrojný lid, kterým obsazeny výšiny kol Prahy, kam již přední hlídky Matyášovy dosahovaly. Matyáš vyslal posly do Prahy, ucházeje se o přízeň stavů. Stavové zvolili výbor, v němž se nalézá také Ctibor Žďárský. Výsledkem jednání, které trvalo 18 dní, byla úmluva, podle kteréž Matyáš byl uznán plnoprávným pánem Moravy a nástupcem Rudolfa v Čechách. Příslušné protokoly sepsány ve vojenském táboře u Štěrbohol, kde je také oba bratři podepsali 26. června 1608. Úmluvu spolu s jinými podepsal také Ctibor Žďárský.⁸⁵ I dalšího jednání až do podepsání majestátu císařem Rudolfem 9. července 1609 zúčastnil se Ctibor Žďárský.

Dne 3. ledna 1611 vdává dceru Annu Marii ze Žďáru. Zve na svatbu svého ujce pana rytíře Pětipeského: „Nečiním toho tejna, kterak předně z vůle Pána Boha Všemohoucího, potom k milostivé přímluvě J. Mti. C. krále a pána našeho nejmilejšího, všechněch nejvyšších pánů úředníků a pánů soudcův a jiných mnohých vzácných pánů, zvláště pak na přátelskou snažně a často vyhledávanou prosbu urozeného pana Hartvika Vratislava z Mitrovic a na Mníšku urozenou pannu Annu Marii Žďárskou, dceru svou, témuž pánu Hartvikovi jsem zaslíbil. Také k dodání dcery mé panu Hartvikovi za manželku a k vykonání svatebního veselí, den totiž to pondělí po památce Nového léta, t. j. 3. dne měsíce ledna jmenoval. Kteréžto svatební veselí v domě v Menším městě pražském dobré paměti urozeného pána p. Jana Václava z Lobkovic šťastně se vykonati má s pomocí Boží. Jsouce já žádostiv při takovém křesťanském a pobožném sňatku svatebním Vás přítomného míti, za to Vás, můj zvláště milý pane ujče, přátelsky žádám, že den před tím do měst Pražských přijedete a na zejtrí do oznámeného domu mezi 12 a 1 hodinou na půl orloji najíti se dáte a takové svatební veselí okvasiti nápomocni jsouce osobou svou ozdobíte a okrášíte. Če-

⁸⁵ J. Dobner. Monumenta his. boh. II. 497. Též časop. česk. musea 1845 pg. 293.

hož já se zase nápodobně při jiné touž měrou příležitosti a jiným všelijakým dobrým a k Vám příjemným přátelstvím každého času volně odměniti nepominu.⁸⁶

Při vpádu Pasovských do Prahy r. 1611 roznesla se zpráva, že ješuité chovají ve své koleji mnoho prachu a střeliva, kterým podporují prý tajně Pasovské. Aby dokázali svou nevinu, žádali Matyáše z Thurnu, aby u nich podnikl prohlídku. Komise sestavená z katolíků i protestantů hledala důkladně, ale ničeho nenašla. K žádosti otců byl komisí vystaven list, kterýž mimo jiné pány podepsal i pan Tiburcí ze Žďáru.⁸⁷

Téhož roku byl rozepsán generální sněm, t. j. sněm všech korunních zemí. Na tomto sněmě usnesli se stavové, aby Rudolf postoupil vládu Matyášovi. Rudolf nesl bolestně toto usnesení, vida však nezbytí, podvolil se, vyžádav si slušný výminek. Současně se stavové přičiňovali u Rudolfa, aby zvláštním listem zprostil úřednictvo i poddané přísahy. Tato žádost stavů rozrušila jej velice. Ctibor Žďárský, který jako tajný rada a skutečný komorník Rudolfův byl všeho toho svědkem, vyprávěl, že když Rudolf měl všechny tyto ústupky stavům učiněné podepsati, vzal pero ne prsty, ale sevřel je pěstí, a jakési nečitelné znamení inkoustem na papír učinil, což mělo znamenati jeho podpis. Potom prý mrštil kloboukem o zem a pero zničil.⁸⁸

I s císařem Matyášem žil pan Tiburcí v dobrém poměru. Matyáš sám o tom píše v Hájecké Pamětní knize: Když 28. července 1612 jel z korunovace z Frankfurtu s císařovnou Annou, zastavil se u pana Tiburcího; výslovně připomíná, že u nikoho cestou se nezastavili až u něho. Matyáš přijel na Červený Újezdec i s celým svým dvorem. Tu obědvali, byli veselí a jeli potom do Prahy, kde byli náležitě přivítáni.⁸⁹

Vyjednává schůzku s panem Pětipeským na Křivoklátě. „Podle Vašeho dobrého zdání jsem p. Berštorfovi J. M. C. panu prokuratoru psal, aby se Vás dožadoval, abyste se mnou na Hrádek Křivoklát jeli a tu věc na místě pánů komisařů vyřídili. Což p. Berštorf

⁸⁶ Roudnický archiv lobkovický; P. 11/16 dto. 3. I. 1610.

⁸⁷ Pubička k. r. 1611 pg. 448. Též K. Tieftrunk — P. Skála ze Zhoře. Historie česká 1. pg. 310. Ibid. o Ctiborovi 1. 255.

⁸⁸ Balbín. Epitome rerum bohém. ad a. 1611. pg. 619, Pubička 454.

⁸⁹ Hájecká pam. kniha A. 394. Též Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I. 233.

Vám psaní činí, kteréž Vám příležitostě odesílám. Nač se vztahuje, po přečtení věděti budete.

Protož Vás za to přátelsky žádám, kdy, který den byste se mohli na Křivoklát vypraviti, že mi neprodleně skrze psaní své věděti odpovíte. Já bych před tím na Křivoklát panu hejtmanu psal a žádal, aby nám jistý den, kdy bychom tam přijíti spolu měli, jmenoval. Což jsem té naděje k Vám, že tak učiníte a že déleji tou věcí odkládati nebudete. S tím milost Boží s námi se všemi býti rač.⁹⁰

Jako císařská rada a hejtman města Pražského vystupuje Ctibor Žďárský v mnoha případech. Zajímavá jest jeho funkce v tomto sporu: Roku 1610 složil Martin Gnisen úřad vyšehradského děkana. Po něm byl zvolen Petr Linteo z Pilzenberka, měšťan plzeňský a před tím farář ve Staré Plzni. Tento stařec se ujímal vyšehradské kapitoly a hleděl její stará práva obhájit. Mezi těmito právy byla i pravomoc nad Vyšehradem. Když Vyšehradští odpírali tomuto právu, tvrdíce, že jsou samostatnými, vznesla kapitola stížnost na císaře opatřenou příslušným rozkladem. Císař vydal nařízení 25. srpna 1611, v němž nabádá Vyšehradské, aby se ve všem kapitolou řídili, nic bez jejího vědomí nečinili, jí poslušnými byli, uctivost k ní, jakožto poddaní její, zachovali. K prohlášení této resoluce ustanoven mezi jinými komisary i pan Ctibor Tiburcí ze Žďáru a na Kladně.⁹¹

Třebaže byl Tiburcí zaměstnán veřejným působením ve státě, přece nezapomínal na Kladno. Práva, kterých městečko nabylo za Jiřího ze Žďáru majestátem Ferdinanda I., nejen potvrdil, nýbrž ještě rozšířil zvláštním listem, daným na Kladně 14. dubna r. 1586. Tak ulehčil řemeslníkům kladenským od jakýchsi závazností. Listina o těchto výhodách poskytnutých Kladnu se nezachovala, ale odkazuje se na tato práva v dochovaném listě p. Floriana Jetřicha ze Žďáru, vystaveném 2. ledna 1630. Tak o řemeslnících se tam praví: „Řemeslníci všelijací na všech těch gruntech a domích, kteří od dobré paměti pana Ctibora Tiburcího Žďárského zvláštním listem od všelijakých pořádků a podílků osvobozeni byli, ty se při tom obdarování a osvobození zcela a zúplna tak, jakž týž list sobě zavírá a obsahuje, zanechávají.“⁹²

⁹⁰ Roudnický archiv lobkovický. P. 11/16 dto. 1612.

⁹¹ V. Ruffer. Historie Vyšehradská pg. 272.

⁹² Kladenská pamětní kniha pg. 57. Originál v museu města Kladna č. 1.

Městu věnoval dvě várky piva k obecnému dobru, což později Jetřich Žďárský také občanům kladenským přiznává, „jakož jsou purkmistr a koňselé i všecka obec od dotčeného, urozeného a statečného rytíře p. Ctibora Tiburcího Žďárského ze Žďáru té milosti užili, že sobě dvě várky piva ječného každého roku v pivováře kladenském na svůj náklad k obecnému dobrému svařovati a potom vyšenkovati mohli, povoleno a osvobozeno mají“.⁹³ I koňselům ulehčil, neboť „osoby, které povinnostech koňselských jsou nebo budou, žádným poselstvím mimo jich vůli dobrou ztěžování býti nemají“.⁹⁴

Založena buď za Ctibora nebo už za Jiřího ze Žďáru obecní lázeň (viz dnešní Lázeňská ulice). Dochovala se nám i zpráva o jednom z lazebníků kladenských, jehož se Ctibor zastává a jehož jménem podává žalobu na řadu osob, které mu činily bezpráví.⁹⁵

Ctibor se nám ukazuje jako horlivý katolík. Byl totiž přítelem jesuitů jako strýc Jiří Žďárský. Za jeho panství na Kladně přicházeli členové tovaryšstva na Smečno i na Kladno, kázice a učice, a jak sám historik řádový si pochvaluje, „non sine egregio animarum fructu“.⁹⁶

Podporoval též svými penězi kostely, jak svůj vlastní na Kladně, tak i cizí. Mezi šlechtici, kteří přispěli na opravu a obnovení chrámu Páně sv. Jakuba na Starém městě pražském, uváděn jest i Ctibor Žďárský. Tam umístěn i znak rodový s textem: „Tiburcius Zdiarský de Zdiar S. C. M. Consiliarius“.⁹⁷

Nejkrásnější památku po sobě zůstavil na Kladně tím, že roku 1598 založil a nadal se svou manželkou Sibylou Žďárskou z Hořovic školu. Nadační listina zní v podrobném výtahu jak následuje. L. P. 1598 měsíce listopadu obnovena registra školní, totiž co „k vychování kantora v městečku Kladně přísluší“. Předem jeho milost pan Ctibor Tiburcí ze Žďáru 108 ovec a 3 krávy a jeho manželka 10 krav k tomu účelu pod jistý plat pro budoucí a věčnou památku určili a to nadání tak zůstávati má, jakoby zádušní bylo.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Milostný list Floriana-Jetřicha ze Žďáru ve farní pamětní knize dto. 1836 pg. 55. Též Archiv farní. Protokol die Herrschaft Kladna anlangend dto. 1705 pg. 433.

⁹⁵ Registra komorní Půhonná Zelezná FF. pg. 118.

⁹⁶ Schmidl. Historia S. J. N. č. 26.

⁹⁷ Hammerschmied. Prodromus gl. Prag, pg. 182.

Z bravu ovčího i krav má býti placeno a sice tak, že 10 ovec se počítá za 1 krávu a z 1 krávy se platí ročně 1 kopa míš. Tento plat se dělí na dva díly po 30 gr. míš., polovice se má platiti po sv. Jiří, druhá při sv. Havlu. (Pokračování.)

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

(Pokračování.)

Dva největší odpůrci Tábora: Příbram a Chelčický.

Hlavní zásluhu na pádu Táborů měl Příbram. V letech 1430—40 psal proti nim „Život kněží tábořských“,⁶ „Professi“⁷ a „Apologii“. Pronásleduje traktáty tábořských kněží a neopomíjí užiti i soukromých hovorů a zaznamenati kdekterý jejich výrok, aby je mohl potírati. Professi psal jako odpověď na „tříkrálový list“, který mu Biskupec přímo zaslal. Zaznamenává tam zvláště ostrý výrok Biskupcův o svatých doktorech a oplácí mu nepěknými výrazy. Stěžuje si také, že ho v tomto listě zhanobili a v posměch uvedli. Cochleus vysvětluje, v čem záležel ten posměch. Prokop Holý a Mikuláš z Pelhřimova snažili prý se Příbrama k sobě přivábiti, poukazujíce mu na spisy jeho mládí, v kterých jinak o určitých otázkách psal a smýšlel. Shoda týkala se asi přichylnosti Příbramovy k Viklefovi, jak se jeví v traktátu „Contra 76 articulos Piccardorum“ a v „Surge, Domine“.⁸

V badání r. 1431 osobně nevystupuje, ale tušíme ho v pozadí. Nastrkuje všude za sebe Rokycanu. Také v potomních letech žije v ústraní, ale chystá se k poslednímu rozhodnému boji s Tábori.

Vydatným pomocníkem v boji proti Táborům stal se mu Petr Chelčický. S tímto mužem rozešel se představitel Tábora Biskupec v polovici let dvaatřicátých známou replikou. Chelčický však nepřestal sledovati vývoje tohoto bratrstva. Byliť mu přes všechno své

⁶ Čas. Kat. duch. 1863.

⁷ Cochleus: Historia Hussitarum.

⁸ Sedlák: Eucharistické traktáty tábořské v Hlídce XXX. Separ. výtisk str. 76—77.

pikartství, pro něž se s nimi rozhněval, přece bližší než mistři pražští se svými transsubstanciačními výklady.

Z učení tábořského leccos mu vyhovovalo a mnohé převzal do svých spisů. To má platnost hlavně o traktátu „O sedmi svátostech“,⁹ ve kterém najdeme stopy závislosti na tábořské apologii z r. 1431.

Od Tábořů přijímá tu Chelčický výklady o křtu a o zpovědi, kdežto ve výkladu o svátosti oltářní staví se proti názoru i Tábořů i mistrů pražských rázu Příbramova. Při výkladu o svátosti svěcení kněžstva jeví se nápadná shoda s obhajobou Markoldovou r. 1424, jak ji zachoval v kronice Biskupec.

Jediná časová narážka, ironicky myšlená, že „v Čechách od šesti let bez pomoci a prostřednictví kněze nemůže žádný člověk býti spasen“, mohla by se vztahovati na známé Příbramovo velebení důstojnosti úřadu kněžského o traktátu „Surge, Domine“, jež kárá také Biskupec a jež vzbudilo v reformovaném kněžstvu velké pobouření. Znalost tohoto traktátu u Chelčického jest nám předpokládati, neboť z něho čerpá ve svém traktátu „O čtyřech bytech“ a je mu známa i definice víry obou stran na Konopišti podaná. Tím by spadal vznik tohoto traktátu do r. 1429, kdy, jak víme, byla apologie tábořská již hotova.¹⁰

Z ostatních svátostí vykládá Chelčický podle svého stav manželský, ale výklad o biřmování a o svátosti posledního pomazání jeví silnou odvislost od Apologie.

P o s l e d n í j e d n á n í.

Po smrti Zikmundově neuznali Táboři jeho nástupce Albrechta, s nímž mívali odedávna kruté boje. Spolupůsobilo tu i probouzející se vědomí národní, ozývající se zejména v městech. Mimo Táboře vytvořily se v Čechách ještě dvě strany. Jednu vedl Ptaček z Pirkštejna s Alšem ze Šternberka. Ptaček smluvil se s Bedřichem ze Strážnice, hejtmanem kolínským a obnovili jednání s Poláky. Bývalá moc bratrstva byla však tatam. Táboři ovládali už jen Písek, Vodňany, Sušici, Klatovy a Žatec. Úpadek jejich moci měl vliv

⁹ Lydius: Valdensia I. 1—1013. Též Goll: Quellen und Untersuch. II. 75—82. V kap. Knih. Ruk. D. 47, str. 168.

¹⁰ Sedlák: Sep. otisk, str. 80. Totéž ve „Vinách“: Prameny k synodám od Nejedlého, str. 103 a u Biskupce v Kronice H. II. 815.

i na poměry vnitřní. Nepřátelé jejich odvážili se popíratí platnost výsady udělené jim císařem Zikmundem a počali je nutiti k srovnání se u víře.

Jednání s koncilem přivedlo Čechy tam, že vraceli se k poslušnosti Říma, odlišující se od katolíků téměř jen kalichem. Kompaktát přidržovali se vlastně jen Táboři.

Když Albrecht Bavorský odmítl českou korunu a v zemi nastalo opět bezvládí, nabyla strana Ptačkova v zemi vrchu. Sněm a katolíci pánové uznali tuto skutečnost. Aby konečně nastal v zemi klid, jednotlivé kraje se spojovaly v obranné jednoty, a když zbytek řemeslných rot vojenských odtáhl do Uher, zdálo se, že nastal pro ubohou zemi kýžený mír.

Táboři hleděli zachrániti svou politickou moc spojením s Poláky. Jinak žili s ostatními stranami v napětí, jak svědčí případ Koldův. Když vypuknuvší nesvár byl urovnán 17. srpna 1441, umluveno zavést s příměřím také jednotu mezi duchovenstvem. K tomu cíli sešel se 4. října sněm do Čáslavě, a tam obeslána byla od Ptačka a Rokycany jménem čtyř spojených krajů i tábořská města: Tábor, Písek, Žatec a Klatovy, aby spolu s ostatním duchovenstvem k Rokycanovi co zvolenému arcibiskupovi hleděla. Uznání Rokycanovo mělo se státi na kněžské synodě v Kutné Hoře.

To byl začátek akce, která měla Táboře buď přivésti k poslušnosti, nebo moc jejich zlomiti. O průběhu jejím zpravuje nás dosti obšírně sám Biskupec a jeho kroniky se také nejvíce přidržíme. Cenný materiál k synodám obou stran v letech 1441—1444 sebral a otiskl Nejedlý.¹¹

Na půhon Ptačkův zaslali Táboři po delší poradě odpověď, že se nedají nutiti k nějaké synodě, která by je chtěla znásilniti v jejich víře, kterou mají ztvrzenu císařem Zikmundem a od které nikdy nehodlají ustoupiti.

Druhého roku poslal však Ptaček na kněze tábořské půhon, aby se na sjezdu v Kouřimi očistili z nářku bludů o sedmi svátostech a aby se srovnali s kněžími pražskými podle kompaktát. Táboři zúčastnili se tentokráte sjezdu, konaného 8. dubna 1442 v Kouřimi a ohradili se tu, že sedm svátostí uznávají, pokud bylo o nich co mluveno v Chebu, ač by se mohli též odvolati na privilegium Zik-

¹¹ Prameny k synodám strany pražské a tábořské v letech 1441—1444.

mundovo. Nemohou opomenouti výtky, že po celých Čechách a na Moravě jsou kompaktáta urážlivě přestupována, poněvadž nikdo k nim nepudí. Lidé jsou naopak donucováni k zbytečným nálezům lidským. Mimo to mezi mistry samotnými jsou tak veliké protivy, že nemohou se podle nich řídit. Táboři tu naráželi na spor Příbrama s Rokycanou, který byl urovnán až 9. července r. 1442, kdy oba mistři spojili se k společnému postupu proti Táborům.

Po třetí obeslal Ptaček Tábořské obce, tentokrát listem pod pečetí v dubnu 1443, aby se zodpověděli z bludů proti svátosti oltářní před synodou, svolanou od Rokycany na den sv. Žofie (14. května) do Kutné Hory. Kněží táborští si soukromě vyžádali na Rokycanovi, aby jmenoval žalobníky a stanovil bludy jejich. Rokycana se vymluvil, že k tomu není oprávněn. Úředně odpověděli na tuto citaci 14. června 1443 a na odpovědi podepsáni jsou: Mikuláš Biskupec za Písek, Václav Koranda za Zatec, Vavřinec Němec (Šárovec) a Václav Rohlík za Tábor a Václav Rájovec za Klatovy. Táboři znovu vytykají, že se obávají úskoků a že neuznávají nad sebou žádné duchovní vrchnosti. Na místo stanovené Ptačkem vůbec nepůjdou, poněvadž tento je veřejně očerňoval a vinil z bludu a stále jim jen hrozí násilím. Jsou však ochotni za ochrany krále uherského a polského dostaviti se na nestranné místo, bude-li jim zaručena osobní svoboda a volnost slova, po případě písemné žaloby výměnou.

O otázce svátosti oltářní budou jednati, bude-li zachován soudce v Chebu. Obviňují-li kněze tábořské z bludu, nechť se obrátí předem na Rokycanu, kterého mistr Příbram obvinil také z herese. V listě poslaném Rokycanovi diví se, proč je pohání pomocí světského ramene na soud. Vyčítají mu, že se dal chytiti na několik jedovatých pomluv mistra Příbrama, který po tomto království tolik zlého se napáchal.

Abyste však nevzniklo podezření, že jsou kacíři, jsou ochotni za stanovených podmínek dostaviti se na určené místo a zplnomocňují Bedřicha ze Strážnice, aby za ně vyjednával. List zpečetil Biskupec vlastní svou pečetí 14. června 1443.

Táboři tedy z obavy před brutální mocí kapitulovali a Bedřich ze Strážnice odešel s pověřovacími listinami do Hor Kutných. Odtud odejel s Rokycanou k obecné synodě v Praze. Na ní obořili se na Bedřicha Rokycana s Příbramem, viníce kněze tábořské z kacíř-

ství. Že Ptaček nehrozil násilím nadarmo, vysvítá z toho, že někteří horlivci jali se obléhati tábořská města: Tábor, Písek a Vodňany. Na zprávu o tom odejel Biskupec za Bedřichem ze Strážnice do Prahy a oba před celým shromážděním hájili se z nářku kacířství. Požadovali k tomu cíli veřejné slyšení, kde by se nestranně na základu Písma jednalo. *(Pokračování.)*

Dr. Vlad. A. Macourek:

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Druhý den synody 11. května. Statuta „Desacramentis“. Přijímání pod obojí.

Nazítří toho dne, 11. května pontifikální mši sloužil opat kláštera na Hradisku u Olomouce Kašpar z Litovle, a jesuita Wolfgang Pyringer, regens konviktu, promluvil „o škodách, jež haerese způsobily církvi, a o primátu a autoritě papeže.“¹⁷⁵ Nato kanovník Jan pokračoval ve čtení statut a 3 hodiny četl druhý jejich oddíl „Desacramentis.“¹⁷⁶ V devíti kapitolách pojednává se v něm o svátostech všeobecně i jednotlivě a o mešní oběti. Přesné definování katolické nauky o svátostech bylo hlavním věroučným dílem Tridentského koncilu, který se jím zabýval v četných sezeních.¹⁷⁷ Poukaz na Tridentinum je zde proto zvláště důrazný a slavnostní. Biskup zde pod těžkou klatbou přikazuje nauku tridentskou přijmouti i hlásati. K ní jsou přidány některé poznámky o hodném udílení svátostí vzhledem k poměrům moravským. V té příčině důležitá je zejména čtvrtá kapitola druhého oddílu „Desacramento Eucharistiae“. Po stručném vytčení nauky o transsubstanciaci proti sou-

¹⁷⁵ Řeč jeho i podle Schmidla byla „cuculenta et nervosa“. Brodský mluví zde o dvou deklamacích učiněných od jesuitů, jesuitské prameny však uvádějí jen jednoho. Nikodém píše, že mluvil „Albertus Pardubicenus“ o mši sv. Z Pardubic byl Vojtěch Bouzek.

¹⁷⁶ Br. archiv X. 410b—413b, 403a—404a, Schmidl I. 263. Dudík l. c. str. 42—63. Secunda pars synodi.

¹⁷⁷ Sessio VII., XIII., XIV., XXIII., XXIV., (Richter-Schulte 40—47, 62—67, 75—86., 172—174, 214—216.)

časným nekatolickým názorům jedná se zde o přijímání pod obojí způsobou.¹⁷⁸ „O přijímání pod jednou nebo pod obojí ustati mají všechny spory, ježto obojí je stejně cenné a spasitelné, děje-li se jen v poslušnosti k církvi. Papežským povolením kalicha neruší se přijímání pod jednou, ale může býti v témž kostele od téhož kněze udělováno obojím způsobem věřícím. Třeba o tom lid při každé příležitosti poučovati veřejně i soukromě. Kdož by však odsuzoval přijímání pod jednou a popíral, že stačí k spáse, nesmí býti připuštěn k přijímání pod obojí. Nemocní nechť zpravidla přijímají jako u Řeků a jiných východňanů jen pod jednou. V mimořádných případech, neběží-li o slabost a kolísavost u víře, může kněz se svolením biskupovým sloužiti mši v domě nemocného a podati mu přijímání pod obojí. V pochybných případech jest se obrátiti až k stoličce apoštolské.¹⁷⁹ Rovněž předpis o sloužení mše podle obřadu církve římské a řádu stoličního chrámu biskupského v Olomouci, zapovídající zavádění cizích obřadů a lidového jazyka do bohoslužby, byl dosti důležitý v době, kdy vlivem reformace obojí se na Moravě dělo i v kostelích dosud katolických.¹⁸⁰ I v druhém oddílu synodálních článků je mnoho i zcela podrobných odkazů na koncil.¹⁸¹ Hlavně v kapitole jednající o svěcení kněžstva přijímají se beze všech vysvětlujících nebo aplikujících poznámek všechny předpisy a podmínky pro udílení svěcení, o vzdělání a výchově chovanců v seminářích,¹⁸² o udílení beneficií¹⁸³ a volbě biskupů a pre-

¹⁷⁸ Nauka o přijímání pod obojí způsobou a malých dítek stanovil koncil v XXI. sezení (Richter-Schulte, 109—111). — Již od konce srpna 1562 jednalo se o žádosti za povolení kalicha pro laiky ve zvláštních případech, avšak v sezení XXII. (Decretum super petitione concessionis calicis, Richter-Schulte 172), 17. září 1562 usneseno záležitost tuto ponechati k rozhodnutí papeži. Pius IV. žádost o kalich vyřídil za určitých podmínek příznivě brevem ze dne 16. dubna 1564, jehož platnost byla rozšířena i na diecési olomouckou. — Srovnej Pastor, Geschichte der Päpste, VII. str. 227—229. 365—381, A. Frind, Urkunden über die Bewilligung des Laienkelches in Boehmen unter König Ferdinand, Prag 1873. Abhandl. der Kgl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften VI. Folge 6. Band. Viz také str. 21/1⁵, 22/2¹, 2.

¹⁷⁹ Dudík, str. 50—52, II. pars. cap. 4.

¹⁸⁰ Dudík, 53—55, II. cap. 5. — Srovn. Richter-Schulte 124—129, Sessio XXII. Doctrina de sacrificio missae — Decretum de observandis et evitandis in celebratione missae.

¹⁸¹ Vedle nahoře uvedených má to platnost zejména při zřízení nového úřadu poenitentiáře a vicepoenitentiářů, Dudík 56, II. cap. 6., Sr. Richter-Schulte 344 (Sess. XXIV. De ref. cap. 8. —) a jinde.

¹⁸² Sessio XXIII. De reform. c. 3—18. Richter-Schulte 180—211.

¹⁸³ Sessio VII. De ref. c. 3. — Richter-Schulte 49, a jinde.

látů¹⁸⁴ tak, jak se koncil na nich usnesl. Podobně také všechno, co bylo v Tridentě stanoveno ve věcech manželských, vyhláší se prostě souhrnem za zákon diecéšní.¹⁸⁵ K této druhé části statut pro nesli již všichni přítomní hlasitě a zřetelně své „placet“ až na Brodského, jenž ovšem opět odmítl tak učiniti. Biskup potom již sám mluvil o svátostech a ke konci ohlásil na odpoledne disputaci o přijatých člancích a zval na ni důtklivě všechny přítomné, zejména však ty, kteří s nimi nesouhlasili.

Disputace na synodě a jejich neúspěch.

Nezastíral si skutečného stavu věcí a znal své kněžstvo; proto také nepřeceňoval nikterak formálního souhlasu přítomných. Věděl zajisté i sám, že nevyplnul tak z přesvědčení, jako z nevyhnutelné nutnosti dané chvíle a nemilé situace. Právě proto chtěl dáti příležitost a možnost všem rozhovořiti se o různých názorech náboženských a přednésti hlavně námitky proti předloženým a přijatým článkům jedině za tím účelem, aby všechny utvrdil a přesvědčil, po případě získal nauce církve, nikoliv však aby něco z této nauky připustil odchýlným míněním. Zcela jinak ovšem na synodu a její disputace pohlížel Brodský, jenž za určitých podmínek a okolností chtěl se dohadovati stran víry a náboženství jako rovný s rovným. Bylo již tehdy a je dosud nesprávné dívati se na diecéšní synody jako na nějaké církevní analogon zemským sněmům dokonce snad s nádechem demokratickým. Jestliže však účelem jejich není zastoupení individuí k církvi náležejících, nýbrž representace inteligence v ní žijící,¹⁸⁶ můžeme i na základě průběhu synody biskupa Prusinovského a hlavně na základě průběhu disputací na ní dovoliti si úsudek o tom, že inteligence moravského duchovenstva, katolického i utrakvistického, v době synody byla celkem velmi skrovná a malá, a chápeme také velkou převahu jesuitů nad ním nejen na synodě, ale v celém náboženském a kulturním životě moravské diecése. Naděje biskupem v disputace dávané se naprosto nesplnily: neboť nesetkal se na nich s námitkami a odchýlnými názory, nýbrž s naprostou trpností svého kněžstva. — Když v úterý odpoledne je-

¹⁸⁴ Richter-Schulte, 48, 150, 326—328. S. VII. De ref. c. 1. 2. S. XXII. De ref. c. 2, S. XXIV. De ref. c. 1.

¹⁸⁵ Dudík 62., II. cap. 9. — Sr. Schulte-Richter 216—220., S. XXIV., Decretum de reform. matrimonii.

¹⁸⁶ Z Waltera, Lehrbuch des Kirchenrechtes, cituje Dudík, Statuten str. 1.

suita M. Bartoloměj Weissag, rodiný z Kladska, promluvil o užitku podobných disputací, marně se nabízel zvláště jinověrcům theolog Dr. Vojtěch Bouzek z Vídně, že vyvrátí všechny námitky proti článkům synodálním a obhájí všechny these svých „Assertiones“, theologického to spisu vydaného tiskem.¹⁸⁷ Když na opětované výzvy nikdo se nepřihlásil, určil biskup pražského rektora Blyssema, aby oponoval Bouzkovi, který ovšem jeho fingované námitky hladce vyvrátil.¹⁸⁸ Děkan prostějovský byl sice přítomen, ale přes četné pobídky slovní a posměšné posunky k slovu se nepřihlásil. Biskup, když po marném úsilí někoho přiměti k debatě opouštěl shromáždění, zastavil se u něho a tázal se ho přímo, proč nedisputoval. Brodský odpověděl, že k tomu nebyl pověřen ani svým kolátorem ani představenými strany podobojí. Biskup v tom ovšem viděl pouhou výmluvu, a proto poslal k němu ještě Mistra Havla Gelasta z Prahy a uherského šlechtice Majlátha, který nedávno na Moravě se zakoupil, aby jej pohnuli k disputování. Úmyslně byly zde voleny osoby Brodskému nábožensky blízké.¹⁸⁹ Gelastus mu jménem biskupovým zaručoval, že pan z Pernštejna nebude mu činiti nejmenších těžkostí, Majláth dovolával se čestné povinnosti jeho jakožto předního kněze strany podobojí hájiti svého náboženství v disputaci a hrozil, že v důsledku toho, že nikdo vyznání podobojí hájiti nechce, stane se katolíkem.¹⁹⁰ Než Brodský zůstal neoblomným a trval na tom, že bez vědomí a povolení stavů a jiných kněžích podobojí mlu-

¹⁸⁷ Také Nikodém mluví vedle vlastních synodálních statut o jakýchsi „Assertiones catholicae de unitate universorum“ ovšem na jiném místě. Br. archiv X. 403a.

¹⁸⁸ Podle Nikodéma disputovalo se o primátu, celibátu a tonsuře kněžské, Tamtéž 404a.

¹⁸⁹ Mistr Havel Gelastus z Vodňan, probošt u Všech svatých, staroutrakvista, přítel jesuitů. Stal se známým svým sporem s utrakvistickými kněžími, jež udal a obžaloval u komorního soudu královského pro zavádění luterských novot; protivníci však jej samého přivedli do vězení, z něhož přímluvou arcibiskupa a jesuitů byl vysvobozen. Na synodu byl asi vyslán pražským arcibiskupem. Viz Borový, Akta I. 374—388; Pažout, Jednání a dopisy konsistoře, str. 1—11, 16—18, 261—375. — Gindely, Brüder II. 51. — Gabriel Majláth hrabě z Togarose, uherský šlechtic, koupil 30. I. 1568 prostřednictvím biskupa Litenčice a Koryčany na Moravě. Ač původně luterán, žil s biskupem ve velkém přátelství. Zemřel 1577. — Viz Peřinka, Vlastivěda Moravská II. Díl II. č. 75. 1910. — Okres Zdounecký, str. 188—91. Po smrti pohřben v jesuitském chrámě v Olomouci.

¹⁹⁰ Stal se později skutečně katolíkem i s chotí svou Annou roz. Bánffy 25. XII. 1570 přičiněním jesuity Jana Merquitze. Navrátil, Jesuité, str. 117/77.

viti nebude. Při disputacích chyběla však také u kněží všeobecně odvaha i školenost theologická, znalost latiny i dovednost řečnická k tomu, aby před tak velkým shromážděním a proti jesuitům dovedli podati a obhájití svých názorů.

Třetí den synody 12. května. Statuta „De reformatione cleri“. Promulgace Tridentina?

Třetí den synody, ve středu dne 12. května, byl cele věnován reformě kléru a byl ze všech nejrušnější. Již při slavné mši, kterou biskup jako prvního dne před jednáním sloužil, způsobil podle své vlastní zprávy velké pohoršení bratr Nikodém tím, že ačkoliv se postavil u samého oltáře, při pozdvihování neklekl, i když biskup dvakrát jej sluhou svým k tomu napomenul, ale vydával se prostě za luterána z Němec. Touto svou smělostí vzbudil všude pozornost, někde docela podiv a souhlas, a to k podivu i mezi sluhy biskupovými, kteří jej dokonce v domě pána svého hostili vínem. — Úvodem k třetímu oddílu synodálních statut pronesl opět Zikmund Dominatus řeč, tentokrát o důstojnosti kněžské¹⁹¹ a probošt brněnský Jan Grodecký o počestnosti a poslušnosti v životě kněžském. Dříve nežli kanovník Jan přikročil k předčítání třetího oddílu synodálních článků „De reformatione cleri“, biskup požádal kněze, aby se před koncem synody z Olomouce nerozjížděli, a k reformním článkům poznamenal, že nejsou vlastně ničím novým, nýbrž sepsány „již podle příkladů svatých Cyrila a Metoděje“. — Články tyto jednájí v 29 kapitolách¹⁹² o častém sloužení mše a o kanonických hodinkách, o zaměstnání a četbě kleriků, o nutnosti lásky a svornosti v nich, o pastoračních jejich povinnostech a úkolech, především o povinnosti residenční, o reorganisování diecése a visitacích, o odstranění zlořádů ze soukromého života kněžského, o bohoslužbách a odstraňování pověr z nich, o hospitálech, klášterích a školách, o statutech biskupa Stanislava z roku 1538 a o synodách diecésních. Celý tento oddíl neobsahuje vlastně nic jiného než kanonické předpisy dřívějších koncilů církevních a „hojné dekry synody tridentské o životě a důstojnosti prelátů, kněží a kleriků, které

¹⁹¹ Řeč Domináčkova vyšla tiskem v Praze roku 1569, Schmidl I. 264, Kroess I. 328¹.

¹⁹² Dudík I. c., str. 64—86, Tertia pars Synodi. Br. archiv. X. f. 410b—415b, 404a, b, 406b, Gindely, Brüder II. 49.

zde stručně mají býti připomenuty, obnoveny a uvedeny v život. Ovšem mnoho se zde opakuje, což již bylo řečeno v oddílech předcházejících. Na druhé straně bylo do tohoto oddílu leckde bez věcné souvislosti s hlavním jeho předmětem vtěsnáno všechno, nač bylo zapomenuto jinde a co teprve asi zmíněná statutová komise v poslední chvíli dodala. Zcela lícno dojemem působí na příklad 27. kapitola,¹⁹³ která jest ostatně i jinak zajímavá tím, že obsahuje vlastně implicitě faktické prohlášení závaznosti celého Tridentina. Stručná tato kapitola zní doslova:

„Quae de seminario cleri, scholarumque instauratione,¹⁹⁴ de purgatorio et suffragiis defunctorum,¹⁹⁵ de veneratione reliquiarum et sanctorum invocatione,¹⁹⁶ de indulgentiis¹⁹⁷ et ecclesiae caeremoniis¹⁹⁸ et cum primis quae de fide et reformatione morum in sacro oecumenico concilio Tridentino decreta sunt, ea secundum editos illius canones credi, doceri et observari ab omnibus volumus.“

(Pokračování.)

Frant. Václav Peřinka:

Osm let jesuitské koleje v Kroměříži.

(Dokončení.)

Některé z těchto podmínek jsou dosti malicherné a jesuité je také hned vyhlásili malichernými. Na šenk si nečiní nijakých nároků, ale aby jejich domy byly zbaveny také ostatních městských práv, bylo by nelidské. O židech nemá rád co říci: jsou-li měšťané žádostivi jejich vypuzení, ať si toho žádají po biskupovi, řádu po tom není nic. Studenti jesuitští přece nesmějí ani ve dne choditi

¹⁹³ Dudík, 83—84.

¹⁹⁴ Richter-Schulte 209—211, Sessio XXIII. De ref. c. 18. — Viz str. 128/8⁵.

¹⁹⁵ Tamtéž 391—392, Sessio XXV. Decretum de purgatorio.

¹⁹⁶ Tamtéž 392—393, Sessio XXV. De invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum et sacris imaginibus.

¹⁹⁷ Tamtéž 123, 468—469. Sessio XXI. De reform. cap. 9. — Continatio sess. XXV. Decr. de indulgentin.

¹⁹⁸ Viz str. 128/8² a také Sessio VII. De sacramentis in genere can. XIII., Richter-Schulte 41.

se zbraní a noční pokřiky a rozbroje jim zakazuje kázeňský řád studijní. Studenti jsou na studování. Dá-li se řádu hned do kolébky potřebné místo pro kolej, nebude nucen nikdy přikupovati sousedních měšťanských domů, ale v celku je tento požadavek protiprávní. Zákaz, aby nedrželi pozemských statků, které jim někdo odkáže nebo daruje, příčí se svobodě a vyvýšenosti církve. Také nesmí se jim zabraňovati ve věcech, které se trpí po celé Moravě každému občanu. Mají-li koleje své řemeslníky, mají je pro sebe a nikoli na výdělek.²⁴

Městská rada se svými podmínkami a námitkami nepochodila. Zůstalo na tom, aby se kolej zřídila v ulici Svatojanské. Město povolilo koupiti domů, ba samo tovaryšstvu dalo i špitál, který stával u Kovářské brány.²⁵

Dne 8. října 1640 přišla do města komise, aby shlédla místo určené pro kolej. V komisi byli vídeňský biskup Filip Bedřich Breiner a z kapituly olomoucké kanovníci Václav Bruntálský z Vrbna a Kašpar Karas z Romštejna. Jim k ruce přidán olomoucký kanovník-školastik Jakub Merkurian. Tovaryšstvo podalo biskupovi memorial, v němž stručně načrtalo, co vše má komise srovnati. Stavební místo biskupem označené a provinciálem tovaryšstva koupené má se odevzdati rektorovi koleje právně a na věčné časy. Námitky městské rady, probošta kolegiální kapituly a metropolitní kapituly olomoucké mají se aplanovati. Mají se urovnati požadavky těch, kteří svá místa postoupili (prodali) na stavbu koleje. Stavební areál má se řádu připsati v knihách a osvoboditi od městských břemen a dávek. Má se právně vyřknouti, že až do dokončené stavby zůstane jesuité v domě, ve kterém právě jsou. Řádu má se vydati kostel sv. Mořice, aby ho užíval bez číkoliv překážek, buď proboštových nebo jeho duchovenstva, a o tom vydati listina.²⁶

Metropolitní kapitula vyslala na poslední chvíli ještě kanovníka arcijáhna Ondřeje Orlíka z Lažiska a dala instrukci: Kapitula souhlasí s tovaryšstvu slíbeným, ale její páni komisaři mají dbáti, aby se při komisi nestalo nic bez kapitulního souhlasu a hlavně nic na škodu kroměřížského probošta a kostela sv. Mořice, a co se musí

²⁴ Bočkova sb. č. 5905 a 5907. „Purgkmistr a radda sedící i stará a celá obec měst Kroměříže“ podala své námitky česky, v koleji byly přeloženy do latiny.

²⁵ Městské purkrechtní knihy v měst. archivu kroměřížském.

²⁶ Bočkova sb. č. 5905.

státi, aby bylo kompensováno lépe na prospěch kostela než na škodu. Koupené baráčky kroměřížských obyvatel mají se vydati řádu jen se svolením bývalých vlastníků a za úplnou náhradu. Aby se nezměnil počet kroměřížských měšťanů, o tom se má bedlivě uvažovati, hlavně, zda by se nemohli tito prodávatelé osaditi v jiné městské čtvrti. Městská rada má komisařům předložiti, jestli už dříve něco s řádem ujednala.

Městská rada předložila výpis z protokolu o sedění rady dne 3. ledna 1640, kdy sedící i stará rada vyslovila souhlas se stavebním místem proponovaným na kolej, jen když bude učiněno dosti požadavkům prodávatelů.

Městská rada předložila výpis z protokolu o sedění rady dne 3. ledna 1640, kdy sedící i stará rada vyslovila souhlas se stavebním místem, proponovaným na kolej, jen když bude učiněno dosti požadavkům prodávatelů.

Kroměřížská kapitula předložila už neplatný souhlas metropolitní kapituly olomoucké z 28. března 1640, aby se vyhovělo intencím zemřelého kardinála a tovaryšstvu se vydal kolegiátní chrám sv. Mořice za těchto podmínek: Jesuité písemně se zaváží, že nikdy nebudou požadovati ničeho více, ale spokojí se vydaným jim místem a kostelem. Řád písemně uzná olomouckého biskupa pro fundatore loci et ecclesiae consessae, v aniversářiích pak bude biskupa vzpomínáno jako zakladatele. Probošt a kanovníci mají býti přidržáni, aby kostel vydali pátrům, ale bez jejich souhlasu nemá se dáti nic. Za to dostane se proboštu, kanovníkům a ostatním církevním obročníkům přiměřené náhrady. To vše musí však schváliti a dispensovati záměnu kostela papež jakožto římský velekněz. Biskupovi však musí zůstati pro jeho pohodlí volný přechod do kostela sv. Mořice, který bude zachován všem jeho nástupcům.

Z tohoto souhlasu metropolitní kapituly však už nebylo nic, protože odpor proboštův a kolegiátních kanovníků nepodařilo se zlomit a řád se volens nolens spokojil s kostelíkem sv. Jana. Také v memoriálu, který komisařům podal český řádový provinciál P. Martin Středa (Stredonius), nejde už o nic více, než o stavební místo na kolej.

Komise pracovala čtyři dni: 8.—11. října 1640. Z jednání se dovídáme, že kolej vyvolila za své komisaře biskupa Breinera a Václava hraběte z Vrbna — proto ho nemohla vyslati metropolitní

kapitula za sebe. Z obšírné relace rektorovy, sepsané hned při komisi, a odeslané řádovému provinciálovi, se dovídáme, že komisaři místo shlédli a uznali vhodným i dostatečným, znovu vyslechli a zamítli námitky a podmínky městské rady kroměřížské a místo schválili. Také schváleny stavební plány, ač byly jen zhruba načrtnuty (*rudis delineatio collegii futuri*). Měšťanům, jejichž domy koupil řád, povoleno, že nebudou donuceni z domků těch se vystěhovati, dokud nerozhodne biskup Leopold Vilém o náhradních domcích, aby se nezmenšil počet usedlého měšťanstva. Domy mají se platiti na obvyklé termíny.²⁷ Obtížné bylo jednání o pět sáhů z proboštské zahrady. Když se na místě samém zjistilo měřením, že ani není zahrady tolik sáhů, byly učiněny jiné plány a řád se spokojil. Kostel sv. Mořice byl řádu odepřen navždy a co nejrozhodněji. Nabízeno jesuitům německé kazatelství při kolegiálním kostele, ale odmítli; pro koho prý by kázali? Na německá kázání chodí tři čtyři lidé, a když je posluchačů mnoho, nepočítá se jich nikdy ani dvacet... Nový doklad o tom, jak bylo město Kroměříž za vojny třicetileté německé...²⁸

Biskup Leopold Vilém však přece vyhověl městské radě aspoň natolik, že se počet křesťanských domů v městě nemá zmenšiti. Dne 15. ledna 1641 dopsal ze svého vojenského tábora v Rezně kanovníkovi Václavovi Bruntálskému z Vrbna, že dovoluje, aby si křesťané mohli za slušnou cenu zakoupiti tolik židovských domů, kolik jich prodají jesuitům. Leč židů nelze z města vyhnati. Proto se jim musí vykázati stavební místo na předměstí, aby si tam vystavěli nová obydlí, ale ne více, než prodají křesťanům.²⁹ Také se měšťanům stalo po vůli, že jesuité musili uznati závazek, že nebudou ve městě nabývatí dalších realit ani kupem ani darem nebo odkazem, a že magistrátu vyhrazeno bylo právo policejní moci nad studenty.³⁰ To bylo ještě při samé komisi, ač se rektor Lev této podmínce velmi bránil, a když byl donucen ji uznati, klausuloval ji „in

²⁷ Z městské purkrechtní knihy se dovídáme, že dům Uršuly Zlatnice koupili patres za 400 zl.; r. 1640 dali první peníze 100 zl., potom měli spláceti rok po roce po 10 zl. Špítál u brány Kovářské darovalo město řádu bez úplaty.

²⁸ Obšírná relace rektora Lva o jednání komise s několika přílohami je v Bočkově sbírce č. 5905.

²⁹ Jednoduchý opis v Bočkově sbírce č. 5912.

³⁰ Arcib. arch. krom. F. III. b. 17/5; německý originál listiny z 9. října 1640. Také u Wolného, Kirchl. Topogr. I. Abteilg. 2 Bd. pg. 118.

quantum non repugnat libertati et immunitati ecclesiae“, anebo „in quantum possum sine peccato“.

Řád nebyl spokojen. Hned po vykonané komisi dopsal provinciál Martin Středa biskupovi Leopoldovi Vilémovi, že rektor z nábožné skromnosti musil se spokojiti menším stavebním místem, než jakého je nutně třeba, protože nedostalo se řádu dosti veliké zahrady, nedostalo se mu ani proboštství ani kostela sv. Mořice. Nejvíce však mrzelo provinciála, že komise nechtěla jednati o dvou podmínkách řádu, totiž, aby biskup byl dožádán, aby vykázal vysloužilému knězi, který tenkrát bydlel při kostelíku sv. Jana, jiný byt, buď na Mírově nebo na Hukvaldech (oba to biskupské zámky), a aby vykázal bývalým majitelům řádu prodaných domků jiná stavení obývání schopná. Žádal proto provinciál, aby biskup o tom rozhodl sám příznivě pro tovaryšstvo.³¹

Citovaný už list biskupův z 15. ledna 1641 byl jistě odpovědí na tuto provinciálovu suplikaci. Biskupovi nešlo ani tak o kroměřížské baráčky,³² jako o císařské daně, které by se zmenšily, kdyby ve městě bylo méně než 244 křesťanských odanitelných domů, jako bylo před stavbou jesuitské koleje. Co se týká kněží-emeritů, kteří v duchovní správě zestárli a nemohli se už věnovati curae animarum, pro ty má se vybrati jiné vhodné obydlí, anebo vystavěti příhodný dům. Na budoucně mají se kněžští vysloužilci ubytovávat buď na Mírově nebo na Hukvaldech, a tam se jim má poskytovat nutná na živobytí provise z biskupských důhodů.

Tím bylo vyhověno i prosbě Středově, ač vlastně rozhodnutí bylo ponecháno olomoucké kapitule a administrátorovi.

Roku 1640 koupili jesuité i nějaký stateček v Soběsukách u Zdounek a sloučili se zdouneckým panstvím.³³

Se stavbou se nespíchal. Věc nyní na chvíli usnula. Jesuité měli stavební místo, městská rada měla povolení skoupiti židovské baráčky, ale kolej neměla ještě dosti peněz. Měla zabezpečený byt v kapitulním domě na náměstí až do dokončení stavby a prodavatelé až do započetí stavby ve svých bývalých domcích. Nehnali se tedy

³¹ Bočkova sbírka č. 5905. Koncept bez podpisu a bez data.

³² I jesuité sami jmenují koupené domky domuscula, aedicula, z čeho, jakož i z nepatrných kupních cen lze souditi o jich velikosti; byly to baráčky!

³³ Wolný, l. c. pg. 118.

na židovské domky. Také provinciál Středa psal z Jihlavy dne 1. března 1641 rektorovi Lvovi, aby nespíchal přespříliš, ale raději aby sečkal, až budou bezpečnější časy. Jako by byl předvídal, co přijde, čemu nebude možno vyhnouti . . . Radí rektorovi, aby nekupoval zahrady řádu tak potřebné, zvláště když na ní vážnou veliké služebnosti, kterých nebude lze zbaviti se bez nesnází, ale vyčká-li lepších časů, snad se naskytně příhodnější zahrada. Středa myslí, že se stavbou kostela a koleje není třeba spíchati, dokud se nevyjasní politické obzory a neuklidní válečné nebezpečí, které hrozí markrabství Moravskému. Kámen, cihly, vápno, nechť jen rektor pomalu kupuje a schystává, neboť i na to bude třeba roku až dvou.³⁴

Na tuto stavbu jim biskup Leopold Vilém slíbil dřevo, prkna, cihly a stavební kámen, ale aby cihly pálili za své peníze a kámen na vlastní útraty, dali nalámati.³⁵

Při všech těchto nesnázích, někdy i bojích šinula se činnost koleje pevnou stopou dopředu. Jesuité věnovali se škole, katechizaci, misionářské činnosti kazatelské, zpovědnici, ba nejednou vypomáhali také sousedním farářům v duchovní správě. Docela podle Bible: jednou rukou bojovali, druhou stavěli chrám, zde ovšem jen obrazně. Roku 1641 vypomáhali na farách v Kvasicích a v Holešově, kázali na Hostýně, r. 1642 vypomáhali v duchovní správě v Kojetíně, Moštěnici, Otrokovicích, Napajedlích, Holešově, Uher. Hradišti a v Tovačově, konali misie ve valašských městech Vizovicích a Vsetíně. Zároveň zřídili seminář pro šest hochů.

Roku 1636 vykonali 40, roku 1637 64, roku 1638 334, r. 1640 34, roku 1644 19 konversí.³⁶

Často byli žádáni o misionáře, ale žadatelům nemohli vyhověti, protože nebylo tolik řádového kněžstva, pro kolik bylo práce, na př. roku 1641 volali je na misie do Brumova na Valašsku, ale nemohli vyhověti.³⁷

³⁴ Bočkova sbírka č. 5913, originál.

³⁵ Nedošlo na to, protože kolej byla r. 1644 přenesena do Uh. Hradiště. Když však začali r. 1654 stavěti kolej tam, vzpomněli si biskupova slibu a žádali, protože stavebního materiálu nepotřebovali, záměnou za slíbené něco železa a skla. Arcib. arch. Krom. Protocollbuch 1654 pg. 245, 247.

³⁶ Rukp. Frant. musea č. 58, též Schmidl IV. pg. 408, 479, 625—627, Wolný o. c. pg. 118; pro léta 1639, 1641, 1642 a 1643 není údajů.

³⁷ Provinciál Středa píše 1. března 1641: Pro Braumovio nunc missionarios non habeo. Bočk. sb. č. 5913.

Zápas o místo na kolej jim nijak nevalil v úkolech, za kterými se tenkrát brali. Leč nebezpečí valilo se odjinud.

Švédský generalissimus Linhart Torstenson přenesl r. 1642 válku na Moravu, která před tím byla válečných úhon ne sice úplně, ale přece dosti ušetřena. Když Švédové zmocnili se Olomouce, bylo velké nebezpečí i pro biskupské residenční město Kroměříž. Už roku 1642 prchají členové kroměřížské koleje do Uh. Skalice.³⁸ Dlouho tam nezůstali, ale vrátili se na své neštěstí do Kroměříže. Bylo jich tam potřebí nejen pro jejich duchovní povolání, ale jejich velkostatek Zdounky potřeboval stálého dozoru a blízkosti rektory, vždyť nemohli zanedbávati své existence tělesné pro péči o duše a o školy, ježto jedno bylo podmíněno druhým.³⁹

Torstenson město Kroměříž několikrát marně vybízel, aby se mu dobrovolně vzdalo. Dne 25. června 1643 přitřhl pod městské hradby s armádou 16.000 mužů a s 22 děly a nazítří v pátek dne 26. června město, jakkoli na svou dobu znamenitá pevnost, padlo.

Jen kostel sv. Trojice s františkánským klášteřem, kostel sv. Mořice a biskupský mlýn byly uchráněny. Vše ostatní lehlo popelem. Také jesuitská kolej v nynějším kapitulním domě na Velkém náměstí, městský špitál, a dům Uršuly Zlatnice byly spáleny. Jesuité tím utrpěli ztrátu velikou. Na tom však nebylo dosti; před vpádem švédským uložili peníze nachystané na stavbu koleje do městských hradeb, a o ty přišli také. Švédské vojsko zajalo 13 kněží z koleje a odvedlo je do Olomouce do hlavního stanu Torstensonova jako válečné zajatce. Žádal pak Torstenson po nich výkupu 30.000 zl. Jesuité jich ovšem neměli. Teprve po nějaké době položili 2000 zl. a byli propuštěni na svobodu.⁴⁰ Také shořela bohatá již jejich knihovna s celým nářadím.

³⁸ Čti o tom Schmidl, IV. pg. 301.

³⁹ Kolej kroměřížská se odhadovala r. 1642 za nejbohatší jesuitský dům na Moravě. Jméno kolejní páčilo se na půl milionu zlatých, a už r. 1639 měli prý nachystáno na stavbu koleje hotově 80.000 zl. Viz ČMM. 1896, pg. 103 nota.

⁴⁰ Podle některých zpráv bylo žádáno po nich 31.000 zl., a zaplatili 2250 zl. Viz Jan Doležal, Kroměříž ke konci války třicetileté, ČMM. 1896, pg. 103; Schmidl IV. pg. 801, 810; Richter, Geschichte der Olmützer Universität, Olmütz 1841, pg. 66—69. Toto poslední dílo má však zprávy naprosto nespolehlivé a zmatené. Podle Rkp. Frant. mus. č. 58 zaplatili jesuité jen dua milia florenorů výkupného. Tomu přikládám víru proto, že je to soudobý skoro pramen jesuitský.

Z olomouckého zajetí odešli do řádových kolejí v Brně a ve Znoj-
mě, aby teprve později vrátili se na své rumiště do Kroměříže.

Tímto vpádem švédským znechutil se jim Kroměříž nadobro tak,
že usilovali, aby kolej byla z Kroměříže přeložena do Uh. Hradiště.
Vyjednávali o tom s biskupem Leopoldem Vilémem hned záhy po
zkáze města. Biskup se netajil, že by raději viděl, aby kolej zůstala
v Kroměříži, ale povolil přece.

Jednati se začalo asi již na sklonku r. 1643. Jesuité odůvodňovali
svou žádost tím, že Hradiště je město královské a králové od po-
čátku řádu vždy mu přáli. V Kroměříži tovaryšstvo prodá své ne-
movitosti a zbaví se tak tvrdých podmínek, za kterých by musela
se stavěti kolej na místě stísněném a malém. Zbaví se také podmí-
nek, které prejudikují svobodě a vyvýšenosti církve. Jesuité tak
se vyhnou všem trykům a nepříjemnostem i neshodám s kapitulou,
úředníky biskupskými a s měšťany. Dosud museli trpěti veliké ne-
příjemnosti a dáti se urážeti jen proto, že vyhověli přání kardinála
Dietrichštejna, v němž skládali veliké naděje, které všecky byly
s ním pochovány, takže od jeho smrti žili v nenávisti a odporech.

V Hradišti očekávají pro sebe a pro studující mládež velikého
prospěchu. Také město i okolí je dosud nábožensky zanedbáno a
nakaženo kacířstvím, takže slibuje pracovní výsledky. Hradiště je
pevností položenou na zdravém místě a na rovině a má značnou
vojenskou posádku. Také je tu s výhodou, že pevnost je jakoby
ověněna maeandrem řeky Moravy.⁴¹ Město má i veliké trhy, větší
než Kroměříž. Kromě toho je nedotknuto Švédy, ale restaurace
ssutin kroměřížských bude vyžadovati mnoha let, zvláště když je
zničeno i celé okolí. Měšťanstva je nyní pramálo, a to je ožebračeno.
Kdo tam bude studovati? Zato Hradišťané slibují řádu značnou
pomoc při stavbě koleje a ukazují řeholníkům velikou lásku a ná-
klonnost.

Jesuité uvažovali také o tom, co mluví proti přenesení koleje.

Biskup Leopold Vilém neuvítal lhostejným duchem myšlenky
translace koleje a není mu vhod, že řád opustí jeho residenční
město. Také statek zdounecký jest daleko blíže Kroměříže a poddaní

⁴¹ Jaký prospěch měla míti kolej z toho, že munitio est variis aquarum
maeandris coronata, věru nechápu. Že by však bylo město položeno in
loco salubri, není pravda, aspoň tenkrátě právě maeander řeky Moravy
zanechával na nížině okolo města bažiny, pařeniště tak zv. hodonské zim-
nice, která se tu opakovala každoročně.

mohou pohodlněji dovážeti potraviny a potřeby ze statku koleji v Kroměříži, jako do vzdálenějšího Hradiště. Také cesty ze Zdounek do Kroměříže jsou sjízdné a schůdné, kdežto do Hradiště jdou dvě míle horami místem dosti strmými, kde často zle hospodaří silniční a lesní lupiči, kteří budou potřeby do koleje vezoucím poddaným velmi nepohodlni. Místo na stavbu v Kroměříži je skoro zapláceno a za kupní cenu se po úplné zkáze města nebude moci prodati, kdežto v Hradišti musí se teprve zjednat a to nikoli snadno. Také v Kroměříži bude možno hlouběji položit stavební základy než v Hradišti, které je vlastně na ostrově obklíčeném vodou. V Kroměříži je také větší vyhlídka na příjmy z duchovní činnosti, protože je blízko kacířských po lesích žijících Valachů, také v okolí jsou lidnatější města a dědiny, než okolo Hradiště. V Kroměříži byla překonána již většina překážek, kdežto v Hradišti bude nutno teprve začati, a neví se, jaké překážky se vynoří, zvláště když je nablízku opat velehradský, který nebude ochoten vzdáti se patronátního práva k farskému kostelu v Hradišti, kterého je řádu třeba.

Uvažovali také, jak tyto nevýhody překonají. Doufají, že biskup je z Kroměříže propustí, když je spáleno nejen celé město, ale i residenční zámek, a mimo to Hradiště je také v jeho diecési. Ve Starém Městě u Hradiště se tovaryšstvu nabízí dvůr, který snad postačí na výživu, a kdyby i nepostačil, úroda ve Zdoukách bude se moci prodati a z peněz zakoupiti, čeho se na výživu bude nedostávat ze dvora při Hradišti. Poddaní nebudou nuceni dovážeti potřeby přes hory, nanejvýše snad jen z těch vesnic, které jsou blíže Hradiště a přístupnější. Stavební místo v Kroměříži se prodá, a v Hradišti doplatiti na nové sotva bude třeba tolik, kolik se ztratí prodejem a co by měl rád ještě platiti na nedoplatených ročních penězích, a kdyby se i něco (plusculum) muselo doplatiti, vyrovná se to výhodou prostrannějšího a pohodlnějšího místa.

Také v Kroměříži jsou základy mokré, ale nikoli tak hluboko, jako v Hradišti, kde však bude snadno možno základy vyztužiti piloty, neboť olší je nablízku dostatek.

Kroměříž má i nevýhody, co se týče běžných příjmů, neboť nelze přece ničeho očekávati z města, kde je farní kostel, kolegiátní kapitula s dosti četným duchovenstvem, klášter františkánský s pouťemi. Také ze studentů se dá v Hradišti očekávati větší důchod, protože kroměřížské koleji je na újmu blízká kolej olomoucká,

vzdálená sotva čtyři hodiny cesty. V Hradišti je jen farní kostel a klášter františkánský, který však má nemnoho pátrů, nablízku není škol, neboť i Brno i Olomouc jsou dosti vzdáleny. Také celé okolí kroměřížské je již katolické, kdežto okolo Hradiště je dosud velmi mnoho obcí nakažených haeresí.

V Kroměříži byly sice mnohé překážky překonány, ale jistě se vyskytnou nové po zkáze města. Opat velehradského netřeba se ani velmi báti, vždyť postupem času bude mítí kolej svůj vlastní kostel a o dvůr před Hradištěm ani opat nebude moci kolej připravit.

Řád také těžce nesl, že v Kroměříži byl dosud vždy bez vlastního domu, považován spíše podruhem než obyvatelem, nemilým hostem.⁴²

Jesuitský provinciál české provincie byl nakloněn úmyslu kroměřížské koleje a hledal cestu k biskupovi. Tu mu uvolnil rakouský provinciál Jan Scheza, který vyprosil si audienci u arciknížete-biskupa a již 24. února 1644 oznámil českému provinciálovi Řehořovi Scheliziovi do Jindřichova Hradce, že biskup nepostaví se na odpor, pokud řádoví představení budou souhlasiti s úmyslem koleje kroměřížské.⁴³ Dne 15. března dopsal z Vídně provinciálovi také Jan Gans, že císař nebude činiti překážek.

Řádový generál Mutius Vitellescus oznámil z Říma 2. dubna 1644, že dává k přenesení svůj souhlas, bude-li souhlasiti císař a biskup Leopold Vilém. Potom jesuité obrátili se přímo na císaře, odůvodňující žádost jednak tím, že Hradiště je pevnost, jednak také, že měšťanstvo, jevící k nim velikou náklonnost, je do města volá.⁴⁴ Přimlouval se za ně také sám biskup dne 25. srpna 1644. Tenkrátě byli kněží z kroměřížské koleje již v Hradišti, kde našli útočiště. Viděl náklonnost k řádu, kterou hradišťští měšťané projevili nejen povolením stavby koleje, ale i přimluvou u něho jako biskupa. Viděl také, že kolej v Hradišti bude na prospěch církvi.⁴⁵

Císař svolil 23. září 1644.⁴⁶

Jesuité tedy už byli v Hradišti, svolením císařovým vrátilo se v Kroměříži vše zase do starých kolejí. Nebylo potřebí stavěti ko-

⁴² Rkp. Frant. mus. č. 58, nové.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Koncept bez data v Bočk. sb. č. 5911.

⁴⁵ Bočkova sb. č. 5806.

⁴⁶ Bočkova sb. č. 5915, jednoduchý opis.

leje, křesťanské město nebylo zmenšeno o několik baráček v ulici Svatojanské, nebyly vykoupeny domky v Židovské uličce. Ovšem tím také zaniklo ve městě latinské učení, které znovu zřídil teprve biskup Karel z Lichtenštejna a Kastelkorna r. 1687, založiv piaristické gymnasium. Město nyní ve věcech školských hledělo zase k Olomouci, ovšem tolikéž k jesuitům, ale nutno vyznati, že hledělo si vzdělání svých synů poctivě dosti, protože v matrikách jesuitských škol olomouckých často se shledáváme se syny kromčřížskými. To ovšem přestalo r. 1687, když měl Kromčříž humaniora doma, humaniora znamenitá, jakými bývala vůbec gymnasia piaristická.

Poustky domků v Kromčříži rád prodal, nevíme zač, ale víme, že městem darovaný špitál byl mu vrácen bez úplaty.

V Kromčříži za těchto osm let zemřeli tři jesuitští kněží: 25. října 1639 Matěj Adler, 28. února 1643 Jakob Weiss a 28. dubna téhož roku Jan Guauerius. První rektor koleje, Jiří Lev, zemřel již v Uh. Hradišti 24. února r. 1644. Po něm stal se v Hradišti 9. června 1644 rektorem Jan Jaranovský do r. 1647, ale r. 1650 zvolený znova do r. 1653.⁴⁷

Dr. Aug. Neumann:

K referátům Dra Odložilíka a ČMM.

(Dokončení.)

6. Jan z Bítova. Jeho hrad se jeví jako sídlo loupeživých lapek, jak plyne z těchto míst: „...vzeli jsou XI koně a XIII schok gr. a to nesli na Bítov...“ (246). „V Švibě krčmář Smil, o (!) tohoť mají stav *všichni zloději* a má s nimi spolek. Když který v noci jede kupec, tehdy je ynهد zradí na *Byetov* nebo na Drozdovice...“ Tento Jan z Bítova je podepsán na stížném listě v V. skup. č. 328. Jak tedy viděti, jsou všechna má fakta přesně doložena, z čehož je patrné, jak O. přestřeluje, tvrdí-li, že utíkám od své hlavní these.

⁴⁷ Cerroniho sbírka v zem. arch. v Brně II., 282, pg. 103. Je to rukopisná *Historia Collegii Hradistiensis abolitae Societatis Jesu in Moravia ab. ao. 1636 ad am 1723*. Je sepsána pozdě po událostech tuto vylíčených, proto jsem jí nemohl užiti, maje dosti materiálu archivního.

Že nikterak od své hlavní these nechci ustoupiti, na důkaz toho předkládám nové důkazy o souvislosti podporovatelů lapek s husitstvím.

V exkomunikační bule se potkáváme i s purkrabími. Jedním z nich jest purkrabí Nového Hrádku u Jevíčka (str. 453). Zajímavé jest, že týž Hrádek uvádí se r. 1421 jako místo pražským artykulům příznivé (Urk. Beiträge, I, 91). Potkáváme se dále s purkrabím z Rabštýna (u Znojma). Týž Rabštýn se řadí hned na počátku husitských vojen (1421) k husitům (Nové prameny, 160), a zůstává jim i nadále. V exkomunikační bule potkáváme se dále s purkrabím z Ostroha (453) a rovněž i s plebánem (458). O Ostroze pak jest známo, že byl důležitým husitským střediskem na jižní Moravě. — Bítov v době, kdy byl sídlem opovědníků a lapek (1410), poskytoval pohostinství M. Jeronýmovi pražskému (Klicman. Processus judiarius etc. VII.), příteli Husovu. Jaký div, že i Jan z Bítova podepsal stížný list (skup. V. č. 328). Bítov i později, za válek husitských, stál pevně proti církvi. — V exkomunikační listině jest (str. 457) a zároveň i na stížném listě je „Wanko de Boskowicz, alias de Černahora“. — Exkomunikován byl v r. 1399 i Přibík z Otlochovic (454 a 457), který za olomouckého interregna (od r. 1416) stál v čele proticírkevního hnutí na severní Moravě (Bretholz, Übergabe Mährens, 69—74). Doufám, že po řadě nových těchto dokladů již mi nebude O. vytýkati, že utíkám od své these.

Vraťme se nyní k prvnímu husitskému „duchovenstvu“. Předně je podivný způsob O-ova referování. Jak z jeho velmi obšírného referátu patrně, zabýval se mou knihou velmi důkladně. Já jsem předvedl pouze jednoho nehodného kněze přejícího husitům, ale protože více dokladů jsem tam nenalezl, přirozeně jsem nemohl ani dalších případů uváděti. Zabýval-li se O. mým spisem tak obšírně, jistě že ani on tam nic dalšího nenalezl. Ale při tom mně vytýká, že jsem zůstal pouze při jediném případě! Tato krajně nespravedlivá výtka je samo sebou důkazem referentovy zlé vůle vůči mně. Ale mohu mu posloužiti aspoň indirektními doklady. Exkomunikační listina z r. 1399 (458) uvádí tři kněze ze Slovácka. Citační listina Jana Železného z r. 1418 (Bretholz. u. d., 86) uvádí šest kněží z téhož kraje. Exkomunikační listina (457) jmenuje Beneše z Kvasic, zmíněný právě půhon Jana Železného uvádí Petra „occupatorem ecclesie in Quasicz“. Pro kritického historika nebude snad nezajímavá tato

nápadná místní shoda pro poznání revolučního kléru před Husem a po Husovi.

Nemohu odolati, abych nepoukázal zde na věc, kterou již dříve si O. v referátě ČMM (1927, 385) vůči mé práci dovolil. Běželo o zjištění autorství šternberské postily. Učinil jsem tak v Hlídce (1926, str. 125) ve studii o exegetickém spise šternberského probošta Bedřicha. Autorství Bedřichovo jsem pro postilu dokázal takto: 1. Po stránce formální: V obou začíná autor výklad charakteristickými slovy: „Id est“, v postile nazývá filosofii „sapientia mundana“, v „Abortivu“ „scientia saecularis“ nebo „sapientia mundi“. 2. Obsahově: V postile i v exegesi Žalmů se autor jeví jako nepřítel filosofie, v obou spisech varuje před zatahováním theologických problémů před lid. V obou spisech se autor ostře staví proti světským vrchnostem a advokátům. V postile cituje autor na celé řadě míst obě Miličovy postily (viz Archa, archiv. liter. 1920, 122—123), ve výkladu žalmů pak autor chtěl dáti název jedné Miličovy postily „Abortivus“. Tyto doklady mohou snad stačiti pro zjištění autorství postily vzniknuvší v témže klášteře jako výklad žaltáře. Při tom O. se mi opovážil vytknouti neprovedení obširného důkazu! A tenhle kritik po tak přesvědčivých formálních i obsahových shodách mi vytýká neprůkaznost, ten mi chce vyčítati sylva (!) místo silva, ten mi chce vyčítati fantasii! Prohlásiti formální a obsahovou shodu svou spisů za nedostatečné k dokázání autorství, k tomu je opravdu potřebí notné porce fantasmie!

Co do obsahu výkladu mi O. vytkl přeceňování narážek. Nezbylo mi tedy, nežli jemu — zabývajícímu se též husitstvím — citovati již v 8. sv. AOG uveřejněnou pramennou studii Volného o exkomunikaci markrabí Prokopa, kde nikoliv na základě narážek, nýbrž na základě listin došel Volný k závěru: „Die grimmigsten Verfolgungen, welche seit ihrer Stiftung die mährische Kirche und ihre Glieder erlitten.“ (Viz Hlídku 45. 213.)

Při výtce nespolehlivosti jest mi nápadná jedna věc. V předminulém svazku Studií a textů otiskl jsem doklady o době předhusitské. Dokázal jsem tam iuxtaposicemi, jak překroutili historikové akta pověstné arcijáhenské visitace pražské. Překroutili je tak, že kněžstvo se podle nich vyjímalo ve světle daleko horším, nežli tomu ve skutečnosti bylo. Jest opravdu velmi divno, že ani O., ani žádný jiný referent ČMM o tomto svazku Studií a textů se ani slovem ne-

zmínil! Je to tím nápadnějším, povážíme-li, jak O. se staví proti nespolehlivosti a neprůkaznosti. Snad proto, že běželo o překrouceniny, jejichž důsledkem bylo zostuzení katolického kléru?

Referent dále upozorňuje, že jsem pracoval i v zahraničních archivech a při mé domnělé nespolehlivosti poukazuje při tom na nemožnost kontrolovati mé nálezy z ciziny. O. sám nemůže vytknouti ničeho jiného nežli nedopatření, která se stala ve chvatu, tedy bona fide. Jelikož v zahraničí se mi pracovalo jinak nežli doma, odpadá tato podezřívavá výtka sama sebou. Ale mohu při tom poukázati na věci, kde by mohl O. kontrolovati. Předně uvádím sdělení učiněné asi před 45 roky Tadrou na obědě v římské „Animě“. Sledoval práci jednoho historika v jakémsi vatikánském kodexu a tu k svému překvapení zjistil, že jeho předchůdce velmi důkladně využil dokladu mluvícího proti církvi, ale naprosto opominul hned na následující straně listinu mluvící ve prospěch církve... Za druhé cituji výrok Snopkův, podle něhož jistý historik, který pracoval kdysi v zahraničí, s rozčilením jednou sděloval se svým kolegou, že našel doklady, dávající úplně za pravdu katolickým historikům ohledně sv. Jana Nepomuckého. A podnes nevíme netoliko o jejich obsahu, ale ani o fondu, v němž jsou uloženy. Chce-li O. prokázati cennou službu — historické pravdě — nechť kontroluje zahraniční práci někoho jiného, neboť moje maličkost neměla ve zvyku nechávat nepohodlných sobě dokladů v prachu zapomenutí.

Nakonec ještě jednu věc. Je to „vědecká nestrannost“ p. referenta, jak se nám jeví podle věcné stránky jeho referátů. Když jsem dokumentárně dokázal, že akta arcijáhenské visitace jsou překroucena a že těmito překrouceninami se nám jeví předhusitské kněžstvo daleko horší, nežli tomu ve skutečnosti bylo, mlčel, ačkoliv jinak nespolehlivost údajů velmi potírá. Když naproti tomu jsem prokázal spojení s lapkami u „šlechticů“, kteří na stížném listě protestovali proti odsouzení Husovu a proti zkažené církvi, ozval se proti tomu. Když jsem z obsahu výkladů Žalmů probošta šternberského Bedřicha vyvodil, že za jeho doby zuřila na Moravě krutá persekuce katolické církve, odpověděl, že to nebylo tak zlé, ačkoliv to jest již přes šedesát roků dokumentárně prokázáno Volným! I možno z toho usuzovati o metodě O-ovy práce takto: Rehabilitace některých kněží doby předhusitské se nepřipustí, právě tak jako se nepřipustí jejich ukrutné pronásledování. Rovněž tak se to učiní se souvislostí

s husitskou „šlechtou“, jež dělila se s lapkami o lup, čili: Strhne se s katolické církve majestát mučednictví, ponechá se za to na ní naházené bláto z překroucených visitačních protokolů, zato se však nepřipustí ani stín nějaké úhony na husitech. Tahle „vědecká objektivnost“ zajisté opravňuje vytýkati druhým fantasií a nespolehlivost! . . .

Příští kapitolu věnuji referátům ČMM vůbec a předem ujišťuji, že to bude kapitola ještě zajímavější.

II.

Odložilík nadhodil na jednom místě (Referáty ČMM), že v některých časopisech byla má práce přijata s uspokojením. Bude záhodno poukázati, které knihy ČMM chválí a které pomíjí, případně břitce odmítá, a tím i nadhoditi otázku, snesou-li některé referáty ČMM kritické měřítko.

Všimněme si předně spisů vychvalovaných. ČMM přinesl v r. 1914 velmi pochvalnou recenzi o Nejedlého spise „Dějiny husit. zpěvu za válek husitských“ z pera prof. Doležila. Referent charakterisoval dílo na str. 124 slovy: Je to spis, „jehož hledisko je vytýčeno tak vysoko a tak čistě historicky“. Jak mi zesnulý prof. Sedlák pravil, vyprovokovala ho tato recenze k posudku v „Hlídce“ 1914. A kdo si tam přečte Sedlákovu kritiku, pozná, kolik omylů, nepravd, ba někdy i vyložených nesmyslů obsahuje ta práce, kterou referent ČMM označil za dílo s vysokým hlediskem a čistě historické . . .

ČMM, roč. 41—42, přinesl Krupkův referát o Helfertově díle „Hudební barok na českých zámcích“. Referent dovozuje, že „naše skromná hudebně-historická literatura obohacena jest touto knihou vsutku nevšedně“ etc. Položme naproti tomu referát Samsourův v „Hlídce“ 1917. I on sice oceňuje práci Helfertovu, ale vytýká stranické stanovisko autorovo vůči katol. kněžstvu a podceňování katolické etiky, jíž spisovatel nezná. Toho referent v ČMM nevytýká, nýbrž přijímá všechno cum applausu . . . Či snad ve vědeckém referátě nemá platnosti spravedlnost ke katol. kněžstvu a je přístupno beze všeho bagatelisovati věci, kterých autor nezná?

V „Hlídce“ jsem poukázal v obsírném referátě na vady Urbánkova věku poděbradského. Ukázal jsem na př., že U. píše o stanovisku basilejského sněmu k nevěstkám, ale při tom nezná příslušného místa v Mansim, který, jak jsem doslovným citátem dokázal,

předváděl celou úplně jinak než nedoložené tvrzení U-ovo. V závěru jsem poukázal, že autor mohl použití ještě mnoho archivního materiálu, jak jsem dokázal bohatou sbírkou Odložilíkem zkritikovanou. Mimo to jsem ukázal na mnoho rozporů, kde autor ze zaujatosti zapomíná na důslednost a popírá později to, co dříve byl tvrdil. Srovnajme tyto výtky s celkovým úsudkem Bidlovým, otištěným v ČMM, roč. XL, 175. Bidlo píše: „Vše to jest vypsáno do podrobnosti důkladně a svědomitě s použitím pečlivé kritiky pramenův i faktův a s bedlivým zřetelem k dosavadní literatuře . . . ; spis. jeví značnou bystrost v samostatném posuzování a oceňování“ . . . Dále: „Použil všech známých pramenův vydaných i nevydaných“ . . . Gratuluji!

Jest opravdu zajímavá všimnouti si osobních vztahů referentů k autorům. Tak na př. pisatel oné přílišně pochvalné recenze o Nejedlém jest jeho žák. To sice nikterak nemusí býti závadou, má-li žák za sebou již určitou práci a jméno. Ale nemá-li nic více než státní písemku nebo disertaci, vyjímá se dosti podivně, když takový žák má posuzovati práci svého učitele. Takový referát nemůže zníti jinak než pochvalně, jak pěkně vidíme na posudku Prokešově o Novotného Husovi, otištěném v 45. roč. ČMM. Sotva se byl dotkl Novotného subjektivismu, honem zajímavě k tomu v závorce dodává, to že „ovšem neznamenaá výtku“! (Str. 138.) Zato však se hned o kousek dále otírá o Sedláka (str. 141), mluvě o jeho nálezech, „publikovaných chudě a povrchně“. Při tom již ovšem nedodává, že to není výtka, protože by tím asi porušil „referentskou vědeckou objektivnost“ . . . Týž referent (ČMM, LI, 285) proti mně tvrdí, že historikové (liberálové) respektují každou vědeckou práci a tedy i katolických kněží. Patrně asi při tom zapomněl na slova, jimiž se otrél o Sedláka v 45. roč. ČMM! Myslím, že není potřeba k těmto dokladům připojovati komentářů, a proto přejdu k dalšímu bodu.

Které práce ČMM pomíjí a které vyloženě trhá? Předem prohlašuji, že nemluvím z důvodů osobních, nýbrž čistě věcných: protože povinností každého vědeckého časopisu jest, aby své odběratele informoval, pokud možno, co nejdůkladněji.

V r. 1922 vydal jsem zvláštní otisk své práce „Z náboženských dějin Horácka“, jež vycházela tři roky v „Hlídce“. V práci té jsem velmi vydatně využil aktového materiálu místodržitelské registratury, uloženého v zemském archivu moravském. Na jeho základě se

mi podařilo objasniti do té doby tolik temnou agitaci, vedenou ze Slezska za vlivu zakročení Karla XII., stanovil jsem podstatu tak zv. beráncí víry, předvedl jsem její rozšíření na Horácku, poukázal na vnitřní souvislost blouznivců s dobou starší, věnoval jsem pozornost liturgické stránce prostonárodního hnutí, na niž do té doby nikdo neupozornil, ale přes to ČMM se o celé této práci ani slovem svým čtenářům nezmínil. Jest opravdu tragikomické, že moravští historikové se o té práci museli dovědět až z pražského ČCH! Věc tato je tím křiklavější, povážíme-li, že ve 40. roč. ČMM je dosti obšírný referát o Bednářově práci „Dějiny ev. reformovaného sboru v Kloboučích u Brna“. Spis tento nevyčerpává všeho materiálu v citované sbírce uloženého, nýbrž vztahuje se pouze na dobu josefinskou, předvádí pouze poměry ve sboru, ale přesto referent o něm praví, že spis „má . . . heuristický význam širší, že se k takové práci po prvé na Moravě čerpá z archivu místodržitelského v Brně“ . . . V mé práci ho bylo mnohem dokonaleji využito nežli u Bednáře a při tom referent jeho práci registroval, zatím co o mé se ani slovem nezmínil . . . Myslím, že k bližšímu objasnění přispěje, prozradím-li, jak se zachoval onen pán ke mně, když jsem hledal prameny, a jak k Bednářovi. Na můj dotaz, kde mám je hledati v ohromné místodržitelské registratuře, odpověděl: „To nevím. Snad pod heslem Ketzerei, nebo Irrglaube.“ I hledal jsem podle daného pokynu, ale marně! Tu jsem si vzpomněl na knihu Bednářovu, podle níž bych snad mohl prameny nalézt, a skutečně jsem se nezklamal. K největšímu však překvapení jsem z předmluvy autorovy poznal, že právě onen pán, jenž nedovedl mi ani označiti skupiny, v níž jsem měl hledati (jak Bednář praví), „svou vynikající pomocí zpřijemnil mi hledání látky v 29 velikých svazcích místodržitelského archivu . . . a v práci mne způsobem (sic) pro mne nezapomenutelným podpíral“. Jinak tedy pastorovi a jinak katolickému řeholníkovi! Teď již každý pochopí, proč moje kniha byla v ČMM úplně pomínuta, zatím co Bednářova práce byla recensována, a to právě oním pánem, jemuž v úvodě autor tak vřele děkoval . . . To jest dalším dokladem „vědecké objektivity“ referátů ČMM.

ČMM stejně pomínil mou práci „Církevní jmění v době husitské“, ačkoliv byla pracována se zřetelem k Moravě a na základě materiálu moravského archivu zemského. Zato po letech jsem obdržel obsáhlý separát z ZVGDB, sepsaný profesorem něm. právnické

fakulty Singerem. Zajímalo mě, že úvodem vytýká referent německé kritice, že se řídí jenom podle českých referátů, prohlašujíc podle nich, co je v nejnovější české literatuře cenného a co nikoliv . . . Rovněž úplným mlčením pominula ČMM mou práci „K dějinám bohoslužeb v době husitské“. I tam jest přece tolik materiálu pro Moravu! Vzpomínám si vždy při tom, jak svého času prof. Sedlák upozorňoval jistého referenta ČMM, že pro články populárního protestantského časopisu, stojícího na výši katolického „Kříže“ a „Marie“, nemá býti ve vědecké revui místa! Na to tam tedy místo bylo, ale pro vědecké práce do dějin Moravy zabíhající tam místo nebylo . . .

Podívejme se nyní, jak ČMM trhá mé práce. První to byla kniha o sektách ve XIV. a XV. století. Za několik let dostal jsem sdělení jednoho historika, že má práce je pro každého v tom oboru pracujícího nepohřešovatelná, má odpověď daná referentovi ČMM v „Illídce“ zcela správná! Neméně jsem byl později překvapen Holínkovou knihou o témže předmětu, v němž autor mne na mnoha místech cituje a dává mi za pravdu.

Týž referent ČMM později dotrhal I. svazek francouzských husitik. Jaké však bylo mé překvapení, když asi za dva roky jsem dostal rudou obálku s nadpisem „Der Kampf“, sozialdemokratische Monatschrift. Tento vídeňský časopis přinesl recenzi o I. svazku franc. husitik, v němž vyslovuje podiv nad tím, jak „ein Augustinerpater“ může o husitství tak objektivně psáti, a dává mne za vzor „den österreichischen Klerikalen“!

Při tomto měřítku jiných časopisů vůči měřítku ČMM k mým pracím bude se vyjímati ještě nápadněji tato věc: V citované práci Bednářově (str. 40) se dočítáme, kterak odpovědělo mor. gubernium na žádost o povolení založiti v Kloboukách nový sbor, prý „aby všichni evangelíci byli jednotlivě vyslýcháni a aby se zjistilo, zda se stali evangelíky dobrovolně či z přinucení“. Ve svých pramenech jsem našel a také ve zpracování to na jejich základě jsem poukázal, jak mnoho katolíků bylo balamucením anebo násilím donuceno přihlásiti se za nekatolíky. Je mi proto velmi divné, že Bednářův referent a zároveň i pomocník při hledání v aktech mu nevytkl, proč neobjasnil zevrubněji příčiny onoho guberniálního dekretu. Je mi to tím divnější, povázím-li známé puntičkářství onoho referenta . . .

Myslím, že jsem s dostatek poukázal na „věcnou“ stránku referátů ČMM. Ponechávám každému úsudek, vyhovuje-li to první moravské historicko-literární revui, a končím odložilíkovskou terminologií o šlavnatých adjektivech, kterých bych mohl použít.

Bylo by si přáti, aby ČMM podával referáty objektivní, o všech důležitějších spisech, týkajících se Moravy, aby pozdější dějepiscové našli v něm opravdu materiál, který toho kterého času byl zpracován, a to beze zřetele k tomu, je-li autor toho nebo jiného významní.*

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
(Pokračování.)

97.

Vídeňská legace k panu z Puysieux.**

Cechové budou žádati stvrzení výsad. Bez účasti Španělska mír nemožný. Přezimování vojsk císařských. Porážka Anhalta u Českých Budějovic. Úspěch B. Gabora na Slovensku. Císařští táhnou na Prahu. Moravské voje ve Znojmě.

Září, 23. 1620, [Vídeň].

(Bibliothèque Nationale, Ms. français. 3972, fol. 159a—b.)

... le service du roy, Son Maistre ne pouvant permettre que l'autorité du roy rabillast les affaires qu'a la verité leur seule ambition a mise aux termes ou les choses sont aymantes mieux tout ha-

* Nakonec dodávám ještě toto: Každý vědecký referát mluví nejprve o věcné stránce knihy, aby vykázal, čím ona dosavadní poznatky opravuje nebo doplňuje. Potom následuje úsudek o formální stránce knihy. Odložilík však pouze na jednom místě jen povšechně praví o cenných dokladech, ale zevrubněji se jimi vůbec nezabývá. Věnuje pozornost pouze stránce formální, čímž jeho „vědecký“ referát klesá spíše na opravu domácí úlohy. Jelikož je nemyslitelné, že by mimořádný univ. profesor nevěděl, jak psát vědecké referáty, nelze v jeho recenzi spatřovati asi nic jiného, nežli projev zlé vůle. Totéž možno asi říci i o jednání redakce ČMM, která něco podobného připustila do tisku. Po druhé bude nejlépe, když dá otisknouti školácké recenze přihlížející jen k sylva(!) a silva červeným písmem, aby čtenář hned na první pohled poznal, že běží o kantorskou korekturu a nikoliv o vědeckou recenzi.

** Odpověď na list ze dne 31. srpna 1620.

zarder que venir a un accord qui peut restablir la liberté des privileges sans laquelle les Bohemes ne voudront iamais y consentir et les principaux ministres d'icy tous pensionnaires d'Espagne ne se cachent point lors que l'on parle de traicté pour dire que sans l'advis d'Espagne il ne se peut faire et que l'empereur est trop attaché dans les obligations qu'il y a pour avoir d'autre volonté que celle qui luy sera donnée par le roy d'Espagne et ses ministres. C'est pourquoy de penser que nos conseils prevalent avec eux, il ne le fault attendre, et sy la necessité des affaires ne cause du changement, il est impossible de donner force a notre entremise. Nous voyons a la verité que le temps est bien avancé pour croire que les armes pour ceste année facent grand effect, et qui pis est, le duc de Baviere estant resolu de se trouver comme l'on nous assure a la Toussainte chez luy, il semble qu'il sera contenté de monstrier son credit, et par ce moyen demeurant considerable dans l'Empire ne se souciera l'advenir guerre de ce que deviendra la Boheme, et le comte de Buquoy n'ayant autre fortune que celle de la guerre unissant ses desirs avec les intherestz de l'ambassadeur d'Espagne, il est a croire qu'il reviendra prendre une poste avantageuse pour hyverner son armée sans autre dessein que de la conserver iusques a l'année qui vient. Ce qui nous affermit en ceste opinion, est que nous avons advis que les deux armées ioinctes ayantes peu attaquer celles d'Anhalt et y porter grand dommage, l'effroy s'y estant mis de facon qu'ils avoient laissé leur bagage derriere et mesme leur canon, au lieu de les sauver ont trouvé teste vers une place a deux lieues de Boudeveis nommée Wistenau laquelle est capable a ce que ceux de l'armée disent de tenir au moins douze jours et il n'en fault pas tant pour porter les maladies sy avant que l'armée n'en sente beaucoup de dommage. Ce sera donc a une autre ordre a vous en apprendre d'avantage.

(N. B.) Monsieur, comme nous fermions ceste lettre, Monsieur de Baugy nous a raporté de la part de Monsieur de Quemberg vers lequel nous l'avions envoyé que Papa, ville forte en Hongrie, et quinze autres places en assiette tres difficiles se sont rendues a Bethleem lequel devoit arriver hier a Presbourg ou il a faict construire un pont de facon qu'il a maintenant la liberté du passage du Danube d'ou il s'ensuit que les forces qu'aura le comte de Dampierre ne pourront qu'estre faibles pour s'opposer a celles dudict Bethleem. Nous apprenous aussy que les armées imperialles reprennent le chemin de Prague par Neufhouse, ayant perdu trois jours de temps, lesquels ont donné moyen au prince d'Anhalt de gagner le devant laissant les troupes de Moravie dans Znaim et deux autres petites vilotes dudict pays.

(Ambassade, 279.)

Pan z Puysieux k vídeňské legaci.

Král jest spokojen s vídeňskou legací francouzskou. Činnost její v Uhrách má seslabiti Čechy.

Září, 25, 1620, Bordeaux.

(Tamže, Ms. français, 3972, fol. 172a.)

Messieurs,

L'a rendy bon compte au roy et ou ie devois de ce qu'il vous a pleu de m'escire et representer le soin que vous prenez de servir le public en l'occasion qui s'offre ce qui est tres bien receu et en attendons l'effect possible sera il tel en Hongrie que nous le desirons sur tout sy la confederation subsiste des Hongrois avec les Bohemes tousiours cet honneur au roy non seulement d'y tesmoigner sa bonne volenté et son intervention, mais aussy d'allentir en quelque chose le secours de Transilvain par vostre communication, sy l'electeur palatin prend bon conseil il se servira de ceste exemple voyant tant de forces ensemble venir fendre sur ces bras . . .

(Schází v Ambassade.)

Viedeňská legace k panu z Puysieux.

Deset tisíc císařských táhne na Prahu. Obležení Budišina. Dampierre v Prešburce a intriky proti němu vedené.

Září, 30, 1620, Vídeň.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 3972, fol. 161a—b.)

[Copie de la lettre escrite a Monsieur de Puysieux le dernier Septembre, 1620, envoyée ledict jour par l'ordre de Bruxelles.]

Monsieur,

Comme nous pensions laisser partir cet ordre sans nos lettres manquat plus tost de subject de vous escrite que d'affection a vous tenir adverti de tout ce qui ce passe.

Nouvelles nous sont arrivées de plusieurs endroits, mais par la seule bouche du Sr de Quemberg, assavoir que les armées de l'empereur, dans lesquelles maintenant Baltazard de Marradas s'est ioinct a Boudeveis avec dix mil hommes, vont a droicte a Prague sans s'arester a aulcun siege; que le prince d'Anhalt costoie lesdictes

armées lesquelles espere estre dans le VIIIe d'Octobre devant ledict Prague; que le duc de Saxe est entré dans la Luzasse ou il a assiegé Boudevin laquelle est deffendue de sept cens hommes de pied et trois cens chevaux, que le marquis de Yagerndorff y a gettes de dans et que ledict duc de Saxe ayant envoyé un de ses conseillers dans ladicte ville soubz esperance que le peuple vouloit luy recevoir les troupes envoyées par ledict marquis, leur ayant faict changer de resolution ont en mesme temps et contre le droict des gens faict prisonnier[s] ledict comte de Saxe et envoyé audict marquis dont ledict duc de Saxe s'est tellement animé qu'il a protesté de ne poser les armes qu'il ne voye l'empereur remis dans tous ses estats. C'est un grand avantage pour Sa Majesté imperiale tant pour les forces presentes dudict duc que pour la suite des parents qu'il a comme aussy pour les lutheriens desquels il est comme le chef . . .

Quand a la Hongrie, Bethелеem est a Presbourg ou ayant faict le pont que nous vous avons desja mandé il a faict passé douze mil hommes en intention de prendre ravages et brusler tout le plat pays, et nous ne jugeons pas que le comte de Dampierre consistant en huict cens chevaux le tout pour la ialouzie que ledict de Buquoy a contre les actions dudict Dampierre. et par concert de l'ambassadeur d'Espagne lequel a faict tout ce qu'il a peu pour empescher que ledict Dampierre n'eust ceste charge s'estant forte iusques aux contestations avec ledict empereur, auquel ayant faict entendre comme avec iuste cause nous avions subject de trouver estrange que Bethleem ne nous eust tenu ce qu'il avoit promis par ses lettres et pour en scavoir le subject, nous desirons y renvoyer s'il le trouveit a propos quoy qu'il tesmoignast l'approuver. toutes fois desirant en parler en son conseil, sa resolution a este sy longue que iusques a hyer que Monsieur de Quemberg le fist scavoir a Monsieur de Baugy . . .

(Ambassade. 282.)

100.

D'Aubery Dumaurier k p. z Puysieux.

*Bedřich falcký poslal svého staršího syna z Prahy do Berlína. Do-
hady o tom v politických kruzích nizozemských.*

Říjen. 4. 1620, Haag.

(Tamže. Ms. frç. 15958. 426b.)

Les dernieres nouvelles de Prague portent que l'electeur palatin a envoyé a Berlin son fils aisé. designé roy de Boheme apréz luy, pour de la estre conduit en Dannemark et puis en Angleterre: ce

qui est imputé a mauvaise esperance qu'ils ont du succez des affaires de Boheme;* encore que de leur part on colore cela comme cet envoye estant faicte a dessein d'esmouvoir tant mieux le roy de la Grande Bretagne par la presence de se jeune prince a sustenter et appuyer les affaires dudict palatin.

101.

V í d e ñ s k á l e g a c e k p a n u z P u y s i e u x .

Bethlén Gábor poražen Dampierrem. Audience u císaře. Důsledky úspěchů Ferdinanda II. Odpověď Angoulemova císaři.

Říjen, 7, 1620, Vídeň.

(Tamže, Ms. français, 3972, fol. 163b—166b.)

[Copie de la lettre escrite a Monsieur de Puy sieux par mesdicts Sieurs, le septiesme Octobre, 1620, envoyée ledict jour par l'ordre de Bruxelles.]

Monsieur,

Encore que nous ayons appris que le dernier ordre aye esté arresté a Foancquandal (!), et que les armées de Spinola et des princes unis logées sur le chemin puissent donner empeschement a ce que les depesches soient portées par les voyes accoustumées, toutes fois nous nous sommes resolu de mettre celle cy au hazard pour vous advertir comme le comte de Dampierre ayant eu advis que partye des troupes de Bethleem iusques au nombre de quatre mill chevaux et huict cens ardouis(sic) avoient assiegé un chasteau appartenant au Sr de Strasy, grand seigneur de pais et tres fidele a l'empereur. Ledict Strasy estant de dans et prest a se perdre s'il n'estoit secours, ledict Dampierre se resolu de marcher droit audict chasteau avec mil chevaux et quatre cens mousquettes, et ce par lieu avantageux et tellement couverts, soit par les montagnes, soit par les bois qu'il peut arriver a la veue dudict chasteau sans que ses ennemis en eussent advis. Mais au contraire rencontrant de leurs troupes loyez en deux vil[l]ages qu'ilz quitterent et mettant le feu arrivant a un petit bois a demye lieue dudict chasteau, ledict Dampierre vit toutes leurs troupes en bataille, assavoir sept esquadrons de cavalerie et leur infanterie logée a la faveur d'un petit fossé, de façon

* To potvrzuje Gindely (III, 230), dle něhož měl tam býti nástupce trůnu uchráněn nehod války.

que d'une surprise qu'il voulust faire, il fut obligé de venir aux mains comme en combat assigné ce qui luy succeda sy heureusement qu'ayant mis avec iugement toutes ces troupes en bon ordre se servant de l'avantage du bois et d'un fossé qui estoit a la teste temporisant un peu pour laisser venir les ennemis a portee de son infanterie leur aisle droicte venant fondre sur luy. Ilz furent chargez par le regiment de cavalerie dans laquelle fondirent en mesme temps cinq cens cosacques qui acheverent de les rompre. Lors ledict comte de Dampierre marche au trot pour soustenir les siens qui poursuivoient la victoire, le tout avec un tres parfaict iugement et courage resolu. Ceste defaicte a esté telle qu'il y a eu quatorze enseignes ou cornettes de prises, dix sept cens et plus de tuez sur la place et le chasteau secouru.

Cela obligea ledict Bethleem, qui avoit assiegé Ambourg avec huict mil hommes, de se retirer et prendre le chemin d'Edembourg pour rallier ce qui estoit demeuré dudict combat. Il est tres vray que sy ledict Dampierre eust en ces deux regiments que le comte de Buquoy par ialouzie n'a voullu laisser venir de l'armée, quoy que l'empereur luy en ayt escrit, ledict Bethleem n'eust osé entreprendre de s'approcher sy prest, car quoy qu'il ayt nombre d'hommes, toutesfois c'est sy peu de chose que mil chevaux françois peuvent en attendre six mil.

Nous vous avons desja mande que le Sr de Croisilles alloit vers ledict Bethleem. Ce combat avoit differer son partement iusques a ce qu'eussions seureté pour ledict envoy, ce qu'avons eu par un trompette dudict Bethleem et un sauf conduit duquel nous vous iugiez de ses pretentions.

L'empereur contre sa coustume et les formes ordinaires d'icy ainsy que nous apprenons par Monsieur de Baugy nous a envoyez guerir a l'audiance ou il nous a represente trois choses:

La premiere, qu'il s'estonnoit bien fort que le roy de la Grande Bretagne permist a ses troupes de venir au secours de l'electeur palatin, puisque par son ambassadeur, Monsieur Woton, qui est icy il luy avoit faict dire qu'en tout et par tout, directement et indirectement il demeuroit neutre sans assister ledict palatin ny de deniers, ny d'hommes. Ce qui nous prioit de faire scavoir audict ambassadeur et mesme en forme de plainte de sa part.

Le second, que sachant combien le roy avoit et d'autorité et de credit sur les estats, il nous prioit de luy faire entendre qu'un des plus signalez offices qu'il pouvoit attendre de son amitie et bonne volonté, c'estoit d'escrire aux Hollandois, comme il desiroit, qu'ilz n'envoyassent aucunes troupes pour le secours dudict palatin, et mesme uza de ce mot qu'il prioit le roy d'user de commination.

Le troixiesme, qu'ayant appris tant de Flandres comme d'Italie

que les affaires de Sa Majesté prosperoient de iour en iour, et que la paix estoit tres assurée dans son royaülme, nous contant(!) que tous les princes et grands seigneurs qui s'estoient separez de la cour maintenant y estoient retournez. Il nous prioit de faire entendre a Sa Majesté comme il le requeroit du secours qu'il luy avoit esté promis en termes sy prefix qu'il s'asseuroit qu'il luy seroit tenu. Sur quoy le duc d'Angoulesmes respondant il luy dist, que pour ce qui regardoit l'Angleterre nous ne pouvions luy faire office, sy ce n'est d'en advertir ledict ambassadeur comme en discours familiers, nostre credit ne s'estendant pas avec luy iusques la que de luy pouvoir faire faire ce que Sa Majesté imperiale desiroit sur ce subject, et de faict par l'apresdinée nous vismes ledict Woton lequel avec un discours un peu embrouille nous tesmoigna qu'il avoit desia sceu quelque chose de l'advis que nous luy donnions, et en nous remerciant de la franchise que nous continuyons a user avec luy dist qu'il s'estonnoit que l'empereur ne luy eust par sa propre bouche ou par l'envoy de ses ministres faict scavoir la cause de ceste plainte. sur quoy il avoit de quoy luy respondre ce que desirants d'apprendre, enfin il se lascha que le roy son Maistre et l'ambassadeur d'Espagne qui est aupres de luy, estoient demeurez d'accord sur ce subject et qu'il persistoit a protester que le roy son Maistre iusques au jour qu'il estoit party d'aupres de luy n'avoit faict aucune action qui ne feust merement neutrale. Ce sont ses mots.

Pour le second, qui regarde les forces hollandois, il luy fust represente que desia nous avions appris que le roy avoit faict cet office, puis qu'il leur avoit faict scavoir comme il ne vouloit pas que pas un Francois fust employé au secours dudict palatin l'ayant mesme defendu aux cornetz et capitaines chose qui tesmoignoit une grande affection, que le roy portoit au bien de ses affaires et plus partiale qu'autrement puis que maintenant les regiments des Francois n'estants payez des deniers du roy, ilz sont obligez de suivre leurs enseignes et servir ou le serment les oblige; qu'en cela donc nous le supplyons de considerer, avec quelle affection le roy embrassoit tout ce qui regardoit le bien de ses affaires.

Pour le troixiesme, que nous ne manquerions pas de faire scavoir au roy ce qu'il desiroit, mais qu'il y avoit fortes choses qui contrarioient a l'effect present de sa demande: La premiere que quoy que la paix fust tres assurée et les mouvemens du tout esteints par la presence de ceux qui rendoient leur obeissance estants tous aupres du roy que toutesfois Sa Majesté ne pouvoit desarmer qu'au prealable, il n'eust veu l'affaire de Beart accomodée ou non seulement il y alloit d'une marque tres importante de l'autorité de Sa Majesté, mais encore de la restitution du bien des eclesiasticques ou Dieu estant interessé nous nous assurons qu'estant sy plain de pieté, il loueroit et approuveroit grandement ce bon oeuvre que de

plus le roy s'estant constitué en de sy grandes despenses pour se rendre le plus fort que ses finances s'en trouvoient fort espüisées, et qu'il falloit un peu de temps pour ramasser ce qui avoit este dissipé, ioinct que la saison estoit sy avancée que le secours seroit inutile, tant pour ne pouvoir rien entreprendre que par les maladies qui se mettoient dans les troupes, les faisant marcher en un temps sy rude de façon que sans combattre l'armée se deferoit avant qu'elle puist arriver au lieu de service.

Ausquelles raisons il ne se rendit point replicquant que pour la Hol[lan]de il requeroit et entendoit ces offices du roy et tesmoigna sur ce subject qu'il y avoit quelque cause particuliere qui l'obligeoit a nous en parler avec passion pour le secours que le roy comme son bon parent tres honoré frere estoit sy puissant qu'ayant la volonté, il avoit le moyen de le secourir, et qu'il ne le pouvoit faire en temps plus utile pour ses affaires, ny plus convenable disant. qu'en ce pais les plus belles executions se faisoient l'hiver. Finissant ce discours sur ce que ses armées quoy qu'elles fissent progres en Boheme la prix de forces petites vilotes, toutesfois se diminuoyent par les maladies qui l'obligeoit de tant plus a nous prier de faire ce qu'il desiroit et promptement et avec affection.

Le lendemain voulant luy rendre compte de ce que l'ambassadeur d'Angleterre nous avoit dit, et par la tesmoigner nostre soin en ce que le touchoit, ledict Sr de Baugy fust chargé par nous de luy en faire le rapport sur lequel il ne dist qu'une parole: Assavoir qu'il parloit audict ambassadeur le moins qu'il pouvoit recognoissant qu'il ne traictoit avec sincerite, mais rentrant dans les deux autres points, il demanda audict Sieur de Baugy, sy nous [ne] voulions pas depescher homme expres et en diligence vers le roy pour luy faire entendre ce dont il nous avoit chargez, a quoy ledict Sieur de Baugy disant qu'il ne l'avoit pas apprins, il sembla que cela le touchast. et que mesme il prist resolution de suivre son premier dessein et envoyer quelque personne de qualité, ce que nous ne croyons estre a propos et pour cet effect ferons tout nostre possible pour empescher l'un et nous deffendre de l'autre. Toutes fois nous est moins qu'estans forcez d'opter que l'envoy d'un courrier sera et de moindre despesche et donnera plus de luy de roy de respondre aux choses que ledict empereur desire. Nous attendons tousiours le retour de nos envoyez. et Boheme, et demeurerons cependant en tres parfaite volonté de vous faire service et tesmoigner que nous sommes.

Monsieur Vos tres humbles serviteurs...

A Vienne, ce 7e octobre, 1620.

(Ambassade, 286.)

Rada Lingelsheim k vyslanci francouzskému ve
Vídni.

Tažení proti Praze. Pád Písku. Královská rodina.

Ríjen, 12, 1620, Praha.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 4122, fol. 24a.)

... Nostre roy est allé au camp, Buquoy et Banière s'approchent de Prague ou est la royne avec son filz le plus ieune, car l'aisné a esté envoyé a Berlin. Les deux armées sont proches l'une de l'autre. Buquoy a pris Pisek et y a massacré tout, aussi les femmes et enfans.* Pauzen tient encores bon contre Saxe, ses estats refusent de luy assister contre leurs bons voisins et de mesme religion.

(Dokončení.)

Drobné články.

Fr. Teplý:

Z našich archivů.

(Dokončení.)

Laurentius Rudnerus a Rudenbergk, decanus Taborensis, archiepiscopo, refert, Taborenses jam omnes fidem catholicam suscepisse, et petit, ut ad alium locum ponatur.⁶

1628, 9. Junii (Tábor).

Pax et amor Christi.

Illustrissime ac Reverendissime Princeps ac Cardinalis etc. Quando quidem satis in fide catholica amplianda Tabori pro decano manens laboraverim, ad tantum labor meus pervenit, quod laus Deo omnes Catholicam fidem susceperunt; jam vero nihil aliud superest, nisi ut me Illustrissimus ac Reverendissimus Princeps ad alium locum, quocunque placet, ponere velit. (Quandoquidem his ce diebus dominis Taborensibus valedixi), propterea confugio ad Ill^{mum} ac Rem^{mum} Principem ac Cardinalem, velit me suum infimum Sacellanum commendatum habere. Datum Tabori 9. Junii Anno 1628.

Illu^{mi} ac Reveren^{mi} Principis ac Cardinalis

infimus sacellanus

H. Laurentius Rudnerus

a Rudenbergk, decanus Taborensis.

(Cardinali Ernesto ab Harrach, archiepiscopo Pragensi.)

* 30. září. Podle Gindelyho (III, 235) „snažil se Buquoy vyrvati ženy a děti z rukou zdivočelých žoldnéřů“.

⁶ Arch. archep. pragens. Registra f. V. Nro. 528.

Purkmistr a rada města Hradiště hory Tábor arcibiskupu Pražskému, Arnoštovi z Harrachu: přimlouvají se za spolusouseda svého Jana Nokrela, aby jemu arcibiskup svou poddanou kmetičnu k vychování dítek jeho do jistého času propůjčil.⁷

1628, 18. Oktobris, Hradiště hory Tábor.

Službu svou šetrnou wzkazujeme V. M. wysoce osvícené kníže pane pane nám milostivý. Zdraví i jiného všeho nejlepšího dobrého V. V. Osvícené Kníž. Mil. od Pána Boha vinšující přejeme věrně rádi. —

Čeho by při nás Jan Nokrel spolu obyvatel náš vyhledával, tomu z přiložené ponížené suplikaci jeho milostivě vyrozuměti ráčíte. I nemohouce této ponížené žádosti dotčeného pana Nokrela oslyšeti tak činíme a k V. V. O. kn. M. ve vší šetrnosti za něho přimlouváme, že jemu Dorotu Dvořákovu ze wsi Třítina kmetičnou poddanou V. V. O. kn. M. za čeledína do jistého času propůjčiti a aby dítky jeho, kteříž jsou jí již předešlých časůw obvykli, dáleji opatrovati mohla, toho témuž Janovi Nokrelovi a jí milostivě příti ráčíte. V čemž bychom i my v podobné i jiné příčině toho se V. V. O. kn. M. poslušně odměniti nepominuli.

S tím milost Boží s námi se všemi býti rač. —

Datum v městě Hradišti hory Tábor 18. Octobris leta 1628.

V. V. O. kn. M. poslušní

J. M. C. rychtář, purkmistr a rada města
Hradiště hory Tábor.

Nejdůstojnějšímu ... Arnoštovi kardinálu z Harrachu, arcibiskupu Pražskému ...

*

Starší židé pražští k místodržícím král. Česk. přimlouvají se za židy Táboorské proti obci Táboorské, aby židé nesnesitelnými poplatky obtěžování a z města vyhánění nebyli.⁸

1628, 19. Decemb.

V. M. milostiví páni, páni.

Ačkoliv neradi a ostejcháním, však z přinucené potřeby k V. M. své outočiště vzíti a k milostivé paměti přivéstí opominoutí nemůžeme, kerak my židé v Praze obývající od sebe sami i na místě všechněch v království Českém přebývajících židův J. M. Cis. králi a pánu, pánu nás všech nejmilostivějšímu těžkou a nesnesitelnou daň hned od pojminulého léta 1627 měsíce Srpna shromažďovati každého čtvrt léta po desíti tisících zlatých rejn. peněz hotových odvozovati musíme a odvozujeme, majíce sobě to vyměření učiněno, abychom my starší židé pražští, coby té quoty jiným v krajích obývajícím židům dáti se dostalo, vedle jich možnosti mírné rozvržení učinili; v čemž jsme se poslušně zachovati nepominuli: Teď pak nyní mimo všecku naši naději Izák Brašovský, žid, kterýž byvše pohořelý do města Táboru se jest vystěhoval, tam s rodinou svou již na sedmý rok bytností zůstává (jako i Mendl Beneš žid přes třidceti let v témž městě

⁷ Archiv arcib. v Praze. Recepta ab anno 1628—1633. Orig.

⁸ Archiv místodržitelství král. česk. J/4. Orig.

obývající), přišedši do měst Pražských na nás vznesl a sobě stěžuje, že majíce nám ku pomoci odvozování dotčených quartalův na ně quotu uloženou dáti, že jest jej pominulých dnův pan purkmistr města Tábora, do příbytku svého obeslal, a po slušném jeho se postavení jménem a na místě pánův purkmistra a rady, starších obecních i všeckny obce města Tábora oznámil, aby od osoby své s dětmi a rodinou svou jim na splacování ourokův a sumu dluhův od starodávna od nich vzdělaných ku pomoci dvě stě zlatých rejn. dáti se podvolil; pakli by toho neučinil, tehdy aby se týž žid do třetího dne z města hnul, pryč odebral a města se vši rodinou svou prázden byl. A ačkoliv týž Izák Brašovský žid dotčenému panu purkmistru Tábořskému velkou nemožnost svou přestíral a že k ruce J. M. C. nám ku pomoci těžkou quotu dávatí musí, tím se zastíral; i také za to žádal, aby s rodinou svou (poněvadž se vždycky ctně, šlechtně choval, aniž takového, coby jemu na jeho dobré pověsti škoditi mohlo se nedočinil) při předešlém způsobu zůstaven byl; zvláště že jest jim na pomoc pro chování vojákův i také kontribucí na něj s rodinou, jeho uložené dle pana purkmistra, pánův nařízení podle možnosti své odvozoval; ale prosbou nic obdržeti nemohl, nýbrž čím dáleji tím větší utiskování snáseti musí, za kterouž příčinou aby jměl a mohl quotu uloženou nám dáti, i také uloženu daň dávatí, toho učiniti a na dvě platiti jemu možné není, v tom za ochranu pro Boha prosíme, aby takového sužování a nátisku snášení obhájen býti a náležitého opatření dosáhnouti a užiti mohl. I poněvadž jest J. M. C. na ponížené a pokorné starších židův pražských i na místě všeho v království Českém přebývajících lidu židovského při J. M. C. toho vyhledávání všechněch a všelijakých od předešlých Jich Milostí císařův Římských jakožto králův Českých, J. M. C. předkův majících majestátův, privilegií, obdarování, vejsad, milostí, práva, resolucí a decretův milostivě potvrditi, je obnoviti, schváliti, pro uvarování všelijakých budoucích, mezi křesťany a židy roztržitostí a nesnáze vyjádřiti, vysvětliti a v též confirmací slovy patrnými toho doložiti dáti ráčil, aby židé všeckny v království Českém obývající i s potomky a budoucími jich vedle privilegií a obdarování jim prvé daných na budoucí časy v království Českém (nejsouce nikdy z země a koruny České vytištěni) stále zůstavati, do měst Pražských i všady jinde beze všeho odtud vybejvání a vytiskování přebývati mohli. Nad kterýmžto privilegium svobodami a obdarováními jakáby ruka ochranná držána býti jměla, ráčil jest J. M. C. V. M. skrze obzvláštní psaní, kteréhož přepis W. M. pro vyrozumění příležitě předkládáme, milostivě a dostatečně poručiti. Nadto vejší nyní v nově nám dané držana nám daná privilegia všecky a všelijaké neobyčejné poplatky umrtvují, a aby židé v království Českém přebývající mimo před dotčenou quartální uloženu nad možnost v poníženost svolenou quotu žádnými jinými daněmi a kontribucími dokonce povinni nebyli, zcela a z ouplna osvobozují. Protož V. M. za to ponížené a pokorné prosíme, že nad privilegium židům v království Českém přebývajícím potvrzenými, v nově danými milostivou spravedlivou ruku ochrannou držeti, jich lehčiti nedopouštěti, nýbrž pánům purkmistru a radě města Tábora o tom neprodleně a dostatečně poručiti ráčíte, aby se milostivě vůli J. M. C. neprotivili, privilegií svobod a obdarování nerušili, toho což jim nenáleží sobě neosobovali mimo J. M. C. žádných postranních kontribucí nevymejšleli, nýbrž Izáka Brašovského žida s rodinou jeho v obci trpěli, jim bytností, handlův a obchodův přáli, žádných v tom překážek nečinili, jiným také činiti nedopouštěti, tak aby J. M. C. milostivá vůle naplněna jsouce, z všelikého V. M. zanepřázdňení s jíti mohlo, V. M. sebe a zbědovaný lid židovský k spravedlivé ochraně, tuto pak věc k brzké resolucí poníženě poručena činíme.

*

Nejvyšší úředníci království Českého navrhnouti mají a naříditi devět osob za komisaře, kteří by při traktaci měst s věřiteli, bedlivě jednali. Královská resolucí o traktaci s věřiteli města Hradiště hory Tábor.⁹

1628, dne 13. Septembris,
Videň.

Vysoce urození, urození a stateční, věrní naši milí.

Nečiníme vás tejna, že majíce relací a dobré zdání urozených Sezimy hraběte z Vrtby, Pavla hraběte z Vacínova a statečného Filipa Fabricia, jakožto komisařův našich, k traktování s věřiteli města našeho Hradiště hory Tábor nařízených v svém bedlivém povážení, ráčili sme v té příčině takto resolvirovati:

P ř e d n ě. Tu kdež v dotčené relací dluhové jich Táborských na čtyry částky rozděleny jsou totiž: kteří před jminulou rebelií v času trvajících vobležení a zavření města a ti, jenž po dobytí města od tehdejších obnovených purkmistra a konšelův zdělání.

Co se tehdy před rebelií zdělaných dotejče, kteří starší, pořádní a spravedliví jsou, tu, poněvadž větší díl věřitelův netoliko od ourokův až dosavad zadržalých, ale i od pátého dílu summy hlavní dobrovolně upustiti a na tom, když se jim ouroky od nejprvé příštího sv. Havla léta přítomného 1628 začnouc až do pěti let pořád zběhlých každého polouletí časně odvozovati, též po vyjití času těch pět let jednomu každému z nich nejmíněji desátý díl summy hlavní na oučet dán a odveden bude, obvykli a přestali: protož i my toho, při tom zanechávati a zůstavovati a takový akord a narovnáni milostivě — ráčíme, chtíce k tomu, aby dále s ostatníma věřiteli, s kterýmiž ještě pro nepřítomnost jich traktováno není, jako i s jinými komisařích napřed psaných komisařův našich náležejícími věřiteli a městy (pokudž nejvíce možna) na ten způsob jednáno a zavíráno bylo.

Co se pak dluhův v času rebelie a vobležení města zdělaných dotejče, poněvadž ti a takoví proti nám od tehdejších nepořádných purkmistra a konšelův zdělání a potřebování a nima město naše nikoliv zavázáno bejti nemohlo, jako i ti, ješto po dobytí města vzešli, poněvadž tehdejším purkmistru a konšelům skrze obnovení rady moc dána nebyla, aby se dlužití mohli, aniž také tehdáž privilegií svých confirmovaných a statkův sobě navrácených neměli, též že někteří z týchž téměř vynuceni jsou: protož všecky ty (mimo těch stopadesáte kop k záduší kůru literátského náležející) jakožto nepořádné kasirovati a v nic obraceti ráčíme s tím doležením a vejminkami: Pokudž sirotci předně k partikulárním osobám, kteříž takové půjčky nepořádné příčinou a původové byli právně hleděti a týchž dluhův na nich postíhati chtějí budou, v tom se jim právo nezavírá.

Však jestliže kteří z týchž sirotkův před dojití let anebo po dojití času právních let (nač se obzvláštní pozor dáti má) z tohoto světa sešli a krevní přátelé jich, kteříby se jminulé rebelie oučastna učinili a dále krevnosti takové právo sirotčí na sebe přivésti a dopomožení žádati chtěli, těm dřívěji odvedení nevinny jich k takovým dluhům nemá dopomáháno býti.

D r u h ě. Pokudž žádný před rukama nebyl, k němuž by sirotci regre svůj jmiti mohli, tehdy o tom dostatečně zpráva se všemi circumstancemi nám učiněna bejti a tu jistá moderací se státi má.

⁹ Kopie archivu Jindř. Hradce.

Třetí. Nevyjímají se i ti dluhové, kteří buď k službě naší aneb k dobrému obce města (však že tomu tak jest má to právně prokázáno bejtí) obrácení jsou. Pakliby kdo začnou, právně prokázati nemohl: tehdy jej bez ušetření pokuta novým naším zřízením zemským „de temere litigantibus“ neboližto „daremná“ právo zaneprázdnujících vyměřená neprominutelně následovati má.

Protož jmenem a na místě našem nařídíte to, tu kdož zapotřebí, aby po svrchu psané dluhy, kteréž k těmto vejminkám náležejí púhonové, důhonové, obeslání i jiný jakéjkoliv proces právní zastaven byl. A poněvadž důchodové jich Tábořských dle jistých od nich samých předložených prostředkův do sumy sedmítisíc vynáseti budou a na zaplacení ourokův pozůstávajících sumu, málo co víc přes čtyry tisíc ročně se odvozovati dostane: protož i k tomu povolujeme, však aby přebíhající důchodní suma na zlepšení důchodu obecního obrácena a dotčení důchodové beze škody a ujmy vinných, pivných i jiných vůbec jdoucích sbírek a kontribucí našich na týchž způsobův zaražení býti mohly.

Nicméně, poněvadž také i na to bedlivý pozor dáti sluší, aby města naše skrze placení starých dluhův do nových se nezavazovaly: protož chceme tomu milostivě, aby při placení starých dluhův do nových se žádné město nemělo nyní i budoucně se dlužiti bez povolení a konsensu komory naší. O čemž ačkoliv již předešle jak komoře naší tak městům při postupování statkův jich všem v známost uvedeno jest, však proto chceme, aby taková milostivá vůle naše pokaždé skrze komisaře k traktování nařizené při skončení traktací každému městu opáčena byla. A jakož také jistá suma jmenovitě jeden tisíc pět set sedmdesát jedna kopa mezi jinými starými dluhy jich Tábořských někdejšímu rychtáři téhož města náležející, se nachází a ta na nás pro jeho provinění v pokutu připadla, nadepsaní pak komisaři naši k tomu zdáním svým směřují, aby jim Tábořským dotčená suma pasirována byla, k čemuž milostivě povolovati ráčíme.

Naposledy: Poněvadž (jakž vejš dotčeno) na ten a takový způsob se všemi z měst našich věřiteli tractírováno býti má, a napřed oznámení naši kommisari pro množství měst a věřitelů sami potlačiti moci nebudou, a my jich také k jiným našim pilným věcem v kommisích za časté potřebujeme, protož snesauce se o to s komorau, jménem a na místě našem nařídíte k tomu způsobných devět osob za kommisare, kteříž by k té tractaci jednoho města po třech osobách se rozdělíce, s věřiteli bedlivě jednali, tractírovali a accordirovali, však vše další milostivou resolučí naši, jakž to dále dle discutí svých a náležitost zaopatřiti, a jim Tábořským tuto milostivau resolučí v známost uvésti věděti budete; vědouc, že na tom milostivá J. M. C. vůle naplněna bude.

Dán v městě Vídni 13. dne měsíce září leta 1628.

Ferdinandus m. p.
Guilhelmus Comes Slavata
R. Boh^{ae} Cancellarius.

Ad mandatum Sac^o Cas^o
Majestatis proprium:
Rafael Mnišovský.

Drobné zprávy.

Poplatek osadníků Přepeř děkanu turnovskému. Ve farní matrice Loukova, okres Mnichovo Hradiště, vložen půlarch pergamenového papíru menšího rozsahu, na němž bez data krasopisně jsou uvedeny poplatky osadníků fary Přepeř děkanu turnovskému. Listina jest asi z polovice 17. století. Zní v přepisu: „V kostele přepeřském pan děkan turnovský přísluhuje. Však osadní žádného desátku knězi neplatí, kromě co se od záduší platu každoročně odvozuje, totiž: při svatém Jiří 1 zl. 30 grošů míš., při svatém Havle 1 zl. 30 gr. Však vedle starobylého způsobu kněz byl povinen ve chrámě Páně přepeřském ve 4 nedělích kázání činiti a za každé kázání odvozovalo se po 15 g(roších), item při svatém Jakubě Velkém 45 g(rošů) a při svaté Barboře 30 g(rošů). Koleda jednou v rok při vánocích, tu vedle možnosti lidské kdo co učinil, když vyslaní chodili, na tom správcové církevní přestávali. Letníky: kteří lidé dobytky chovali, podle možnosti aneb peníze odvozovali. Postního času semena lněného, částku hub anebo suché řipy (to jest hříby) tak, jakž kdo seč mohl býti, z lásky odvozovali, pokud lidé však tak ubráni nebyli. O posvícení na koláče taky posíláno bývalo.“
Fr. H. Zundálek.

Čelákovické pohřebiště a avarský hring u Kopidlna. Čelákovické pohřebiště bylo nazváno germánským podle módy t. č. v Čechách obvyklé a připisující vše zvláštní Germánům. Škola tato příliš generalisuje a přehlíží skutečný stav věcí, posudky její jsou v odporu se zkušenostmi, získanými na Moravě a s historií! Nálezy ve hrobech u Čelákovic ukazují spíše na původ avarský než germánský a durinský. Jsou to zejména byzantské mince, hluboké hroby v rovině, připomínající cizince, a hrob jezdce s koněm, dále poloha ve východní části Čech a labské rovině ukazuje na kočovníky, přišlé od východu a nikoliv na germánské Durinky, sídlící na severozápadu Čech. O Avarech v našich vlastech napsal Fr. Palacký (I. díl, str. 101) toto: Po roce 568 dostaly se celé Uhry Avarům v moc; tito pak od té doby zvláště proti byzantské říši zbraní svých pozdvihovali. Není pochyby, že jako jiní mnozí kmenové slovanští i Čechové podlehli vládě avarské. Ale jak daleko sahalo panování Avarů v Čechách i jakým způsobem vedeno bylo, toho nám žádná hodnověrná zpráva nedolichuje. Buď jak buď, to alespoň je jisté, že Čechové od lidu toho velké nátlaky trpěli. Jestliže ohromné ty valy na panství kopidlanském v Bydžovsku zachované, jichžto výši a rozlehlosti podnes se podivujeme, za pozůstatky avarského hringu míti sluší a ten výklad se nám zdá býti nejpodobnější — tedy naskytují nám důkaz, že četné tlupy zbojných surovců těchto v Čechách sice usadily se, ale proto za cizince a za nepřátele v nich považovati se nepřestávaly. — Aplikujeme-li popis Avarů na sporné pohřebiště a uvážíme-li nevelkou vzdálenost Čelákovic od Kopidlna, mluví více důvodů pro hroby Avarů než Germánů. Zvyku toho času u nás zavládnuvšímu, připisovati vše nadprůměrné práci Germánů, dlužno se oprítí, neb to odporuje skutečnosti. Ne každý Němec jest obrem a ne každý Slovan skrčencem, ale generalisuje se. Škodu toho vidíme na našich uměleckých dílech, zejména sochách, a na malé sebedůvěře dorostu.

Cesta papeže Pia VI. do Vídně před 150 lety. Dne 18. března 1932 jest tomu právě 150 let, co Vídeň slavně vítala staříckého papeže Pia VI., jenž se do sídelního města vypravil z Říma. Byla to sice pout pro tohoto svatého kmeta, chýlícího se nad hrobem, nejen obtížná, nýbrž podle zdání mnohých velice ponižující. Ale co mnozí papežové učinili pro církev a pro spásu nesmrtelných duší, jim svěřených! Tak bylo i s Piem VI., jenž si umínil osobně odvrátiti císaře Josefa II. od reform katolického náboženství, ač k tomu byl tak málo povolán, jako k vojenství a správě říše, která právě

za jeho doby začala se již drobiti. Co předcházelo té cestě, popisuje Borový: „Císař Josef II. hned při svém nastoupení usiloval o to, aby biskupové, duchovní, kláštery a věřící lid se úplně odtrhli od Říma. Proto zakázal biskupům a představeným řeholí dopisovati si se Římem, byť se jednalo o nejnáléhavější otázky církevní. Žádné papežské nařízení nemělo se zvláště v Čechách oznamovati a vykonávati, leč by vládou císaře Josefa II. bylo schváleno. Někteří neohrožení biskupové se sice vzpírali tomuto násilnictví. Ani plánem na založení generálního semináře, došlo k němu teprve po roce, se císař Josef II. už tehdy netajil, jako se netajil uchystaným zrušením řádů a klášterů. To byla tedy příčina, proč papež Pius VI. vydal se z Říma k tomuto despotickému panovníkovi, kterého Pelcl ve svých „Pamětech“ nazývá známým jménem podle jeho nemoci. Ač všude lid prokazoval sv. Otcí největší čest a vítal jej pln úcty a pokory, císař Josef II. přijal Pia VI. sice chladně, ale přece se nezachoval tak hrubě, jako později svým pánem odkopnutý kancléř Václav hrabě Kaunic, jenž papeže přijal — v županu. Za těchto okolností byly ovšem všechny prosby staříčského papeže marné. Císař netoliko uvedených nařízení neodvolal, ale začal vydávati další a rušiti kláštery a zakazovati pouti, shrmažďování a průvody lidu při církevních slavnostech, odstraňovali milostné sošky, mariánské, boží hroby, ba zakazoval i mrtvé pochovávat v rakvích, ač sám se v pytli pochovati nedal — nebyloť o tom v jeho posledním řízení ani zmínky. Rušením četných klášterů bylo na tisíce lidí připraveno o výživu. Byli mezi nimi i geniové a hudebníci slavného jména, kteří při těchto chrámech nacházeli obživu. O chléb byli připraveni umělci, malíři, sochaři a hospodářské úřednictvo. Na tisíce nejvzácnějších památek bylo zničeno, národ o své umělecké poklady byl připraven, jež v dražbách za babku kupovali židé, vyvážejíce je do ciziny. Nejhůře tyto „reformy“ císařovy postihly Čechy, kde bylo přes 170 klášterů zrušeno a jejich statky a budovy za směšný peníz buď rozprodány anebo rozkradeny. Proč právě Čechy postihla tato pohroma, vysvětluje Svátek (Dějiny císaře Josefa II.), že snaha obrození českého jazyka a národního vědomí vycházela právě už v této době z českého kněžstva i klášterů. A na doklad toho uvádí celou řadu tehdejších horlitelů a učenců, začínaje s piaristou Adauktem Voigtem, premonstrátem Rafaelem Ungarem, paulánským mnichem Fortunátem Durychem, exjesuitou Jos. Dobrovským, piaristou Jaroslavem Schallerem, premonstrátem Boh. Janem Dlabačem, Faustinem Procházkou, exjesuitou Strnadem, piaristou Gelasiem Dobnerem a jinými. Ano, i mezi německými mnichy byli podle tvrzení Svátka velice mnozí, kteří přáli českému národu to, co mu náleželo svatým právem po otcích. To byla tedy ta příčina, proč právě kláštery v Čechách rušil císař Josef II. nejvíce a proč usiloval o založení generálního semináře pro celou zemi, chtěl v nich vychovávat lidi ohnutých hřbetů, zbavených náboženské horlivosti a národního vědomí, kteří by mu v poněmčování národa nepřekáželi. Generální seminář však na štěstí trval jenom sešm let a jméno „kněz-josefista“ ještě za mého mládí náleželo k nejpotupnějším. Tedy jaksi i na záchranu českého lidu byla ta cesta papežova do Vídně, třeba že v popředí tu vystupovaly zájmy církevní. Str. K.

Církevní památky. Církevních památek není mnoho, a čím více nepřizeň minulosti je zničila, tím více úsilí nutno vynaložiti, aby další jejich zanikání bylo nejmenší. Stoprocentní záchrana není vždy možná, ale chraňme památek všude houževnatě až do nejvyššího stupně a připomeňme si znovu svou povinnost k pomníkům naší církevní minulosti nyní na jaře. Filiální kostelíky, kaple, někde i kostely farní, které v nedostatku kněží nejsou obsazeny, potřebují dobré prohlídky a řádného větrání, aby vlhko, případně i plíseň se odstranila. V sakristii, za hlavním oltářem a pod., kam méně proniká průvan, udrží se vlhko nejdéle. Vlhkem kazí se kostelní inventář, malba i staré obrazy! Na jaře, radím, dobře prohléd-

nouti střechu, zdi, vodové roury, aby včas byly provedeny opravy a zne-
možněno zatékání vody do klenby. Ale jarní opravy nesmějí v žádném pří-
padě odstraniti nic z kostelních památek. Bylo by přímo hříchem odstra-
nění sochy, obrazu a pod., co se okamžitě někomu nelíbí, ale co má umě-
lecko-historickou cenu. Ke všemu jest třeba náležitě rozvahy a informací,
povolení nadřízených církevních úřadů a souhlasu stát. památkového úřa-
du. Jen po této záruce, že skutečně věc ceny nemá, možno ji přemístiti.
Nikdy nedopouštějme, aby se cokoliv zničilo z kostelního majetku, co má
cenu. Stejně také při nákupu nových věcí jest dobře získati si předem in-
formace o kvalitě nového předmětu po stránce umělecké. Sama svatyně
vyžaduje, aby věci v ní uložené odpovídaly svou hodnotou. — Zním řadu
kněží, kteří pamatují včas na různé opravy a snaží se, aby byly tyto pro-
vedeny včas, a proto hledí získati sbírkami předem aspoň první peníz na
opravu. Hodně pomáhá stát, ale nemůže zaplatiti všecko a pak v dnešní
době příděly na opravu památek jsou mnohem menší a nutno zase sáhnouti
k samostatnému podniku. Přál bych našim svatyním v zájmu jejich umě-
lecko-historického významu, aby byly jako v dobách starých místem nejen
útěchy, ale i pýchy, pýchy v tom smyslu, že obyvatelstvo místní ukáže, že
dovede si své svatyně vážiti a ukáže zájem víry i prakticky. Mnoho záleží
na místním duchovním správci, neboť ten je vůdcem. J. Šána.

Gotický portál residence Karla IV. v Berlíně. V Klášterní ulici ve středu
starého Berlína jest rozšiřován obchodní dům Wertheimův. Několik starých
domků bylo za tím účelem strženo. Při bourání domu č. 76 r. 1931 byly obje-
veny ve zdi obrisy krásného gotického portálu. Bourání bylo zastaveno
a dům byl pečlivě vyšetřen. Zjistilo se k nemalému překvapení, že jde o
„Vysoký dům“, zbudovaný roku 1356, o němž jest často zmínka v dějinách
Braniborska, ale jehož poloha byla dosud neznámá. Je to jedna z nejstar-
ších budov berlínských a zbudoval si ji jako svoji residenci císař Karel IV.
Lucemburský, který byl současně markrabím braniborským. Dům byl na-
zýván „vysokým“, protože přečníval kdysi svými třemi poschodími celé své
okolí, zastavené ponejvíce jednopatrovými domky. Dojem výšky u této
residence Otce vlasti byl zvyšován ještě tím, že dům byl pouze 4 a půl me-
trů široký. Svrchní poschodí pocházejí z doby pozdější; postavil je Be-
dřich I. roku 1686 na starých základech a padla již za obět motyce, když
byl objev učiněn. Protože však dnešní Klášterní ulice jest o celé jedno
patro výše, nežli kdysi, jest naděje, že v zemi bude nalezeno ještě jedno
celé patro se starými základy z roku 1356. Braniborské museum (Mär-
kisches Museum) řídilo další práce, aby z objevené staré památky bylo
co nejvíce zachováno. Objev je velmi zajímavý nejen pro Berlin samotný,
neboť město je chudé starými historickými památkami a s velikou péčí je
shledává a uchovává, nýbrž i pro českou veřejnost, neboť budí vzpomínku
na doby, kdy malé Braniborsko s Berlínem bylo součástí koruny české.
Vztahy Berlína k zemím českým byly ve středověku velmi živé a je jisté
pro nás zajímavé, čísti v dějinách Berlína, že jeho význam obchodní vznikl
a rostl tím, že město leželo na důležité obchodní cestě, spojujíc Hamburk
s Bohumínem.

Irský katolický historik Dr. P. J. Merriman v Litomyšli. 15.—16. srpna
1931 zavítal do Litomyšle významný irský katolický historik, dr. P. J. Mer-
riman, president university v Cork v Irsku od roku 1919. V letech 1909 až
1919 byl profesorem dějepisu na universitě v Dublině. Přijel do Českoslo-
venské republiky studovati kostely. Navštívil Mukačevo, Užhorod, Opavu,
Olomouc, Přerov, Hradec Králové a Prahu. Jeho zájem soustřeďuje se úplně
na kostely, nejen ale na architekturu a vnitřní zařízení, ale též na lid, který
tam chodí a koná bohoslužbu. Chválil všeobecnou laskavost a zdvořilost,
která je mu všude v republice prokázána. O Irsku řekl, že jest snad jedinou
zemí evropskou, která nyní nepocituje hospodářské krise. Jest tam větší

blahobyt, než byl za několik století. Irsko má zvláštní zájem o československý národ, jelikož oba národové vydobyli si svobodu skoro v stejné době.

L. P.

Dějepisec města Tábora. Dne 4. dubna 1931 zemřel Karel Thir, gymnasiální profesor v. v., stát. konservátor, čestný občan města Tábora. Narodil se dne 4. října 1856 v Táboře. Působil na českém gymnasiu v Českých Budějovicích, na reál. gymnasiu v Domažlicích, na akademickém gymnasiu v Praze a na gymnasiu v Táboře. Vedle činnosti školské věnoval se historické práci vědecké, osvětlující minulost jeho rodného města. Stěžejní díla jeho jsou: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Dějiny tábořského pivovarnictví a Staré domy a rodiny tábořské.

Opravy památných hradů. Nejlépe zachovalý středověký hrad v Čechách, Kost u Sobotky, v jehož držení vystřídalo se od 14. století 12 šlechtických rodin, mezi nimiž byla i rodina Albrechta z Valdštýna, utrpěl v posledních letech značné škody a bude podle prohlášení nynějšího majitele, italského hraběte MUDra dal Borgo-Netolického řádně opraven. Majitel, který každoročně dojíždí na podzimní hony, přeje si také provést důkladné opravy opěvňovacích zdí a hrází, které utrpěly velikou průtrží mračen v r. 1926. — Dále bude přikročeno k opravě hradu Humprechtu, který jest nedaleko. Bude znovuzřízen jeho ochoz, který jej obepínal v místech, kde dosud se nalézají kameny tak zv. krakorce, které profesor Pekař označil za zbytky bývalého ochozu. Hrad je proslulý tím, že jeho krby ze 17. století jsou ještě úplně zachovalé v původní formě a v původním mramorovém materiálu.

Kurs o dějinách Čechů a Slováků na universitě v Clevelandě. Český právník V. Švarc byl jmenován lektorem na Cleveland College, kde bude přednáseti o dějinách Čechů a Slováků. Přednášky budou zahájeny podzimním semestrem. Je to po prvé v dějinách Clevelandu, že máme na vysoké škole svou stolicí, a proto je událost tato významu dalekosáhlého. Western Reserve university byla založena r. 1826 a jest jednou z nejvýznamnějších ve svém oboru.

Soukromníci a musea. Do Vitričky, č. 5. r. 1931, časopisu Spolku českých bibliofilů, napsal dr. Jan S. Procházka článek s nadpisem ochránce všeho krásného i rázovitého, ať v přírodě či vzniklého lidskou rukou, v krátké zprávě „Několik holandských dojmů“. Holandsko, úrodná rovina při ústí velkých řek, od pravěku honosilo se bohatými možnostmi hospodářskými a těžilo z úrody své země, z moře i z obchodu pozemního pomocí splavných řek. A toto materiální bohatství lze znamenati i v kulturních dějinách země. Autor důrazně upozorňuje na okolnost, že četná menší musea vznikla sběratelskou činností bohatých soukromníků, kteří podle svých osobních sklonů zalíbili si určitý obor umění či uměleckého průmyslu, sebrali značné množství museálních předmětů z onoho odvětví výroby a celek věnovali obecnému dobru. U nás velkodušným příkladem této ušlechtilosti byl zemřelý Vojtěch Lanna, který nevšedně vynikal i jako znalec. Jeho sbírka skla v pražském Umělecko-průmyslovém museu tvoří základy českého musejnictví. Vzpomínáme při této příležitosti MUDra Josefa Hoesera, narozeného r. 1770 v Ploškovcích, osobního lékaře arciv. Karla, jenž s láskou sbíral s velikými osobními oběti malířské poklady a ještě za živa r. 1843 učinil svou galerii „užitečným obecným statkem celého národa“. Dal svou sbírku převézt do Prahy a daroval ji Společnosti vlasteneckých přátel umění. Tak Praha se může honosit poměrně dosti početnou sbírkou — 309 maleb — obrazů tehdejších malířů, avšak, bohužel, po zabrání bývalého Rudolfinu nyní nepřístupnou.

Nová kniha o Nepomuku. Národopisná společnost v Plzni vydala právě v edici „Památných míst“ další monografii Alexandra Berndorfa pod názvem „Obrazy z dějin Nepomuka“. Jest to zakončující studie v řadě ostat-

ních prací, které snesly látku o památkách nepomuckých, o Zelené Hoře a Klášteře, tak že se dnes malé poměrně město může pochlubit obsažným, svědomitým i pěkně vypraveným dílem, po jakém i větší města marně touží. V „Obrazech z dějin“ vylíčeny jsou pestré události města, které se stalo tak památným svým velikým rodákem sv. Janem a které vydalo ještě velikou řadu lidí, jichž kulturní činnost vyzdvihla se nad běžný průměr. Ba můžeme záviděti Nepomuku ten vřelý místní patriotism, který nalézá i dnes své zaujaté vyznavače a bojovníky, jakých bychom zejména my v Plzni tak nutně potřebovali. Kniha Berndorfova skvěle vypravená prodává se za Kč 14.—.

Z farního archivu Svojsic u Sušice je tento zápis: Dne 2ho Februar i Anno 1785. Poněvadž ze školního popisu, které jsou páni vicariu-sové zdejšího prácheňského kraje ku Slavnému Královskému Gubernium do Prahy odeslali, shlédnuto bylo, že velmi malý počet dětí do škol chodí, pročez z té příčiny mají nejenom páni farářové, nýbrž i také hospodářští oficiři pod vlastním od fary daným poručením všechny rodiče, kteří do škol k chození dětí mají k tomu přídržeti, aby oni takové dítky k vyučování pravého náboženství a dobrých mravů do školy své děti posílali. Kdyby ale proti vši naději přece se takoví nedbalí rodičové vyskytnouti měli a tomu spasitelnému nařízení se protiviti chtěli, takoví rodičové dle Nejvyššího poručení s obecním dílem neb na penězích i také dle okolostojičnosti tělesně trestány býti mají. A je zajisté ten chvalitebný příklad z litoměřického kraje, kdežto od 25.357 dětí v předešlém 1784tém roce, skutečně 15.561 dětí do školy jsou chodily. Pak na 5 císařských panstvích od 7890 dětí též 6021 dětí školy jsou navštěvovaly. Což k nejvyšší potupě a hanbě zdejšímu prácheňskému kraji jest, poněvadž dokázáno jest, že jak v létě, tak v zimě skoro všechny školy prázdný jsou, pročez se též oznámiti má, že ten školní učitel neb kantor, který počet do škol chodících dětí zvýší a zvelebí, obzvláště od císaře pána za svoji pečlivost obdarován bude.

Selské bouře, napsal Frant. Teplý. (Publikace ministerstva zemědělství, sv. č. 49, str. 376 s četnými obrázky, cena 35 Kč.) Ministerstvo zemědělství vydalo ve svých publikacích novou knihu archiváře Fr. Teplého z Jindřichova Hradce, s názvem „Selské bouře“. Je to sbírka bohatého materiálu, chovaného v Černinském archivu v Jindřichově Hradci, kde tento druh Baarův řadu let pracoval. Historie selského útisku v XVII. a XVIII. století, vyprávěná mluvou archivních pramenů, spjatá láskou k selskému lidu a spravedlivá k nechutnosti a podaná lehkou formou. Ať už líčí Teplý oslavy vrchnosti při vítání novomanželů nebo selské bouře a josefinskou reformu, nebo drobné rebelie na Chudenicku, Vožicku, Nemyslensku u Nadějkova nebo ve Veselicku, všude lze se poučiti o selském zřízení, o úřednictvu, všimá si i selského folkloru (selské písničky), je tu bohatý rejstřík jmen osobních i místních. Selské bouře nejsou první knihou autorovou, vydal Paměti Miličina, Dějiny Volyně, psal o Chodecku, o josefinských konfiskacích, vydal Nářky husitské, drobné práce z hradeckého kraje, Dějiny Jindřichova Hradce, Příspěvky k dějinám českého zemědělství, vydal Korespondenci hospod. úředníka M. Škrouckého z Pacova. Spolu s Baarem a Hruškou vydal chodskou čítanku a Dějiny Klenčí. Knihu možno dostati v Praze XII, Slezská 7.

K oslavě 700leté památky úmrtí sv. Alžběty durynské vydal koncem roku 1931 klášter Alžbětinek v Praze II., na Slupí, knížku „Svatá Alžběta, matka chudých a nemocných“ z pera msgra Ant. Postřihače s 9 obrázky. Je to jediné dílo, které k jubileu sv. Alžběty v Čechách bylo vydáno. Německo oslavilo svou milou Alžbětu, která však i pro nás jest významnou nejen pro své charitativní činnost, ale také pro příbuzenství s blah. Anežkou Českou, svou sestřenicí.

Dr. Stanislav Zela, **Náboženské poměry v Olomouci za biskupa Marka Kuena (1553—1565)**. V Olomouci 1931. Nákladem vlastním. Stran 245. Tato vědecká monografie znamenitě obohatila na samém sklonku roku 1931 odbornou literaturu o náboženských dějinách moravských v 16. věku. Podrobnější zprávu o díle, jež jistě bude zajímati zvláště čtenáře studie o biskupu Prusinovském, nástupci Marka Kuena, v našem časopise přineseme.
V. M.

České Museum v Chebu. Zřizování museí v městech většinou Němci obývaných je příkazem národní povinnosti a pud po sebezáchově. Tak v Chebu se dějí přípravy k založení českého musea. Má býti utvořen musejní výbor při odboru Národní jednoty severočeské. Hlavním úkolem nového výboru bude prozkoumati jména všech osad v Chebsku, zříditi české museum a umístiti v něm památky krajinské.

Literatura.

Jihočeský sborník historický. Roč. V., č. 3. Přináší články: Dra Petřika: Trocnov v XVII. století. F. M. Bartoš: Kolem „spanilé jizdy“ z r. 1428—30. R. Cikhard: Osada chotovinská. A třebaže časopis je vydáván společností pro zachování husitských památek, dovede redakce objektivně oceniti práci katolického kněze a historického badatele archiváře P. Františka Tischerera, jehož šedesátinám je věnován dlouhý článek Dra Jana Muka. Nikdo by v tomto skromném konsistorním úředníku nehledal tak pracovitého a zasloužilého historického pracovníka. Stať vypočítává na nějakých dvacet článků, které Tischer napsal jako katecheta v Kolíně a v Nuslích. Témata k nim dodával hlavně hradecký archiv. Ještě v prvním období své působnosti v arcibiskupském archivu se vracel Tischer často a s láskou k těmto tématům až přešel k největšímu edičnímu podniku dosud třísvazkovému „Dopisy konsistoře podobojí z l. 1610—19“. Píše do „Česk. časop. Historického“, „Časopisu Spol. Přátel Starožit.“, „Sborníku histor. kroužku“, „Bohovědného slovníku“ atd.

Dr. Stanislav Zela, **Náboženské poměry v Olomouci za biskupa Marka Kuena (1553—1565)**. Olomouc 1931, nákladem vlastním, str. 260.

Na sklonku jubilejního roku olomoucké katedrály sv. Václava vyšla tato cenná monografie z náboženských dějin moravských v 16. století. Je věnována předchůdci Viléma Prusinovského na olomouckém stolci biskupském *Marku Kuenovi*, který — méně znám nežli jeho slavný nástupce — dosud obyčejně nebyl počítán mezi biskupy rekatolisační na Moravě. Než autor v přesvědčení, že „sotva by správně pochopil a zhodnotil osobnost a význam Viléma Prusinovského historik, který by napřed neprostudoval důkladně dobu vlády jeho předchůdce Marka Kuena“ (Předmluva str. 13), podjal se napřed tohoto nesnadného a zdánlivě méně vděčného úkolu s velikou pilí a odbornou důkladností a přesností na základě vyčerpávajícího pramenného studia v arcibiskupském archivu kroměřížském, městském a kapitulním archivu olomouckém, zemském archivu v Brně a v archivu ministerstva vnitra v Praze.

V šesti kapitolách sleduje biskupa v jeho drobném, ale tuhém boji s olomouckým luterstvím v kostelích, školách i v městské radě, v jeho poměru k moravskému utrakvismu a v jeho drobné práci reformační, zvláště v duchovenstvu řeholním, za okolností objektivně i subjektivně velmi obtížných. Objektivní obtížnost a ostrost boje a celé situace charakterisují nejlépe náboženské bouře v Olomouci r. 1557 a 1558, jimž po prvé se do-

stává zde v odborné literatuře vyčerpávajícího a uceleného podání. Subjektivní nevýhodou v rekatolizačním úsilí Kuenově byl pokročilý věk biskupův, jeho choroba a krátká vláda, částečně snad též jeho mírumilovná povaha a některé důsledky jeho měšťanského (nešlechtického) původu.

Nicméně dospívá autor k závěru, že biskupská činnost Kuenova má přes to všechno již všechny rysy a tendence katolické reformace, byť nebylo biskupu Markovi dáno, aby je rozvinul plně, s mladistvou smělostí a odvahou, okázalostí a většími úspěchy Viléma Prusinovského.

Dílo Zelovo má i význam pramenné edice otištěním listů a listin důležitých pro vymezení období a téma ve 22 přílohách. Též jmenný a věcný rejstřík, pečlivý soupis literatury, obrazové přílohy svědčí o tom, že zde jde o vzornou monografii, vyhovující všem odborným požadavkům a předpisům. Jedině na takových důkladných a zdařilých monografiích, omezených dobově i místně, může býti založeno a později vybudováno objektivní, synthetické podání českých dějin náboženských a církevních.

Dr. Vladimír Macourek.

Václav J. Pokorný: Z Rajhradských pamětí. Vydal archiv kláštera Benediktinů v Rajhradě. Tiskem Občanské tiskárny v Brně. 1932. Cena 10 Kč.

Spisek bez vědeckých aspirací, obsahující až dvě stě let staré zprávy, čerpané z archivu rajhradského, určené pro širší čtenářskou obec. Jak autor v předmluvě podotýká, uveřejňoval tyto články v denních listech, kalendářích i humoristických časopisech, a protože se líbily, byly sebrány a nyní knižně vydány. Myšlenka dobrá, protože lid rád čítá příběhy a události z minulosti, zvláště jsou-li podány lehkou beletristickou formou, jak autor přítomného spisku o to místy usiluje. Autor podnikl věc záslužnou, rýsuje nám ve spise význačné a rázovité postavy vynikajících a zasloužilých členů řádu. Z těch rázovitých bychom mohli jmenovati Václava Mikuláše Kříže, „samovníka“, a z těch vynikajících Augustina Vrzala. B.

Spisek o císařovně Marii Terezii. Assunta Naglová sestavila krátký životopisný nástin rakouské císařovny Marie Terezie. Spisek je psán na základě vědeckém, je zajímavý, živě líčeny jsou tu hlavní události dějepisné a zvláště povaha císařovny. Spisovatelka o ní tvrdí, že byla vzornou vladařkou, která svými vladařskými schopnostmi převyšovala velice současné panovníky na trůnech evropských. Národ český má však na Marii Terezii nejsmutnější vzpomínky. Zrušila totiž r. 1749 dvorskou kancelář českou, která byla takřka ministerstvem a nejvyšším soudem královským pro všechny země koruny české. Zřídila pak společný úřad českorakouský pro správu politickou i finanční, jakož i nejvyšší soudní úřad. Tímto činem byla zrušena samostatnost země koruny české. Tím také uvolnila se velmi povážlivě dosavadní skutečná souvislost země koruny české, neboť naproti společným úřadům českorakouským jevíly se vždy více tyto země samostatnými jednotkami v rámci říše rakouské. Následek toho byl, že na jaře r. 1848 mohl sněm vlivem centralistické vlády vídeňské odmítnouti český požadavek těsnějšího ústavního a správního sjednocení Moravy s Čechami tvrzením, že Morava je země na Čechách zcela nezávislou, jež stojí pouze ve svazku veškerého mocnářství. Tím Marie Terezie zapsala se do našich dějin jako nepřítelkyně národa českého.

Zprávy Českého Zemského Archivu. Sv. VII. 1932. Obsah: Nekrolog archivního rady Dra Rudolfa Kosse. Rudolf Koss: Moceran et Moceran. Emil Schieche: „Příspěvky k dějinám politiky Jana Lucemburského podle pramenů italských archivů“. Vladimír Klecanda: „Tři kapitoly o českomoravských erbovnících“. Bedřich Jenšovský: „Patrimonialní archiv nejv. purkrabství pražského“. Bedřich Jenšovský: „O sedmi klíších ke koruně“.

komoře“. Bedřich Jenšovský: „Český zemský archiv a výzkum archivů italských a vatikánských v prvním desetiletí republiky“. Jaroslav Westadt: „Předchůdci Památníku osvobození“. Ve „Zprávách o činnosti Z. a.“ nás zajímají ty památky, týkající se církevních dějin, o něž byl Z. a. rozmnožen, obohacen. Z pergamenových listin dlužno jmenovati orig. konfirmaci pražského arcibiskupa Jana Očka dto 19. února 1370. Potvrzující listinu Petra Oldřicha a Jana z Rožmberka pro kostel ve Vítějovicích. Získány koupí ze soukromého majetku. Taktéž získány dvě perg. listiny kapituly olomoucké pro ves Rozvadovice. Podobně získán list Jana, opata strahovského z 8. října 1534. Z publikační činnosti Z. a. je pro církevní dějiny pozoruhodné vydání 91 dokumentů z archivu Kongregace de Propaganda fide, vztahujících se k českým dějinám z let 1622—1623 a z let 1624—1626. Publikace „Monumenta vaticana res gestas bohemicas illustrantia“ rozšířena o další svazek, který obsahuje listiny papežů Jana XXII. a Benedikta XII. z let 1316—1342. Vydání listin bylo svěřeno Dr. Věře Kosinové. Třetí díl publikace této je vydáván zemským archivářem Dr. Bedřichem Jenšovským a obsahuje listiny papeže Urbana V. z let 1362—1370. IV. díl obsahuje Acta Gregorii z r. 1370—1378 a je vydáván Dr. Karlem Stloukalem. Značně byla obohacena také sbírka opisů. Hlavně byly opisovány listiny, které umožňují porozumění papežské politiky v českých zemích za vlády Rudolfa II., Matyáše a českého povstání. V knihovně vatikánské získáno bylo 702 přepisů na 1415 listech. Dále bylo pracováno v archivu státního sekretariátu breví, v knihovně Vallicelliana, v rodinném archivu knížat Caetani, ve státním archivu v Modeně a tak získáno pro český zemský archiv nových 13.887 dokumentů, celkem asi o 33.000 listech. Z archivů vídeňských opsány mezi jinými listy nunciů Spinelliho, Ferreriho, kardinálů Paraviciniho, Gasualdy, Belarmina, Toschiho, d'Este a jiných. I tyto přepisy dosahují úctyhodného čísla přes několik tisíc stran. Z archivu hannoverského opatřeny přepisy Václava hraběte z Hodic, generála Banæra a býv. faráře Jana Hertvitia, z doby třicetileté války celkem 7 bohemik o 47 listech. Soustavným získáváním opisů ulehčí a zdokonalí se práce domácích badatelů. B.

De Baumgartner, **Saint Vladimir et la conversion de la Russie**. Vyšlo v Římě. Orientalia christiana. Sv. XXVII. č. 79. Pilné toto vydavatelství vydalo od roku 1923 již 79 svazků. Od roku 1930 vydává ročně 4 svazky v celkovém obsahu asi 1000 listů. Předplatné pro Itálii ročně 85 lir, mimo Itálii 100 lir. Tento spis studuje velmi zajímavou otázku o křtu sv. Vladimíra o počátcích křesťanství na Rusku. Z obsahu uvádíme: „První zmínky o sv. Vladimírovi. Vladimír knížetem v Novgorodě. Jeho první manželství. Velkoknížetem v Kijevě. Křesťanství v Rusku před křtem sv. Vladimíra. Svědectví ruská o jeho conversi. Jeho stopy v kronice Pskovské a Novgorodské. Svědectví skandinávská. Křest sv. Vladimíra a nový sňatek se sestrou císaře Byzantského Annou. Návrat sv. Vladimíra do Kijeva a zavedení křesťanství v Rusku. Násilné obrácení Novgorodských. Arcibiskupství nebo metropole? Zřízení arcibiskupství v Kijevě. Styky se sv. Stolicí. Zavedení zákonodárství a popularita sv. Vladimíra. Legendy. Saga de Biörn Hitdaelakappe. Poslední vítězství. Poslední manželství Vladimírovo. Jeho smrt a kanonisace. O jeho rodině.“ Celý spis je vlastně podrobným a vědecky zpracovaným životopisem sv. Vladimíra a zajímají bude všichni, kteří se věnují otázkám východním. B.

Dr. Jindřich Vančura, **Dějiny někdejšího král. města Klatov**. 6. a 7. sešit II. dílu. Obsáhlá a přesně vědecky založená práce dospěla již v druhém dílu dosti daleko, popisující Klatovy v prvních desíti letech kralování Marie Terezie do povýšení jich za krajské město v letech 1740—1751. K první části II. dílu připojen rejstřík jmen osobních a místních. B.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXIII · 1932 · ČÍSLO 6

Bohdan Chudoba:

Roudnická politica.

(*Dokončení.*)

Španělský vyslanec u císařského dvora v Praze, don Baltasar de Zuñiga, jehož portrét dosud visí ve španělském sále roudnického zámku, podává dne 6. března 1610 králi Filipovi III. zprávu, že vyplnil jeho nařízení ze dne 9. ledna a sebral a spálil všechny dosažitelné výtisky díla Juana Mariany, *Los Siete Tratados*. Zvláště traktát o penězích, uveřejněný ve jmenovaném sále, zdál se mu — *muy insolente*.³⁸ — Svému příteli a politickému pomocníku, Zdeňku Vojtěchovi z Lobkowicz, nemohl však patrně při nejlepší vůli zabavití udanou knihu. *Tractatus septem* dosud stojí na polici roudnické bibliotéky.³⁹ Nadpisy jednotlivých traktátů jsou: *De adventu B. Jacobi apostoli in Hispaniam. Pro editione vulgata. De spectaculis, De monetae mutatione. De die mortis Christi, De annis Arabum, De morte et immortalitate*. Obsahově nejceněnější je druhý, zpracování to Marianova posudku o polyglotním vydání Písma, vyšlém v Antverpách za vedení Benita Aria Montana, a čtvrtý, který byl pro učeného jesuitu kamenem úrazu a který též pro soudobé čtenáře měl největší význam.⁴⁰ V tomto čtvrtém se totiž autor dopustil neslýchaného přestupku: kritisoval finanční politiku španělské vlády, která soustavně snižovala cenu španělských peněz horším a horším mícháním kovu, z něhož se mince zhotovovala.⁴¹ Vystou-

³⁸ K. Mayr, *Briefe und Akten zur Gesch. des 30 jährigen Krieges*, VII, str. 397.

³⁹ Ioan. Marianae S. I. *Tractatus Septem*, s imprimatur představeného toledské provincie S. I., Juana Garcie z 24. XI. 1606.

⁴⁰ Zajímavé jest, že podle předmluvy se autor nejvíce obával kritiky traktátu druhého, o sv. Jakubu, namířeného stejně jako dílo Juana de la Puente proti kardinálu Baroniovi.

⁴¹ Jako důvod uvádí: V čase válek bylo Španělsko peněžně vyčerpáno,

pil proti tomu s celým filosofickým a národohospodářským aparátem a staví si hned v první kapitole otázku, která znamená mnoho nového: Num rex sit dominus bonorum, quae possident subditi privatim? Odpověděl na ni záporně¹² a stejně záporně odpověděl na thesi: An rex possit tributa subditis imperare non consentientibus? Potíže mu však při tom působilo praktické rozvádění zásady: — procuratores civitatum in conventus vocari parum prodest, prelique eorum rebus gerendis parum sunt idonei — nihilque prae oculis habentes prae cupiditate ex publica calamitate gratiam principis promerendi, ex ea lucrum captandi.¹³ Z těchto předpokladů pak dovozoval, že bez souhlasu lidu a nutné potřeby vladař nemůže měniti ani jakosti peněz, neboť cena měny je dvojí: intrinsecus et naturalis a extrinsecus et legalis. In bene constituta republica, penes quos rerum arbitrium, iis curae esse debet, uti hic duo valores exequuntur. Odvolává se pak na to, že měna jest základem hospodářského života, dokazoval z dějin, že měna se nemá měniti, a přechází k vlastnímu účelu traktátu: kritice současné španělské hospodářské politiky.¹⁴ Vypočítáváním zdánlivých škod a skutečného prospěchu z takového počínání a pobídkou k šetrnosti svůj spis zakončil.

hledaly se záchranné prostředky, inter alia visum est aeream monetam vitiare, idque bifariam. Duplicato primum veteris monetae valore, unde ad regem rediret, quod adiciebatur, deinde nova ex aere puro moneta est conflata, nullo argento admixto, uti antea moris erat, ac potius de pondere semisse detracto, unde amplius duabus tertiis lucri regi accessit. K sepsání traktátu, vysvětluje Mariana v předmluvě, vedla mě jen sincera iuvandi voluntas.

¹² — potestatis cerdi quidam sunt —. Sanc regem dominum non esse bonorum, quae possident subditi privatim. Neque in eius arbitrio fore, ut irruat in civium aedes et praedia, inde sumat et demetat quod insederit animo, ipsa regiae potestatis natura declarat, a republica orta, si legitima iustaque sit. Dále podle Aristotela vypravuje o vzniku království. Reges sine consensu populi nihil posse in subditorum detrimentum sancire, nimirum bona illis aut partem detrahare in regiamque avertere nefas est. Jinak by vládce nebyl králem, nýbrž tyranem.

¹³ Verum nos hoc loco non quod fit despiciamus, sed quod ratio exigit, populi consensu libero non vi aut precibus minisve expresso tributa nova subditis imperari. Sit ergo fixum nunquam principi licere subditos novis oneribus premere, nisi accedat consensus quorum interest, serte populi capitum et reipublicae. Cituje i zákon Alfonse IX. z r. 1329: Adhaec quoniam supplices postularunt, ne insolutum tributum imperetur, neque publice, neque privatim nisi gente in conventum prius vocata etc. ad hoc respondemus: placet id nobis atque ut ita fiat statuo. Philippus quidem Comineus, dodává Mariana, bis subiecta verba Gallice repetit.

¹⁴ — lex Ferdinandi et Isabellae hactenus restitit, quae octo argenti unciis pretium statuit Maravedinorum rudis quidem 2210, signati autem 2278

Lerma, první z řady všemocných španělských ministrů, přemluvil krále Filipa III., aby soudně zakročil. Výsledkem byla nejen zmíněná již nařízení diplomatické službě, nýbrž i uvěznění P. Mariany inkvisicí. Vláda, která vždy ráda svalovala přestupky inkvisice na církve, ač to bylo státní zřízení, pokusila se vzbuditi o proces zájem v Římě, ale marně. Nakonec byl Mariana propuštěn na pouhý slib, že urážlivých věcí již neotiskne.

Juan Mariana, od něhož jsou v Roudnici ještě dvě práce historické a jedna biblická,⁴⁵ nebyl ovšem ve svém úsilí sám. Ti z duchovních, kteří měli ve Španělsku politický vliv, snažili se ze všech sil o návrat k šetrnosti a nebáli se kritisovati vládu, ač kdysi právě síla královského absolutismu, obnovená Ferdinandem a Isabellou, byla církvi vítána proti šlechtické anarchii. Tak i v Roudnici je kniha kanovníka a královského sekretáře Pedra Fernandez Navarrete, překladatele Senecových traktátů, *Conservacion de Monarquias*,⁴⁶ která praktickými radami nabádá k šetrné peněžní politice.

Kněží se toho mohli odvážiti, poněvadž stáli ve službách moci, které se ve věcech mravů a věrouky ani Filip II. neosmělil dotknouti. Odtud smělost polemik Bellarminových a protimachiavellistického tažení Ribadaneirova. Vedle dvou málo významných spisku kardinálových⁴⁷ je v Roudnici též jeho traktát o politické moci papežské, zajímavý i tím, že nedaleko něho na polici stojí knížka.

ad hanc quidem diem retentum. Philippus quidem II. de Maravedini bonitate et pondere aliquid detraxit, quod ob exiguitatem in aestimatione argenti ad Maravedinos relata nihil mutavit. Quae modo mutatio pecuniae aereae facta est, valorem ut puto, mutabit, atque efficiet, ut octo unciae argenti ad Maravedinos supra quatuor millia aestimatione pertingant, eorum, qui in praesenti signantur. An fallit coniectura? — Zajímavé pro nás je, že jistou, ale posud přesně nezjištěnou, snad jen nepřímou účast na prvním znehodnocení peněz za Filipa II. měl tehdejší císařský vyslanec v Madridě, Jan Khevenhüller, který Filipovi zařizoval ražebny.

⁴⁵ *Historiae de Rebus Hispaniae Libri XXV*, Toleti 1592, (šp. vazba), *Historia General de España*, Madrid 1608, *Scholia in Vetus et Novum Testamentum Parisiis* 1620.

⁴⁶ Pedro Fernandez Navarrete, *Conservacion de Monarquiaz, discursos politicos sobre la gran consulta que el consejo hizo al Felipe III.* Madrid 1626.

⁴⁷ *De translatione Imperii Romani a Graecis ad Francos, adversus Matthiam Flacium, Illyricum, auct. Roberto Bellarmino, Antverpiae* 1589. — *Responsio card. Bellarmini ad duos libros. Unum, cuius, inscriptio est: Responsio cuiusdam theologi de brevis et censuris a Paulo V. Papa adversus Venetos publicatis. Et alterum, cuius titulus est: Tractatus Ioan. Gersonis theologi et cancellarii Parisiensis de excommunicationis valore. Moguntiae* 1606.

proti níž byl psán: Guil. Barclaii De Potestate Papae.⁴⁸ Ribadaneira je zastoupen hojněji, nejen náboženskými spisy a soubornými vydáními svých děl,⁴⁹ nýbrž i svým traktátem proti Machiavellimu ve španělském originále a dvou překladech.⁵⁰ Ribadaneira tu v předmluvě výstižně shrnuje učení Machiavelliho a jeho důsledky a vysmívá se nekritickému obdivu svých současníků pro Cornelia Tacita, jehož historii ve své diagnose správně uvádí jako mimovolnou příčinu machiavellismu. Du Plessis-Mornay je ovšem po španělsku Ribadaneirou odbyt jako příslušník kalvínského vyznání a Bodin jako člověk málo vzdělaný v theologii a málo zbožný. Los que las (opiniones de Bodin) han traducido en la lengua Italiana y en la Castellana, las han procurado purgar y emendar, no lo han podido hazer tan enteramente, que no queden muchas más cosas que purgar y que emendar. Není třeba se řídití těmito spisovateli, už svatý Tomáš, Egidius Římský a jiní napsali dobré knihy o vládě. Kniha sama je psána se stručnou výstižností a rozdělena na dvě části: poměr vládce k náboženství a ke státu. V obou užívá autor hojně citátů z Platona, Xenofonta, Aristotela, Cicerona, Senecy, Plutarcha, sv. Tomáše, Egidia Římského, Francesca Patricia a jiných. Není tedy důsledným nepřitelem klasiků. Dává důraz na inkompetenci vládců v náboženství a s přísností, které doba vyžadovala, dokazuje, que es imposible, que hagan buena liga hereges con catholicos en una republica. V postupu proti heresi stojí na stanovisku církevním, ale dovolává se nejen dogmatických důvodů, nýbrž i přísné praxe Calvinovy a Bezovy a prostých důkazů: si el que hace moneda falsa, es quemado? . . . Ke konci knihy určen je rozdíl mezi zákonitým vládcem a tyranem jejich různými poměry k náboženským pravidlům životním a obšírně se zabývá sociální spravedlností a nespravedlností, pro niž lék vidí jen v mravouce.

Útok proti florentskému politiku se pak šířil zásluhou jesuitů

⁴⁸ Rob. card. Bellarmin, Tractatus de Potestate Summi Pontificis in rebus temporalibus adversus Gulielmum Barclaium, Romae 1610. (Španělská vazba.) Gul. Barclaii, De Potestate Papae, Mussiponti 1610.

⁴⁹ Různá vydání z r. 1595 a z r. 1604.

⁵⁰ Pedro de Ribadaneira, Tratado de la Religion y Virtudes que debe tener el Principe Christiano, contra lo que N. Machiavelo y los politicos deste tiempo enseñan, Anveres 1597. Věnov. Filipovi III. (Vazba Incoercussa manet.) Petrus Ribadaneira, Princeps Christianus adversus Machiavellum, Coloniae Agrippinae 1604. — Pietro de Ribadaneira C. G., Della Religione del Principe Christiano contra li Macchiavellisti, Bologna 1622.

ze Španělska do jiných zemí. V roudnické knihovně jsou ve dvo-
jím vydání anonymní *Comentarii de Regno aut quovis Principatu
adversus Nicol. Machiavellum*, věnované Františkovi vév. z Alençonu.⁵¹ Mohl je psáti kdokoliv z jezuitských nebo ligistických kruhů
francouzských v době rozkvětu ligy.⁵² Poměrně naivnější než tento
francouzský pamflet je kniha římského oratoriána Tomáše Bozia,
De Imperio Virtutis adversus Machiavellum, k níž je přivázán trak-
tát téhož autora *De robore bellico diuturnis et amplis catholicorum
regnis adversus Machiavellum*.⁵³ Na předsádce vazby je rukou Zdeň-
ka Vojtěcha poznamenáno: *Omnia Omnipotentis Opere* a pod tím
jeho podpis. První spis obvyklými, od jezuitů převzatými důkazy
dovozuje proti králům *simulatae virtutis*, že dobré jest jen to, co
směřuje k Bohu, nejvyššímu dobru, kdežto druhý je opravdovým
dokumentem naivního pamfletářství — *ostenditur catholicos longe
omnium fortissimos in bellis* — a podobně.⁵⁴ Patří sem konečně
i jesuity *Contzena Politicorum libri decem*,⁵⁵ které sice stejně od-
suzují machiavellství, ale jsou věnovány císaři Ferdinandu II. a
celou knihou zní devisa: *Omnis anima potestatibus sublimioribus
subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo, quae autem sunt, a
Deo ordinatae sunt, itaque qui potestati, ipse sibi damnationem
acquit.*

*

⁵¹ *Commentariorum de Regno aut Quovis Principatu recte aministrando
libri tres adversus Nicol. Machiavellum Florentinum. Sine autore et loco,
1578, též vyd. Ursellis 1599.*

⁵² Kniha seřazuje machiavellistické učení v *Elenchus theorematum Ma-
chiavelli, quae his Commentariis refelluntur*. Na konci jest *Elenchus Scrip-
torum*, v němž kromě obvyklých klasických autorů jsou zastoupeni: *Am-
mianus Marcellinus, Comminaeus, Dion, Florus, Frossardus, Gagninus,
Lampridius, Molinaeus, Monstreletus, Munsterus, Paponius, Platina, Pro-
copius, Sabellicus, Sleidanus, Spartianus, Trebellius Pollio, Vopiscus.*

⁵³ *De Imperio Virtutis adversus Machiavellum, auctore Thoma Bozio Eu-
gubino, Coloniae Agrippinae 1594. Téhož roku tamtéž vydáno: De robore
bellico.*

⁵⁴ Příkladný je též tento důkaz: *Si quis affirmaret a principibus non esse
multa facienda tormenta ignea, quibus ad propugnacula conquassanda ac
deicienda, ad maximas hominum strades faciendas, ad arcendos hostes
utuntur exercituum duces — homo iste qui haec diceret, exsibilaretur —
atqui ista ipsa Machiavellus literis mandavit.*

⁵⁵ *Adam Contzen S. I. Politicorum Libri Decem, Moguntiae 1621. Které
pověsti se těšilo Machiavelliho jméno, dosvědčuje i tento nadpis politického
pamfletu: Castigatio Libelli Calvinistici, cui titulus est: Machiavellizatio,
quem calvinista quidam praedicans, responsi nomine ad secretissimam
instructionem Gallo-Britanno-Batavam Viennam Austriae misit et vulgavit
— a Thoma Blasfi, — praeposito Posoniense, Augustae Vindelicorum 1620.*

Contzenem se dostáváme do střední Evropy, jejíž literatura, jak je ostatně přirozené, přes všechny západní vlivy byla přec jen nejvíce čtena.⁵⁶ Nebyla sice v mnohém původní, byla přehlněna drobnými nevýraznými spisky, ale pánu z Lobkovic a ostatním českým čtenářům byla bližší, poněvadž se stále dotýkala poměrů, ve kterých žili. Nehledíme-li na politické zprávy⁵⁷ a literaturu morální, která je v Roudnici zastoupena Meditacemi Camerariovými a Veleslavínovým upraveným překladem Lauterbeckova Regentenbuchu,⁵⁸ mají knihy uložené v lobkoviczké knihovně ráz jmenovitě právnícký. Jediný Justus Lipsius, jehož knihy jsou tu i v původních vazbách Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic, představuje mnoha různými vydáními svých děl literaturu typicky renesanční.⁵⁹ jeden vý-

⁵⁶ V Roudnici jsou též Thomae Mori omnia, quae hucusque ad manus nostras pervenerunt, Latina Opera, Lovanii 1566, ale s poznámkou Ex libris seminarii archiep. Pragae.

⁵⁷ Na př. Comin Ventura, Thesoro Politico, Francfort 1610.

⁵⁸ Operae Horarum Succisivarum sive Meditationes Historicae auctore Philippo Camerario, Noribergae 1591. Novější vyd. z r. 1602. — Veleslavín, Politica Historica, O vrchnostech a správciích světských, vydání Bohutského z r. 1606. Podle Lauterbecka rozlišuje monarchii od tyranidy, ale zlá vrchnost je mu pokutou boží a soud poddaných o vrchnosti je nebezpečný. — Podivné jest, že v Roudnici chybí z této literatury Emblemata, která don Juan de Borja vydal v době svého vyslanectví v Praze (1578—81). Je tam jen pozdní vydání berlínské z r. 1697 (dva exempláře), Borjova Emblemata, ač jinak podávají běžná morální naučení, nejsou patrně literárně bez významu. Bylo by zajímavé zjistiti, jak byl jejich autor závislý. Z podobných sbírek, z nichž kromě první jsou všechny v Roudnici, možno jmenovati Andreae Alciati Emblemata (Frankfurt 1567, byla v knihovně Václava Budovce z Budova), Emblematum Ethico-Politicorum Centuria Iulii Gulielmi Zingrefii (1619, lat. hesla, obrazy, franc. čtyřverší, lat. pojednání), Jacobi Bornitii Emblematum Ethico Politicorum Sylloge Prior (v Roudnici až vyd. Heidelberg 1664), Symbola in Symbolis (malý tisk při povýšení Vrat. ze Šternberka do řádu Zlatého rouna, Praha 1688, v Roudnici II. Fc. 55). Zvláštní popularity dosáhla knížka španělského vyslance na mírovém jednání v Münsteru, Diega de Saavedra Faxardo, Idea de un Principe Politico Christiano representada en cien empressas, přeložená do latiny, italštiny, němčiny a francouzštiny.

⁵⁹ Iusti Lipsi Politicorum Libri, De constantia, Montta politica, Dissertatiuncula apud principes a j. v různých vydáních: Lugduni Batav. 1589 a 1590, Paříž 1594, Antverpiae 1600, Verona 1601, Paříž 1606, Nissae 1616, kromě toho vyd. z let 1599—1606 ve zlacené pergamenové vazbě Zdeň. Voj. z Lobkovic. Patří sem i Ramusova žáka, Jana Tomáše Freiga Quaestiones Oeconomicae et Politicae, Basileae 1591, sestavené velkou většinou z klasiků, Pflugovy, Digressiones Politicae, Helenopoli 1609, a Politicorum Aphorismorum Silva. — Jistý vztah ke klasikům mělo též srovnávání politických pořekadel s mudroslovím hygienickým, z něhož je v roudnické knihovně vedle spisku pseud. Liberata de Liberatis Podagra Politica (Norimbergae 1659) také Kašpara Dornau, humanistického básníka a řečníka, Meneius Agrippa, hoc est corporis humani cum republica perpetua comparatio (Hanoviae 1615).

tisk jeho vybraných listů dokonce právě pro tuto lásku ke klasi-
kům byl, snad pro potřebu pánů z Lobkowitz, upraven inkvisito-
rem.⁶⁰ Jinak hojná Goldastova díla ukazují, k čemu směřoval myš-
lenkový pochod doby: k právnímu doložení politických přeměn,
které reformace vytvořila. Starší generace těchto spisovatelů práv-
níků ještě hleděla na reformaci a politickou volnost, která ji pro-
vázela, jako na výstražný případ, mladší generace se již smířila
s poměry. *Omni studio universisque machinamentis ferro ac igne
abscindere a corpore morbum, a vita luxum, ab animo ignorantiam,
domo discordiam, civitati seditionem oportet* — Sdenco A. Popelius
Baro Popelius — tak to stojí na předsádce Burgkardovy Autonomie,
která patrně katolickým duchem plně vyhovovala názorům pana
Zdeňka.⁶¹ Než dlouho tato otázka nezůstala tak jednoduchá a Hyp-
polita a Collibus Consiliarius⁶² musel ustoupit právníkům pojed-
náním, jejichž obsah vyjadřoval Bornitiuv traktát svým nadpisem:
*De Maiestate Politica et Summo Imperio eiusque Functionibus.*⁶³
Český kancléř byl členem generace starší, zaměstnané problémy ří-
še — *reipublicae mixtae* — kterými se zabývali i dva autoři
v Roudnici ze středoevropských spisovatelů nejlépe zastoupení,
dvorní lékař dánského krále Kristiána IV., Henning Arnisaeus, a
právník konvertita Kryštof Besold.⁶⁴ Oba byli už vzdáleni starého
názoru o monarchii. *Regem enim non ex nomine estimamus, sed
ex summa unius potestate,* praví Arnisaeus, neboť takové bylo ex-

⁶⁰ *Iusti Lipsi Epistolae Selectae* (Antverpy 1605) s přečerněnými větami a přelepovanými renesančními verši. Připsáno je schválení: *Conforme al nuevo expurgatorio de el Illmo. Sr. Card. Inquisidor General D. Bernardo de Sandoval y Rojas, esta expurgado este libro y assi se podra usar de el carmen de merced a 8. de enero 1623. Fray Francisco de Jesus. (Roud. II. Gb. 43.)*

⁶¹ *De Autonomia, Das ist von Freystellung mehrerley Religion und Glau-
ben, durch Franciscum Burgkardum, München 1593.*

⁶² *Hypp. a Collibus, Consiliarius, Argentinae 1599.*

⁶³ Vyšel zároveň s traktátem *De Praemiis in Republica Decernendis, Lipsiae 1610.*

⁶⁴ *Doctrina Politica in methodum, quae est Aristotelis, reduca et ex-
plicata, ab Henningo Arnisaeo, Lugduni Batavorum 1643. — De autoritate
principum in populum semper inviolabili, seu quod nulla ex causa subditis
fas sit, contra legitimum principem arma movere. — De subiectione et
exemptione clericorum. — De potestate temporali pontificis in principes.
De translatione Imperii Romani commendatio politica. — Christophori Be-
soldi Politicorum libri duo, Francofurti 1620. — Christophori Besoldi Dis-
sertatio de Maiestate in Genere, accedit Tractatio singularis de Reipublicae
statu mixto, Argentorati 1625. — Do téže kategorie patří Nicol. Belli Politi-
carum Dissertationum tomii quatuor, Francofurti 1615.*

plicit posledních událostí. Oba při tom s právního hlediska kritisovali požadavky Bodinovy. Non sunt autem iura maiestatis ad eum modum dividenda, quem fingit Bodinus, ut populus magistratuum creandorum, aerarii publici ius habeat. Nam singulis partibus talia iura concedit, quae trahant secum universam maiestatem, quod fieri non posse . . . Legum enim de omnibus rebus ferendarum potestas nulli parti soli committi potest, quia cum illa coniungitur imperium omnium rerum, sed neque ad omnia regi possunt subditi obligari in mixta hac republica, quia et hoc modo omnium rerum summa deponitur in sinum regis.⁶⁵ Ale někdy se jejich protibodinovské důkazy nesou tónem francouzských jesuitů demokratů, třeba se Besold horlivě zastával starých správních zřízení a Arnisaeus byl vyslovený monarchista. Tak Besold hovoří o výkladu majestátu jako moci nepodřízené zákonům a končí: — subsequitur et illud, si a populo proventi imperium, legibus imperii seu fundamentalibus, aut status non solutum esse ullo modo principem, nempe populus non omnem transtulisse potestatem censetur, quam ab initio vel tacite exemit, vel expresse, non secus ac pacta incontinenti contractui adiecta formant, et legem dant conventioni. Valde sane periculosum est, ut ait Bodin, regem ita creari, ut nullis omnino legibus teneatur — Quocirca politicus in fundatione status mature provideat, ut omnis occasio tyranidis praeventatur, quod non tam fit principem bonum eligendo, quam rite disponendo, ne regimen tyranicum evadat.⁶⁶ Takovým pochybováním, jak uplatnití přirozené právo, šla doba ke Grotiovi⁶⁷ a Hobbesovi.

*

Co z tohoto rozboru roudnického státovědeckého knižního materiálu především vyplývá, je naučení z množství, ve kterém tam byli zastoupeni autoři španělští. Naučení, že se literatuře, která tak daleko ve své době pronikla, děje dnes křivda. Příliš mnoho se mluví o Machiavellim, méně o Calvinovi, nejméně o jesuitech. A přece následovníci Loyolovi renesanci takřka zničili, a sváděli-li kdo boj o moderní politickou teorii, byli to Ženevští a Španěl.

⁶⁵ Arnisaeus, *Doctrina*, caput VIII.

⁶⁶ Besold, *Dissertatio*, p. 66.

⁶⁷ Hugonis Grotii *De Iure Belli ac Pacis*, Parisiis 1625, je též v roudnické knihovně.

Antonín Janda, archivář:

Škola a pře obce s děkany o pole Školka v Budyni n. O.

(Dokončení.)

Roku 1702 ustanoven kantorem Mikuláš Landfeld. Chtěl si koupiti od Pavla Smoly, ševce, domek č. 49, žádaje magistrát, aby mu obec půjčila k tomu potřebný peníz. Napotom zase žádal, aby místo obědů na děkanství dáváno mu bylo obcí 8 str. žita. Oběma žádostem nebylo vyhověno. V příčině rozepří o obědy s děkanem Holanem žádá Landfeld 1719 vrchního Vojt. Tvrzníka v Libochovicích o propůjčení některých listin, týkajících se lživého nařčení jeho osoby panem děkanem, jichž potřebuje předložiti magistrátu. Dne 25. června 1721 byl zvolen do rady. Byl tudíž asi oblíben.

Po Landfeldovi zvolen Václav Frank 1728—32 kantorem a varhaníkem. Manželka jeho Barbora podle matriky tu r. 1730 zemřela.

Roku 1735 ustanoven kantorem Antonín Tichý. Po něm zachovaly se krásně psané pašie na Květnou neděli a Veliký pátek (museum). Při něm byl již preceptor čili školní mládenec, jemuž r. 1750 povoleno ročně $\frac{1}{2}$ sudu piva co přednímu zpěváku při pobožnosti uctění sv. kříže, t. č. misionáři postavenému. Regenschörim r. 1744 byl tu Ferdinand Veselý. Při Tichém stal se školním mládcem jistý Krab, jemuž vyhotoven byl dne 17. prosince 1765 dekret na budyšské kantorství. Místo Kraba nastoupil r. 1769 Václav Uher z Lobkovic co subkantor.

Roku 1762 dostává kantor od obce měsíčně 3 fr. 30 kr. — ročně 42 fr., za 1 vědro piva 2 fr. 30 kr., — ročně 30 fr. Školní mládenec 50 kr. $\frac{1}{4}$ d., ročně 10 fr. 8 kr. 3 den., více jemu za pivo 46 kr. 1 d., ročně 9 fr. 14 kr.

Roku 1763 od troubení kantoru k novému roku $\frac{1}{2}$ vědra piva . . . 1 fl. 22 kr. 3 den. Roku 1770 přijat syn starého učitele Tichého. taktéž Antonín Tichý co pomocník. Stal se pak po svém otci roku 1776 prvním učitelem, a na jeho místo ustanoven co pomocník František Suchánek, zdejší rodák. Té doby nastal v Rakousku pravý absolutismus, a v Čechách poněmčování měst českých. Všude zaváděna němčina. na úřadech, u magistrátů. na farách. ba i ve

škole. Tak i u nás musil učitel Ant. Tichý vydati se na zkoušky roku 1781 do Prahy „stranu nového učení pro Normal-Schule. a dostal k tomu diety 4 fr.“ — Roku 1784 dne 23. července byla u nás první německá zkouška, při které vydány byly také prémie. V účtech obec. zaznamenáno stojí: „Deren Musikanten für den Bauken (Pauken bubny) und Trompeten-Schall bei der ersten Prüfung mit der Deuzer (Deutschen) — ó hrůzo! — Schuljugend zur Ergetzlicheith 1 fr. 46 kr.“ — Již tedy z našich malých Čecháčků dělali Deutsche Jugend. Byla to nejsmutnější doba úpadku našeho národa. Na štěstí ale u nás po smrti císaře Josefa II. brzy zapomněli na škole vtloukati němčinu českým dětem do hlavy, učíce zase česky vesele dále.

Z deputátní tabely obce zdejší z r. 1793 vyznačen následující příjem prvního i druhého učitele takto: „Prvnímu učiteli s akcidencí k pouti Matky Boží Sněžné . . . 46 fr. 40 kr. hotových. Naturalie: 3 sudy piva. 4 sáhy dříví, z každé várky 1 vědro patok a 1 vědro mláta.“ — Druhému učiteli: „10 fr. hotových. 1 korec pšenice. 3 korce žita. 1 kor. ječmene. 2 věrt. hrachu. 1 sud piva.“

Roku 1801 stalo se první upravení platu učitelům. V německém protokole ze dne 9. listopadu t. r., ve kterém jedná se o pensionování Ant. Tichého, praví se, „že beztoho zmíněný do řady chudých vřaděn, a z fondu chudinského bráti bude 1¹/₂ porce, tedy 6 kr. denně, nebo 36 fr. 30 kr. roční pense, kteréžto mírné (?) zaopatření jemu tím méně odepřino býti může, an řečený po svém 40letém pusobení této podpory hodným se stal.“ Slavný magistrát přeje si dále dostati učitele, který by byl rádně v němčině (! i české řeči „honěn“, a spolu dobrý varhaník, a že tudíž za tak malý plat, jaký až dosud učitelé měli, bude těžko někoho najíti, a proto usnází se na tom, aby se novému učiteli přidalo, tak aby nadále slušně a bez nouze o živobytí svůj úřad zastávati mohl.

Příjmy prvního učitele podle tohoto protokolu byly následovně stanoveny:

a) od města Budyně hotově	. 45 fr. 30 kr.
4 ¹ / ₂ dříví à 4 fr.	. 16 fr. —
3 ¹ / ₄ sudu piva à 10 fr.	. 32 fr. 30 kr.
Pak z každé várky 1 soudek čerstvého (Frischbier)	
b) Od pana děkana 8 str. žita v ceně podle nově upra-	
ných daní à 2 fr. 15 kr.	. 18 fr. —

c) fundace 1. od Jiří Lva	51 kr.
2. od Jakuba Hrubého	28 kr.
d) od kostela ročně	9 fr. 20 kr.
od zpívání paší	1 fr. 10 kr.
od procesí při Božím Těle	24 kr.
e) štola počítána asi na	45 fr. —
f) novoroční groš od 78 čísel domovních	3 fr. 54 kr.
g) týdenní školné (sobotales), které prý asi vynášelo 55 fr. —	
	<u>Suma 198 fr. 07 kr.</u>

Při tom žádal magistrát, aby se strany vrchnosti byly příjmy varhaníka zvýšeny, načež přítomný p. vrchní slíbil, že se u knížecí správy přimluví, aby jemu bylo přidáno 29 fr. 6 kr. z kasy kostelní, tak aby od kostela dostával nyní 40 fr., 4 str. žita v ceně 6 fr., a sud piva v ceně 10 fr. — A aby tudíž nový učitel mohl slušně žít a ku povznesení školy působiti, přidal magistrát 36 fr. 47 kr., takže celé služné jeho obnášelo 280 fr.

O příjmech pomocníka následovně ujednáno bylo:

1. na hotovosti z obecní pokladny	10 fr.
2. 1 strych pšenice	3 fr. 30 kr.
3. 3 strychy žita à 2 fr. 15 kr.	5 fr. 45 kr.
4. 1 strych ječmene	1 fr. 15 kr.
5. 1/2 strychu hrachu à str. 3 fr. 30 kr.	1 fr. 45 kr.
6. školné v průměru	12 fr. 30 kr.
7. z každého pohřbu 3 kr.	3 fr.
8. od obce 1 sud piva	10 fr.
	<u>Suma 47 fr. 15 kr.</u>

Poněvadž pomocník měl mnohem menší plat, než u nás pastucha, upravili mu služné tak, že mu magistrát přidal 15 fr. z důchodu chudých, a prošen krajský komisař V. Dorník, aby z normal. škol. fondu přidáno mu bylo 66 fr. 15 kr., tak aby napříště měl 130 fr. ročně.

Učitel Ant. Tichý dán tedy roku 1801 na odpočinek a o místo l. učitele ucházel se zdejší pomocník Fr. Suchánek. Tomu ale nepřál zarytý byrokrat V. Dorník, kraj. komisař ve Slaném, že prý není v němčině dost „honěn“, a proto ustanovil sem Jos. Hronka z Uhlíř-

ských Janovic. Tomu se však do Budyně nechtělo, a proto se místa vzdal. I ucházel se Suchánek znovu o místo. Měšťanstvo podalo magistrátu pamětní spis, ve kterém rozhodně žádají, aby byl „jich rodák a vlastenec“ Frant. Suchánek za I. učitele ustanoven, a tak učinilo magistrátu i Dorníkovi kaňku v jmenování „honěného“ učitele na zdejší školu, a když se i sám děkan Studnička za něho přimlouval, byl tedy konečně r. 1804 Suchánek za I. učitele ustanoven.

Při Suchánkovi ustanoven r. 1803 pomocníkem Josef Merhaut. Po něm nastoupil r. 1811 co pomocník František Pechoč z Kornhausu.

Fr. Suchánek měl za manželku Johannu, dceru Václava Koutského z domu č. 52, který pak r. 1781 po tchánu svém zdědil. Roku 1805 prodal pak tento dům, maje byt ve škole, Vojtěchu Jobovi, koláři. Jeho dcera Josefa provdala se nešťastně za Jana Groppolda, měst. důchodního, který dopustil se zpronevěry obec. peněz, a tak jim magistrát jich dům č. 44 a pole prodal ve veřejné dražbě. Suchánek zemřel osleplý dne 21. ledna 1831.

Po něm ustanoven I. učitelem František Pechoč, znamenitý varhaník r. 1831. Manželka téhož byla Dorota, dcera Matěje Svobody, měšťana z č. 24, jehožto dům s polnostmi Pechoč zdědil. Jedinou dceru Annu vzal si Josef Mikula, městský lékař, rodič z Radovesic. Roku 1861 dostal Pechoč zlatý záslužný kříž. Zemřel dne 30. července 1863. Při Pechočovi ustanoven 22. února 1831 druhým učitelem Josef Materna, syn šafářův z Vodochod (potomek vladkyň z Kvitkova). Jemu k ruce přidán od 1. září 1838 jako pomocník František Zázvorka, syn kováře z Dušník (Roudnice), vyučuje v nově zřízené třídě, zvané pokojíček, začátkům literního umění.

Materna měl dvě manželky. První Františka Loidová, dcera měšťana Frant. Loidy z č. 11, zemřela 1856, druhá Anna Bernardová, dcera magistrát. kancelisty Josefa Bernarda z č. 10. — Měl 4 syny: Jindřicha, říd. učitele v Košticích, Josefa, studujícího filologii, zemřelého v Praze, Pavla, říd. učitele v Hor. Beřkovicích a Aloise, poštov. oficiála v Praze. Materna stal se po Pechočovi r. 1863 I. učitelem, r. 1870 za nov. škol. zákona řídícím učitelem, r. 1874 dán na odpočinek, dne 17. ledna 1875 dostal na smrtelné již posteli zlatý záslužný kříž, načež dne 24. ledna 1875 zemřel.

Za něho ustanoven podučitelem r. 1863 syn jeho Jindřich Mater-

na, ale po roce dán do Libochovic, načež jeho místo zaujal r. 1864 Čeněk Pichrt, rodič z Lužné, dosazen sem z Chvatěrub.

Po Maternovi ustanoven řídícím učitelem r. 1875 Frant. Zázvorka, když byl před tím r. 1870 jmenován učitelem, a to s prominutím zkoušek, an nebyl dříve na žádném ústavě, odbyv si v Litoměřicích jen t. zv. praeparandu. Svěřeno mu řízení kůru. Byl výborným hudebníkem v praxi, ale teorii skladby neznal. Byl též dlouholetým ředitelem zpěváckého spolku Bivoj, svého času vyhlášeného. Manželkou jeho byla Viktorie Fantová, dcera Matesa Fanty, měšťana v č. 66. — Synové jeho: František stal se říd. učitelem v Libochovicích, Josef říd. učitelem na Brníkově, kde zemřel.

Po 50leté službě dostal Zázvorka záslužný stříbrný kříž s korunou dne 23. září 1884. Koupil si na sklonku života dům č. 40. Roku 1888 dán do pense a 29. XII. 1889 zemřel. Čeněk Pichrt, když byl teprv r. 1874 vykonal zkoušku způsobilosti učitelské, r. 1875 stal se učitelem. Nato po odchodu Zázvorky jmenován byl r. 1889 řídícím učitelem a zároveň ředitelem kůru. Ač měl výborný tenor, hudebníkem nebyl žádným. Většinou musil za něho na varhany hrát kolega Janda. První manželkou jeho byla Anna, dcera Václava Trojana, bývalého purkmistra ze dvorce č. 226. Po její smrti vzal si Annu Gruntovu z Libochovic. Nemírným pitím dostal cukrovku a z ní karbunkule, načež v prosinci 1895 zemřel.

Roku 1873, když byla škola rozšířena na 4 třídy, dostal místo podučitele František Linda ze Zlonic. Vyučoval zde do r. 1879. Jsa chatrného zdraví, zemřel brzy nato v Zlonicích. 1875 1. II. dostal místo učitelské Ant. Janda (totiž já, pisatel tohoto díla), syn Václava Jandy, měšťana v č. 219, působiv dříve r. 1866—1867 co podučitel v Minicích, napotom 1869—74 v Střešovicích u Prahy. Vychodil od r. 1854 zdejší školu, pak IV. tř. hlavní školy v Litoměřicích, nižší reálku 1865 — pak učitelský ústav tamtéž 1866—68. Zkoušku způsobilosti učitelské složil v Praze v dubnu 1871 na českém ústavě. Manželka jeho Julie Svobodová, dcera Matěje Svobody, obchodníka z čís. 10, majitelka domu č. 36. Byl posledním prozat. ředitelem kůru, který pořádal také poslední figurální mši o svatodušních svátcích 1896. Ucházel se sice o místo řídícího r. 1895, ale pro nepřízeň děkana Jos. Moce místo nedostal. Po 40leté službě odebral se 1. IV. 1908 na trvalý odpočinek. Na škole pokračovací vyučoval od jejího založení r. 1885 co učitel kreslení a počtů, od r. 1895 byl je-

jím ředitelem až do r. 1925, kdy po 40letém působení místa se vzdal, obdržev při odchodu pochvalné uznání ministerstva vyučování, diplom uznání Obchodní komory v Hradci Králové a diplom Živn. škol. výboru v Budyni. Zálibou jeho bylo a dosud je, zabývat se historií města Budyně a osad na okresu roudnickém a libochovickém, staraje se o zachování historie těchto osad. Pro město založil většinou ze svých sbírek a na svůj náklad městské museum, které svými sbírkami zajímá i odborné kruhy. Uspořádal archiv města, archiv v Doksanech a pracuje nyní na uspořádání hrab. archivu zámku Libochovice, ač již 82 léta star. „Vše z lásky pro blaho vlasti a národa!“

Roku 1877 povolána první ženská síla na školu zdejší. Byla to slečna Marie Miškovská, která mimo literární vyučování udílela i industriální. Byla tu jen rok.

Roku 1878 zvolen za podučitele Josef Hájek z Veselé na Moravě, roku 1883 stal se učitelem. Manželkou jeho byla Anna, dcera Amy Langrové, měšťanky vdovy z č. 35. Roku 1900 dostal se do Roudnice, kde pak stal se řídicím učitelem, zemřev předčasně.

Roku 1878 industr. učitelkou ustanovena slečna Marie Mesanová, dcera důlního správce na Kladně. Školu zde opustila r. 1893.

Roku 1879 ustanoven podučitelem Jan Červenka, syn učitele v Nepomuku. Dostal r. 1882 místo řídicího v Křesíně, kde pak zemřel. Výborný hudebník i zpěvák.

Roku 1882 ustanovena zatímnně Františka Slánská co výpomocná.

Roku 1882 1./9. dosazen za podučitele Ladislav Havel, syn učitele z Lounek. 1895 stal se odbor. učitelem na měst. škole v Roudnici, a odtud přišel zpět do Budyně jako ředitel měst. školy. Roku 1925 odešel na odpočinek.

Roku 1883 stal se podučitelem Václav Plesinger z Lobkovic, od 16. října 1889 učitelem, setrvav na zdejší škole do r. 1921, kdy šel do pense. Je známým kartografem.

Roku 1888 jmenován proz. podučitelem Josef Rehoř, jen do roka.

Roku 1889 ustanoven podučitelem Jan Štěpánek z Řepína. Roku 1899 stal se učitelem ad personam a 1908 přišel jako řídicí do Chotěšova. Výborný hudebník i zpěvák.

Roku 1893 jmenován prozat. podučitelem Leopold Engel na čas.

Roku 1893 ustanovena industr. učitelkou Marie Hájková, rozená Hajná z Píst, vdova po říd. učiteli Jos. Hájkovi v Loukách.

Roku 1893 ustanoven podučitelem Karel Neuman. Byl zde do roku 1895, kdy — jsa churav — brzy zemřel.

Roku 1895 namíste Neumana ustanoven Jan Kozák z Lomnice nad Popelkou. — Roku 1896 stal se tu učitelem, r. 1924 řídícím učitelem, když obecná škola od měšťanské byla oddělena. Byl odveden 1915 v čas války, a to nejspíše bylo příčinou jeho předčasné smrti, neboť zemřel r. 1930 na rozklad krve, nedočkav se pense a odpočinku, na který se těšil.

Roku 1896 ustanoven podučitelem Václav Spurný, syn ředitele měst. školy v Úhvošti, načež přišel do Třebenic, odtud do Roudnice, naposled co řídící do Mšeného-Lázně, kde v brzku zemřel.

Roku 1896 ustanoven řídícím učitelem Josef Neuman z Kalu u Jičína, dříve správce školy v Křesíně, napotom řídícím v Račíněvsi. Roku 1906 dán předčasne do výslužby z příčiny, aby obecná škola přišla pod správu ředitele měst. školy, a jeden funkční přídavek se ušetřil. Ponechal si řízení kůru a hru na varhany do své smrti r. 1929, jsa 81 let stár.

*

Roku 1856 podle protokolu ze dne 4. září nastalo druhé upravení platů učitelských v Budyni. Pechoč co I. učitel dostal 400 fr., Materna co II. učitel 350 fr., a Zázvorka co pomocník, nyní podučitel jmenovaný, 250 fr. — Koleda dávala se ještě r. 1863 učitelům od obce, a to Pechočovi 6 fr., Maternovi 5 fr., a školné začala vybírat obec sama od rodičů. Ještě já, pisatel těchto řádků, co malý žáček r. 1854—55 nosíval jsem každé soboty p. učiteli I. třídy 1 groš šajnu.

A tím řadu učitelu na obecné škole v Budyni končíme, ježto pak tato r. 1906 byla s nově založenou školou měšťanskou sloučena, a učitelstvo se pak tak střídalo, že by z toho byl učiněný zmatek. Co jsme mohli, podali jsme.

*

Na základě listin archivu města Budyně, zámeckého arch. v Libochovicích a archivu kapitoly pražské.

Žďárští ze Žďáru co patronátní páni Kladna.

(Pokračování.)

Kdo tedy tento dobytek bude míti, jest povinen platem při každém termínu nynějšímu i budoucímu kantorovi, jak jest uvedeno. Kde ten dobytek v nájmu se nalézá, to bude míti kantor ve svých registrech poznamenáno. Při odstoupení úřadu jest povinen svému nástupci tento seznam odvésti.

Z městečka Kladna na posnopném a na chlévě budou odváděti:

Kašpar starší z krěmy, žita snopy 2
a chleba za groše míšeň. 4
Jan Hudec, chleba za groše míšeň. 4
Šimon Tesař, žita snop 1
chleba za groše míš. 4
Martin Kovář, žita snopy 3
chleba za groše míš. 4
Martin pekař, žita snopy 4
a chleba za groše míš. 3
Kašpar z poustky, snopy žita 3
chleba za groše míš. 4
Vondra, snopy žita 2
chleba za groše míš. 4
Šebesta Švec, žita snopy 3
chleba za groše míš. 4
Wít Augusta, žita snopy 4
chleba za groše míš. 4
Jiřík Jančík, žita snopy 4
chleba za groše míš. 4
Matěj Kuchař, žita snopy 2
chleba za groše míš. 4
Petr Kozel, žita snopy 4
chleba za groše míš. 4
Jan Švanda, žita snopy 2
chleba za groše míš. 4

Tomáš Pikař, žita snopy	3
chleba za groše míš.	4
Jan Bach, žita snopů	5
chleba za groše míš.	4
Jan Suchý, žita snopy	3
chleba za groše míš.	4
Stanislav Kovář, chleba za groše míš.	3
Jiřík Poláček, žita snop	1
chleba za groše míš.	4
Štěpán Kožešník, chleba za groše míš.	1
Jan Hrnčíř, chleba za groše míš.	3
Jiřík Velvarský, chleba za groše míš.	4
Balcar, truhlář, žita snop	1
chleba za groše míš.	4
Urban na Mičánově, žita snopy	3
chleba za groše míš.	4
Havel Kaplan, žita snopy	4
chleba za groše míš.	4

Z Motyčína platilo šest sousedů příspěvek na školu asi v podobné výši jako předchozí z Újezda dva, z Kročehlav sedm sousedů.

Dále dal Ctibor Tiburcí ze Žďáru kantorovi i jeho nástupcům k používání kus vzdáleného pole, ležícího na cestě k Dobré, proti poli Mariany Krčmářky z Dobré, na něž si může čtyři strychy žita nasít; k tomu přidal zahrádku Podbřeznou, v níž možno pěstovati zeleninu.

Paní Sybila Žďárská z Hořovic odkázala škole ložní prádlo k dědičnému užívání: 1 spodní peřinu s povlakem, 1 polštář s povlakem, 1 podušku s povlakem, 1 prostěradlo, 1 svrchní peřinu s povlakem.

Každý kladenský kantor bude však povinen učiti dvě nebo tři pacholata J. M. a mimo tato bude povinen utvrzovati ve zpěvu dvě pacholata, která mu budou vrchností „beze všeho ouplatku určená“.

Každý kantor jest povinen šaty ložní i s povlaky svému nástupci bez nedostatku a uměnění postoupiti. Kdyby z toho co bylo potrháno, na svůj náklad to dá opravit.

Nadání školní bylo během času zlepšováno. Rozmanité události měly na zlepšení učitelských příjmů vliv. Tak r. 1602 dal pacholek

ovčácký Jan Frantl škole kladenské k užívání 15 ovcí. Musil je vydati jako pokutu za zbití a zranění Honzy, pacholka ovčáckého ze dvora v Dobré. Ovce byly odvedeny knězi Tomášovi (Sobolovskému?), ten čas kladenskému faráři. Za to je povinen škole ročně platiti kopu 30 grošů míš.

Téhož roku oba manželé Zďárští jsouce žádostivi čest a chválu boží rozšiřovati podle své nejvyšší moudrosti, s dobrým úmyslem a po bedlivém uvážení naříditi ráčili: Kantor a správce školy kladenské bude povinen chovati dobrého, zbožného a etnostného mládence, který by muziku znal a dobře uměl zpívati. Ten aby dobře, poctivě a pokojně se chovajíc v chrámu božím vedle kantora a jiných zpíváním sloužil, tolikéž ve škole u vyučování a zavazování dítek ke čtení, psaní, musice a zpívání nápomocen byl. Na jeho vydržování bylo vyplaceno čtvrtletně dostatečné kvantum žita, hrachu, krup, krupice, řípy, mrkve, soli, másla, sýra a každého kvartálu se mu vyplácelo $1\frac{1}{2}$ kopy grošů služného.

Z každé várky dostává kantor a mládenec soudek a dvě konve řídkého piva. Do školy každého roku bude dodáván jeden provazec dříví.

To všechno bude škole vydáváno jen pod tou podmínkou, že kantor bude míti mládence, který se bude líbiti jak kolatorovi, tak faráři. Pakli by žádného neměl, nebo jiného nehodného, na kterém by J. Mt. pan hrabě nebo farář „obvyknouti moci neráčil“, pak si vyhrazuje fundator disposiční právo s tímto nadáním, a to tolikrát, „kolikrát se neřád v řízení školním bude vynacházeti“.

Proto tento pan farář nebo budoucí, aby v tom náležitý pořádek zachován byl, náležitý pozor dá.

Roku 1604 Jíra, ovčácký pacholek na Kladně, z jistých příčin pět ovec „mládenci kantorovému“ odvedl, kteréžto Jan Čížek z městečka Kladna k sobě přijal a z nich platu z každé po 6 groších míš, každého roku dávatí se uvolil.

Roku 1605 jiný pacholek ovčácký utekl z majetku p. Zďárského a zanechal po sobě 7 dojných ovec, které Ctibor Zďárský „mládenci kantorovému“ k dobru odevzdati ráčil.

Téhož roku byl potrestán rychtář ze Hřebče Václav Dvořák, Kladě se mu za vinu, že v krémě své přehlídal mnohé neřády, dovoloval šenkýři, aby kupoval obilí a jiné věci mládeži doma kradené. Za trest „mládenci kantorovému“ 15 ovec k jeho lepšímu obživení

odvésti má. Pakli by jich neodvedl, bude platiti ročně půl druhé kopy mš.

Tímto způsobem se zdokonalovalo nadání ve prospěch kantorového mládence.⁹⁸

O lidumilném smýšlení tohoto pána z rodu Zďárského svědčí i to, že založil lazaret, což nebylo nic jiného, než jakýsi prvek nemocnice. Ctibor vystavěl lazaret a sice pro ten případ, že by přišla nějaká nemoc na někoho ze služebníctva. Takový měl v domě nemocných neboli lazaretu „lepší a dostatečnější opatření, pokojnější i zvolnější ošetření a tu své slušné a náležité jídlem i pitím opatřené pohodlí míti“.⁹⁹

(Pokračování v příštím ročníku.)

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

(Pokračování.)

Tak Češi dožadovali se slyšení u Čechů, jako dříve smlouval se celý národ s Římem. Synoda určila skutečně dobu jednání a způsob hádky. Na podrobnostech měly se dorozuměti strany samy. Z návodu Příbramova a Rokycanova bylo stanoveno, aby obě strany napsaly svou víru odděleně a příští synoda měla posouditi obě na základě Písma svatého a svatých doktorů na něm se zakládajících.

Na soudce z Chebu nebyl již vzat zřetel. Tak se stalo, že Táboři, ač tušili, že rovnost straně jejich dána nebyla, přivolili k hádání.

Za obce tábořské byl pověřen Biskupec, za stranu protivnou Rokycana, aby se shodli na nestranném vedení synody kutnohorské. Smlouva ta se začíná slovy: Ego dominus Nicolaus de Pelhřimow una cum sacerdotibus partis meae . . .

O svátosti oltární mělo se rozhodovati na základě „čtení a doktoru svatých ve čtení se právě zakládajících“.

Na hádání měl míti každý kněz i mistr volnost slova, také ti, z jejichž traktátů jednotlivé články budou vybírány. Obě strany se pak zavázaly stíhati ty, kdož by se protivili smluvené víře křesťan-

⁹⁸ Archiv města Kladna. Rukopisy vázané č. 15.

⁹⁹ Pamětní kniha děk. kladens., zal. 1836, pg. 47.

ské. K synodě mají býti vybrány dvě osoby: jedna ze sněmu, druhá od Táborů, aby synodu řídily a nesouhlasné články předložily prvnímu obecnímu sněmu, který právě články schválí a vyhlásí. To pak budiž přijato od obou stran, neruší-li to víry křesťanské obecné ani zákona božího.

Bedřich ze Strážnice se zaručil jménem svých, že smlouvu věrně dodrží a donutí po případě i kněze, jichž se to týče.

Podobný zápis učinily i obce tábořské, zavázavše se ty kněze, kteří by se v některém kusu smlouvy té nedrželi, u sebe netrpěti. Listy jsou datovány 25. června 1443.

Také druhá strana se zavázala podobně. Bedřichu ze Strážnice a Biskupcovi bylo ponecháno na vůli stanovití místo hádání. Jakési obtíže vznikly tím, že někteří kněží Táborští nebyli pověřeni od své obce.

Synoda kutnohorská.

Ke slyšení ustanovena Kutná Hora a za ředitele synody zvoleni Petr Payne a Václav z Dráchova. O tom, kdy se počala synoda, byl spor.¹² Biskupec datuje však přesně slovy: proxima feria II. post festum Prokopii, tedy 6. července.

O průběhu synody podává zprávu Biskupec v kronice velice stručně. Praví jen, že hádání konalo se v kostele uprostřed města (u sv. Jakuba) a že synodu zahájil Rokycana vybídnutím k svornosti. Pak podal svou víru o svátost oltární. O této otázce se debatovalo několik dní, při čemž prý měla platnost více zaujatost než nestranost. Strana Táborů byla prý několikrát zlostuzena, aniž by jí byl poprán dostatečný čas k replice.

O hádání zpravuje nás podrobněji jiný spis Biskupcův, totiž „Obrana kněží tábořských proti zprávám rozšiřovaným o nich“ od Ptačeka-Příbrama po zemi.¹³ Také list Příbramův o Jakobovi z Vřesovic¹⁴ popisuje obšírněji průběh hádání. Také Theobald¹⁵ ve svém spise Hussitenkrieg líčí jednání obšírněji.

Po řeči Rokycanově vyžádal si Biskupec týdenní lhůty na odpověď. To mu bylo povoleno a Biskupec již 12. července podal odpo-

¹² Viz Nejedlý: Prameny k synodám, str. 19.

¹³ Ibidem str. 44—56.

¹⁴ Ibidem str. 42—44.

¹⁵ Zachariáš Theobald: Hussitenkrieg, str. 86—126.

věd.¹⁶ Podle Lupáce ji podal již 12. července, což zdá se pravděpodobnějším, neboť účastník synody Příbram jest již 21. července opět v Praze. Synoda podle Biskupce trvala mnoho dní. Začala se 9. července, když dva dni byly zmařeny hádkou Příbrama s Korandou o 200 kusů bludných.¹⁷

Biskupec měl „svou víru“ již dříve vypracovanou a vyžádal si čas pouze pro nutnou redakci vzhledem k obžalobám Rokycanovým. Konfesse, kterou Mikuláš podal, je v té podobě, jak ji zachoval Theobald, nemožna, jak dokazuje Nejedlý.¹⁸

Autentického znění jejího nemáme, ale obsahově dá se dobře sestavit z Biskupcových Akt tábořských a spisů druhé strany, zejména Rokycanových a Příbramových.¹⁹

Budeme se obíratí touto synodou poněkud obšírněji, poněvadž v ní najdeme rozuzlení velkého dramatu.

Synoda se začala řečí Rokycanovou, který pak podal svou víru o přítomnosti Kristově ve svátosti oltářní. Ve velebné svátosti je celý Kristus, pravý Bůh a pravý člověk svým vlastním přirozením a podstatou svého přirozeného bytu, kteroužto podstatu vzal z Marie Panny a kterou podstatou sedí na nebi po pravici Boha Otce.

Pak počal dokazovati z tábořských traktátů, jak bludně věří o svátosti této. Píší: 1. že vedle Písma svatého nemají se klaněti Kristu v svátosti klaněním, kteréž na Boha sluší. (De non adorando.) 2. Kristus je lépe v člověku dobrém než ve svátosti. (Ad magnificationem.) 3. Bůh, jenž jest větší než tělo Kristovo, jest lépe v kterémžkoli stvoření nežli tělo Kristovo ve svátosti na oltáři. (Ad magnificationem, de non adorando, de adorare et colere.) 4. Kristus nevydal svého těla, aby se mu klaněli křesťané, ale řekl jest, aby jedli a pili. (De non adorando in latino.) 5. Člověk spravedlivý mnohem více má býti ctěn než ta svátost oltářní. (De adorare et colere, de non adorando in latino.) 6. Lidé méně někdy hřešili, klanějíce se netopýrům a krtům nežli svátosti oltářní. (De non adorando.) Když Táboři tyto výroky svých traktátů jinak vykládali, uhodil na ně Rokycana, aby svých bludů neokrašlovali a neklamali tak lidu. I o-

¹⁶ Jednání synody začalo až v pondělí 7. července a řeč Rokycanova trvala jistě nějaký den, takže datum 12. července také není zajištěno.

¹⁷ Staré letopisy kladou rovněž počátek synody na středu o svátku sv. Františka.

¹⁸ Prameny k synodám str. 172.

¹⁹ List Příbramův Jakubovi z Vřesovic. Prameny k synodám str. 42—44.

tázal se jich, zda věří, že ve svátosti je živé tělo a živý Kristus. Řekli však, že se jim nezdá, aby lid takovou vírou byl obtížen. Tak mluvili protivníci.²⁰

Biskupec ve své písemné obhajobě²¹ a v odpisu na tyto žaloby²² zachoval nám jednání synody zároveň s replikou na tyto útoky Rokycanovy. Výtky týkaly se výhradně jeho traktátu, což je dost podivné. Němcův traktát připomíná Rokycana jen jednou. Na Rokycanovo vyznání víry ohradili se kněží táborští, že nepřivolí k ničemu, co by odporovalo Kristovu evangeliu a doktorům v Písmu se zakládajícím. Přiznávají, že psali a kázali o přítomnosti Kristově ve svátosti, ale činili to pro čest pravou této svátosti a ne, aby od víry pravé odváděli. Při tom Biskupec cituje celý úvod traktátu „De 4 modis essendi“.²³ Pak s Biskupcovým oblíbeným heslem „Veritas super omnia vincit“ pouští se do polemiky s Rokycanou a hájí své víry namnoze výklady svých eucharistických traktátů. Biskupec stanoví nejprve 3 supposice, vzaté z traktátu „Ad magnificationem“.

I. Kristus svým nanebevstoupením se tělesně od nás odloučil.

II. Kristus po svém nanebevstoupení nebyl tělesně, rozměrně a místně podle výkladu písem více zde na zemi a nebude tu do soudného dne.

III. Tělo Kristovo zrozené z Marie Panny, trpěvší za nás na kříži, může být podle své tělesné přirozenosti pouze na jednom místě.

Z těchto tří supposic vysvítá: Ve svátosti nemůže být přítomen Kristus svým vlastním přirozením a podstatou svého přirozeného bytu, neboť ten sedí na nebi na pravici Otce. Proto souhlasí jen s první částí víry mistrů a Rokycanovy, „že ve velebné svátosti těla a krve boží jest celý Kristus, pravý buh a pravý člověk“, jehožto tělo však sedí toliko po pravici Otce, spojené osobně s božstvím. A poněvadž podle své přirozenosti tělesné může být jen na jediném místě, jest ve svátosti oltářní jen vedle svého bytu posvátného, duchovního, mocného a pravého. Jak drží veliká strana kněžstva a lidu ve světě přebývajícího a kněží táborští ty věci široce vyložili na základě Písem a svatých doktorů v něm se právě zakládajících.

²⁰ Ibidem str. 43.

²¹ Ibidem str. 100—106.

²² Ibidem 44—56.

²³ H. II. str. 755. Srovnej Sedlákovy Euch. traktáty táb. Hlídka XXX. Sep. str. 38.

Na jinou víru Táboři přistoupiti nemohou, ani ne na Rokycanovu, se kterým sám Příbram se ve svých latinských i českých traktátech rozchází. Aby čelili pomluvám o nich po zemi rozepisovaným, prohlásili kněží táborští svou víru takto: Věříme, věřili jsme a věřiti míníme, že ve velebné svátosti těla a krve boží jest celý Kristus, pravý Bůh a pravý člověk, jehožto tělo z panny Marie narozené, které na kříži viselo a sedí na pravici boha otce, spojené osobně s božstvím, věříme býti v svátosti posvátně, duchovně, mocně a pravě.

(Pokračování v příštím ročníku.)

Dr. Vlad. A. Macourek:

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Z reformních ustanovení, dosud neuvedených, zasluhuje zmínky, že v naprostém souhlasu s koncilem zavádí se povinnost residenční u prelátů a duchovních správců.¹⁹⁹ diecéšní visitace biskupská,²⁰⁰ dekrety o zachování řeholí a právu visitace biskupské v klášteřích²⁰¹ a předpis o každoročním konání diecéšní synody.²⁰² Reorganisace diecése byla myšlena tak, že ve větších městech, sídlech dosavadních krajských archidiakonátů, budou ustanoveni arcikněží (archipresbyteri) s dosti velkou, přenesenou pravomocí, kteří mají čtyřikrát do roka svolávati faráře svého obvodu, aby přijímali stížnosti, informace o stavu farností a rozsuzovali spory. Podobně mají venkovští děkanové konati každý měsíc s faráři sobě podrízenými pastorační poradou.²⁰³ — Ke konci třetího oddílu obnovují se a schvalují statuta biskupa Stanislava, přijatá synodou ve Vyškově v květnu 1538, jejichžto obsah je stručně podán nadpisy jednotlivých je-

¹⁹⁹ Dudík 73, III. cap. 9. — Sr. Richter-Schulte 33—34, 36, 49, 178, 180; Sessio VI. De ref. cap. 1. a 2., VII. De ref. 3, XXIII. De ref. 1.

²⁰⁰ Dudík 76, III. Kap. 13. — Srovnej Richter-Schulte 39, 330—1; Sessio VI. De ref. 4., S. XXIV. D. r. 3.

²⁰¹ Dudík 83, III. Kap. 26. Sr. Richter-Schulte 122, 393 n; S. XXI. De ref. c. 8., S. XXV. Decretum de regularibus et monialibus.

²⁰² Dudík 85, III. Kap. 29. — Sr. Richter-Schulte 328. S. XXIV. De ref. c. 2.

²⁰³ Dudík 74—76, kap. 11. a 12.

jich hlav.²⁰¹ Celá synoda i její usnesení podrobují se soudu, opravě a schválení Stolice apoštolské. — Zatím, co všechny články byly vyslechnuty a přijaty mlčky a zcela trpně, předpisy o soukromém životě kněžském,²⁰⁵ obracející se příkře proti nestrídmosti, přepychu v jídle a pití, v šatě a celém zevnějšku, příkazující holení vousů i nošení toláru a tonsury a obsahující přísné, ale logické praktické důsledky ze zásady kněžského bezženství, vzbudily hlasitý odpor přítomných kněží, kteří se jimi cítili dotčeni, takže biskup sám ujal se slova a užíval vši své výmluvnosti, aby nespokojený přesvědčil o oprávněnosti těchto předpisů a požadavků a přiměl je k souhlasu. Tento však nebyl veliký. Vyslovilo jej opět hlavně okolí biskupovo.

Z á v ě r s y n o d y.

Než však biskup mohl přikročiti k ukončení třetího zasedání, přihlásil se ještě k slovu prostějovský děkan, chtěje se přede všemi přítomnými omluviti a očistiti z různých domněnek a pomluv, které o něm byly povstaly, a které těžce nesl. Jedni totiž soudili, že je s biskupem domluven a dostane za své mlčení při disputaci nějaké obročí, druzí, že si není jist svou pravdou, třetí, že se bojí úkladů a obtíží, jiní vinili jej z pyšné domýšlivosti. Proto si načrtl před třetím zasedáním synody jakési prohlášení, které si dal schváliti od ostatních kněží z far pernštejnských a které nyní hodlal přednésti ještě dříve, než vlastní jednání synody se skončí. — Biskupovi ovšem vystoupení Brodského v této chvíli bylo více než nevhod, a proto ho tentokráte k slovu nepřipustil. Nechtěl, aby závěrečný dojem ze synody byl setřen touto rušivou příhodou. Poznamenal stručně, že disputacím je vyhrazena jiná doba. Poněvadž však Brodský vlastně disputovati nechtěl a podle svého tvrzení nemohl, pozval jej biskup k slyšení po obědě, k němuž všichni účastníci synody byli pozváni. Po této příhodě biskup zakončil vlastní jednání synody děkovnou závěrečnou řečí a ambrosiánským chvalozpěvem: *Te Deum*.²⁰⁶

²⁰¹ Dudík 84—85, kap. 28. — Popis synody z r. 1538 podává F a s s e a u „Collectio synodorum et statutorum almae dioecesis Olomucenae“, Rezi 1766, pag. 50 sq.

²⁰⁵ Dudík 77—80, III. Kap. 14—18. — Srovnej Schulte-Richter, 91, 149 až 150, 463—464, S. XIV. De ref. c. 6, XXII. De ref. cap. 1., XXV. De ref. cap. 14.

²⁰⁶ Bratrský archiv X. 404b—405b, 417a, b, Schmidl I. 264, Kroess I. 326—327.

Pozvání biskupovo k obědu Brodský stejně, jakož i jiní kněží, kteří se rozjížděli hned do svých domovů, nepřijal, ale k slíbenému slyšení se dostavil. Kdežto dopoledne chtěl mluvití úmyslně přede všemi, přál si nyní hovořiti s biskupem v soukromí. Biskup však mu nevyhověl a přijal jej u přítomnosti svých dvořanů a pozvaných kněží. Děkan dovolávaje se opět zaručené svobody slova a bezpečnosti předčítal své prohlášení. V něm prosí biskupa, aby přítomnost jeho na synodě nebyla špatně vykládána. Nepřišel ze zlého úmyslu, nýbrž na písemný rozkaz svého pána, kancléře Pernštejna. Chtěl pak se přesvědčiti, zda z jednání toho vzejde nějaká naděje na náboženský smír v zemi. Že však se včerejší disputace nezúčastnil, nemá své příčiny ani v bázni, ani v nevědomosti, ani v pochybnostech o správnosti jeho přesvědčení. Důvody toho jsou hlavně tyto tři: 1. Na synodě bylo jednáno o záležitosti celé církve, k níž náležejí i páni a rytíři a ostatní stavové tohoto markrabství. Bez jejich vědomí a rozkazu nenáleží kněžím zde ani disputovati ani cožkoli jiného podnikati. — 2. Ačkoliv synoda byla prohlášena za svobodnou a k tomu účelu byla svolána, aby v církvích byla zjednána náprava a svornost mezi nimi, náboženství podobojí bylo v jakési zaujatosti a priori řečmi i články synodálními odsouzeno. 3. Při každé podobné disputaci je třeba určití nestrané a nezaujaté rozhodčí soudce. Zde však jsou shromážděni vesměs jen vynikající osobnosti náboženství protivného, proti nimž nebo za jejichž pouhé přítomnosti disputovati bez hojnější účasti utrakvistů a bez rozhodčích soudců oběma stranám přijatelných znamenalo by rozněcovati jen ještě více vzájemnou roztrpčenost a sobě samému utržiti hanbu. Budoucně je ochoten zúčastniti se každé veřejné a svobodné disputace, dosáhne-li biskup toho, aby přední spolukněží jeho ode všech pánů a rytířů na ni byli vysláni, kolátoři sami se jí zúčastnili a rozhodčí soudcové oběma stranám vhodní byli ustanoveni. Za těchto podmínek podnikne s jinými svými bratřími z markrabství každou příští disputaci, aniž by volal na pomoc někoho z Čech, Rakouska a jiných zemí.²⁰⁷ Na tento projev formou velmi uctivý odpověděl biskup rovněž vlídným tónem. Rád přijímá děkanovu omluvu a vyvrací jeho obavy, neboť jest o listu a prání pána z Pernštejna dobře zpraven. Popírá, že by bývalo náboženství

²⁰⁷ Zřejmá narážka na jesuity z Vídně a z Prahy.

podobojí nějak dotčeno nebo vůbec i jen jmenováno na synodě. Cítí-li se však postížen nutnými zmínkami o kacířství, sám sebe by tím odsuzoval. Přál by mu ze srdce, aby jej biskupem a otcem ne-
toliko jmenoval, ale za takového jej i skutečně uznal. — Poněvadž pak biskup si přál mítí děkanovo prohlášení napsané, diktoval je Brodský ze svého náčrtu písaři biskupskému latinsky a vlastní rukou se pak na ně podepsal: *Mattheus Brodenus, ecclesiastes Prostannen-*
*sis m. p.*²⁰⁸ Přál si ještě mítí opis synodálních statut, ale v tom mu prozatím vyhověno nebylo. Tímto slyšením celá záležitost Brodského na synodě byla konečně vyřízena.

Odpoledne i nazítří třetího dne synody bylo ještě pokračováno v disputacích, při nichž již se objevilo a přihlásilo více oponentu: probošt augustiniánský ze Sternberka, Bedřich Bořikovský z Bořikova, několik kanovníků a z jezuitů Baltazar Hostounský. Později disputoval M. Havel Gelastus z Prahy, provinciál Maggio, jezuita Štěpán Rimel a chovanec semináře Jan, jenž byl četl statuta na synodě. Než ani tyto disputace neminuly se zcela klidně bez rušivé příhody. Jeden z těch nečetných kněží, kteří po ukončení synody ještě na nich zůstali, obrátil se v opilosti přímo na biskupa s třemi podivnými otázkami,²⁰⁹ na něž se mu ovšem nedostalo odpovědi, nýbrž jen pokárání od dr. Bouzka a výsměchu přítomných. Příštího dne vyrušoval M. Gelasta v disputování volaje náh „satis“, za což byl biskupem volán k pořádku. Zamýšlel prý docela Prusinovského zákeřně přepadnouti, byl však jat a dopraven na Mírov, jsa podezřelý z choromyslnosti. — Disputacemi byl program synody úplně vyčerpán a 13. května mohl nastati definitivní rozehod i těch nejhorlivějších účastníků. Cizí jezuité opustili Olomouc většinou 17. května.²¹⁰

²⁰⁸ Otiskl je Dudík jako přílohu B. svých Statuten d. D. Ol. str. 89—91., z originálu nadepsaného „*Matthiae Brodeni, parochi acatholici Prostanae, protestatio contra statuta synodalla facta ultima die synodi post prandium in coenatione curiae episcopalis. Tento otisk originálu doslova souhlasí se zněním protestace v Bratr. archivu X. f. 419b—420b a věcně i s ústním prohlášením biskupovi učiněným. Gindely (Brüder II. 50) nazývá děkana Andreas Brodenus, Kameníček Ondřej Brodský (Sněmy III. 416²).*

²⁰⁹ Otázky ty byly: a) *Ansit evangelium antiquum vel novum,* b) *Utrum sacerdos et uxor unum sint in connex matrimonii,* c) *An liberi, quos procreant sacerdotes, salvabuntur vel damnabuntur.* Br. n. X. 405b.

²¹⁰ Br. archiv X. 405b—406a, 417b—420b, Schmidl I. 263, Kroess I. 327 až 328.

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
(Dokončení.)

103.

Dumaurier k Puysieux.

*Zprávy o vítězství císařově v Čechách. Zlá budoucnost Bedřichova.
Uherští „spojenci“. Brzké rozhodnutí.*

Ríjen. 23. 1620. Haag.

(Tamže, Ms. français, 15958, fol. 435b—436a.)

Mais d'autre costé l'on ne reçoit pas icy d'aggreables nouvelles de Bohesme ou l'on assure que l'empereur est maistre de la campagne avec un[e] tres puissante armée qui s'en alloit encor estre fortiffiée de celle du duc de Saxe. lequel ayant pris par composition la ville de Bautzen. capitale de la Lusatie, estoit libre pour se joindre a l'empereur. au moyen de quoy et des incommoditéz que les grandes armée souffrent en un pays deja ruyné et de l'hyver qui presse. on croit que les uns et les autres en viendront aux mains; auquel cas on ne dissimile pas que la partie de l'electeur ne soit beaucoup inferieure a l'autre. car pour le secours de Gabor. on dict qu'il ne consiste qu'en quelques ravages que ses troupes font dans la Styrie, desquels l'empereur laisse (en ces parties esloignées) passer l'impetuosité cependant qu'il assaut le coeur. On assure de toutes partz avec beaucoup de raisons fort apparentes, qu'en l'un et en l'autre endroict il y doit bien tost avoir bataille.

104.

Dumaurier k Puysieux.

*I Čechách vojna znemožněna zimou. Cesta Bedřichova staršího
syna.*

Listopad, 8. 1620. Haag.

(Tamže, 441a—b.)

... en Boheme les gelées y sont déjà si fortes qu'il n'y a plus moyen d'y tenir la campagne. ny exploicter autrement sinon par quelque surprise ...

Depuis trois jours est arrivé a la ville Deventer, de la province de Owerisel, le fils aîné de l'electeur palatin qui de la sera conduit a Lewarden, ville capitale de la province de Frize, dont est maintenant gouverneur le comte Ernest de Nassau pour estre la

nourry avec ses enfans. On ne dict pas encor la cause pourquoy on ne l'a faict passer tout droit en Angleterre. il n'a guieres plus de sept ans. Ceux qui ont charge de sa conduite depuis Berlin, l'ont faict passer (avec estonnement de tout le monde) par quelques endroictz et villes de pays ennemy. ou s'il eust esté recogneu, ont tient pour certain qu'il eust esté arresté au nom de l'empereur . . .

105.

V í d e ñ s k á l e g a c e k p. z P u y s i e u x.

Mir císaře s Betlénem. Záhuba poselství Sigognova i politický jeho neúspěch. Francouzi poslali Wotona k císaři s nabídkou míru od Bedřicha. Jednání s Gáborem. Bedřichův útěk z Prahy.

Listopad. 16, 1620, Vídeň.

(Tamže, Ms. français 3972, fol. 198b—200a.)

Pour veoir sy Bethleem et les estats voudroient entendre a un accord que mesme avec son sceu et en mesme temps fait passer le Sr de Ste Catherine vers le prince d'Anhalt, et depuis sur la proposition de l'ambassadeur d'Angleterre trouve bon que l'on envoyast iusques vers l'electeur palatin qui maintenant apres toutes ces assurances de vouloir traicter il n'estoit plus question d'en demander l'advis puis que l'ayant concedé a nos entremises, il estoit a presuposer que cela n'avoit pas esté sans scavoir auparavant, fait scavoir a ceux desquelz il veut maintenant en demander l'advis. Nous ne pouvions leur celer que sy Sa Majesté ce fermoit a une responce sy ambigue, et nous ayant a en rendre compte au roy, elle seroit trouvée non seulement dessemblable a ce que cy devant nous aurions escrit de la volonté de l'empereur, mais tres perilleuse pour ledict empereur puisqu'aux yeux de toute la chretiente il sembleroit refuser de donner la paix qu'il ne falloit point doute outre ce que dessus que Bethleem et ses confederez n'en fissent des manifestes et n'en prînsent de tres grandz avantages, mais quoy que nos raisons fussent tres fortes et que ledict comte et transmetor (sic) les recognussent telles, toutesfois ne pouvant rien resoudre sans le conge de l'ambassadeur d'Espagne, ilz se separerent de nous pour y aller comme nous l'avons sceu, et sur la lettre de la proposition faisant ledict ambassadeur reflection, il a use de ces termes: „Esto guiero, esto no guiero,“ durant toutes longueurs le gentilhomme que nous avions depesché en Boheme nommé Sigongné est revenu luy seul. Tous ceux qui estoient allez avec luy estants morts et mesme le secretaire de l'ambassadeur d'Angleterre et un gentilhomme des siens, comme aussy le filz du sieur Fougeu par son retour, nous n'eussions appris que fort peu de chose par ce que toutes ces depeschés s'adessoient a l'ambassadeur d'Angleterre, lequel aussy nous mande communiquer avec nous et faire veoir avec sincerité tout ce qu'il

avoit receu tant de la part des ambassadeurs du roy son maistre, comme du resident qui est aupres du palatin. L'heure prise il desploya ses pacquets qui consistoient en un memoire en françois non signé venant de la part de l'agent duquel vous envoyant coppie vous iugerez mieux que nous comme le palatin avec un peu de presumption se laisse aller a sa ruine, du reste il n'y avoit que deux lettres desdicts ambassadeurs lesquelles ne parloient en rien des affaires du traicté ny de l'entremise de leur maistre, de quoy desirant scavoir la cause. ledit Woton nous dist que l'electeur et plus sa femme avoient tres mal receu ceste ambassade par ce que la charge desdicts ambassadeurs estant tres expresse de ne leur donner du tiltre de Majesté, ilz s'estoient indignez grandement, de façon que lesdicts ambassadeurs s'estoient retirez a Nuremberg de dire qu'il soit vray.

Nous n'en respondons pas, mais apres avoir agité entre nous les pointz de ce memoire. et voyant que le dernier article concluoit a une paix universelle. nous recognusmes que ledit Woton demanderoit une audience pour rapporter a l'empereur l'offre du palatin, veoir sy Sa Majesté impérialle resoudroit a quelque chose, de plus concluant que ce qui nous avoit esté dict, mais a l'accoustumée. L'empereur demanda audit Woton ces propositions par escrit. sur quoy il prendroit conseil pour luy respondre incontinent. Apres ledit Woton alla veoir l'ambassadeur d'Espagne lequel dit franchement que l'affaire depend de luy. avec plusieurs discours que ledit Woton nous a rapportez. semblables a ce que nous en avons tousjours estimé.

Mais, Monsieur. maintenant il est vray les nouvelles qui viennent d'armée quoy qu'incertaines, toustes fois vrayessemblables. les affaires auront bien pris une autre face. Car il se dit icy, et y a lettres, de particuliers. comme l'armée des Bohemes a esté toute defaite, que le chasteau de Prague et ..le petit costé" de la ville ont esté prins par force. et que le reste s'est rendu par composition au duc de Bavieres. que l'electeur et la palatine se sont retirez a un chasteau nommé Brandais ou ilz sont assiegez, que le ieune prince d'Anhalt est mort sur la place et plussieurs autres. que le comte de Buquoy y a esté blessé et quelques colonelz morts. Et parce qu'il n'y a point de feu sans fumée, nous croyons bien qu'il y a eu combat, et que les imperiaux ont eu du meilleur. sachant auparavant comme nous vous avons mandé l'avantage qu'avoit le comte de Buquoy aupres de Raconis. ou. l'on dict. que c'est fait le combat, cela nous a obligez a veoir encore l'empereur auquel apres avoir tesmoigné que le roy seroit tousjours tres ayse de son contentement, car il tient ces nouvelles pour tres assurees. Nous n'avons pas laissé de luy représenter comme c'estoit maintenant qu'il se devoit porter a des conditions de raisonnable traicté, et que sy Dieu l'avoit voulu

advantager de ceste victoire comme prince tres iuste en luy en randant graces.

Il nous sembloit a propos que la response que nous deviens faire a Bethleem Gabor devoit estre plus coulante, attendu que le desespoir pourroit le faire ietter entre les mains du Turc qui seroit un sy puissant ennemy de la chrestiente, et pareillement de tous ces estats que ce seroit tomber de la poisle dans le feu, sy par prudence il n'esvitoit le mal qui luy en pouvoit arriver. Il tesmoigna prendre le tout en bonne part en nous disant que pour ce qui regardoit Bethleem Gabor, il demeuroit comme il nous avoit tousjours dict, ferme et resolute traicter avec luy et les estats de Hongrie, et ce separement de ses confederez, que sy ledict Bethleem ne pouvoit se separer, que la verité, il c'estoit obligé et mesme par escrit de n'entrer en aucune ouverture de traicté qu'au prealable. Il n'en eust adverty ses parens confederez et amis, mais qu'il envoyroit pour cet effect courriers de toutes parts. et que le temps de quarante iours qu'il demandoit a ce dessein commenceroit des le 16e de ce mois...

(Schází v Ambassade.)

106.

Tillieres k p. z Puysieux.

*Jakub I. již publikoval výnos ve prospěch zimního krále a jeho dětí.
Krále a Puritáni.*

Listopad, 20. 1620, Londýn.

Monsieur,

J'ay receu le dixseptiesme de ce moys voz lettre du Xle d'iceluy. Apres plusieurs irresolutions et remises enfin le parlement a esté resolu pour le quinziesme du moys de Janvier. Les proclamations en ont esté faites par la ville et les mandemens desja envoyéz par les provinces. Ce n'a pas esté un petit effort que ce roy s'est faict a soy mesme, mais la necessité des affaires de son gendré, l'affection qu'il porte a sa religion, la declaration, qu'il a publiée en faveur de Mons. l'electeur palatin qui se rendoit honteuse et ridicule pour estre inutile sans la teneur dessdicts Estatz. la promesse que luy ont fait les Puritains, que l'on ne toucheroit point a sa prerogative, laquelle (je pense) qu'ilz auront beaucoup de peine a effectuer, et comme j'entendz par dessus tout affaires des Huguenotz de France l'ont obligé a s'engager en ce facheux boubier, ce qui est conforme a un discours qu'il a tenu a table, qu'il n'abandonneroit jamais lesdicts Huguenos (sic). Quelques uns asséz entenduz aux affaires dedeu estiment, qu'il l'a dit comme il le pense, et qu'il l'effectuera.

Pour moy, je n'en croy rien, mais que ce qu'il en a fait a esté pour donner courage a nosdits Huguenos, de brouiller, et aussy

pour obliger les Puritains a contribuer plus volontiers en ce prochain parlement, lesquelz ont dit n'estre moins passionéz aux affaires de France que celes du Palatinat. Je veoy, que ce roy s'engage insensiblement a se mettre entre les mains des Puritains, a une rupture avec la France et l'Espagne, qui sont choses contraires a ses maximes ordres, et que je ne puis assez admirer, et suis contraint s'il continue ce desseing de dire apres avoir bien consideré, quelles regles de vivre. Il a tousjours tenus cest esprit clairvoyant aux affaires. Ceste humeur lasche, ennemie des soins et brouilleries et amie du repos, que Dieu la veuille, affin de la chastier de tant de maux qu'il a faitz depuis qu'il est au monde, et lesquelz on ne void contreposez d'aucun bien, affin de donner de la terreur aux meschans et de la consolation aux bons. C'est une chose estrange du desplaisir que portent les Puritains a des heureux succez de Sa Ma^{te}, et par dessus tout ce roy, qui neanmoins ne peut apprehender la France, tant pour la creance, qu'il a du mescontentements des plus grandz, que pour l'assurance qu'il prend aux Huguenos, et qu'il veoid, que nous n'avons nulz navires sans lesquelz nous ne luy pouvons faire mal et maintenir l'Angleterre en devoir.

107.

List španèlského vyslance k p. z Puysieux o pádu
Prahy.

l'zkaž Buquoyův císaři. Ztráty stavů. Utěk vůdců, královna se pohřešuje.

Listopad. 22. 1620. Vídeň.

(Tamže. Ms. français 3972. fol. 202a—b.)

[Copie de la lettre escrete a Monsieur de Puysieux le dimanche XXIIe Novembre, 1620, envoyée par un courrier depesché expres par l'ambassadeur d'Espagne pour porter a Bruxelles la nouvelle de la prise de Prague.]

Monsieur.

Encore que nous vous avons donné advis des nouvelles qui estoient arrivées icy par un bruiet incertain toutesfois, ne croyants pas qu'elles arrivent a vous sy tost que celles cy, et les voyants tres vrayes par l'envoy que fait le comte de Buquoy de son beau frere, le comte de Bia vers l'empereur pour luy dire comme l'armée de Boheme estant a Raconis contraincte a se retírer, fut chargée par celle de l'empereur ou pour ce jour la le combat ne fut pas trop grand, mais du depuis par quatre jours continuelz ilz ont esté tousjours au mains, et quoy qu'au troixiesme jour la victoire fust balancée, toutesfois ledit comte de Buquoy quoy qu'il fust blessé ne laissa pas de pousser sa poincte, et mettant tous ses bonnes hommes

a la teste, donna sy vivement dans les Bohemes, que la victoire luy en est demeurée, ayant tué sur la place plus de huit mil hommes et bien autant ou de tuez. ou noyez. ou prins a la fuite, quatre vingt enseignes degagnées. dix canons, toutes les munitions, et tout le bagage. Le filz du prince d'Anhalt est prisonnié. celui du comte de la Tour aussy. et plusieurs autres de qualité. Le prince d'Anhalt et le comte de la Tour se sont sauvez a pied, le prince palatin s'en est allé et sauvé a cheval. mais on ne scayt ou la palatine tout de mesme, et le jour Saint Martin Prague pust prins par composition. ou maintenant sont le duc de Bavieres et comte de Buquoy...

A Vienne. ce 22. Novembre, 1620.

(Ambassade. 343 n.)

108.

Dumaurier k Puysieux.

Bratr Bedřichův odejel z Prahy, aby jednal ve svůj vlastní prospěch.

Listopad, 22, 1620, Haag.

(Tamže. Ms. français 15958. 443b.)

Nous avons icy le duc de Semer, frere de l'electeur palatin qui n'est venu avec aucune charge comme l'on avoit pensé et n'a eu autre sujet de s'ésloigner de Boheme que pour suivre une resolution de docteurs d'Allemagne qui ont avisé que pour exempter son partage d'estre occupé par le marquis Spinola, il n'y avoit meilleur expedient que de se rendre neutre, et sur cela s'en alla de Prague a Berlin. Mais il est escheu que les premiers lieux qu'a pris ledict marquis ont esté les siens. Crutsenach et autres tellement qu'il est réduit a se lamenter et d'estre spolié de ses revenuz, et d'avoir en esperance de les sauver, perdu les occasions de veoir ce qui se passe en la guerre de Boheme...

109.

*Rada z Lingelsheimu k vyslanci francouzskému ve
Vídni.*

Pád Prahy. Nepravdivost zpráv o útěku krále. Knížata budou rozhodně hájiti Falc dále.

Listopad, 23, 1620, Heidelberg.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français 4122, fol. 29a.)

...Vous sçavez qu'un grand combat a passe pres de Prague, dont nous n'avons pas encores les particularitéz. Tant y a qu'on nous mande que cela est faux que nostre roy s'en soit enfuy et que la ville de Prague estoit prise par le duc de Bavi[è]re.

... Le duc de Wirtemberg est icy et s'en va a Stutgarde aujourdhuy et dit que les princes sont résoluz de defendre le Palatinat, quoy qu'en Boheme on tient les affaires pour perdues.

110.

Dumaurier k Puysieux.

Zpráva o porážce císařských, o níž vážní činitelé pochybují.

Listopad. 25. 1620. Haag.
(Ms. français 15958. 447a.)

Quant aux nouvelles d'icy, il n'y en[a] autres ... qu'en Boheme le camp imperial auroit perdu cinq mil hommes et treze canons. mais la confirmation n'en estant point venue. ie voye mesmes que monsieur le prince d'Orange en doute.

111.

Vídeňská legace francouzská k p. z Puysieux.

Dohady o sídle Bedřichově a o jeho přístí politice. Bílá hora a Ulm. Jednání Bedřichovo před porážkou.

Listopad. 25. [Vídeň].
(Tamže, Ms. Français 3972. fol. 205b—206a.)

[Copie de la lettre écrite a Monsieur de Puysieux, le XXV Novembre, 1620, envoyée ledict iour par l'ordre de Bruxelles.]

Monsieur,

Nous vous avons mandé par deux fois la prosperité des armes de l'empereur, et comme la bataille gagnée, Prague pris, palatin s'est retiré avec sa femme, les uns disent en Silesie et les autres en Moravie. Voila ce que a proffité le traicté d'Ulme sans lequel ses effects ne se fussent ensuivis, ce que le palatin et ses adherants reconnoissants fulminent contre nous, et l'ambassadeur d'Angleterre l'a bien sceu remarquer. Maintenant nous iugeons, que sy ledit palatin a courage et esprit, voudra rallier les tables de son naufrage et se remettre a la teste d'une armée qu'il avoit en la Lusace soubz la conduite du marquis d[e] Jage[r]ndorff ou le duc de Saxe estoit pour l'empereur. Mais assez empesché a cause que ses troupes n'avoient pas quoy s'opposer a celles des Bohemes, et bien a temps pour luy ce combat s'est fait, puis qu'il a donné moyen au duc de Bavières de luy envoyer du secours selon que ledict duc de Saxe l'en avoit requis qu'on dit estre de six mil hommes, et par ce que jusques icy les arrogances du palatin ont esté telles qu'il n'a pas seul(1)ement voulu donner lieu a ceux que nous luy avons envoié

de parler de traicté. et que mesme ce prince d'Anhalt, comme nous avons desia mandé, en fist la sourde oreille. Il est a craindre que dans sa perte il y ayt de l'aveuglement qui le portera a rechercher plus tost sa vengeance que sa composition . . .

(Ambassade, 344—46.)

112.

Z odpovědi císaře Ferdinanda II. anglickému vy-
slanci Wotton-ovi.

Listopad. 28. 1620, [Videh].

(Tamže. Ms. Français, 3972. fol. 217b—218a.)

Ad negotium autem Bohemicum quod attinet. in quo Maiestati caesareae regiaeque non alia controversa est quam quae principibus cum subditis suis rebellibus ad obedientiae metam reducendis esse solet certo sibi persuadet atque integritate evidentem. quae pro sua Maiestate caesarea militant causa iustitiam atque aequitatem agnoscere et observare. eoque magis gratum habet. quod affinitatem. genus et federa regis sano iudicio infra conscientiae legem hactenus sese locasse scripserit: optasset autem Maiestas Sua caesarea. ut hoc ipsum tot auxiliaribus copiis Serenitatis Suae regnis atque provinciis iniquissime causae subcidio (sic) missis aut certe permissis nequaquam Serenitas Sua dubium reddidisse. sed potius generum suum non tantum prudentissimis monitis atque consiliis. verum etiam viribus subtractis ab iniqua cupiditate alienis se regnis immiscendi absteruisset. unde non alius quam optatus a binae pacis fructus. et ut Maiestati Sua in Bohemiae. palatino vero in ditionibus quas Maiestas caesarea sacrique Romani imperii beneficio tenebat. res tranquillae persisterent operari potuisset. nunc si in ditionibus propriis. quas a suprema Maiestate caesarea sacroque imperio in feudum tum fidelitatis obsequio recognoscere debebat. quasque dominus legatus patrimonium appellat. poenam temerarii ambitus contra dominum et imperatorem suum Serenissimi regis gener experitur non habet. quem culpet preterquam. quod animo suo obsecundare et intempestivis suorum consiliis quam prudentissimis Maiestas Sua caesarea regum. electorum et principum. ipsiusque soceri sui consiliis deferre maluerit. et sane nullus non iniquissimum aestimabit. si tempestive praecavere non liceret. ne feuda et beneficia quae a supremo monarcha fluunt. in propriam suam iniuriam redundant. quod quidem Serenissimo Magnae Britanniae regi (cui perpetuam in regnis suis pacem ex animo Maiestas Sua caesarea procuratur), uti rerum humanarum vices sunt tam aliquando abesse posset. quemadmodum nunc ad iniustum generi causanti colorandam praetenditur.

Rada Lingelsheim k francouzskému vyslanci ve Vídni.

Zádné zprávy o králi českém. Zmatený útěk z Prahy.

Listopad. 29/19. 1620. Heidelberg.

(Bibliothèque Nationale. Paris. Ms. Français. 4122. 31a—b.)

... Je feray de mesme des tables geographiques. mais voyant que votre dessin pour Prague est rompu. la ville estant rendu au duc de Bavière. j'attendray votre resolution ulterieure. vous sçauvez desia sans doute les desfaite pres de Prague. advenue le 29 d'Octobre. Depuis ce tem[p]s la nous n'avons eu aucunes lettres du roy ny de ses gens. estans extremement affligéz pour ce grand malheur. principalement puisque icy aussi les affaires vont mal...

Le protonotaire Hausman est retourné icy avant hier. estant party de Prague 7 iours devant la route. Monsr. Veyraz est allé de Norimberg tout droit a Strasbourg pour mener sa feme et son filz a son beau pere. il a laissé tout le sien a Prague.

Drobné zprávy.

Současník o tolerančním patentu. Dne 13. října 1931 bylo tomu 150 let, kdy rakouský císař Josef II. vydal tak zvaný Toleranční patent, kterým se udělovala náboženská svoboda vyznání evang. helvetskému, augšburskému a nesjednoceným Řekům. Evangelická vyznání nedala si ujít této příležitosti, aby neoslavila toto jubileum. Mají historickou cenu a nejsou bez zajímavosti mnohé podrobné zprávy milčického rychtáře Fr. Vaváka, jak je letopisně zaznamenával ve svých Pamětech. (Tiskem vydalo Dědictví sv. Jana Nep. v Praze.) Je nesporno, že Vavák byl muž zčetlý a na svou dobu velmi vzdělaný sedlák písmák. Je s podivem, co ten člověk všechno přečetl a znal, jak hluboko vnikl do otázek náboženských. O působení tolerančního patentu, jak v praxi působil, na mnoha stránkách k celému roku 1782 poznamenává události. Není možno všechno citovati; jen několik ukázek, jak lid byl tím zmotán a z kolejí vyšinit. Vavák má před očima kraj poděbradský. Píše na př.: „Po prohlášení patentu: ... kteří hned prve novotou páchli... Mnozí lidé uslyševše to, radost z toho měli, dohromady veřejně ve dne i v noci se scházeli, divné rady a praktiky mezi sebou drželi, knihy dřív zapovězené veřejně čtli, jiné, posavád věrné, prosté katolíky svozovali, a kdo hned s nimi držet nechtěl, toho nutili, a že zabit bude, strašili, tak že, než půl měsíce přešlo, některé celé vesnice od církve římské odpadly. Po Novém roce již veřejně se pronesli, sliby mezi sebou činíce a zapsat se dávající, na fary k svým duchovním pastýřům houfně bez ostýchání šli a jim víru katolickou vypovídali. — Co víc říci a diviti se jest, že mnozí nynější vykladači ani čísti neumějí, ba ani abecedu neznají, avšak přece víru káží a Písmo svaté melou podle své libosti. Jestli pak se ptáme, proč se toho chytají a od naší víry odpadají, tuť uslyšíme od každého jinou odpověď: Jeden řekne, že proto, že jest ta víra chlebná a bohatá, druhý řekne, že proto, poněvadž hned otec jeho takové knihy čítával, ba nebožka bába takové písničky zpívala. Jiný zas, že proto, že je v těch knížkách sladké čtení a modlení, že toho jaktěživ neslyšel. Jiný, že ten onen sedlák neb ovčák

se toho drží; kdyby prý to bylo zlé, že by on toho se nechytal a nedržel. Jiný opět, že je to předpověděno a prorokováno, že to tak musí býti, že už ty časy zde jsou. Jiný opět proto, že je to lehčí k zachovávaní a že není třeba postu a do kostela choditi . . . Opět jiný proto, že nám kněží kalich berou, sami z něho pijíce. Ještě jiný, že proto, že se není potřeba zpovídat . . . a žádný neřekne, že pro spasení své duše. Obrazy také v domích svých mající do peci metali a pálili, neb je na padrtí roztloukali, ale nákladnější raději katolíkům prodávali, a tak jim hned ta víra peněz přidávala. Ke mně též obraz sv. Antonína podle pičínského originálu malovaný za sklem z Kostelní Lhoty na prodej přinesen byl. Růžence též zahazovali, aneb ku posměchu psům na krky navlíkali, tak po návsích běhat je nechavše. Ti lidé jako zapálení do toho (odpadu) chvátali, ano kdyby pro sebe nebe otevřené již viděli, víc by do něho pospíchati nemohli. Také divně jaksi hned moudrosti nabyli, že nic žádnému zrážejícímu je říci si nedali, každého za blázna i všechny duchovní majíce . . . svou vedli a divně jaksi, jako smyslů zbaveni a opojeni sem tam běhajíce, dobré katolické lidi, zvláště chasu a každého, koho sprostého viděli, přemlouvali, lahodili, strašili, pohružky stavěli, nic na patent nedbajíce (který agitace zakazoval). V některých vesnicích sebralo se jich pět nebo šest a po vsi do každého domu s papírem a inkoustem přišedše, mocně lid zapisovali, jen aby jich větší suma bylo . . . Místem ovšem, kde říditelský ouřad jim takové zvuile nedal . . . nemnožili a neveselili, aniž tak namnoze k zápisu šli, jako zde na Poděbradsku. Protož také i řeč postavili a tím sprostý lid ještě více svozovali, že jemnostpán vrchní ředitel taky té víry jest, protože jim nic neříká.“ Na jiném místě poznamenává Vavák: „Jejich „doktoři“ všelikými smyšlenkami mají, že také císař pán jejich víry jest, že papeže (nazývali ho „ta šelma“, byl právě ve Vídni), císař do arestu zavře, že také biskup královéhradecký jel do Prahy víru vypovědět a že bude jejich patriarchou. Za čtvrt léta my všichni katolíci že za nimi poběhnem a tu víru jejich že přijímati budeme, a kdo jí nebude chtít přijmouti, že každý zabit bude . . .“ Toto slyšel Vavák od samotného učitele jejich pečeckého. Také králem pruským vyhrožovali, až do Čech přijde, jich hájiti a je rozmnožovati, katolíky pak hubiti bude. Těmto novotářům na Poděbradsku, ač byli v menšině, narostl hřebínek a fanatická výbojnost jejich činila mnohá příkoří katolíkům, i když vrchnost trochu pozdě zakročila, píše Vavák: „Ten týden mnoho výstředností sem tam při funusích natropili, kropáče kněžím vytrhovali a zahazovali, kříže pohřební lámali, v Chlebích na knězi kleriku roztrhali.“ — Jinde poznamenává Vavák, když světili v Milčicích nový kříž za přítomnosti 3 kněží a katolíci byli u kříže v pobožnosti, „odpadlíci navzdor tomu, byvše sražení u Brtka čís. 15, okna otevřená majíce, hrozně křičeli i přes celý čas svěcení toho kříže, tím nějaký začátek sváru učiniti chtějí; ale my trpělivě to snášejíce, nechali jsme je při tom.“ — V.

Zařadte ochranu památek do investičního programu! Vzrůstající nezaměstnanost a vážná krize stavebních živností pohnula československou vládu k rozsáhlým hospodářským investicím, aby za peníze, jichž by tak jako tak bylo nutno použití pro podpory nezaměstnaných, bylo pořízeno co nejvíce obecně prospěšných a trvalých prací. Musíme však zdůraznit, že v projevech zodpovědných politických činitelů bylo zapomenuto na velmi důležité investiční pole, které bylo zanedbáváno mnoho let: na ochranu našich starých stavitelských památek, které jsou velkou pokladnicí a pýchou našich zemí. Nejedná se v tomto případě pouze o chátrající stavby chrámové nebo jiné zbytky slavné kultury církevní: stejné péče potřebují i naše hrady, pustnouce zámky a některé vynikající domy měšťanské, které hlásají až do našich dob velký umělecký smysl majitelů a nadání všech zúčastněných umělců. Ve chvílích nynější hospodářské tísně volá se po podpoře těch, kdož nejvíce jsou poškozováni tíhou poměrů. Nezapomínejme

také pracovníků, kteří vždy první pociťují tlak hospodářského nedostatku, neboť jejich odpovědná práce nepřipouští prostý přechod k jinému zaměstnání. Jsou vyškoleni pro úzký obor, který vyžaduje ostrého soustředění celého rozumu a všech fyzických sil. Oprava fresek a štuků po klenbách, obnova zdíva i soch je těžká práce tělesná i duševní. Dnes množství umělců, architektů, malířů, sochařů, opustilo vlastní tvoření a slouží památkám. Jsou to kvalitní, inteligentní pracovníci úmorné trpělivosti; jejich dílo je velmi odpovědné. Na jejich odbornosti závisí záchrana památek minulosti, neboť stářím hynou všechny předměty a jen péče o ně udržuje jejich život. Všichni mohou být zaměstnáni, neboť zříceniny hradů volají po odhalení a vědeckém prozkoumání, freska a sgrafita chtějí být vyčištěna, pískovcové sochy touží po úpravě kamene. A každá ztráta památky bolí. Je to ztráta hospodářského činitele, studijního materiálu i kulturního dokumentu. Velmi mnohé starožitné budovy jsou dlouhá desíletí zanedbány a hynou jejich fasády neb střechy. Uveďme si na mysl poměry přeštického Dienzenhofe-rova chrámu; střecha je sice spravena, avšak fasáda je hrozně zpuštěna a padá, takže režné zdivo je vystaveno nepřizní povětrnostních nepohod. Odkládáním opravy množí se náklad a čím později se přistoupí k nutné a nezbytné opravě, tím více bude prodražena. Můžeme mluvit o dvojím odstínění opravných podnikání; opravné práce fresek, řezeb, maleb zaměstnají méně pracovníků, avšak kvalifikovaných a odpovědných. Práce na hynoucích fasádách neb zříceninách památek poskytnou zaměstnání velikému počtu dělníků. A národohospodáři správně říkají, neposkytujeme výpomoci, avšak dejme práci. Vláda československá věnuje veliké částky, jimiž bude aspoň zčásti mírněna nezaměstnanost dělnictva. Přimlouváme se vřele, aby část těchto peněz věnována byla ochraně památek, dobře organizované a rozsáhlé. Vedle mocného sociálního účinku a podchycení existence odborných pracovníků získali bychom i hospodářský, neboť každý odklad přinese další poškození památek a tím i větší nákladnost pozdějších oprav, nestane-li se něco horšího v podobě zřícení stavby, klenby, jako se stalo v Mariánské Týnici.

V. Hruška.

Archivář František Teplý, který v největší tichosti a uprostřed pilné práce dosáhl pětadesátky dne 5. února 1932, zasluhuje plným právem, abychom vděčně vzpomenuli jeho usilovné a požehnané práce jako kněze a historika.

Narodil se v Marčovicích u Volyně dne 5. února r. 1867 a po gymnasiálním studiu v Klatovech odešel do českobudějovického semináře, kde byl vysvěcen na kněze 19. července 1891. Ne-li na gymnasiu, jistě v semináři živý národní zájem přivedl jej k četbě historické, rozhodující o celém dalším životě. Jako kaplan v Nadějkově, Miličíně a Košticích věnoval se pilně dějinám svých působišť a sepsal jim monografie. Práce tyto byly také příčinou, že nabídnuto Teplému místo černínského archiváře v Jindř. Hradci.

Zežloutlé papíry a pergameny slavného rodu pánů z Hradce, Slavatů a Černínů, zachovávací svoji dobovou intimitu, staly se Teplému rychle nejoddanějšími přáteli. V maličkém archivním pokojíčku, zahříváném plá-polem polen ve starém krbu a spoře osvětlovaném denním světlem, pracoval Teplý celá léta. Přestěhoval archiv do nových místností, nově jej uspořádal a dokonale se s ním seznámil. Výhledy do minulých století, jak je dovedou vykreslit rodinné dopisy, hospodářské účty a rozmanité zápisy, poskytly možnosti čilé literární práce. Při kratičké této zprávě není možno vyjmenovati dlouhou řadu článků a studií, ale označme si aspoň některé z nich.

Vedle vzpomenuťých již monografií uveřejnil Teplý řadu drobnějších studií, na př. dějiny Šebířova, Vrcholtic u Vožice, tvrze Vlčkovice, o dolování na Tábořsku atd. Rodnému kraji, především Marčovicím a okolí, věno-

val novou monografii, sepsal obsáhlé dějiny Volyně, vydal a upravil Zemanovy dějiny Švihova, mimo drobnější práce o volyňské šlechtě a pod. Archiv černínský stal se arcíř hlavní studnicí, z níž Teplý vytěžil značné množství zápisů pro nové práce. Je přirozené, že středem zájmu byl sám Jindř. Hradec, jeho vrchnost a okolí. Tak vedle menších studií uveřejnil „Proč se stal Vilém Slavata katolíkem“, „Účast Hradeckých na českém povstání a jak je Vilém Slavata potrestal“, „Burian Celerin Bramhauzský z Rozštejna“, „Náboženské poměry na Hradecku“, „Švédové na Hradecku“, „Nesnáze Hradeckých s urozenými pány sousedy“, „Panství jindřichohradecké po válce třicetileté“, „K dějinám archivu jindřichohradeckého“, „Slavatovské palatináty“, „Dějiny rybníků na Hradecku“ (podobné dějiny zůstaly v rukopise).

Po tolikेरé přípravě stal se Teplý nejповоланější osobou k sepsání dějin Jindřichova Hradce. Zatím vyšlé 2 díly ukazují přímo na mravenčí píli, s níž snášel tolik poučení ke své práci, že těžko jest druhému se vyrovnati.

Podobně i řada studií z dějin zemědělských a hospodářských uveřejněna je v různých časopisech a poskytla nového správnějšího pohledu po tomto vědeckém oboru. A Teplý i tu ukázal se mistrem, že postavil se na přední čestné místo našich selských historiků. Jeho „Selské bouře“ nebo „Korespondence Martina Škvoreckého“ budou dlouho zaměstnávatí naše historiky jako význačný pramen dějepisný. Ale nebylo by dílo celé, kdybychom nevzpomenuli i věci chodských. Již 1909 vydal Teplý spolu s Jindřichem Š. Baarem dějiny Klenčí a Teplý zaujat jsa jejich význačnou úlohou, věnoval jim ještě další práce, ať jsou to „Chodové domažličtí“, nebo „Chodové a páni z Lamingenu“ nebo „Chodská čítanka“ a j. K Chodům druží se dějiny Králováků, která vychází právě v časopisu Společnosti přátel starožitností.

Literární portrét Teplého dlužno doplniti i lidskou ušlechtilou povahou člověka nenáročného, veskrz národního kněze po vzoru kněží buditelů. I tu bylo by možno vzpomínati mnoho. A vzpomínáme mnozí s přáním pevného zdraví a božího požehnání do dalších let pilné práce pro dobro českého národa.

J. P.

Dr. Jan Bedřich Novák dosáhl dne 27. listopadu 1932 šedesátky. Vyrostl v příznivém ovzduší na zámku orlickém, kde hned z mládí osvojil si jemné a uhlazené vystupování. Snaha po pravé možnosti poznání podporována byla na filosofické fakultě analytikem drem Gollem a prof. pomocných věd drem Emlerem. Jako několik jiných předních mladých adeptů historie odešel i Novák na vídeňský ústav, kde poznal další pokroky historické kritiky a hned také sám podal důraz v kritice konceptu z kanceláře Přemysla II. k Polákům. Jemný postřeh Novákův prokázal hned, že není to spis originální, ale jen koncept, rovnající se slohovému cvičení. Novák vrátiv se do Prahy, věnoval se studiu nevydaných českých památek a tak již v r. 1903 Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1276--1296) a v souvislosti s tímto podal veřejnosti pojednání tak zv. Codex epistularis Primislai II. Sem patří i další práce Kritika listáře královny Kunhuty a kritické zhodnocení nové literatury o době Václava II. Již tyto práce zajistily Novákovi čestné místo v české historiografii a Novák stal se nad jiné povolaným znalcem českého středověku, kde jemný, ale pronikavý postřeh umožnil doprovázeti edice řadou nových poznatků a doplňků, pro další badatele velmi potřebných. Práce tyto přivedly Nováka k bližšímu seznámení se středověkou českou král. kanceláří, jejími písaři a jejich stylisací. Odtud vyšla opět nová studie Středověká diktamina v souvislosti s antikou a renaissancí.

Bylo přirozeno, že po těchto pracích stane Novák v čele vědeckých podniků historických. Také mu jako archivnímu úředníku bylo svěřeno vydávání důležitých pramenů Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas

illustrantia. Italské studium, které Novák za tím účelem podnikl, přineslo nám výbornou edici Acta Innocencii VI. a několik nových studií. Jiným úkolem na Nováka vloženým bylo vydávání Českých sněmů, kde vydal opět dva obsáhlé svazky z počátku století 17.

Ale rodinná tradice působila i na Nováka, že vracel se také v okruh památek svého mládí a že i jim věnoval zřetel. Jsou to především schwarzenberské listiny z 19. století; vydal tu část rodinné schwarzenberské korespondence, načež věnoval studii Bedřichovi ze Schwarzenberka, „poslednímu lancknechtovi“ a jeho národnímu smýšlení.

Národní vědomí, které vytkl Novák u Schwarzenberka, je však také již starší Novákův zájem. Podobnou studii věnoval Karlu IV. (Karel IV. a jeho patriotismus) a jeho vztahům k osobě sv. Václava, velikého předka Karlova.

Nutno ovšem vzpomenouti, že tyto práce podnikal Novák mimo úřední činnost. Archivní služba, kde stanul v čele zemského českého archivu, vyžadovala sama stejně mnoho úsilí, které korunováno bylo velikým úspěchem, že zemský archiv má konečně novou moderně vypravenou budovu. Novák jako jeho ředitel má na celé akci podíl největší. Vzpomeňme i, že po léta jest generálním sekretářem České akademie, že jest šéfem Čes. historického ústavu vydavatelského, že přednášel na archivní škole, kterou pomáhal po státním převratě budovati, že jemu náleží vrchní starost nad našimi zahraničními ústavy vědeckými (v Římě, Vídni a pod.) a vidíme, že energie Novákova jest veliká a že jí musíme děkovati za mnohý zdar naší vědy historické. Přejeme proto rádi dr. Novákovi, aby v plném zdraví a zdaru mohl pracovati dále na svých oblíbených tématech, především na novém pojetí doby Zikmundovy, která z kritického péra Novákova bude znamenati jistě velikou novinku a bude cenným ziskem naší vědy historické.

J. P.

Dějinám Vyšehradu u Prahy věnoval se s nevšední pílí letos zesnulý kanovník a archivář Msgre Ed. Šittler. Žel, že zůstalo nedokončeno jeho dílo, o němž pracoval přes 20 let. Zasluhou Šittlerovou jest z veliké části i archeologický výzkum Vyšehradu. V roce 1924 státní regulační komise při úpravě vyšehradského okolí povolila, aby před tím byly podniknuty archeologické výkopy. Hlavní práce připadla Šittlerovi. Nyní podal v novém čísle Památek archeologických dr. K. Guth přehlednou zprávu, z níž vysvítá: prozkoumána tak zv. Libušina lázeň a bývalá zbrojnice, kdysi knížecí palác. V paláci se na románské zbytky stavení dosud nepřišlo, za to od paláce směrem ke kostelu sv. Petra a Pavla nalezen byl starý hřbitov asi ze 14. století a ze starého opevnění nalezen byl příkop. Libušina lázeň je stará studna, kterou se vyťahovala voda. Lepší úspěch podařil se u kostela sv. Vavřince. Kolem této románské basiliky nalezen byl hřbitov a pod starou dlažbou nalezena ještě jedna z dusaného jílu a na jižní straně basiliky objeven byl hrob s denárem krále Vratislava. Také nálezy kolem rotundy sv. Martina ukázaly, že tu pod dlažbou jsou ještě dvě staré rotundy: jedna ze spálené mazanice a druhá spodní z jílu a oblásků. Jižně od rotundy nalezen též starý hřbitov. Bližší výzkum Vyšehradu a jeho publikování čeká na další budoucnost. Je třeba předem vykopaný materiál řádně prozkoumati a seřaditi, aby byl ke studiu připraven. Vyšehrad poskytne našim historikům vděčného pole badání.

J. P.

Literatura.

Časopis Společnosti přátel starožitnosti čsl. v Praze, roč. XXXIX, 1931. Řídí Josef Pelikán, zasílá se zdarma členům Společnosti. Novinkou u tohoto ročníku jest jeho specialisace, kterou vyznačuje podtitul „orgán histo-

rické vlastivědy“. Z článků nutno upozorniti na studii L. Domečky o dějinách města Černovic do r. 1641, při níž probral Domečka zajímavě otázku archeologickou a pak sledoval pilně jednotlivé záznamy písemné. Velkou studii, k níž bylo třeba dlouholeté přípravy, uveřejňuje dále archivář Fr. Teplý o zemské boubínské bráně a jejich strážcích Královácích. Králováci jsou jinak řečeno jižní Chodové na Volyňsku, jimž historikové naši věnovali dosud jen málo zřetele. Teprve nyní Teplý podrobně líčí jejich osudy od bývalého svobodného postavení až do doby podrobení vrchnostenskému. Při tom přináší Teplý mnoho nových poznatků topografických a také pro dějiny hospodářské a sociální. K. Guth polemizuje ve stati Praha a Libušín s názorem dra Šimka ve výkladu o stáří těchto hradišť. Fr. Roubík uveřejnil zajímavou statistiku o pláncích obcí, kde vyznačena byla židovská obydlí. Celá akce tato vyšla na popud kruhů církevních, snažících se zameziti četné židovské nepřístojnosti, jichž se židé při náboženských obřadech dopouštěli. J. V. Šimák otiskl soupis víry na statku Tejnici Hrochovském podle archiválií ministerstva vnitra. Zuman sledoval zase děje papírny v Dubí na teplickém panství. A. Novotný popsal svatovítské castrum doloris Františka I. z r. 1835, načež F. Roubík vykládá starou iluminaci v Praze v 17. století a přikládá několik vyobrazení, jak jsou zachována v archivu ministerstva vnitra. J. Nožička popsal katastry a pozemkové knihy na panství kumburském a O. Faust přinesl několik dat o Stupavě u Bratislavě. Vedle těchto pojednání, která namnoze jsou doprovázena obrázky, bohatý oddíl zpráv přináší četné informace o stavu památek, o našich historcích, a zhodnocení veškeré vlastivědné literatury. Doporučujeme Časopis rádi, jest veden zcela nestranně a také členský příspěvek Společnosti ročně Kč 16.— jest jistě nepatrnou částkou při srovnání s nákladem Časopisu.

Dr. V. Hrubý: **Úvod do archivní teorie a praxe.** Vyšlo jako 1. svazek Knihovny Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze. Cena 70 Kč, pro členy 55 Kč. Řadě venkovských i městských pracovníků, kteří nemají možnosti, aby se vzdělávali odborně, ale přece jen mají často značný zájem, chybějí stále pomůcky, jimiž by si usnadnili práci a lépe ji vypracovali. Zřetelem tímto vedena byla Společnost přátel starožitností čsl., že založila Knihovnu, kde by se pracovníkům v českých dějinách podávaly potřebné pomůcky. V přední řadě arcíť jest otázka archivního studia. Proto jako 1. svazek volena kniha dra Hrubého, která v základních věcech seznámuje s moderními požadavky archivní práce a vůbec s tím, co s archivní prací souvisí. Proto vedle kapitol o pořádání archivů, jejich katalogisaci, inventarisaci, konservaci písemností a jejich třídění, přidán přehled městského vývoje se zřetelem k archivnímu uspořádání a podány v řadě ukázek návody, jak sestavovati regesta k rozmanitým písemnostem a j. Ale to není pro badatele ještě vše. Proto přidány další kapitoly, seznamující se základními otázkami z genealogie, heraldiky a ostatních pomocných věd a nad to ještě pro chronologii přidány nově přepracované tabulky na vypočítávání letopočtů. Na konci pak pro čsl. poměry přiloženy jistě vítané seznamy římských císařů a českých králů, seznamy papežů a všech československých biskupů, k nimž patří i biskupové vratislavští a ostráhomští. — Tímto způsobem vyrostla kniha do větších rozměrů, nad původní plán, ale zato stala se velmi cennou příručkou, které užijí přemnozí k četnému poučení, které se tu podává. Proto můžeme knihu doporučiti k hojnému rozšíření i našim farním a klášterním úřadům, jako všem jednotlivcům, pracujícím jakýmkoliv způsobem se starými českými památkami. Podobné příručky v naší české literatuře jsme dosud neměli.